

54

UPR. MSSC. 13R_254

BIBLIOTECA

DE LA UNIVERSIDAD DE VALLADOLID.

Estante n.º 87

Tabla 6

Número 1973

Tutolius

~~esta copia~~
esta copia ^{de B.} ~~de B.~~
~~de B.~~ ^{de mirando} quien se las
hallare ^{de B.} ~~de B.~~ suase las
y les sera me suare
al de halla ego I

28

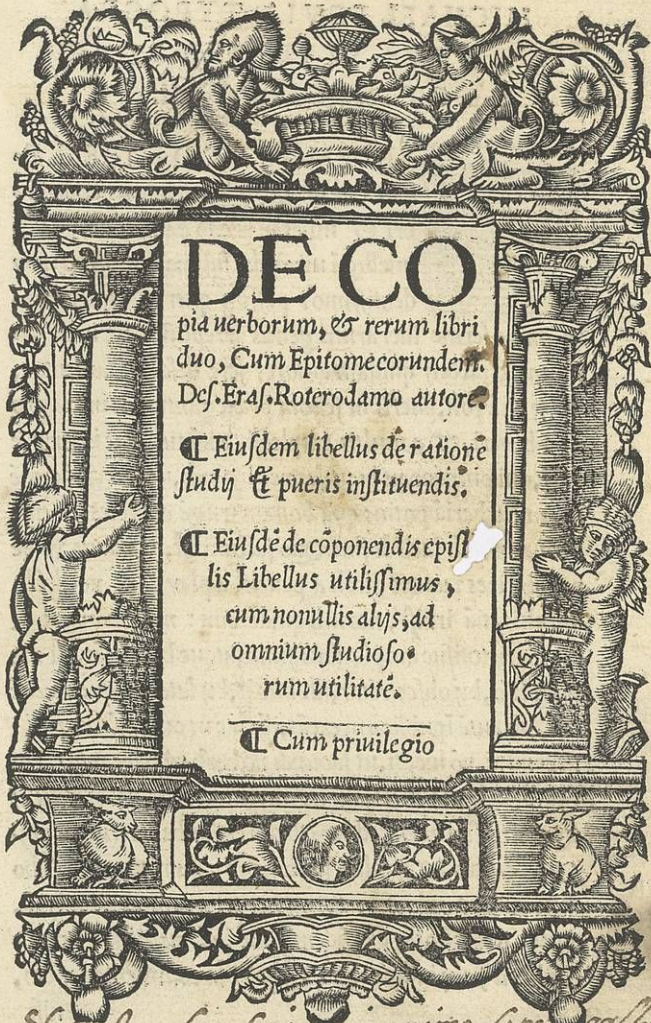
mi ymo ble senoz

on

~~Como q~~

omo

254
I

DE CO

pia uerborum, & rerum libri
duo, Cum Epitome corundem.
Des. Eras. Roterodamo autore.

¶ Eiusdem libellus de ratione
studij & pueris instituendis.

¶ Eiusde de coponendis epist
lis Libellus utilissimus,
cum nonnullis alijs, ad
omnium studio
rum utilitate.

¶ Cum priuilegio

*Y. S. de vobis don fey Hieronimo Lopez galli con ma
yor dela horden de s. o. s. a nro portamision y poder
delos S. niqui sidores de v. d. pa. expulga e hiron
vado mis libros conforme a lcha. Salgado expulga hiron
nuevo oymar us az 3 dias del mes. Cole de v. d. nro. de
1526 anos expulga. este libro y ofime de m. nro. en
su en comenda maya ff. ut supra.*

MICHAEL EGVIA TYPOGRA
PHVS, STUDIO SO LE
CTORI SALVTEM.

ELLEM, STUDIOSE LE
ctor, ut in singulis disciplinis boni li
bri & utiles in precio haberentur: Cum
intelligā viros doctissimos, iuxta & pru
dentissimos passim queri, eam pestem
in omne ferme literarum genus irrepisse, ut uiles de
mum & plebey quidam autores fere discātur/amentur,
& ij etiā soli, pueris in schola praelegantur, ac in magno
picio haberi, & a multis amplecti, a nōnulisque interpræ
tari, qui omnino ut in utiles negligendi, ut plebey deridē
di, ut barbariā potius quā bonam frugē afferētes, flocipē
dēdi ac nō uili faciēdi sint: Quo factum est, ut eximij & ue
re principes iaceant, lecti a paucis, a plerisque neglecti,
a multis etiā irrisi, nec uili quidē emi: nedum amor ex
oseulari, totiusque amplexibus sumi, atque huj iaccāt, illi ma
xime fiāt, huj obscurētur, illi luceāt, huj lateāt atque occultē
tur, illi autē ipublicum exeāt, illique ut culti nō horridi,
ut eruditi, nō inepti, ut facundi nō barbari habeantur, &
(si dijs placet) ab ijs, qui nec eos attigerunt, & si casu at
tigerint, asini qdem ad lyrā, balbi enim balbos (ut aiunt).
Quod fatum & publica studiorum calamitas, an ipsi ho
mni natura curioso, & in his ad nimum praeipiti,
an ijs qui scholis praeident, an ludimagistris impu
tanda sit, alij iudicabunt. Neque ista commemorassem,
nisi

alij ad lyrā de
bigenim dicitur qui
siquis in misa fedis
tome in idne fuit
balbi balbos in eos
dicitur est qui balbos
sui similes que
runt. et in his de
morat. et cum
ipfis le taff. et eos in tepe tam f. 8

nisi audirem quosdam huiusce rei culpā in typographos
 reiecisse . idque an satis æque , ipsi uiderint . nobis enim
 scenæ inseruendum est . Ego tamen ut isti calumnie oc
 currem , uiros aliquot & sapientia & usu insignes
 adij , quo mihi eos libros præscriberent , qui omnibus
 meliorum literarum studiosis , immo & omnibus Chri
 stianis quam maximo usui essent . Quibus ita consulenti
 bus Erasmi Enchiridion , Paraphrases in Euangelia : ac sa
 cras Epistolas : librosque , Copiæ uerborum . ac rerum pro
 ximis diebus accepistis : Nunc eosdem de Copia uerborum
 & rerum , modo recognitos ac dilucida Epitome ornatos ,
 breuiorque forma excussos , quæ explanatiorem apertio
 remque modum ac uariandi rationem reddat , cum libel
 lis duobus altero de ratione studij , altero de componen
 dis epistolis : felicibus auspicijs accipiatis : in quibus Eras
 mus noster adeo foeliciter hanc Minervam obsoluisse dis
 citur , ut nulli phidiæ cedat (malo enim parcius in hac re
 quā uerius loqui) & posteris quoque omnē prope in hoc
 genere spem ademerit . Quos ego libros , quum uiderem a
 nostris Hispanis tantopere desyderari , quanta potui dili
 gentia excudendos curavi . Habes igitur bonarum litera
 rum studise , quo possis ad uotum proficere . Tu uero ne
 committas obsecro , ut aut istis iuniorum persuasionibus
 imbutus , aut blateronum inuidia distractus , aut nimis
 antiquitatis ad mirator , hæc bona posteritati relinquantur ,
 quibus ipsa foelicius quā nos & prudētius fruatur . Vallet
 que præcipua habenda sunt

in seruije scenæ
 pro representatione
 comediarum
 pro loco qui in ipso
 agit

4. 2. Desio

DESIDERIVS ERASMVVS ROTERO

damus Ioanni Coletto, Decano sancti
Pauli apud Londinum, S. D.

NON POSSVM EQVIDEM non ueheméter laudare Colete singula-
rē istā, uereque Christianā animi tui pie-
tatem, qui cōatus tuos omneis, omnia ui-
te studio semp huc destinaris, nō ut tuis
priuatim cōmodis cōsuleres, sed uti patrie, ciuibusque tuis
quam plurimum prodesse. Neque minus admiror iudi-
cium, qui duas p̄cipue res delegeris, quibus id cumulatis-
sime conseq̄ posses. Videbas enim amplissimum caritatis fru-
ctum in eo situm esse, si quis assiduus cōiōnibus, sacraque
doctrina Christum popularium suorum animis inserat,
Quo tu quidē in negotio iam annos cōpluris uersaris, nō
dicam quāta cum laude, quā tu adeo non spectas, ut nec ad-
mittas, sed magno certe cum fructu, Quo nomine Paulus
ille tuus alioqui modestissimus, subinde gloriatur, ac sese
sancta quadā insolētia iactat. Deinde, quod proximum exi-
stimabas, ludum literarium longe pulcherrimum, ac ma-
gnificentissimum instituisi. ubi sub electissimis, ac proba-
tissimis p̄ceptoribus, Britanica pubes rudibus statim an-
nis, simul & Christum & optimas imbiberet literas, ni-
mirum grauiter intelligens & in hac etate, uelut herba,
spem Reipub. positā esse, & quanti referat in omnem uit-
tam protinus ab incunabilis, optimis imbui. Iam uero q̄s
nō ad aemetiam generosam istam animi tui celsitudinem
triam.

ac sanctam (ut ita dixerim) supbia. qui utrumque hoc in pa-
triâ officium ita gratuitum ac sincerum esse uolueris, ut
nec ex tot amorum laboriosissimis cõcionibus/uel Terun-
cio factus sis ditior, cumque tua seminaris spiritalia, nul-
lius unquã carnalia messueris, & scholæ simptus tã uide-
licet ingètes, ut satrapam quoque deterrere possint, solus
omneis ferre uolueris. Et cum uulgus hominum nulla in
re libètius socium soleat accersere, tu patrimonium, tu cen-
sum uniuersum, ad hæc domesticam etiã supellectilè pro-
fundere maluisti, quã ullum mortalè in istius gloriæ par-
tè admittere. Queso quid istud est aliud, quã in uniuersos
tuorum liberos, in uniuersos ciues animum plusquam pa-
ternum gerere? Te ipsum spolias, ut illos locupletes. Te i-
psum nudas, ut illos ornes. Te ipsum laboribus conficis,
quo tua soboles uegeta sit in Christo. Breuiter totum te im-
pèdis, ut illos Christo lucrifacias. Nimum profecto sit in-
uidus, qui talia cõanti nõ impensissime faueat. Impius, qui
reclamet & obstrepat. Hostis Angliæ, q non pro sua uiri-
li. adiuuanti aliquid cõferre studcat. Ego sane nõ ignarus,
& quantum Angliæ debeã publice, & quantum tibi pri-
uatim sum obnoxius officij mei sum arbitratus, literarium
aliquod munusculum, in ornamenti scholæ tuæ confer-
re. Itaque duos hos novos de Copia cõmētarios nouæ scho-
læ nuncupare uisum est, opus uidelicet cum aptum pueri-
tiæ, tum non infrugiferum, ni fallor, futurum. Sed quan-
tum habeat eruditionis, quãtum ue sit utilitatis allaturus
hic labor meus. aliorum esto iudicium. Illud uere mihi su-
a in mere,

ere possum argumētum, hoc a me primum & excogita-
tum, & proditum fuisse. Nā quod Iulius Pollux Græcus,
& antiquus autor, singularum rerum uocabula per lo-
cos digessit, & Synonyma quedam, ac finitima uelut in
aceruos cōgessit, quis non uidet, quā id sit a nostro insti-
tuto aliēum? Neque enim Isidoros, Marios, aut Philiscos
libet cōmemorare, hoīes in tantum alienos a Copia, ut ne
semel quidem que sentiunt, latine possunt efferre, Iam uero
libellus ille, q̄ Ciceroni inscribitur (ego magis ab aliquo Ci-
ceronis studio, ex illius scriptis collectum arbitror quæ-
so quid aliud habet, quam tumultuariam paucarum uo-
cum congeriē? Nos formulas quasdam copię, ceu fontes
ostendere sumus conati, sic ut a generalibus per gradus ad
particulares adueniremus. Quamquam & fateor, & do-
leo huic operi iustam curam defuisse, Siquidem olim ru-
dem materiā in futurum opus temere congesseramus. Ad
quam expoliendam plurimis uigilijs, plurimorum auto-
rum lectiōne uidebā opus fore. Itaque nō admodum erat
in animo edere. Verum cum intellexissem quosdā his com-
mentarijs insidari, parumque absuisse, quin in castigatis-
simos etiam ediderint, coactus sum, ut cunque emendatos
in lucem emittere, Nam id malum uisum est leuius.

Bene Vale Colete optime.

Londini.

Anno.

M. D. XII. III.

Calendas

Maias.

DE DVPLI

CI COPIA, VERBORVM, AC RE-
RVM ERASMI ROTERODA-
MI COMMENTARII.

¶ De uerborum copia Commentarius Primus.

PERICVLOSAM ESSE COPIAE
AFFECTACIONEM. CAP. I.

T NON EST ALIUD
uel admirabilius, uel magnifi-
centius, quã oratio, diuine qua-
dam sententiarum, uerborumq̃
copia, aurei fluminis instar exu-
berans: ita res est profecto, que
non mediocri periculo affecte-
tur, propterea quod iuxta pro-

uerbium, Non cuiuis homini contingit adire Corinthum,
Vnde nõ paucis mortalibus usuuere uidemus, ut diuinã
hanc uirtutem, sedulo quidem, sed parum feliciter emulã-
tes, in futilem quandã, ac deformẽ incidant loquacitatem,
dum inani, citraque delectum cõgesta uocum & senten-
tiarum turba, pariter & rem obscurãt, & miseris audie-
torum aures onerant. Adeo ut literatores aliquot hac ipsa
de re, si dijs placet, etiã præcepta tradere conati, nihil aliud
affecti uideãtur, quã quod copiam professi, suam prodi-

A 4 derunt

*1. n. l. n. l. d. y
l. s. h. u. b. e. e. s. p. a.
m. e. r. e. n. l. a. p. a. e.*

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM

derunt inopiã. Quæ quidẽ res nos commouit, ut partim e
medijs artis Rhetoricæ præceptis ad hoc institutum ido-
nea diligentes, partim q̄ diutino iam dicendi, scribendique
usu sumus cõsecuti, uariaque plurimorum autorum lectio
ne obseruauimus, accommodantes, utraq̄ de copia ratio
nes aliquot, deinde exẽpla, denique formulas cõpluris pro-
poneremus, non id quidẽ conantes, ut libro rem omnẽ abso-
lute cõplectamur, sed edito ueluti cõmentariolo, doctis ac
studiosis uiam aperuisse cõtenti, quasique syluam quandã
operis futuri subministrasse, Partim quod solo iuuãdi stu-
dio ad hoc laboris capessendum adducti, non inuidemus si
penes alium sit, uel tota gloria, modo a nobis ad studio-
sam iuuentutẽ aliqua manarit utilitas. Partim quod gra-
uioribus studijs addicti sumus quam ut in his utilissimis
quidem illis etiam ad maxima, sed tamẽ in specie minutis,
uacet permultum operæ collocare.

¶ A quibus inuenta, & a quibus exer-
citata copia. Cap. II.

Porro ne quis hoc inuentum tanquam neotericum,
ac nuper domi nostræ natum, aspernandum existi-
met, sciat hanc orationis uariandæ rationem ab homine
doctissimo pariter & diligẽtissimo Quintiliano, locis ali-
quot leuiter attingi, & nobiles aliquot sophistas in cõpen-
dium contrahendi sermonis uiam ostendisse. Quod facere
nequaquã poterant, nisi pariter & explicandiratione de-
mõstrata. Quorum si libri extarẽt, aut si quod admonuit Fa-
bius, ad plenum tradere uoluisset, nõ admodum futurum
erat

erat opus his meis p̄ceptiunculis. Accedit ad huius negocij cōmendationem, quod neutiquam piguit uiros omnis doctrinæ principes diligenter in hoc genere exerceri. Siquidē extant etiam nunc mirabiles aliquot, Maronis experientiæ de speculo, de fluuio gelu cōcreto, de iride, de solis exortu, de quatuor anni partibus, de signis cœlestibus. Idem satis indicat Apologus ille Aesopicus de uulpe & coruo, quem Apuleius mira uerborum parsimonia perstringit, & eundem plurimis uerbis quā fusissime explicat, exercendi uide licet, ostentādique ingenij gratia. Sed age quē tandē possit posthac huius studij pœnitere, qui Ciceronē uideat, illum omnis eloquentiæ parentē, adeo huic exercitationi indulsisse, ut cum Mimo Roscio familiari suo solitus sit contēdere, utrum ille sæpius eādē sententiam uarijs gestibus effingeret, an ipse per eloquentiæ copiam sermone diuerso pronunciaret?

¶ Autores quē admodum luserint ostē-
tatione copiæ. Cap. III.

Quid quod iudem autores non in palæstra solum, uerumetiam in opere serio nonnunquam ostentanda Copia luserunt, dum rem eandem nunc ita cohibēt, Ut adimere nihil queas, nunc ita locupletāt dilatantque, Ut nīhil possis adiungere. Homerus, teste Fabio, Vtraque iuxta re mirabilis est, tum copia, tum breuitate. Quanquam imp̄sentiarum animus non est exempla persequi, tamen unum, atque alterum, ex uno Vergilio proferemus. A quo qd breuius dici potuit, quā illud. Et cāpos ubi Troia fuit: Paucissimis

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

simis uerbis (ut ait Macrobius) ciuitatem hausit, & absorpsit, ne ruina quæ relicta. Rursum hoc ipsum audi quæ copiosè: Venit summa dies, & ineluctabile fatum Dardanie, fuimus Troes, fuit, Ilyum, & ingens Gloria Dardanidum, ferus omnia Iuppiter argos Trāstulit, incēsa Danai dominātur in urbe. O patria, o diuum domus Ilyum, & inclyta bello Moenia Dardanidum. Quis cladem illius noētis, quis funera sando Explicet, aut possit lachrimis equare labores? Quis fons, quis torrēs, quod mare, tot fluctibus, quot hic uerbis inundauit? Verum hoc exemplum ad sententiarum copiam magis referēdum alicui uideatur. Lusit & uerborum luxurie, quum ait, Superatne, & uescitur aura Aetherea, nec ad huc crudelibus occubat umbris? Sed hoc Nasoni familiarius est, ita ut eo nomine taxatus sit, quod in copia modum nō teneat. At taxatur a Seneca, cuius totā dictionē damnant Fabius, Suetonius, & Aulus Gellius.

¶ Quibus uitio data immodica copia. Cap. III.

NEquè quicquam mea refert, si quibus uel immodica, uel perperam affectata copia uitio data est. Nam in Stesichoro Quintilianus notat nimis effusam, & redundantem copiam: sed ita notat, ut uitium esse fateatur non ad modum resurgendum. Aeschylus probro datur in uetere comœdia, quod bis idē dixerit, *ἦνω κῆι κῆτ' ἐρχομαι*. Et ne frustra lōgum catalogum recensēam, non defuerunt, qui Metiam Tullium ut Asianum, ac redundantem, nimiaque luxuriātem copia dānarent. Sed hæc (ut dixi) nihil ad me pertinent, qui quidem non quo modo scribendum, aut dicendum

i bene et debemo
et accedo

dicendum sit præscribo, sed quid ad exercitationem faciat ostendo, ubi quis nescit omnia iusto maiora esse debere? De inde quod adolescentiam instruo, in qua Fabio non displicet orationis luxuries, propterea quod facile quæ supersunt, iudicio resècentur, quædam etiã etas ipsa deterat, quum interim tenuitati, atque inopiæ nulla ratione mederi queas.

¶ Eiusdè artificis esse breuiter & copiose dicere. Ca. V.

Iam si qui sunt quibus usque adeo placet Menelaus ille Homericus, ὃν πολὺ μῦθος rursus displicet Vlysses fluminis instar hybernis aucti niuibus ruens, si quos impedito Laconismus ille & breuiloquentia delectat, ne ij quidè nostro labori debent obstrepere, quippe quæ nec ipsi sunt infru gisferum experturi, propterea quod ab eadè ratione proficisci uideatur, ut uel breuissime dicas, uel copiosissime. Si quidem quemadmodum argute Socrates apud Platonem colligit, eiusdem hominis esse scite seu mentiri, seu uerum dicere, ita nõ alius artifex melius ad breuitatè arctabit orationem, quam qui calleat eandem quã maxime uaria supellectile locupletare. Nam quantum ad uerborum attinet breuitatè, quis cõstrictius dixerit, quã is cui promptum sit ex immenso uerborum agmine, ex omni figurarum genere statim deligere, quod sit ad briuitatè accomodatissimum? Rursus quãtum ad sententiæ breuitatem, cui magis in manu fuerit rem quã paucissimis expedire uerbis, quã qui cognitum, ac meditatum habeat, quæ sunt in causa precipua, q̄si q̄ columnæ, quæ proxima, q̄ locupletãdi negotij grã sint ascita? Nemo certe citius certiusque uidebit, qd̄ citra incõmodum

non multiloquus

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

dum possit omitti, quam is qui quid, quibus modis addi possit, uiderit.

¶ Desulte affectantibus uel breuitatem uel copiam. Cap. VI.

Quod si casu, uel huc, uel illuc ducimur, piculum est ne nobis uisueiat, quod quibusdam Laconismi, *κακοζήλοις* uidemus euenire. q̄ cum pauca dixerint, tamē in iisipsis paucis multa supersunt, ne dicā omnia. Sicut ediuerso imperitis copiae effectatoribus euenit, ut quum immodice loquaces sint, tamen parum dicāt, multa nimirum dictu necessaria p̄tereuntes. Nrae igitur p̄ceptiones eo spectabunt, ut ita rei summā quā paucissimis cōplecti possis ut nihil desit, ita copia dilates, ut nihil redundet tamē, liberumque tibi sit, quā cognita ratione, uel Laconismum emulari si libeat, uel Asianā illam exuberantiā imitari, uel Rhodiensem mediocritatem exprimere.

¶ Duplicem esse copiam. Cap. VII.

Porro duplicem esse copiam non arbitror obscurum esse, uel Fabio declarāte. q̄ inter ceteras Pindari uirtutes praecipue miratur beatissimam illam rerum uerborumque copiam. Quarum altera consistit in Synonymia, in Heterosi, siue Enallage uocum, in metaphoris, in mutatione figurae, in Isodynamis, reliquisq̄ id genus uariandi rationibus: altera in congerendis, dilatandis, amplificandis argumentis, exēplis, collationibus, similibus, dissimilibus, contrariis, atque alijs hoc genus modis, quos suo loco redemus accuratius, sita est. Haec quanquam alicubi sic con-

iuncta

*in immalis affecto-
ribus*

iuncte uideri possunt, ut haud facile dignoscas: ita alteri inseruit altera, ut praeceptis potius, quã re atque usu discretæ uideatur, nos tamẽ docedi gratia ita separabimus, ut neque superstitionis in secãdo, neque rursus negligentiae merito damnari possimus.

¶ Quas ad res conscrat hæc exercitatio. Cap. VIII.

Nunc quo studiosa iuuentus propensioribus animis in hoc studium incumbat, quas ad res cõducatur, pauca aperiemus. Principio quidem in totum ad phrasim illã non parum adfert momenti hæc uariãde orationis exercitatio. Peculiariter autẽ cõferet ad uitandam ταυτολογίαν, uitium quum scdum, tum odiosum. Ea est eiusdem uerbi aut sermonis iteratio. Neque raro usu uenit, ut idem nobis crebrius sit dicendum. Vbi si desituti copia, aut hæsitabimus, aut κόκλυος in morẽ eadem identidẽ occinemus, neque poterimus sententiæ colores alios, aliosque uultus dare, pariter & ipsi ridiculi erimus, nostram prodetes infantiã, & tædio miseros auditores enecabimus. Est ταυτολογία peior ὁμοιολογία, quemadmodum Fabius ait quæ nulla uarietatis gratia leuat tædium, estque tota coloris uini. Quis autẽ est auribus usque adeo patitibus, ut uel paulisper ferat orationẽ ubique sui similem? Tantã ubique uim habet uarietas, ut nihil omnino tã nitidum sit, quod nõ squallere uideatur citra huius cõmendationẽ. Gaudet ipsa natura uel in primis uarietate, quæ in tam immensa rerum turba nihil usquam reliquit, quod nõ admirabili quodam uarietate

i. ad eloquentiam

i. cuculi

siue setete pbr
in uerbo

uarietatis artificio depinxerit, & sicut oculi diuersarum pectū rerum magis detinentur, ita semp̄ animus circumsp̄ctat, in quod se ueluti nouum intendat, Cui si cuncta sui similia occurrant undique, tædio protinus auertitur. Atque ita perit totus simul orationis fructus. Hoc igitur tantum malum facile uitabit, cui promptum erit sententiam eandem in plureis formas uertere, quam Proteus ipse se transformasse dicitur. Neque uero mediocriter cōtulerit hæc exercitatio ad extemporalem uel dicēdi, uel scribendi facultatem, præstabit que ne subinde uel hæsitemus attoniti, uel turpiter inter sileamus. Neque difficile fuerit, uel temere cœptā orationem cōmode ad id quod uolumus deflectere, tot formulis ī procinctu patis. Præterea in enarrādis autoribus, in uertēdis ex aliena lingua libris, in scribendo carmine, non parum adiūmēti nobis attulerit. Siqui dē in ijs, nisi erimus his instructi rationibus, sæpe numero reperiemur aut perplexi, aut duri, aut muti denique.

¶ Quibus exercendi rationibus hæc
facultas paretur. Cap. IX.

S Vb hæc, quibus exercitationibus hæc paretur facultas reliquum est, ut paucis admoneamus. Præceptis diligēter memoriæ mādatis, sæpius ex industria sentētiās quasdā sumamus, easque uersemus quam numerosissime, quemadmodum monet Fabius, uelut eadem inquiring cæra aliæ atque aliæ formæ duci solent, is porro labor uberio-rem adferet frugem, si complusculi inter se cōflicentur uel uoce, uel scripto, proposito in medium themate. Tum enī
mutuis

mutuis inuētis adiuuabuntur singuli, & uelut ansa præbita, plura q̄sque inueniet. Deinde totum aliquod argumentum pluribus tractabimus modis. Qua quidem in re cōueniet Milonis illius Crotoniatæ solertiā imitari, ut principio bis, deinde ter, deinceps sepius ac sepius uertendo. ad eam facultatē proficiamus, ut iam sine negotio centies, ac ducenties uariare possimus. Deinde uertendis græcis autoribus, non mediocriter augebimus sermonis copiā, propterea quod hæc lingua rerum uerborumque ditissima est. Fuerit autē utilius interdum paraphrasi quoque cum illis certare. Profuerit plurimum carmina poetarum oratione prosa retexere, rursum, orationē solutam numeris astringere, atque idē argumentum in aliud atque aliud carminis genus transfundere. Magnopere iuuabit & illud, si eum locum qui maxime uidebitur scaterere copia, ex autore quoopiā æmulemur, & eum nostro Marte uel æquare, uel etiā superare contendamus. Præcipuam autem utilitatem adferet, si bonos autores nocturna diurnaue manu uersabimus, potissimum hos qui copia præcelluerunt, cuiusmodi sunt Cic. An. Gell. Apulcius. atque in his uigilantibus oculis figuras omnes obseruemus, obseruatas memoria recōdamus, recōditas imitemur, crebraque usurpatione cōsuescamus habere in promptu.

¶ Prima præceptio de copia. Cap. X

HAcc quasi præfati, superest ut ad præceptionum traditionem accingamur. Tametsi & ipsa que diximus præcepta quædam uideri queant. Videmur autē nō
absur.

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVN.

absurde facturi, si præceptiones hinc auspicemur, ut primo
 neamus copiae candidato in primis esse curandum, ut apta,
 ut latina, ut elegans, ut pura sit oratio, neque quicquã existi
 met ad copiam pertinere, quod abhorreat a linguæ Roma
 næ castimonia. Elegãtia parti sita est in uerbis receptis ab
 autoribus idoneis, partim in accommodando, partim in
 cõpositione. Exemplum primi fuerit, ut si quis pissimum
 dicat, quod uerbum teste Cicerone. latinis auribus inaudi
 tum est. Secundi, ut si quis dicat, dedit mihi licentiã, pro eo
 quod est, fecit mihi potestatem. Tertij ut si quis eodem sen
 su dicat, iniuriam dedit, quo dãnum dedit. Nam dãnum
 dare, latinum est. Facere autem iniuriam, non dare dicen
 dum. Dare malum, latine dicitur. Dare iacturã, nõ recte.
 Facere iacturam, latine dicitur, pro eo quod est pati. Facere
 infamiam, nõ item. Denique facere iniuriam latinissimum
 est, facere contumeliam Cicero latinum esse negat. Sed ad
 rem, quod est uestis nõ corpori, id est sententijs eloquutio.
 Neque eni aliter quã forma, dignitasque corporis/cultu,
 habituque, itidẽ et sententia uerbis uel cõmendatur, uel de
 turpatur. Itaque plurimum errant q̄ nihil arbitrãtur inte
 resse, quibus uerbis quæ res efferatur, modo utcumque pos
 sit itelligi. Neque diuersa est cõmutãdæ uestis, & oratio
 nis uariandæ ratio. Sit igitur prima curarum, ne uestis aut
 sordida sit, aut parum apta corpori, aut perperam cõposi
 ta. Nam indignum fuerit, si forma per se bona, uestis sordi
 bus offuscata displiceat. & ridiculum sit, si uir muliebri
 amictu prodeat in publicum. & foedum, si quis ueste p̄po
 stera

stera, atque inuersa cōspiciatur. Quare si quis Copiā affectare uelit, priusquam linguæ latinæ mundiciem sibi cōpararit, is meo quidem iudicio non minus ridicule fecerit, quam si quis pauper, cui nec unica sit uestis, quam sine magno pudore possit induere, subinde mutato uestitu, alijs atque alijs panis obsitus, i forum prodeat. ambitiose mediocritatem suā ostentans pro opibus. Hic quo sæpius id fecerit, an non hoc uidebitur insanior? uidebitur opinor. At qui nihilominus absurde faciunt isti quidā affectatores Copiæ, qui quum ne semel quidē possint id quod sentiunt, mundis uerbis efferre, tamen perinde quasi pudeat eos parum balbos uideri, ita balbutiem suam alijs atque alijs modis reddunt balbiorē, q̄si certamen ipsi secum sumpserint, ut quā possit barbarissime dici, dicant. Volo ego multiuigam esse diuitis domus supellectilem, sed totam elegantem esse uolo, ne mihi salignis, ficulnis ac Samijs uasculis omnia sint referta. Volo in splendido conuiuio diuersa ciborum genera proponi. Sed quis ferat, si q̄s cētum apponat eduliorum formas, quorum nullum sit quod non nauseam moueat? Hæc non temere pluribus uerbis admonui, quod exploratam habeam plerorumque mortalium præcipitē audaciā, qui præteritis fundamentis, statim, & illotis (quod aiunt) pedibus, ad summa malunt festinare. Nunc uariandi formulas proponemus, eas nimirum quæ ad uerborum pertinet Copiam.

¶ Prima uariandi ratio per synonymiam.

Capo XI.

B Prema.

Prima igitur, ac simplicissima uariandi ratio, in his uerbis sita est: quæ si diuersa quum sint, eandem omnino rem declarant, ita ut ad significationem nihil referat, hoc an illo malis uti. quæ quidem Synonyma grammaticis dicuntur, contraria ipsæ quæ dicuntur Homonyma. Quod genus sunt, ensis gladius, domus ædes, codex liber, forma decor pulchritudo, Horum itaque maxima uis undecunque e bonis autoribus contrahenda, uaria comparanda supellex, & ut Fabius ait, diuitiæ quædam extruendæ, quibus ubicunque desideratum erit, possit nobis consistere uerborum Copia. Neque sat erit huiusmodi uocum mundum copiosum, ac penum parasse, nisi non solum in promptu, uerum etiam in conspectu habeas, ut protinus uel non quæ sita sese ostendent oculis. Qua tamen in re illud imprimis cauendum, ne (quod quidem faciunt) citra delectum uelut ex aceruo quicquid primum occurrerit, in quolibet loco dicamus. Primum enim uix usquam duo uerba reperiens adeo Synonyma, quin aliquo discrimine dissideant. Nam quid tam idem significat, quam homines & mortales? Et tamen qui passim omnes mortales, pro omni homines dixit, græco illo notatus est pro uerbo το ἐν φακῆ μύρον, id est, in lenticula unguentum. Et alicubi literæ & epistola rem eandem significant, alicubi diuersas. Tum ut demus in significato nihil omnino discriminis esse tamen sunt alia alijs honestiora, sublimiora, nitidiora, iucundiora, uehementiora, uocaliora ad compositionem magis concinna. Proinde dicturo delectus adhibendus, ut ex omnibus optima sumat, In promendo iudicium

cium requiritur, in condendo sedulitas. Ut indices, præstabit diligenter obseruata sermonis elegantia, proprietatque, ut quam plurima recondas, omnis generis autorum assidua lectio dabit. Siquidem alijs uerbis multa eloquuntur. Poetæ, alijs oratores. Sunt & ætatibus sua quædam peculiaria uocabula. Quinetiam idē scriptores re eandem sæpenumero diuersis modis efferunt. Primum igitur ex omni scriptorum genere uerba quam optima seligenda. deinde qualiacumque erunt, tamen in congerien addentur, neque uox ulla reuicienda, quæ modo apud scriptorem non omnino pessimum reperiatur. Nullum enim uerbum est, quod nō alicubi sit optimum. Proinde quātum uis erit humile, inusitatum, poeticum, priscum, nouum, obsoletum, durum, barbarum, ac pegrinum, tamen in suo ueluti grege reponatur, ut si quando uenerit usus, tum accersatur. Quod si uerebimur ne uerbi nouitas aures offēdat, rectum erit Fabiano uti consilio, ut meminerimus *περὸς τὸ πλῆθος* *ἢ ἔν.* Id fiet his ferme rationibus. Cato librorum belluo, si tamē eo uerbo fas est uti in re tam præclara. Ipsissimus, ut Plauti more loquar. Cur enim non utar Enniantis uerbis? Nā Horatiano uerbo libēter utimur. Sic enim isti Neoterici loquuntur. Agnoscis castrense uerbum, ut poetæ loquuntur, ut prisci loquebantur, ut dicā antique. Si sic loqui licet, si sic mihi permittas uulgato more loqui, dicam enim græce, quo dicam melius. ¶ Sordida.

Sordida igitur, atque humilia sunt ut si quis familiarē congerronem dicat, auidum belluonē. Nā ace-

*est peccati
generis vel focu
græce*

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

tum, spōgia, pulegium, demiror cur Senecæ sordida uerba uideantur. ¶ Inusitata.

Inusitata, ut passi senes pro rugosis. Interduatim & interatim pro eo, quod est iterdum & iterim. Titiuilitium pro eo, quod est nihil. Vagor pro uagitu. ¶ Poetica.

Poetica, ut eliminare. Iuuenari. Agmē pro actu seu ductu, ut leni fluit agmē Tybris. Indomitum pro indomite, ut idomitum furit. Sperare pro timere, ut hunc ego si potui tantum sperare dolorē, Et perferre soror poterō. Vulnificus, tristificus, fatidicus, laurigeri, caprigesum, ueliuolum mare, uitisator, atque id genus alia.

¶ Prisca.
Prisca, ut expectorare, Actutum. Antigero pro oppido aduerbium. Creperum bellum pro dubio. Hostire pro pensare. Vitulantes gaudentes. Iumentum pro uehiculo. Perduellis & per duellio pro oste patriæ. Duellum pro bello. Cluere pro pugnare. Temetum pro uino.

¶ Obsolata.

Obsolata, ut bouinari pro tergiuersari. Et apludā cedit, & floces bibit, quorum meminit Gellius & ostem pro ospite, ac peregrino. ¶ Dura.

Dura, ut respublica castrata morte Camilli. Capera dre frōtem. Cōspuit alpes niue, apud Furium.

¶ Peregrina.
Peregrina, ut gaza pro diuitijs, Persicum. Acinaæces pro gladio, Medicum. essedum pro rheda, Britanicum. Ungulum O scorum lingua, anulus. Cascus pro uetulo, lingua

lingua Sabinorum. Vri pro bubus feris, gallica uox. Item leuca pro milia rio, autore Hieronymo in Iohelē propheta: Parasange Persica, qua significāt spacium triginta stadiorum. Et Bec lingua phrygum panes. Camurum pro eo quod est in sese rediens, peregrinum uerbum.

¶ Nonata.

Nonata, ut ductare exercitum, ut patrare bellum, Salustianum. Catonianū est uilitigator. Incuruicernicū pecus, Politianicum. Vituperonis, Amorabundus, subsequa, nupturire, uerbigerari. Cuiusmodi uocibus precipue gaudet Apulcius. Habent & hæc gratiam, si modo in loco modiceque uelut aspergantur, Nam ut eleganter est a Fabio dictum, In cibis interī a cor ipse incundus est. Porro græca latinis in loco intermixta non mediocrē addunt gratiam. Quanquam nō raro fit, ut necessitate cogamur aliena mutuo sumere, ut i πολυπραγμοσύνη, id est curiositas, φιλαυτία, id est amor sui, ἀφαιμαρτοειής, id est errans in uerbis, πολυφιλία, id est multorum amicitia, πρὸς αὐτολογία, id est, de seipso locacitas, atq̄ id genus sex milibus. De quibus fortassis alias nōnihil dicemus. Sunt non paucae Græcorum uoces, quas antiquitas latinitate donauit, ut perinde atque latinis uti licebit, ut rhetor & orator, hypotheca & pignus, elleborum & ueratrum. Sycophanta Calumniator. Præbibo, quo usus est Apuleius, & propino. mastigia uerbero. Quædam ita recepta, ut desit uerbum latinum. sicuti Philosophus, Theologus, Grammatica, Dialectica, Epigramma. In quibus ipsis inerit nō

B 3 nihil

uilitigatoz est qui
 & in gallos decipit
 et q̄ potest caput
 in unij ceruicuz pe
 cus est. caput sive
 colli curuz
 vitupero n̄s quid illuz
 vituperoz sive repro
 zendit aliam uiti
 omnia bunt quialuz
 amat sicut quuz
 qui queppit & septi
 nupturio. is. qui
 despondit q̄rat
 uerbero uel pro
 uis contendere

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

nihil uarietatis, si modo græca, modo latina forma infle-
 ctantur, ut Epigrāma, aut Epigrāmatum ti. Elephātus et
 elephas. Delphinus, delphin. Lampas, lampada &c. Gram-
 matica cæ. Grammatice es.

¶ Actatum propria uocabula Cañ. XII.

Diligenter itaque conueniet obseruare quid in usura-
 pandis uocibus ætas uariarit. Beatitudinē & bea-
 titatem, Mulierosum & mulierositatem Cicero primus
 ausus est dicere. Interim pro iterdum. O biter pro interea,
 & uelut alia agendo. Subinde pro identidem, Quintilia-
 ni sæculo nata sunt. Reatum Messala primus dixit, Munc-
 rarium Augustus. Favor & Urbanus sæculo Ciceronis
 uoces erant nouæ. O bsequium primus dixit Terentius, ut
 existimat Tullius. Cernicē numero singulari primus di-
 xisse fertur Hortēsius. Piraticam, musicam, fabricam, uix-
 dum a suis præceptoribus recepta fuisse testis est Fabius.
 Huiusmodi uocum idem pollentium congeries, quā Græ-
 ci συναγοισμὸν uocant, conducet non tantum ad hoc, ut
 si quando res eadem crebrius erit repetenda, uitemus ὁμοι-
 ολογίαν, id est, similit̄ ubique sermonis colorem, uerum
 etiam ad δεινότητα, id est uehementiam faciet. Abijt, eru-
 pit, excessit, euasit. Parentem necasti, patrem occidisti, pro-
 genitorem trucidasti. Quod genus rhetores inter ora-
 tionis decora referunt, uocantque interpretationem. Ego
 magis arbitror ad exercitationem adhibendum esse, quā
 ad orationē. Difficilimum enim uariandi genus est, si ma-
 nente sermonis habitu, sensum eundem sepius alijs atque
 alijs

alijs uerbis idem pollentibus efferre consuescamus, ut Adire periculum, subire discrimē, suscipere periculum, aggredi discrimē, Aedificat domum, extruit aedes. Emit librum mercatus est codicem. Ablegauit puerum, amandauit ministrum. Hic tibi ab illo habitus ē honos, Hæc tibi ab illo relata est gr̃a. Hoc præmij recepi, hoc fructus tuli. Condonauit culpā, remisit noxiam, ignouit admissum. Quoties eius diei recolo, quoties recordor, quoties reminiscor.

¶ Ratio uariandi per enalagen, siue

ἐτέρωσι, Cap. XIII.

Proxima uariandi ratio est, quum eadē uoce modice deflexa uarietatis nōm̃bil cōciliatur. ut Edax edo, bibax bibulus, bibosus bibo, loquax loquutuleius, nugator nugo, blaterator blatero, fallax falsus, uoluptuosus uoluptuarius. Huius generis est, quū substantiuū nomē adiecti uo cōmutatur, aut cōtra, ut iuxta sententiā Homeri, iuxta sententiā Homericam. Vir mire facundus, uir mira facundia. Insignite impudens, insignita impudentia. Quum uerbum acti uum mutatur in passiuum, aut contra, Plurimā habeo gratiā, plurima tibi a me habetur gratia. Magna me tenet admiratio, magna teneor admiratione. Non sic amat filium mater, non sic amatur a matre filius. Et ut rem infinite uariam summam dicā, duobus potissimum modis cōstat hæc mutatio, uel quum pars ipsa mutatur, uel cum eadem orationis parte manente qualitas nouatur, Ea totidem rationibus commutari poterit quot sunt res que uoce cuiuspiam accidunt non cōfido facturum me.

b 4 non

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

nō est fiducia. Non dubito quin possit, nō est mihi dubium
 quin possit, Iudicēt alij, aliorum esto iudicium. Quid huc
 redisti? quid huc reditio est? Desine nugari, desine nugas.
 Est illi mira sitis auri, mire sitit aurum. Nrm istud uiue-
 re triste. Infinitum uerbum pro nomine. Itē Virtus est ui-
 tium fugere. i. uirtus est fuga uitiorum. In ijs orationibus
 uerbum nomine permutatur. Amantem redama, Prome-
 renti benefac, Redama eum qui te amat, Benefac ei qui pro-
 meretur. Tui desiderātissimus est, Te maxime desiderat.
 Nemo tui uidendi cupientior, Nemo qui te magis uidere
 cupiat. Hic uerbum p̄ticipio cōmutatur. Venit ereptum, ue-
 nit eripe, uenit ut cripiat, hic uerbum supino mutatur. Ad
 cōgerēdas pecunias ihiat, ad cōgerēdum pecunias ihiat, hic
 gerundiuum ut uocāt, gerundio cōmutatum est. Hoc die-
 ctum oportuit, hoc dicere oportuit. Si qd recte curatū ue-
 lis, si qd recte curari uelis, hic infinitum uerbum supino cō-
 mutatur. Magnum dat ferre talētum, ferre pro ferēdum.
 Stibelenus sciēs pugnae, id est sciēs pugnādi. Cupidus li-
 tium, cupidus litigādi, Hic nomē positum pro gerundio.
 Libitum est, pro libuit, Misertum est, pro misertus sum.
 Pertesum est, pro teduit. Placitum est, pro placuit. Pudi-
 tum est, pro puduit. Hic supinum pro uerbo. Meliuscula
 est, meliuscule est. Plurimum est in foro, plurimus est in fo-
 ro. Rarus est cōiua, raro est cōiua. Multus est apud mu-
 lierē, multum apud mulierē uersatur. Frequēs est i aula,
 pro frequēter. Assiduus in literis, pro assidue. Hic nomine
 cōmutatur aduerbium. Verum alias fortassis ut commo-
 dius,

dius, ita & copiosius de ijs dicemus. Nunc de qualita-
tis uariatione docēdi causa pauca ponamus, quasi digito
fontes ipsos indicantes. ¶ Numerus.

VSurpatur numerus pro numero. Rhomanus præ-
lio uictor, pro Rhomani uictores. Et Vergilius.
Haud secus ac patrius acer Rhomanus in armis. Vterum-
que armato milite complent, pro armatis militibus. Om-
nem pecuniã absumpsit, pro omnes pecunias. Populo im-
posuimus, id est, imposui. Et oratores uisi sumus, quum
de uno loquatur Cicero. Vergilius. Sed nos immensum
spacys consecimus æquor. Hominis uultus, pro uultu. Ani-
mos pro animo. Nam in prima psona pro singulari plu-
ratiuum numerum ponere frequētissimum est, aliquoties
modestie causa. In secunda nunquã, nisi genus ipsum si-
gnificamus. Que uestra libido est. i. uirorum. In tertia in-
uidie causa mutauit Terentius. Quum ad uxores uentum
est, tum fiunt senes, quum de uno Chremete diceretur. In-
explicitosque Platonas, Martialis, quum de uno Platone
dicat.

¶ Persona.

VAriatur & psona pluribus modis, uel quum cer-
ta pro quauis ponitur. Quid facias? ut homo est, ita
morem geras. Videas & flumina sicca, id est, uideri pote-
rãt. Idẽ fit per primã personã itidẽ ut per secundã. Ne mi-
hi tum molleis sub diuo carpere somnos. Neue dorso ne-
moris libeat iacuisse per herbã. Neue tibi ad solẽ uergant
uineta cadentẽ. Nonnunquã pro prima, aut etiã secunda p-
sona tertiam usurpamus, Vt, ait Clodius, negat Cicero. i.
tu ais,

tu ais, ego nego. Vergilius. Nec me meminisse pigebit
 Elyssæ, id est, tui. Nunquã Erasmus Guilielmi queat obli-
 uisci, pro eo quod est, nunquã tui potero obliuisci. Huc pti-
 net quæ uocatur Apostrophe. Scipiadas duros bello, & te
 maxime Cæsar. Polydorum obruncat. & auro Vipotitur.
 Quid nõ mortalia pectora cogis Auri sacra fames? Ver gi.
 Parètesim cum Apostrophe cõiunxit in illo. Haud procul
 inde citæ Metium in diuersa quadrigæ Distulerât (at tu di-
 ctis Albæ maneres) Raptabatque uiri mēdacis uiscera Tul-
 lus. Ad hanc formã pertinet quoties uerbum psonale imp-
 sonali cõmutamus. ut Nõ te hæc pudet? Nõ te horum pu-
 det? Dicitur passim pontificè aduentare. Plerique dicunt
 pontificem aduentare. Dici non potest quam te amem. Ne-
 mo dixerit facile quam te amem. ¶ Genus.

Est nõ nihil uarietatis & in generis cõmutatione, ut
 lachrymat pro lachrymatur, luxuriat pro luxuria-
 tur, fluctuatur pro fluctuat, præuertere pro p̄uerti, p̄cipi-
 tat pro p̄cipitatur, auertit pro auertitur. Solebat fieri, soli-
 tum est fieri. Nõ quit cõpesci, nõ q̄ta est cõpesci. Desuit habe-
 ri in p̄cio, desita est haberi in p̄cio. Causa coepit agi, coepta
 est agi. Assentior, & assentio tibi. Cõspicor, & cõspicio. In
 quorum postremo mutatur & συζυγία. Nã illa q̄ refert
 Diome. frustra, patio, moro, demolio, auxilio, populo, di-
 gno, atq̄ id genus alia, priscis arbitror reliquēda, nisi i car-
 mic iciderit, nã tũ excusatius adibebũtur. Cõsistit i nõibus,
 Pileum & pileus. hæc ficus, & hic ficus. hæc barbitus, hic
 barbitus, hoc barbitõ. hic elleborus, hoc elleborũ. ¶ Casus.

Casus

CAsus etiã mutatur. Eius rei mihi uenit i mētē, ea res. Nō sum id nescius, non sum eius rei nescius. Quædã etiã citra Tropum, duplicē habent cōstructionē. Vt or hęc rem, & hac re, Egeo tui, egeo te. Diues pecore, diues pecoris. Dono te libro, dono tibi librum. Impertior herã hoc malo, impertior heræ hoc malum. ¶ Species.

Species uariatur, quū deducit̃ utimur pro priogēnijs, ut magnis negocijs prohibitus, magnitudine negociorū prohibitus. Quū diminutiuis loco simpliciu, ut loquax pro loquax, paucula pro pauca. Quū frequētatiuis uerbis, pro p̃mitiuis. Dic̃lito pro dico, uolito pro uolo, iact̃ito pro iact̃o. Quū subst̃tatiuo pro adiectiuo. ut si q̃s pro pestilēte pestē appellet, pro scelerato scelus dicat. Quū cōparatiuū aut suplatiuū absoluti loco ponimus. ut Tristior, & lachrymis oculos suffusa nitētes. Et faciūdissimus pro uehementer faciūdo. de quibus suo loco dicemus. Quū p̃ronymicū loco priogēnijs ponitur. ut Scipiadas pro Scipioibus. Verū hoc in carmine fortasse liceat, in orōne profanemo tulcrit.

Figuræ mutatio copiã adiuuat, quoties ¶ Figura. simplici diçtiōe pro cōposita utimur, aut cōtra, siue id tropo fiat, siue citra tropum. ut temnere pro contemnerē. Ruere pro eruere. Ponere pro deponere. Mittere pro omittere. Rursum, Conscribere pro scribere. Comedere pro edere. Demirari pro mirari. Inaudire pro audire. Incognoscere pro cognoscere. Consipere pro sapere. Cōplacere pro placare. Depēdere pro pēdere. Deridiculus pro rediculus. Quandoquidem pro quando. Fit & hoc modo.

Nō po

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVN.

Nō potest pudescere. Nō potest pudesceri. Tēpus est ut expogiscaris, ut expogefias. Calefcere & calefcieri. Ad hanc formā fortasse referēdum est illud, quoties cōpositā dictionē simplicibus circumloquimur. Magnanimus uir, uir magno animo. Relege, denuo lege. Magnopere te rogabat, magno te rogabat opere. Non animaduertit, non aduertit animum. Non satisfacit, nō facit mihi satis. Interdum uariatur compositionis ratio. ut exprobrare & opprobare. persoluere, dissoluere, exoluere, resoluere & alicui.

T

¶ Tempus.

Tempus quoque nō raro cōmutatur. Memini legere, & memini legisse. Prædiceres pro prædixisses, uel prædicere debuisses. Laurus erat, pro laurus esset. uicimus, pro uincemus. Salutato, pro saluta. Imus, uicimus, uidemus. Præsens pro præterito.

¶ Modus.

H Vic finitima est modi uariatio, ut uicero pro uincam. Salutabis pro salutato. Ne crede, ne credas. Si uoles, si uolueris. Vbi uoles, ubi uolueris. Quum uocabit Quum uocauerit. Quia bene natus est, quia bene natus sit. Venari pro uenabatur.

¶ Declinatio.

I N nōnullis licebit & declinationē uariare. ut hilarus & hilaris, uiolens & uiolētus, iuger & iugerum, capo capus, pauo pauus, scorpio scorpins.

¶ Cōiugatio.

I N aliquot coniugationem. ut laucere pro lauare, feruere & feruere, accersere & accersire.

V Ariatur eadem dictione ijs quoque modis. Prothesi, ut tetuli pro tuli, gnato pro nato. Epenthesi, Martortis

uortis pro Martis. Pro paralepsi. ut admittier, accingier, dicier pro admitti, accingi, dici. Paragoge, potestur pro potest. Aphæresi. Ruit omnia late, pro eruit. linquere castra, pro relinquere. Syncope, extinxti, dixti, pro extinxisti: dixisti. Apocope, Mage pro magis, uin pro uisne. Quæ quidem species sunt Metaplasmi, propterea quod dictio- nem quasi transformant. Reliquas species prudens omits- to, quod non admodum ad copiam facere uidentur. Et no- bis propositum est, ea duntaxat persequi, quæ proprie per- tineant ad id quod instituimus.

¶ Variandi ratio per antonomasiã. Cap. XIII.

PROXIMA uariandi sermonis ratio, constat An- tonomasia, id est, nominis permutatione. ut si quis pro Achille Peliden, aut Aeaciden dicat. Pro Romanis Romulidas. Pro Troianis Priamidas, aut Dardanidas. Pro Hercule Tyrinthium. Pro Venere Cythercam, aut Cypridem. Pro Diana Cinthiam. Nonnunquam epitheton pro nomine ipso subijcere licebit. Vergilius. Thalamo quæ fixa reliquit Impius. impium pro Aenea dixit. Li- uius Poenum pro Hannibale. In Terentio sepe senex pro persona heri. Eiusdem generis est, si quis Poetam di- cat, Homerum sentiens. Philosophum Aristotelem signi- ficans. Quemadmodum Græci Persarum regem

nominant. Neque ab hoc genere abhorret, si quis pro- fure Verrem dicat, pro molli Sardanapalum. quæ suo loco referemus.

¶ Variandi ratio per periphrasim. Cap. XV.

Id si

ID si pluribus uerbis fiat, Periphrasis erit, quam quidā Circuitionem nominant, ut si quis euerforem Carthagini & Numantiæ/pro Scipione dicat, ut Troiani belli scriptorē dixit Horatius/pro Homero. Item si Mātuanus uates ponatur/pro Vergilio, Venusinus poeta, pro Horatio. Peripateticæ scholæ princeps, pro Aristotele. Stoicæ familiæ pater, pro Zenōe. Voluptatis assertor, pro Epicuro. Hæc autē ratio plurimis cōstat modis. Etymologia Notatione, Finitione. ¶ Etymologia.

ETymologia, quum nominis rationem explicamus. ut si quis hæredipetam dicat, qui hæreditates alienas appetat, captetque. aut pro Parasito, hominem cibo uentrique deditum. Aut pro philosopho, hominem sapientiæ studiosum. Pro grāmatico, qui literas doceat. Pro assiduo qui det æra. Pro locuplete, q̄ plurima loca possideat. Pro pecunioso, qui magnam pecorum copiam possideat.

¶ Notatione.

NOtatione constat, quum notis quibusdam accidentium rem quāpiam describimus, ut si quis irā intelligens, animi aut bilis efferuescentiam dicat, quæ pallorem uultui, ardorem oculis, tremorem membris inducat. Eiusdem generis est & illud. Qui digito scalpunt uno caput. quo molles & parum uiri significātur. Aut si dicas. Cubito se emungit, salsamētarium indicās. ¶ Finitioe.

Finitione constabit. ut si quis artem bene dicēdi pro Rhetorica dicat. Virum peculatorem, uirum qui ciuitatis ærarium cōpilasset. Homine tyrannum, qui uileges,

ges, ac ciuium libertatem oppressisset.

¶ Variandi ratio per metaphoram. Cap: XVI.

Alia uero uarietatis ratio ex metaphora nascitur
 que latine translatio dicitur. propterea quod uo-
 cem a genuina, ac propria significatione ad nō propriam
 trāfert, Ea multis modis tractatur. ¶ Deflexio

Primum deflexiōe, quoties uox e propinquo ad rem
 proximā defleētur. ut uideo pro intelligo. Audire
 pro obtemperare, aut credere. Setire pro intelligere. Per-
 spicere pro cognitum habere. Odorari, olfacere, pro sus-
 picari ac deprehendere. Concoquere pro ferre Deuorare
 pro uincere, ac perferre. Complecti, exosculari, pro amare.
 Susplicere, pro admirari. Despicere, pro cōtemnere. Ita stu-
 pet animus, stupent oculi, stupent dentes. Siquidem in ijs,
 id quod est corporis ad animum transfertur. Quo Me-
 taphoræ genere nihil usitatus. Huc fortassis pertinent
 & illa, quoties cano pro dico, canto pro scribo dicimus.
 Præconium, pro laude. Buccinari, pro celebrare

¶ Ab irrationali ad rationale.

Proxima species est, quoties a bruto aiante ad ani-
 mal ratiōe p̄ditum fit trāslatio, aut cōtra, ut si ho-
 minem odiosæ, atque insulsæ locacitatis rudere dicas, aut
 blaterare, aut grumire, aut gammire. Si oblatrare pro ob-
 trectare, allatrare pro conuitiari dicas. Contra, si olorem
 canorum, musicum, lusciniam, perfidum, uulpē, ambitio-
 sam, leonem, assentatorem, canem dicamus. Cuiusmodi
 multa

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM

di multa Vergilius tribuit apibus, dum quicquid agitur in hominum republica, id traducit ad hoc animal.

¶ Ab animali ad non animal, aut contra.

Longius erit petita Translatio, si ab animali ad inanimale traducatur, aut cōtra. Vergilius. Si tātum pectore robur concipis. hic robur a ligno ad hominē trāsstulit. Rursum. At procul excelso miratus uertice montis, animale ad inanimatum transtulit, quum uerticē pro cacumine dixit. Item. Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos. Et Ridet ager. Contra, Ambo florentes ætatibus. Et uiridis ætas, & uernat ætas. Iratum mare, indignatus. Araxis, auidum mare, mirantur gargara. Quod genus & plura sunt exempla, & frequentius obuia, quã ut hic debeant referri.

¶ Ab animali ad animal.

Præterea ab animali ad animal, ut si quis coruum sui inequitantem dicat, & pascentes apes.

¶ Ab inanimato ad inanimatum

Abinanimo ad inanimatum sumetur Metaphora, si quis syluam scatere dicat, quod est fōtium, aut odium suppullulascere, quod est fruticum. Aut si quis pilos fruticari dicat, aut syluascere, quod est arborum. Si quis orationem fluere dicat, aut fluctus, & undas negotiorum. Eiusdem generis est, si quis collem uerrucam dicat, quemadmodum Cato.

¶ Metaphora reciproca. Cap. XVII.

Quedam translationes reciprocae sunt, siue cōmunes, quas Græci uocant ἀκολουθαίς. nam ut pro
gubers

gubernatore aurigam, ita pro auriga gubernatorem recte dixeris. Quædam unius duntaxat partis, quas ἀνακροσίου ἀσ appellant. Si quidem ut uerticē recte transfers ab homine ad montem, ita non recte cacumen ad hominē traduxeris. Facit autem metapthora non solum ad copiam orationis, uerum & ad ornatum, ad grauitatem, ad eni-
dētiam, ad sublimitatem, ad festiuitatem. Nonnunquam & necessaria est, quemadmodum rustici gēmam dicunt in uiti-
tibus, gēmare uites, sitire agros, fructus laborare. Nos du-
rum hominem, asperum. neque enim aliud habemus uer-
bum. Sed quot modis adhibeatur translatio, & quatenus
differat a finitimis tropis, non est huius propositi scrupu-
losius persequi. Illud admonuisse profuerit. ut qui uolet in-
dicendo copiosus esse. ex optimis autoribus maximam insi-
gnium translationum uim annotatam comparet. Sunt autē
apud. M. Tullium optimæ, apud Quintilianum plurimæ.
Ex adagijs itē non pauca colligi poterunt. Propterea quod
pleraque aut allegoriam habent, aut aliquam metaphore
speciē. In his colligēdis nos laborauimus, haud scio quam
fœliciter, magnis certe uigilijs. Nihil uero prohibet, quo-
minus ipsi uel ex lectis, uel ex animaduersis rerum omniū
naturis undecunq̄ metaphoras fingamus, modo ne sit du-
ra translatio, ne sordida, ne maior quam oportet, ne dissim-
ilis, ne nimium crebra, præsertim in eadem specie. Illud
item non abs re fuerit admonere, metaphoram interdum
in simplici nomine sitam esse, ut si quis hominē uentri ad-
dictum, pecudē appellet. Nonnunquā in epitheto, ut quum
C saxeum

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

saxeum hominem, aut ferreum scriptorem dicimus, aut vitreas undas, floridam ætatem. Interim in uerbo simplici, ut auolat ætas, labuntur anni. Interdum additur quiddam, quod metaphoram explicet. Inflammanit hominem cupiditate gloriæ. Incendit ira.

¶ Variandi ratio per allegoriam. Cap. XVIII.

Idem efficit Allegoria quod Metaphora. Neque enim aliud est allegoria, quam metaphora perpetua. ut pedem conferre, pro eo quod est concertare argumentis. Iugulum petere, pro eo quod est caput cause aggredi. Et tragulam iniicere, pro eo quod est fallaciam intendere. Ut etiam nauem perforet, in qua ipse nauiget, id est ciuitatem euertat, qua subuersa sibi quoque sit pereundum. Huius usus frequentior est in sententijs proverbialibus, ac pro uerbijs, ut flama fumo est proxima, quo significatur tempestiue cauendum esse periculum. Et uino uendibili suspensa hedera nihil est opus, quum significamus rei per se laudabili, nihil opus esse commendatione aliena. Et Cretizandum aduersus Cretensem, id est mendacijs, ac dolis agendum cum subdolo, ac uano. In huiusmodi paræmijjs allegoria nonnunquam exit in ænigma. neque id erit uitiosum, si doctis uel loquaris, uel scribas. immo ne tum quidem si uulgo. Neque enim ita scribendum, ut omnes omnia intelligant, sed quedam etiam uestigare, ac discere cogantur.

¶ Variandi ratio per catachresim. Cap. XIX.

Eandem

Eandem uim obtinet Catachresis, quam latini dicunt abusioem. Atque hac nota secernitur a translatione, quod abusio est ubi nomen omnino defuit, Translatio ubi aliud fuit. Veluti quum parricidam dicimus, qui fratrem occiderit. & piscinam, in qua lauamus, nec pisces insunt. Vires hominis breues, longum consilium, minutum animum pro paruo. Illud orationis genus maxime probat Quintilianus. in quo trium permixta est gratia, Similitudinis, Allegorie, & Translationis, ut Quod fectum, quem Euripum, tot motus, tantas tam uarias habere creditis agitationes, commutationes, fluctus, quantitas perturbationes, & quantos aestus habet ratio Comitiatorum? Dies intermissus unus, aut nox interposita sepe & perturbat omnia, & totam opinionem parua nonnunquam commutat aura rumoris.

Variatio per onomatopoeiam. Cap. XX.

Non nihil accedit uarietatis & ex Onomatopoeia que fictio nominis dici potest. Quod genus sunt Tarantara, pro cantu tubae, sibilus, murmur, mugitus. Ad eandem formam pertinet Paragoce, id est, deductio, ac deriuatio nouorum uerborum ex analogia sumpta, que quur nobis etiam sit fugienda, non uideo, si quando sententia postulabit. Syllaturire, pro eo quod est Sylle mores imitari uelle. Et quemadmodum dicimus Caturire, micaturire, esurire, qd uetat quo minus iuxta analogia dicamus dormiturire, scripturire, proscripturire, di

C 2 turire,

Eturire, bellaturire, nupturire? Et quemadmodū dicimus græcari, quur non itidem dicamus, iuuenari, poetari, cornicari, rhetoricari, philosophari, theologari? Vt laureati, nummati, scutati: quur nō itidem, pileati, laruati, personati, & si qua sunt similia? Quur non siccescere, sicut arefcere? Et in his quidem fictionibus Græci longe sunt latinis foeliciores. Nobis tamen nōnihil audendum cenfeo, præsertim in carmine, & in uertendis græcis autoribus. Certe quæ reperiuntur apud idoneos autores, ea sunt audacter usurpanda. Neque enim ullum uerbum nobis uideri debet durum, aut obsoletum, quod apud scriptorem probatum reperiatur. Qua quidem in re longe, lateque dissentio ab ijs, qui uocem omnem ceu barbaram horrent, quam apud M. Ciceronem non legerint. Quin illud etiam obseruandum, eiusdem dictionis interdum uariam esse paragogē, quemadmodum superius attigimus. Voluptuosus & uoluptuarius, edax & edo, homunculus homullus homuntio, pauxillum & paucula. Harum igitur omnium rerū obseruatio, copiam orationis non mediocriter adiuuabit, propterea quod in his factitijs nominibus magna pars opum linguæ latine sita est.

¶ Variandi ratio per metalepsim. Cap. XXI.

ABusioni cōfinis est metalepsis, quæ trāssumptio latinis dicitur. Ea erit, ubi gradatim itur ad id quod ostendimus, ut Speluncis abdidit atris, nam ni græ intelliguntur, ex nigris obscuræ, & per hoc demum in præceps profundæ. Verum huius figuræ usus magis incidet in carmine

mine, quam in oratione soluta.

CVariandi ratio per metonymiam. Cap. XXII.

NEquè mediocriter ad copiã orationis facit Tropus, qui uocatur Metonymia, quæ dicitur etiam transmutatio. Ea fit compluribus modis. Vel cum inuentorem pro re subiecta ponimus. ut Cererem corruptam undis. Sine Cerere & Baccho friget Venus. Receptus terra Neptunus, classes aglonibus arcet Vulcano dicare. Vario Martia pugnare. Venus confert oculis & uoci. Hic inuentor, aut qui præsidet, pro re subiecta ponitur. Quod si uertas, erit durius. ut uinum precemur, nam hic deus præsens adest. hic uinum pro Baccho positum est. Vel quã id quod continet, pro eo quod continetur, usurpatur. Epotos cados, cælo gratissimus annis, id est, cœlitibus. Sæculum foelix. Aut contra, id quod durius, & uiolentius fit. Iam proximus ardet Vcalegon, hominem pro domo posuit. Terentius eamus ad nos, id est, ad ædes nras. Et quum dicimus hominẽ deuorari, cuius patrimonium consumitur. Hunc tibi comedendum propino. De sene gustarit, id est, de pecunia senis. ubi dominus rei pro re ipsa ponitur. Vel quum ex efficiente effectum significamus. Hic melior remis. Significat enim uelocitatem, sed quæ per remos fit. Vel contra. ut Frigus pigrum. Mœstumque timorem mittite. Pallida mors. Audax iuuenta. Pallentesque habitant morbi, tristisque senectus. Præceps ira, hilaris adolescentia, inconsultus amor. Inuerecunda nox. Audax uinum. Vel cum ducem ponimus pro his qui subsunt, ut quum ab Hanni

C 3 bale

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

bale Cæsa apud Cannas sexaginta milia dicimus. Aut quum autorem pro opere ponimus, ut cum dicimus Vergilium uenisse, Plinium semper in manibus habendum. Simile est huic, cum sacrilegium deprehensum dicimus, non sacrilegum. Et armorum scientiam habere, non artis.

¶ Variandi ratio per synecdochen. Cap. XXIII.

Vehementer adiuuabit copiam & Synecdoche, quam quidam intellectionem uocant. Quoties ex uno plures intelligimus, ut Romanus prælio uictor. Et Pœnus fugatus, pro Pœni. Ex parte totum, ut mucronem pro gladio, tectum pro domo. retroque, ut ingens a uertice potus, Et fontemque ignemque ferebant. Ex specie genus, iracundior Adria, pro quouis mari, Acheloia pocula, pro quouis fluuio. Quod non ita commode uertitur. Ex materia rem confectam, ut ferrum pro gladio, abies aut pinus pro navi. Ex precedentibus sequentia, ut uirgineam soluit zonam, id est, deuirginauit, Subdidit equo calcaria, id est, cucurrit. Breuiter quum aliud ex alio intelligitur. Vixerunt, pro mortui sunt. Nos quoque floruimus. Et futimus Troes, Et iam summa procul uillarum culmina fumant, noctem imminuentem intelligimus, quum longe aliud dictum, Porro rex signorem signatam colligimus.

¶ Variandi ratio per equipollentiam. Cap. XXIII.

Precipua uariandi ratio sumitur per ἰσοδυναμία, id est, per equipollentiam. Ea constat negatio

gationis additione, detractiōe, geminatione, & uerbis contrarijs. Ut primas obtinet, non est in postremis. Vir egregie doctus, uir minime indoctus. Omnia fecit, nihil non fecit. Nonnihil fallaciæ intendendum in hominem, id est, aliquid fallaciæ. Assumpto autem uerbo diuerso, & apposita aut adempta negatione, statim nouam orationis faciem constitueris. Placet, non displicet. Accipio conditionem, non recuso conditionem. Verum de his reliquisque æquipollentijs exactius suo loco tractabimus.

¶ Variandi ratio per comparatiua. Cap. XXV.

IN nonnullis comparatiuis dictionibus fit hæc commutatio citra negationem, translatis duntaxat partibus, ut Antepomit famam pecuniæ, Posthabet pecuniã famæ. Minoris facit famam quam pecuniam, Pluris facit pecuniam quam famam. Prius habet lucrum quam honestum, Posterius habet honestum quam lucrum. Atque hæc quidem copia nascitur ex contrarijs. Cuiusmodi sunt, Suscipit, despicit, curat, negligit, appetit, fastidit, atque id genus innumera.

¶ Variandi ratio per relatiuorum commutationem. Cap. XXVI.

Facilis est item uariandi ratio per dictiones relatiuas. Vxor illius esse non uult, Non uult illum maritum. Recusat illius esse socer, Recusat illum generum. Pudet me huius nurus, Pudet me huius socrum uideri. Non alium mihi patrem optem, Nullius ma-

C 4 lim esse

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

lim esse filius. O me tali foelicem præceptore, Foelicem me qui tuus sim discipulus. Caue isti locaueris agrum, Ne cõmittas, ut hic agrum conducatur tuum. Iãdudum expectat ut uiro nubat, Expectat ut se uir aliquis ducat. Nolim tibi debere, Nolim te mihi creditore. Hoc me docuisti, Hoc ex te didici, Hoc mihi retulit Pauluss, Hoc ex Paulo audiui. Plurimum ex ea re capies emolumenti, Ea res plurimum tibi adferet emolumenti. Literæ non parum ornamenti tibi conciliabunt, Ex literis non parum ornamenti tibi accedet. Pater filio recõciliatus est, Filius cum patre redijt in grã.

¶ Variandi ratio per amplificationem. Cap. XXVII.

EX auxesi, hoc est, amplificatione uariatur oratio, quum amplificandæ rei gratia uerbum atrocius subiicimus loco proprii. ut quum occisum dicimus, qui sit cesus, Latronem, qui sit improbus, O ccidisse, cui res acerbior acciderit. Exanimatum, dolore affectum. Enectum, cruciatum. Mutum, qui nihil respõderit. Reuixisse, qui spem receperit. Huc pertinent & appellationes illæ, de quibus ante nõnihil memini. quum carnificem appellamus hominem immitem, Sacrilegum, sceleratum, Veneficam, malã. Præterea illæ, Scellus, monstruum, pestis, labes. Postremo & hæ, Atreus pro crudeli, Sardanapalus pro effœminato. de quibus suo loco copiosius.

¶ Variandi ratio per Hyperbolen. Cap. XXVIII.

Variat & Hyperbole, quam quidam superlatione nominauit, ut Hic uel saxa sua loquacitate possit rumpere. Cœlum digito attingere. Q cyor Euro. Et fulmĩ

nis

nis ocyor alis. Vox astra ferit.

¶ Variandi ratio per μείωσις, i. p diminutionē. Ca. XXIX.

Diuersus uariandi modus per μείωσις, hoc est, p diminutionē. ueluti quoties attigisse dicimus eum qui pulsauit, læsisse q̄ uulnerauit. Interdum diminutio sapit Hyperbolen. ut Vix ossibus hærent. Breuior Pygmeo. Minus habet quam nihil. Verum de his quoque nōnullā suo loco differemus.

¶ Variandi ratio per compositionem. Cap. XXX.

Variatur oratio nōnihil & ex compositione. Ea sita est in his ferme figuris Asyndeto, Polysyndeto. Veni, uidi, uici. Tectumque, laremque Armaque, Amycleumque canem, cressamque pharetram. Syzeu gmeno. id fit quoties ad unum uerbum plures sententiæ respondent. Fit autem trifariam, aut quum præponitur, aut quum sequitur, aut quum interponitur. ut Deflorescit forma, uel morbo, uel etate. Vel morbo, uel etate forma deflorescit. Aut etate forma deflorescit, aut morbo. Vicit pudorem libidō, timorem audacia, rationem amentia. Contra. Neque enim is es Catilina, ut te aut pudor unquā a turpitudine, aut metus a periculo, aut ratio a furore reuocarit. Nonnunquam & per iterationem repetitur non coniunctio, sed nomen, aut uerbum, quam Epanalepsim uocant. Nihil ne te nocturnum præsidium palatij, nihil urbis uigiliæ, nihil timor populi, nihil concursus bonorum omnium, nihil hic magnificentissimus senatus habendi locus, nihil horum ora uultusque mouerunt? Simile huic. Vicit pudorem
libis

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

libido, uicit timorem audacia, uicit rationem amentia.
 Aut per συνουμίαν. Vicit timorem audacia, ratio-
 nem superauit amentia, libido pudorem expugnauit.
 Experiamur igitur quot rationibus eadem sententia pos-
 sit per has figuras uariari. Contemnit deos, contemnit
 homines. Deos contemnit, homines contemnit. Contem-
 nit & deos, & homines. Et deos & homines contem-
 nit. Deos contemnit, atque homines. Ad hunc locum
 pertinent & illa. Inedie quam frigoris patientior. Lu-
 cri quam gloriæ cupientior. Cupientior lucri quam glo-
 riæ. Lucri cupientior, quam gloriæ. Chariorem habeo
 neminem, & Neminem habeo chariorem. Quanquam
 hæc non ita multum adferunt momenti, adiuuant tamen.
 Et quibus de causis. Ob eam rem, Eam ob rem. Ob cau-
 sam tam paruulam, Tam paruulam ob causam. Veniã
 ad te, quando ita uult pater, Quando ita uult pater, ue-
 niam. Eiusdem rationis est, quum ex oratione simplici
 duplicem facimus, aut contra. ut Omnia tua mihi de-
 bes. Quicquid habes, id omne mihi debes.

¶ Variandi ratio per συντάξιν, id est, con-
 structionem. Cap. XXXI.

EX ordine siue cōstructione item nōnulla sermonis
 uarietas existit, id quod superius attigimus. Nam
 pleræque dictiones sunt, quæ nō respuunt diuersam cō-
 structionem, ut multum pudorem, & multum pudoris.
 Scripsit mihi, & scripsit ad me. Diuersum seu alienum
 huic, & diuersum seu alienum ab hoc. Iactat maiores
 suos,

suos, iactat se de suis maioribus. De te somniaui, te somniaui. De te ridet, te ridet. Tota nocte potauit, totam noctem potauit. Romanorum summus, summus inter Romanos. Seruitus morte durior, seruitus durior quam mors. Damnatuſ est de repetundis, dānatus est repetundarum. Natus gloriæ, natus ad gloriā. Tuæ partes sunt, tuarum est partium.

¶ Variandi ratio per mutationem figure uarijs modis. Cap. XXXII.

Variatur oratio quoties alio, atque alio affectu, ac ueluti habitu profertur. Quam interim figure mutationem licebit appellare. Ut, non est miserum mori, **E**t usque adeo ne mori, miserum est? Nihil est te uanius, an quicquam te uanius? Hic per interrogationem uariata est figura. Non magnam laudem assequutus est, Egregiam uero laudem es assecutus. Non ista curat populus, Id populus curat scilicet. Hic per Ironiam cōmutata est sermonis facies. Vehementer amat pecuniā, Dij boni quam amat pecuniā? Per admirationē uersus est orationis color. Tum deos contēnit, tum homines. Haud scio magis ne deos contemnat, an homines. Hic per dubitationem cōmutata est orationis forma. Nihil mihi charius, aut antiquius fama, Disperē si qd mihi charius fama. Hic p̄ adiurationē uariatus est sermo. Ista nunquā cogitauī, Dij meliora, quā ut ista cogitarim. Hic p̄ abominationē cōmutatus est dictionis color. Est uir insigni uanitate, O singularē hoīs uanitatē. Hic per exclamationē. Non modo uirgineis aliquot con-

Stuprauit,

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVN.

stuprauit, uerumetiã Vestalẽ incestu polluit. Virgines cõ
plures stuprauit, ut interim de uestali incestu polluta sis
leam. Hic per occupationẽ uariatus est sermo. Cum & ge
nere sis obscurissimo, & re nulla, nullis literis, nulla for
ma, nullo ingenio, quid est cur te adeo iactes? Quid has
bes cur tam sis insolens? Natalium splendorẽ? atqui ge
nere es obscurissimo. O pes? at uel Iro ipso pauperior es.
Eruditionem? sed bonas literas nec attigisti unquam. For
mam? at ipso Ther site deformior es. Ingenium? at istud
profecto nactus es stupidissimum. Quid igitur ista tua ia
ctantia est, nisi mera insania? Hic per subiectionem ua
riatus est orationis habitus. Neque uero solum per omnes
figuras, uerumetiã per locos prope omnes uariari potest
oratio. Ceterum quoniam hæc magis uidetur ad rerum
copiam pertinere, secundo cõmentario de his diligentius
disseremus. Ac formas ferme omneis paucis indicauis
mus, quibus manente sententia commutatur oratio.

¶ *Experientiæ.* Cap. XXXIII.

NVnc quo res fiat dilucidior, experiundi gratia sen
tentiam unam, atque alteram proponamus. conee
murque quoad fieri poteterit, eandem ueluti Proteum in
omnem speciem uertere. Non quod omnis uariandi ratio
in unam quampiam orationem possit incidere, sed quot
incident, tot utemur. Sumaturque illud exempli loco.

¶ *Tuæ literæ me magnopere delectarunt.*

Tuæ pronomen non admittit synonymiam. Tuæ
amplitudinis, Tuæ paternitatis, Tuæ maiestatis.

Periphræ

Periphrasis est. Si nomen proprium ponas, puta Fausti, Heterosis est, & partis & personæ Fausti literæ. Si Faustine literæ, Heterosis substantiui epitheton. ¶ Literæ.

E Pistola, literæ, tabellæ, Synonymia est. Literulæ, epistolium, tabellula, Heterosis. Schedæ, scripta, Synecdoche. Quod ad me scripsisti, Periphrasis est. ¶ Me.

A Nimum meum, meum pectus, meos oculos, uel Periphrasis uel Synecdoche. Nos pro me, Enallage numeri. Erasmus pro me, Heterosis est personæ. ¶ Magnopere.

V Alde, uehementer, nimium, mire, mirifice, magnifice, &c. Synonymia est, Magnopere, summo opere, supra modum, præter modum, uerice, αὐξήσις est. Haud mediocriter, non parum, non uulgariter, per contraria & negationem dici non potest, quanto opere, incredibile dictu, uerbis consequi nequeam, atque id genus alia Hyperbolen sapiunt. ¶ Delectarunt.

O Delectarunt, recrearunt, exhilararunt, Synonymia est, nisi quod in exhilararunt Metaphora uidetur esse. Voluptatem attulerunt, uoluptati fuerunt, iucundæ fuerunt, & similia Periphrasim habet. Voluptate perfuderunt, mellitismæ fuerunt, & cōsimilia Translatitia sunt. Nō iniucundæ fuerunt, nō insuaues, a cōtrariorum permutatione. Reliq̄ citra cōtextum cōmode ostēdi nō possunt. Nūc igitur experiamur. ¶ Tuæ me literæ magnopere delectarunt. Delectarunt mirum in modum tuæ me literæ. Maiorē in modum me tuæ delectarunt literæ. Haftenus præter cōpositionē nihil ferme mutatum est. ¶ Tuis literis sum

sum magnope delectatus. Delectatus sum maiore in modum tuis literis. Hic genus uerbi duntaxat est cōmutatū.

¶ Ep̄la tua me uehemēter exbilarauit. Tua q̄dē ep̄stola sum uehemēter exbilaratus. Tuę literule nō mediocriter animū meū refecerunt. Humanitatis tuę scriptis sum non mediocriter animo refectus. Ex amantissimis literis tuis incredibilē cœpi uoluptatē. Hypbole & relatio.

¶ Amātissimę tuę literę incredibilē mihi uoluptatē attulerunt. Nouā quādā letitiā tuę schedę mihi pepererunt.

Tuis ex schedis mirificā letitiā cōcepi. Summum gaudium tuę scripta mihi adportarunt. Tuis e scriptis summum mihi gaudium allatum est. Ex excellentię tuę literis magnam hausimus uoluptatem. Et hic relatio est.

Cetera sibi quisque facile annotabit. ¶ Ex Faustī mei literis plurimum hausi uoluptatis. Tuis e scriptis haud uulgaris mihi uoluptas accessit. Ep̄stola tua sum unice delectatus. Ex Faustini literis mirificum quoddā oblectamentum percepi. Tuę literę sane quam delectarunt animum meum. Ineffabili gaudio tuę me schedulę persuderunt. Hic Metaphora est. ¶ Tuis ex literis noua quadam delectatione sum pfusus. Incredibili letitia tuę me scripta delibutum reddiderunt. Et hic Metaphora.

¶ Haud parum delectamenti tuę mihi conciliauit ep̄stola. Legendis tuis literis oppidoquam sum delectatus. Lectio tuarum literarum singulari uoluptate delinuiuit mentem meā. Admodum delectabilis mihi tuę fuit ep̄stola. Eximia quadam letitia tuę me literę affecerunt.

Tuis

Tuis ex literis singulari sum affectus letitia. Maxime uoluptati mihi tua fuit epistola. Summo oblectamento mihi tua scripta fuerunt. Incredibili gaudio mihi tua fuit epistola. Nimisquam iucunda nobis tua fuit epistola. Summe iucunditati nobis tua fuit epistola. Suauissime mihi tuæ fuerunt literæ. Tuis ex literis singularis mihi profecta est letitia. Tuæ literæ fecerunt, ut prorsus exilirem gaudio. Tuis acceptis literis letitia gestiebam. Vbi mihi tuæ sunt redditæ literæ, letitia sum expletus. Lectis amantissimis tuis literis, noua quædam letitia correptus sum. Acceptis literis tuis incredibilis uoluptas cœpit animum meū. Inusitata letitia me tua demulsit epistola. Quod ad me scripseris id mihi tam iucundum fuit, quam quod iucundissimum. Quod ad me tuas dederis literas, id uehementer fuit gratum.

Quod me tuis dignatus es literis, eo nihil mihi potuit accidere gratius. Tuæ me literulæ oppido gaudibundum effecerunt. Tuis literis oppido, quam letabundus sum effectus. Quod me tuis literis certiozem reddideris, fuit id mihi nõ gratum modo, uerum etiam iucundum. Quum tua ad me perferretur epistola, uidisses me gaudij magnitudine gestientem. Quod me saltem epistola salutaris, id profecto uolupte fuit. Literis tuis nihil adferri potuit optatius. Epistola tua ad nos uenit uehementer expectata. Literis tuis nihil adferri potuit desyderatius. ¶ In his tribus Metalepsis est, aut certe Synecdoche. Nam iucunda solent accidere, quæ magnopere desyderauerimus.

Non

¶ Non possunt non esse iucundissime Erasmo Faustine literæ. Non iniucunda mihi tua fuit epistola. Neutiquam insuaues mihi tuæ uenerunt literæ. Haud quaquam ingrata mihi tua scripta acciderunt. Tam dulcis mihi tua fuit epistola, quam ea quæ sunt dulcissima. Literas tuas multa cum uoluptate perlegi. Epistolam tuam non sine summa uoluptate recepi. Qui mihi tuas reddidit literas, is mihi gaudiorum cumulum detulit.

Dictum mirum quam me tua cœperit epistola. Schedæ quas abs te missas accepi, noua quadam gaudiorum luce pectus meum serenarunt. Literæ tuæ quicquid in animo mœroris erat, id omne protinus excusserunt. Mirâ animo persensi uoluptatem, quum tua nobis redderetur epistola. Tuis ex literis uoluptas insolita animo incessit meo. Tuæ literæ fuerunt in causa, ut affatim gaude rem. Tuis literis effectum est, ut totus exultarim gaudio. Dicit uix queat, quantum mihi letitiæ tuis ex literis obortum sit. Vix possim sermone consequi, quâ tum gaudiorum ex tua mihi natum sit epistola. Dictum mirum est, quantum uoluptatum nobis ex tuis affulserit literis. Deum immortalem, quam ingens gaudium nobis e tua prouenit epistola? Papæ quantas letitiæ causas nobis tuæ literæ suppeditarunt? Dij boni quantam uim gaudiorum tua mihi scripta subministrarunt? Maiorem letitiam tuæ mihi tabellæ attulerunt, quam ut explicare possim. Plurimum uoluptatis nobis tuus tabellarius adportauit. Vix credas quantum aceruum letitiæ literæ tuæ

re tuæ in animum inuexerunt meum. Verbis eloqui nequeam, quantis gaudijs me tua onerarit epistola. Quir autem sic uerear loqui, quum Terentius dixerit multis comodatibus oneratum diem? Tuæ me literæ gaudijs onustum reddidere. Tuis literis ualde sum gausus. Tuis literis unice sum letatus. Tua scripta nobis uerimam letitiæ copiam offuderunt. Letissima mihi tua fuit epistola. Tuis literis factum est, ut prorsum frontem experrekerim. Visis tuis literis protinus animi mei frõte explicui. Inter legendum ea, quæ ad me scripsisti, miram quædam uoluptas animo obrepfit meo. Simul atque tuas inspexissem literas, noua quædam gaudiorum uis mentem occupauit meam. Inspectis tuis literis incredibilis quidam æstus letitiæ pectus subiit meum. Acceptis humanissimis literis tuis, immensa quædam letitia me totum obse- dit. Emoriar, si quicquam unquam accidit incundius tuis literis. Dispeream, si quid in uita suauius obtigit tuis li- teris. Ita me musæ bene amēt, ut nihil antehac accidit tuis literis gratius. Caue credas rem ullam obijci a fortuna posse iucundiorẽ, quam tuæ sint literæ. Quam ipse cha- rus animo meo, tam me iuuat tuæ literæ. Papæ quatum gaudiorum tua mihi excitauit epistola? Quantum risus, quantum plausus, quantum tripudiorum tuæ nobis attu- lerunt literæ? Elegantissimas tuas literas legens, insolita quadam letitia tangebam. Calamus tuus me gaudijs ex- saturauit. Multam uoluptatem mihi tua præbuit episto- la. Totum me gaudijs imbuit tua tam elegans epistola.

D Omnis

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

Omnis pectoris mei sinus uoluptate referfit tua tam amabilis epistola. Rara quadam uoluptate me tuæ resperserunt literæ. Tua quidem epistola nouam quandam animo meo uoluptatem aspersit. Tuis literis nulla res unquam accidit mihi festiuior. Nihil unquam uidi tuis literis lubentius. Haud est quicquam quod gaudentiore acceperim animo, quam proximas Fausti mei literas. Quo me credis affluxisse gaudio, quum tuum nomen tuis in literis agnoscerem? Quum tabellarius tuam mihi traderet epistolam, statim animus mihi lætitia ineffabili prurire cœpit. Quid ego tibi nunc referam, quæ uoluptas acceptis tuis literis animum Erasmi tui titillarit? Animus gaudio uelut exundabat, quum tua mihi redderetur epistola. Ut lubês tuam accepi epistolam? Posteaquam epistolium tuum ad me delatum est, animus nimirum mihi gaudio efferbuit. Vixeram apud me præ gaudio, quum tuas acciperê literas. Literarum tuarum lepos, præcipua quadam uoluptate remoratus est animum meum. Non possum non uehementer gaudere, quoties tua scripta ad nos aduolant. Mel merum mihi tuæ fuerunt literæ. Quicquid literarum abs te proficiscitur, id mihi Synere ac melle fluere uidetur. O piparis literarum tuarum epulis sum lautissime refectus. Tua scripta sunt mihi quas uis Ambrosia suauiora. Schemulæ mei Mori mihi fuerê uel mensis Siculis lautiores. Nulla uoluptas, nullæ sunt delitiæ, quas cum tuis literis conferre uelim. Nausea sunt omnia præ tuis literis. Interlegêdum amantissimas literas tu

ras tuas, Erasmi pectus gaudio subsultabat. Charta digi-
 gitis tuis exaratæ, me quantus eram gaudijs explerunt.
 Meræ delitiæ cordi meo sunt quicquid scriptorum abs te
 redditur. Nil nisi gaudium tua spirat epistola. Festum
 diem attulit is, qui tuas attulit literas. Triumphum ad-
 duxit, qui tuum adduxit epistolium. Nullum ego neclat
 tuis scriptis anteposuerim. An ego ullum mel Atticum
 cum tuis amantissimis literis contulerim? Saccharum nõ
 est saccharum, si cum literis tuis componatur. Nulli mor-
 talium tam sapit lotus, quam mihi tuæ literæ sapiunt.

Quod sitienti uinum, hoc mihi tuæ sunt literæ. Quod ap-
 bus Citysus, quod salignæ frödes capellis, quod urso mel,
 hoc mihi tuæ sunt literæ. Epistola tuæ paternitatis mihi
 fuit quouis melle mellitior. Vbi recepisssem tantopere expe-
 ctatas tuas literas, dixisses Erasmus plane gaudijs ebrü.

Vt reddite sunt abs te literæ, statim uidisses nos nimia
 quadam letitia quasi temulentos. Quam unice te diligo,
 tã unice tuis epistolis delector. Nil nisi merum delitium
 tua mihi scripta uidentur. Non tam palato blandiuntur
 ulla cupediæ, quam animum meum tuæ literæ deliniunt.

Nullæ lautitiæ suauius titillat palatum, quã tua scripta
 mentē titillant. ἀμείβομαι ἡδονῶν attulit, qui tuas reddidit
 literas. Voluptatum δάδου adportauit tabellio tuus, tuis
 ad me redditis scriptis. Gaudiorū θαλάσσης aduexit is q
 schedas ptulit tuas. Mihi planæ tuæ literæ fuerūt quod Per-
 sis διὸς ἐγκρίφαλος, quemadmodū aiunt græci. ¶ In his
 porro si q̄ uidebūtur eiusmodi, ut in orōne soluta uix tole-

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

randa putentur, meminerit hac exercitationem ad carminis quoque cōpositionem accōmodari. Age iam ad eundem modum in altera quapiam sententia uariandi facultatem experiamur. Eaque deligatur, natura nō admodum fœcunda, neque ad uarietate idonea, quo magis appareat quantum possit hæc cōmutandi ratio, si usu, atque exercitatione confirmetur. Hanc igitur sententiam sumamus.

¶ Semper dum uiuam, tui meminero.

Pincipio aduerbio semper, nullum respondet synonymum, neque in aliam uocem deflecti potest. Deinde Viuam nullum item habet synonymum, & uerbum est unice uocis, id est, neutralis, nec ullum ex se propagat nomen præter uitam. Deinde Meminero non solum unice uocis est uerbum, uerum etiam mancum, & mutilum, peneque sterile, ut pote a quo nulla soboles proficiatur, præter memor & memoria. Porro duo uerba quæ his opponuntur, mori & obliuisci uidelicet, & ipsa sunt tum mæca, tum sterilia. Tamen aggrediemur. Cæterum uariandi rationes ex superioribus per se lector agnoscat. ¶ Semper dum uiuam, tui meminero. Nunquam dum uiuam, tui non meminero. Nunquam quoad uicturus sum, me tui capiet obliuio. Haud unquam dum uixero, tu animo excideris meo. Nunquam donec uiuam, mihi uenies in obliuionem, Nunquam quoad in uiuis ero, tui nobis ueniet obliuio, Non prius tui meminisse desinam, quam uiuere. Non me ante tui memoria, quam uita ipsa reliquerit. Usque dum spirabo, tui memor fûero. Donec hac
luce

luca fruatur, tu animo hærebis meo. E uiuorum contubernio citius migrauerim, quam tui memoria nostro pectore demigrarit. Ipse prius e uiuis excessero, quam Morus e nostra excesserit memoria. Lux hæc me prius deficiet, quam tui immemor esse cœpero. Vita me non serius destituet, quam tam chari capitis recordatio. Idem dies mihi tui memoriam eripiet, qui uitam. Eadem lux obliuina tui nobis est adductura, quæ mortem. Idem nostræ tui memoriæ, uitæque finis erit. Dum memor ipse mei fuerò, tui meminisse neutiquam pigebit. Non alius nostræ tui memoriæ, quam lucis erit interitus. Is solus dies tui memoriam extinxerit, qui uitam. Antè mei ipsius, quam tui obliuisci incipiam. Nostro e pectore non prius elabatur Mori memoria, quam hæc anima. Præter unam mortem nullus omnino te mihi casus expectorabit. Ego ne tam iucundi conuictoris unquam uiuus queam obliuisci? Tum demum Mori sui obliuisci poterit Erasmus, quum ipse sui desinet memor esse. Dum mihi sensus ullus mei reliquus erit, tu semper animo nostro obuersaberis. Cordi meo charior es, quam ut uiuo quidem in obliuionem uenire possis. Intime nostris in præcordijs repositus est Morus, sic ut præter unam mortem nulla res illum illinc queat erucere. Orco tradar ipse prius, quam te mandem obliuioni. Dum spiritus his oculis, his manibus imperabit, tu pectore insidebis meo. Dum spiritus hos reget artus, tui meminero. Quandiu supererit in nobis halitus, non quiuero tui non meminisse. Dum in uiuis agam,

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

usque uiuet in me tui memoria. Is mihi dies uitæ finis erit, qui tui obliuionis erit initium. Idem casus hanc animam, teque e meo reuellet animo. Donec superstem esse sinent superi, tui perpetuo recordabor. Dum quicquam uitalis caloris in hoc pectore palpitabit, tui memoria nõ euanescet. Nõ mihi diuturnior uita futura est, quam tuorum in me meritorum memoria. Non mihi breuior fuerit tui memoria, quam ipsa uita. Non minus durabilis erit tui capitis recordatio, quam hæc ipsa uita. Me tibi eripiet is dies, qui tui memoriam adimet. Ipse mihi subducar prius, quam te in memoria habere desitero. Haud longior erit mihi lucis huius functio, quam tuæ benignitatis memoria. Non mihi posterius suppetet uiuere, quã tui meminisse. Extra me fuero citius, quam Morus intra hoc pectus esse desinet. Vita hæc tuique memoria pari studio ad metã decurrant. Prorsus non erit Erasmus, quum Mori immemor erit. Non extabit hoc caput, ubi tam singularis amici quiuero obliuisci. Donec supra terrã acturus suum, non committam ut obsolescat apud me tuæ comitatis memoria. Donec communem hunc aerem hauriam, tu crebro animo occursabis meo. Nunquam serius futurum est Erasmo uitam, quam tui memoriam obtinere. Haud mihi serior durabit uita quã tui memoria. Non ante de te cogitandi finem fecero, quam Atropos fatale scilum secuerit. Si qua dies unquam tui paritura est obliuiscitiam, ea certe nunquam antecesserit ei, quæ me luce orbabit ipsa. Sol hic qui uidet omnia, nunquam me uidebit nõ

bit non memorem tui. Mors una tui recordationem his
 e præcordijs emouebit. Donec ulla uite portio his in ar
 tubus residebit. Morus ab Erasmi cogitatione nunquam
 aberit. Quandiu sanguinis ulla pars hoc in corpusculo
 calebit, nunquã apud me refrixerit Mori memoria. Mihi
 quidẽ dum uita aderit, tua mête mea nunquã es absfutur
 us. Quousque manebit huius animæ corpusculique co
 pula, tu a mea memoria nullo tẽpore seiungeris. Prius
 animus corpori, quã tu animo meo præsens esse defines. ¶
 Spiritus ipse citius ex huius corpusculi domicilio demig
 rabit, quã animo impressa meo imago tui deleatur.
 Aequè diuturna fuerit apud me tui memoria, ac uite cur
 sus. Eadẽ erit & uiuẽdi, & de te cogitãdi meta. Nõ ar
 Ethoribus pomerijs tui recordatio claudetur, quã ipsa uita.
 Quoad ulla uena mihi uitali tepore saliet, dulce fuerit
 usque tui meminisse. Quãtum mea Lachesis fatale flamẽ
 extẽderit, tãtum dẽ extẽdetur & mea tui memoria. Eadẽ
 mihi & uiuẽdi, & de te cogitandi mẽsurã fuerit. Quo
 ad corporis molem status uiuificus sustinebit, animum
 maxime tui memorem geram. Dum lucis usum cœlis
 tum indulgentia concedet, te semper animo feram.
 Dum uitam permittent superi, non cõmitemus, ut tam
 fidi congerronis unquam nobis obrepat obliuio. Donec
 menon deficiet anima, animum hunc & memorem,
 & gratum nunquam posuero. Quoad usque sole uolu
 bili frui fas erit, hunc hominem habebis tui memorem.
Viuum non uidebit Erasmus, qui uidebit oblitum tui.

D 4 Quãto

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

Quanto tempore uita mihi duratura est, mens quidē hæc manebit tui recordantissima. Quandiu supero hoc Ioue continget frui, non mihi contigerit obliuisci tui. Donec uita perseuerabit, tu cordis obtutibus semper es obuersaturus. Nominis ante mei, quam tam rari amici mihi uentura est obliuiscencia. Ipse mihi prius excidero, quam tui uultus imago. Viuēti quidem Erasmo haud unquam excidet Morus. Nulla diuturnitas æui, tui apud me memoriam obliterabit. Nō nisi mecum tui extinguetur memoria. Ante fatalem diem e nostra memoria non eliminaberis. Ante obitum nō desistam tui meminisse. Ante suprema funera non cessabo tui memor esse. Non ante exacta uite stamina tui queam obliuisci. Viuo quidem Erasmo Morica memoria haud unquam effluet. Tui apud me memoriam nulla unquā ætas antiquabit. Ante summum diem non abrogabitur in me memoria tui. Nulla neque locorum, neque temporum iniuria efficiet, quo minus etiā tui quam maxime meminerim in uita. Per omnem uitā tui meminero. Hæc uita quam longa cōtinget, cum tui memoria semper erit cōiuncta. Ad ipsum usque rogam me tui memoria semper prosequetur. Mei sensu carebo, priusquam coniunctissimi hominis cariturus sum recordatione. A meis ipse membris distrahar ante, quam tu ab animo meo diuellare. Mors mihi, citius acciderit quam obliuio tam dilecti capitis. Certum est mortem oppetere potius, quam tui memoriam non iugiter obtinere. Non nisi me sepulto, tui recordatio sepelietur in me. Tui quidem

dem aut mecum, aut nunquam est interitura memoria.
 Donec expirem ipse, spirabit in me Mori mei memoria.

Donec apud superos agitabimus, nunquam mihi inces-
 set tuæ benignitatis obliuio. Nihil tam arduum hæc ui-
 ta mihi gignere queat, ut tui memoriã ex his præcordijs
 possit extundere. Nulla res tam atrox mihi possit in hac
 exoriri uita, quæ tui conciliet obliuionẽ. Viuo nihil pos-
 sit existere, quod mihi tuæ erga me humanitatis conslet
 obliuiscenciam. Sic in me radices egit memoria tui, ut
 nullis omnino casibus, qui quidem uiuis soleant accidere,
 sit unquam cessura. His nimirum monumentis animo
 meo consecratus es, ut ea nullum æui spatium ualeat de-
 moliri, nisi forte mors, cui nil rerum mortalium non ce-
 dit. Nisi ipse mortalis essem, non dubitarem hanc de te
 memoriam immortalẽ fore polliceri. Si immortalis esset
 Erasmus, immortalis itidem foret tui apud illum memo-
 ria. Eiusmodi statuam in animi mei penetralibus tua me-
 rita crexerunt, ut ea quoad me tellus sustinebit, nullo casu
 sit diruenda. His titulis Morus inscriptus est cordi meo,
 ut eos nulla temporis iniuria possit unquam exedere.
 Non nisi una cum ætate tui recordatio in me consenescet.

Ipse mihi prius excutiar, quam Mori nomen ex adytis
 cordis exigatur. Id unum tibi & confirmo, & præsta-
 bo, donec in mortalium numero futurus sum, tu e scrinio
 memoriæ nunquam dimouebere. Ut omnia tempus pos-
 sit, certe hoc unum illi non licebit unquam, ut uiuo mihi
 tui pariat obliuionem. Semper hic animus tui cum pri-
 mis

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

mis meminerit, neque id me dies quamlibet longa dedo-
 cebit. Donec me tellus alet, unum illud nunquam quibo
 dediscere, uidelicet tam rari soldalis meminisse. Donec
 futurus sum ἔπιχθόνιος (ut Homerico dicam uerbo)
 Mori memoriam continentur obtinebo. Quoad mihi con-
 tinget inter σῆτον ἔδοντας (ut Homerice loquar) an-
 numerari nunquam hoc de pectore Mori uultus labetur.
 ὅς φεῖν ἔγωγε ζῶσι μετῴ και μοι φίλα γούνατα
 δρωρα, quemadmodum inquit Homerus, tu mihi nun-
 quā es obliuiscendus. ἐμεῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δεῖ
 κομένοιο, ut est apud Homerum, nunquā te auferet obli-
 uio. Tui memoriam perpetuo pariter cum ipso uitæ pro-
 gressu producam. Superstiti Erasmo sublimitatis tuæ
 memoriam nullus unquam dies exprincherit. Corpore
 quidem abs te distrabi potero, uerum animo te semper
 intuebor, quoad uitam numina largientur. Donec aura
 uitalis hos artus moderabitur, tu a nostris cogitationi-
 bus nullo momento es abfuturus. Usque adeo penitus
 his præcordijs tui impressa est memoria, ut nullo unquā
 pacto uideatur eradenda. Ut omnia tempore marcescant,
 tui certe memoria ad occasum usque uitæ apud me uige-
 bit. Arcēius Morum meum animo cōplexus sum, quam
 ut uiuo possit elabi. Eadem me lux exanimem uidebit,
 quæ tui conspiciet immemorem. Adeo uiuam quandam
 imaginem tui, pectori insculpsisti meo, ut uix etiā mors
 ipsa sit abolitura. Non erit Erasmus tui memoria ui-
 uacior. Tam uiuax erit tui apud me memoria, ut ipse
 non

non sim futurus uiuacior. Nunquam intercidet apud me Morica memoria, donec ipse non intercidero. Sēper hunc hominē experieris tui recordantē, donec uite particeps erit.

Expers huius uitæ fūcro, priusquā a tui memoria alienus. Adeo uiuax est in me tui memoria, ut ipse non sim illi futurus supstles. Altius meæ memoriæ insedisti, quā ut ulla te res inde queat emoliri. Tenacius inheres cordi meo, quā ut præter mortis casum, quicquā aliud inde te queat eijcere. Penitius hoc in pectore cōditus es, quam ut hinc ulla ratione sis excludēdus, donec mihi uitā fata nō inuidebunt. Interius insitus es animo nostro, quā ut inde incolumi quidē queas extirpari. Fixius impressum est cordi meo simulacrum tui, quā ut supstliti possit unquā detrahi. Sic effigies tui, cogitationi meæ penitus impressa est, ut eā nulla sit ætas abrogatura. Dum uita suppediabit, nihil extiterit quod fixam animo meo Mori statuam ualeat labefactare. Fieri nunquam poterit, ut uel uiuam parum tui memor. Donec apud superos commorabor, ne tota quidem Lethes aqua tui memoriam poterit abolere.

Donec aura uescar ætherea, subinde tui reminiscar.

Vitam modo deus impertiar, ego tibi mentem perpetuo tui memorē polliccor. Si q̄s mihi uita fūctō sensus erit, tā dulcis amiculi recordabor, tātū abest ut uiuus sim obliturus. Omnia mihi citius acciderint in uita, quā obliuio tui. Tum sursum uersus recurrent annes (ut Græcis est in prouerbio) quum Erasmus Mori sui poterit nō meminisse. Nō alius me uisurus est oblitum tui, quā q̄ uisurus

rus

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

rus est arduis pro nos relabi riuos montibus, & Tyberim reuertitur, ut ait Flaccus. Ante leues alto pascentur in æthere cerui, quã uiuum Erasmus Mori capiat obliuio.

His coloribus in tabula pectoris mei depicta est imago tui, ut eã nulla amorum series possit eluere. Supremus uite dies me tui memorem deprehendet. Sospite uita, nõ me fugiet memoria tui. Salua uita hac, non de morietur apud me tui memoria. Quoad hæc mihi uita comes erit, comitabitur & tui recordatio. Hæc me uita tui memorem relinquet. Non auolabit a nobis tui memoria, nisi auolante uita. Ad supremum usque uiuendi limitem tui nobis memoria perseuerabit. In obtinenda tui memoria non fũero mihi dissimilis, nisi uiuus esse desiero. Donec hoc uite munus diuina benignitas mihi saluum esse uolet, non intermorietur apud me tuæ benignitatis memoria. Vita defungar prius, quam tui recolere cessabo. Diè obiero citius quam te uentis & auræ mandem. Clavis adamãtinis nostræ memoriæ infixus est Morus, quos nõ nisi una mors ualeat abrumpere. Ad ipsos usque cineres pergam tui meminisse. Ad extremam usque senectam tui me comitaturã est memoria. Per uniuersum uite spatium Mori meminere Erasmus. Ad extremum usque rogam tuorum erga me beneficiorum memoria prorogabitur. Fatalis ille dies denique me tui memorem reperiturus. Dabo operam, ut tuæ humanitatis recordatio ad libythinam usque proferatur. Nunquam mihi quicquam obtigerit in uita, neque tam lætum, neque tam acerbum, quod

quod tui nominis recordationem e sinu pectoris mei queat expellere. Quoad hic animus in hoc corpusculo tenebitur illigatus, non exulabit mea memoria Morus. Citius futurum est, ut alterum in orbem tui memoriam mecum deferam, quam ut hic abijciam. Animam egero prius, quam te memoria tenere desiero. Si quando corpus umbrā suā poterit effugere, hic animus tui quibit obliuisci. Non ante, quam diem uite nouissimum clausero, desiturus sum tuam in me beneficentiam animo circumferre. Quam longa dabitur uita, tam erit longa tui memoria. Par nobis erit memoriæ uiteque modus. Tui meminero, quoad auras carpsero uitales. Absit ut mihi breuior fuerit tui memoria, quam uita. Quandiu superabit Erasmus, tandiu tui meminisse non grauabitur. Vita orbabor antequam tui me relinquet memoria. Supero priuabor lumine (ut priscorum more loquar) citius quā Morus ex animo deleatur meo. O cyus hoc mihi corpusculum frigerit, quā tui memoria frigescat apud me. Inextinctam tui memoriam semper tenebo. Quātum temporis anima fruam (sic enim loquitur Salustius) tantundem tui meminero. Perpetim tui recordatus fuero. Sine fine tui meminero. Nulla res mihi tui obliuionem inuexerit, nisi quæ me ex hac luce euexerit. Orbem hunc uerterim citius, quā animum hunc tui memorem uertero. Vita me exuerit is casus, qui tui importabit obliuionem. Crudelibus umbris occubero (quemadmodum loquuntur Poetæ) citius, atque tui recolare desiturus sum. Effera ipse citius, quam tui memoria e

ria e corde efferratur meo. Ad ipsum usque bustum me
tui memoria prosequetur. Ne defunctus quidem tui pos
sim obliuisci, nedam uiuus. Viuēti mihi nunquam abo
lescet hominis tam benemeriti recordatio. Quando futu
rum est, ut apud Erasmum euanescat Mori memoria?
Nempe dum uita desituetur.

Sed iam sit modus. Neque enim id igitur, ut ostente
mus quousque nos in commutando progredi possi
mus, sed ut studiosis adolescentibus exemplo demonstre
mus, quantam orationis libertatem paritura sit hæc exer
citatio. Sententiam enim non admodum scelicem, neque
magnopere ad cōmutandum scœcundam, ferme ducenties
(ut opinor) cōmutauimus, neque tamen minutulas illas
uariandi rationes sumus anxie persequuti. Nunc quod re
liquum esse uidetur, uarias quasdam orationum formu
las proponemus, non id agentes ut omnes persequamur,
nam hoc utilissimum quidem, uerum prorsus infiniti fue
rit operis. sed ut ostensis aliquot uelut exemplis, uel sibi
quisque similia fingat, uel alius aliquis, cui plus ocij sup
petet quam nobis, huiusmodi dicendi figuras ex omnibus
autoribus petitas, copiosius, atque accuratius impertiat Co
pie candidatis. Ac primo loco quot rationibus multa tri
bui possint æqualiter.

*aut bina animi
aut uis potest aut
extrapogita*

¶ Quibus modis tribuimus plura ex æquo. Ca. XXXIII.

Est uir tum eruditus, tum probus. Est iuuenis &
formosus, & bene ingeniatus. Est uir doctus pa
ritur ac probus. Est uir doctus simul & integer. Est uir
tam do

*tim. tum. q. q. riter ac probus. Est uir doctus simul & integer. Est uir
pariter ac. q. q.
ad q. ad q. simul ac*

tam doctus quam bonus. Vir est doctus iuxta ac bonus.

Vir est non minus probus quam literatus. Vir est non inferior literis quam moribus. Vir est ex æquo probus, atque doctus. Vir est æque literatus, atque incorruptus.

Vir est nō minore morum probitate, quam doctrina præditus. Vir est & doctus, & integer. Vir est doctusque, bonusque. in carmine. Vir est simul eruditus, simul integer.

Vir est doctusque, & integer. in carmine. Vir est haud segrè eruditus, ac probus. Vir est ut doctus, ita & probus. Vir est doctus, & idem probus.

Vir est optimus, idemque doctissimus. Vir est non tantum eruditus, sed & integer. Vir est non modo doctus, uerumetiam probus. Vir optimus quoque est, non modo doctissimus. Non tantum ferunt, sed impellunt.

hæc sermonis forma peculiaris est Senece, ut omittatur etiam. Vir est præter summam eruditionem etiam optimus. Vir præterquam quod doctus est, etiam optimus.

Vir est de quo dubites doctior ne sit, an melior. Vir est in quo cum literis probitas morum ex æquo certet.

Vir est qui literas æquarit cum uitæ sanctimonia. Vir est cuius eruditioni respondet morum integritas. Vir est qui parè uitæ castimoniã cum eruditione copularit. Vir summa doctrina, uerum morum integritate neutiquam inferior sese.

Interim idem pollet uel. Vir est pari uel doctrina, uel probitate præditus. Literis tuis maiorem in modum delectatus, uel quod essent elegantissimæ, uel quod humanitatis plenæ.

Vir est in lris egregius, neque sui dissimilis

secius

et

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

milis in moribus. Officium beneficio cumulasti. Corporis formam animi dotibus equiparas. Cum dijs ex pari uiuit. Oratione tua grauerit offensus est, partim quod esset incondita, partim quod arrogans. Cæterum cōtraria his ferme modis tribuuntur.

*no. s. res inæquales
sed aduersantes* ¶ Que cōmodius copulent contraria. Cap. XXXV.

Vir est doctrina quidem egregia, uerum moribus il-
laudatis. Est ille quidē uir bonus, uerum parum
eruditus. Vir est ut lingua blandissima, ita ingenij ama-
rulenti. Vir est ut optimis maioribus, ita pessimis mori-
bus. Cæterum inæqualiter remouemus hisce modis.

¶ Quibus modis æqualiter remouemus. Ca. XXXVI.

Vir est neque doctus neq̄ probus. Nec lris, nec mori-
bus probatus. Vir est non indoctus modo, uerum
etiam improbus. Vir est ut indoctus, ita ¶ improbus.
Non minus improbus quam illiteratus. Vir est tum indo-
ctus, tum improbus. Aequè indoctus, atque improbus.

Quintilianus. Nescias præstare uelint minus an possint,
id est, tam non possunt præstare, quam nolunt. Pariter ¶
indoctus, & improbus. Vir pessimus est, & nihilo do-
*nec deprimi potes
nec quæ scere* ¶ ctior. Seneca. Flamma deprimi non potest, non magis quā
quiescere. Vir cui nihil sit omnino bonarum literarum,
bonorum quoque morum tantundem. Breuiter ijsdem
ferme rationibus remouemus, quibus tribuimus. Nunc
quomodo tribuendum inæqualiter indicabimus.

¶ Quibus modis tribuimus inæ-
qualiter. Cap. XXXVII.

Vir est

quomodo absoluas, pro quouis modo. ¶ Quilibet & Quiuus citra discrimen unumquodlibet significat. Horatius. Quelibet in quouis opprobria dicere se uisus. Resoluntur autem per coniunctionem, uel, quum omnis & reliqua ferme per copulatiuam exponantur. Quemuis arbitrum cedo, id est, uel hunc, uel illum mea nihil refert. Qualibet hirsutas fronde te gente comas, quod Græci dicunt τυχόν quasi non delectum, sed fortuitum, & casu oblatum. ¶ Unusquilibet consimilem obtinet rationem, significat enim unum aliquem è multis quicumque sit ille. Deligas tibi autor è unumquodlibet. ¶ Et unusquis ab hoc nihil differt. Hæc autem quilibet, quiuis, unusquilibet, unusquiuis nõ nisi unicum uerbum admittunt. Semper enim absolutam reddunt orationem. ¶ Quotuscumque, qualiscumque, quantusquantus, qualisqualis, eandem obtinent rationem cum quicumque, & quisquis. ¶ Ad uerba item ut ut utcumque, ubi ubi ubicumque, quoquo quocumque. Breuiter, composita semper sequuntur naturam particulae appositæ. Unde uis, undelibet, undecumque, quorum duo prima absolunt orationem, postremum commune est. Quocumque, quoquo, communia sunt. Quolibet & quouis nõ sunt. Quoquocuersum, & quaquauersum communia sunt. Vbiuis & ubilibet absolunt orationem. Vbicumque, commune est. Vbiubi non est, uti nec, ut ut, non enim absolunt constructionem. ¶ Vter, quod ad duo pertinet, cum usdem compositum idem accipit discrimen. ¶ Vtercumque, anceps est, uteruis obsoluit uterlibet itidem,

F utro

i. Distinctio

significum
uel saliaqum
69 suprad
rimobium etocu
rensuel sumeuel
illumciponit ut
cinq uel qum
nolunt
hæc quæ punit
acumq.imiget sup
Ga uerbo

Libet ueluis

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM

utroq; anceps, utrouis, utrolibet absoluunt. ¶ Vterq; copulatiue significat, ut & illa, utroq;, utrinq;, utroq; uersum. ¶ Aliquis infinite significat unumquempiam. Quid si hoc aliquis uoluit deus? ¶ Quis, idem pollet, sed his sermè dictionibus præcedentibus, si, ne, num, ec, ubi. Si quid extiterit noui. Ne quid temere faxis. Num quem tuorum offendi? Ecquid tui tetigi? Ecquam habes uxorem? Vbi quis te læserit. Vbi pro alicubi, Vnde pro aliunde usurpatur duntaxat in compositione. ut sicubi, necubi, nuncubi, sicunde, necunde. ¶ Quidam, definite accipitur. Quendam uolo uisere, nisi quum habet aut contèptum, aut translationem. ut Isidorum quendam mihi citabat. Perinde quasi dicas, Isidorum nescio quem. Lachrymas emisit quendam animi sanguinem, id est, ueluti sanguinè. Seditio morbus est quidã ciuitatis. ¶ Quispiam anceps est ad usum quidam, & item ad usum aliquid, tametsi refragatur Valla. Sed complurium autoritas Vallæ reclamation. Mittito ad me tuorū quēpiã. Est domi tuæ quispiam, cum quo iure debeam expostulare. ¶ Quisquam, & ullus, inter se conuēiunt. Siquidē præterquam quod habent plusculum uehementiæ quàm superiora, illud quoq; peculiare obtinent, quod gaudet uel negatione, uel signo Si, uel ne, prohibentis, uel interrogatione. ut Haud ullus mortaliū ista possit præstare. Haud possit mortalium quisquam ista præstare. Si quisquam est qui sapientiam cum eloquentia coniunxit, certe Tullius is est. Vide ne quisquam hinc fugiat. Caue ne quomquam

i. collectiua.

*uel in cōpositi
ne uel in apog
tione*

*alicunde
p ser. studine*

*i. p. sec. tit. di
nem
p incertitudinē
aliquem
pro quidam*

*q̄ aliquis et
quispiam*

quam oculos tuos à meis dimoueas. An est quisquam qui suam amicam se presente? Nam quisquam est mortalium tam patiens? Similis est ratio aduerbiorum, usquam & usquam, quantum ad signa pertinet.

*quod hec uocabula ad
rescuam uniuersa
uelparticula*

DE PROPOSITIONE GENERALI. CAP. XLVIII.

His iactis ceu fundamentis, ad equipollentias progrediamur. Propositione generalē, ueluti uocāt uniuersalē, uarijs modis efficitur. Primū proprijs ac peculiaribus signis. Omnes amicos alienauit. Deinde per negationē. Neminē nō alienauit. Deinde per interrogatiōnem. Quem non amicū alienauit? Vergilius. Quas gentes Italiam, aut quas non oraueris urbes? Nulli non maledicis. Duplex generale signum nō licet eodē modo uertere. Cicero. Quum omnibus omnia minabatur. Omnibus omnia inuidet. Neq; enim recte, nihil non inuidet alicui. Omnibus maledicis. Quis est cui non maledicas? Omnia dixit. Quid non dixit? Ut autē interrogatio, ad data negatione, generaliter affirmat, ita citra negationem, generaliter remouet. Quid possit dici stultius? id est, nihil dici possit stultius. Deinde per signa infinita. Haud pepercit cuiquam. Non est ullum ueritus. Haud ullum est facinus reliquum, quod non peregerit. Non excepit aliquem. Neminem excepit. Idem efficitur per quantum & quicquid, & si quod aliud. Quantum est hominum uenustiorum, id est, omnes uenustiores.

*huc affirmatiue
deinde negatiue
nequiualeat
affirmatiue
de negatiue*

F 2 Quic

Quicquid erat copiarū eo traduxit, id est, omnes copias.

Et si quid erat copiarum amisit, id est, omnes copias. Si quid

alias sibi bonæ famæ compararat, id nunc perdidit. Red

ditur generalitas ceu proverbiali figura, ut quum dicimus, Misceris sacra prophanis, id est, omnia. Item, iuuenesq; senesq; pro omnes. Neq; magnum, neq; parum, id est, nihil.

Est & infinita propositio, Per fas, nefasq;, id est, quocūq;

modo, Quo iure, quane iniuria,

q; modo, Quo iure, quane iniuria,

DE PROPOSITIONE NON GENERALI. CAP. XLIX.

Propositionem non generalem ad hunc efferimus modum. Nōnihil est uel aspicere, id est, aliquid est. Nō

nulli pluris faciunt pecuniam quā fidem. Inest & in-

stantibus nōnihil ingenij. Non omnem pecuniam absum-

psit, id est, est quā non absumpserit. Qui legat argenti

factum, non omne legat argentum. O mittitur

interdum signum, manente sentētia. Sunt qui pecuniam

anteponant famæ, id est, sunt aliqui. Est ubi peccet, id est, ali-

cubi peccat. Est qui plures agros occupet, id est, est aliquis.

Vbi nōnunquā subauditur quiddā. Est in quo mihi pos-

sis magnopere gratificari, id est, quiddam. Negatio ite-

rata nōnunquam necessitatem significat, non affirma-

tionem simplicem, ut Non possum non ridere. Non

possum non mirari. Non potest non uolui cælum.

Non potest non stare terra. Non potest non uerum dicere

ueritas. Id accidit duntaxat in hoc uerbo possum.

Illud

ELEGANTIA SIGNORVM .CAP. L.

singu
ar dicit
Illud igitur obseruandum, ne signorum differentias in uariandis propositionibus confundamus, id quod ferè faciunt ii, qui uulgo Dialecticam profitentur. Non erit tibi res cū quoquam, id est, cum nemine tibi res erit. Non erit tibi res cum quolibet homine, id est, erit cum homine singulari, ac præstanti. Altera est negatiua, altera affirmatiua, & longe diuersam habent uim. Nō cui uis homini contingit adire Corinthum, id est, non contingit, nisi præcipuis. Non contingit ulli. Vides quanto aliud pollet. Non amat quempiam è ministris, nō amat aliquem, id est, neminem. Non satis amat quendam, unū significat quem oderit. Non satis tibi fauet quidam. Non tibi fauet quisquam, tota ratione dissident. Non recusato quenquam, rectè dicitur. Non recusato quolibet, perperam, nisi in diuersa sententia. Non exclusit omnes, id est, quosdam non exclusit. Non exclusit quoslibet, significat delectu quodā alios exclusos fuisse, alios admissos. Omnia folia huic arbori decident, uere dicitur. uniuersa decident, falso, Singulos salutauit. Non salutauit quēlibet. Lupæ unumquemlibet admittunt, id est, citra delectum quoscunq;. Vide ne cui dicas, id est, nemini dixeris. Vide ne dicas cuiquam. Vide ne cuiquam dixeris. Vide ne dixeris alicui. Vide ne mortalium ulli dixeris. Hactenus idē pollet, Vide ne cuiuis, aut ne cuiuslibet dixeris, id est, uide cui dicas, & uide ne temere apud hoīem quēcūq; effutias. Omnes sibi malunt esse recte quā alijs.

F 3 Sibi

ue fr. te existi
mem *singula*
signa habere
lo cum

prestantissim
et præcipuis

hoc sensu qui
dam usupat
certos p. certos
homines hoc
sedus dicitur
est / usupat
ad certum dicitur
ad esse

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

Sibi quisq; uult esse recte potius quàm alijs. Idē pollent; Nemo nō malit sibi recte esse quàm alijs. Singuli sibi ma-
 lint esse bene quàm alijs. Hactenus idem pollent. Vniuer-
 si sibi malunt esse recte quàm alijs, inepte diceretur, pro-
 pterea quod uniuersi peculiarem uim habeat. Toti respō-
 det aliquantum, quod aliquam partem significat. Semp
 respondet aliquandiu, id est, aliquanto tempore. Ut su-
 perius admonuimus, omnis reddi per quantum, itidem
 totus redditur per quantum, quàm longus. Homo quā-
 tus erat, humi prostratus est, id est, totus. Nunc hyemē in-
 ter se luxu quàm longa fouere, id est, totam hyemem.

¶ Vterq; Neuter.

Vterq; utriq; est cordi, mutua est affirmatio. Vter-
 q; alteri est odio, mutua item, id est, mutuo sese
 amāt, mutuo sese oderunt. Neuter alteri fidit, mutua
 diffidentiam significat. Neuter neutri non perinde dice-
 retur. Id genus orationem tot fermē modis uariamus.
 Vterq; alterum odit. Vterq; utrunq; odit. Alter alte-
 rum odit. O derunt alter alterum. Mutuū oderunt. O de-
 runt sese mutuo. O derunt inuicem. O derunt inter se
 se. Mutuum inter ipsas est odium. Neuter alterū amat,
 Alter alterum uicissim odit.

¶ Semper.

Semper generalitatem habet temporis. Cui contra-
 rium nunquam. Huic subiectum est aliquādo. Sem-
 per litigas, Nunquam non litigas. Quando non litigas?
 Nunquando non litigas? An est quando non litigas?

F 3 Sepe

*huic aduerbijs
 nec ali-*

i. est corre latini

*in hoc nomine uero mi-
 ca est geminatio interse
 licet sit abusiva /.*

*proleptis est
 simplicitate*

*neq; plane est
 semper neq; pla-
 na nāq; est*

¶ Sæpe.

Sæpe respōdet, aliquoties infinitū. Multis aliquot,
 Magno aliquātus, Sæpe opponitur raro, Neq; raro
 admonui, id est, frequēter admonui. Haud sæpe me uisit.
 Plerūq;, sermè, serc, nōnunquā ¶ ipsa generalitatis qd
 dāobtinēt. Ita sermè ingeniū est hominū. Eo ingenio ple
 riq; sumus. Ferè fit ut diuites habeantur in precio, id est,
 ferè fit apud omnes. Temere in oratione negatiua simi
 lem uim habet. Haud temere peruenit ad frugem, id est,
 ferè nunquam, aut uix unquam.

DE VARIETATE NEGATIO
 NIS. CAP. LI.

Interdum unica negatio idem efficit quod duæ. Nec
 minem audit, neq; parentem quidem audit. Non audit
 uel parentem. Nemo parem referre gratiam parenti po
 test, ne malo quidem. Nec malo parenti quisquam parè
 referre gratiam potest. Non potest par gratia repēdi pa
 tri, uel malo. Non reliquit ille nec ruinam. Ne ruinam
 quidem reliquit.

¶ De tribus.

Tribus interdum negationibus nihilo plus effici
 tur, quàm una aut duabus. Non ueretur neq;
 deos, neq; homines. Neq; deos, neq; homines ueretur. Nō
 ueretur aut deos, aut homines. Non metuit hominesue,
 deosue, in carmine. Conduplicare negationē assuerandi
 gratia, latinis etiā receptū est, si modo non iteretur sola.

F 4 Non

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

Non faciam. Non faciam inquam. Græci solam iterant, interdum etiam citra asseuerationem. Demosthenes quatuor unius loco posuit οὐδέποτε, οὐδὲν οὐ μὴ γένηται τῶνδὲ πραγμάτων. Manentibus iisdem signis tamen interdum uariatur propositio. Et mutatis manet eadem, mutato uerbo, ut Omnes admittit. Omnes reijcit. Neminem non reijcit Neminem admittit. Omnibus displicet. Nemini placet. Nulli non displicet. Nulli placet. Hic animaduertendum, quæ uerba cum quibus pugnet.

¶ Synonyma negandi.

His sermone uocibus remouemus, non, haud, nec, neque, haud quaquã, neutiquã, minime, minus, parum, Absit, dum prohibeat, bona uerba, Quiduis potius, omnia citius, Et similia. Inter quæ, haud, Et haudquaquam, plusculum habet uehementiæ quã non. Neutiquã asseuerationem habet peculiarẽ. Minime plus quidam significat, quã negationem. Homo minime malus, id est, quiduis potius quã malus. Parum, modestius remouet, Parum eruditus. Ne parum multa scire, id est, ne pauca siue non satis multa. Minus diuersam habet naturã. Interdum comparat dumtaxat. Utrumque diligit, famam Et pecuniã, sed illam minus quã hanc. Interdum negat dumtaxat. Homo minus mihi notus, id est, parum notus. Nam cum ea uoce minus conuenit, id est, non conuenit. Interdum pariter utrumque facit. Quintilianus Capite de narratione. Cum interim, quod tanquam facile contemunt, nescias, prestare uelint minus, an possint. Terentius in Ecyra. Non tibi illud factum minus

minus placet quam mihi Laches. Neq; hic placet pro displicet positum, ut exponunt grammatici. Quis enim sanus id faciat? Sed minus perinde ualet ac si dicas, Non amat me Dionysius & minus te, id est, me magis odit quam te. Subaudiendum est enim factum utriq; non placere. Atq; ita minus simul negat, & comparat.

CONECTENDI FOR-
MVLAE, CAP. LII.

Verum de his accuratius disquirere, magis ad dialecticos pertinere uidetur. Ceterum ad huius operis rationem satis arbitramur utcumq; paucis attigisse. Nunc ad reliquas formulas aliquot accingamur, ac primum conectendi. Videmus enim in mediocriter etiam eruditis eam uirtutem desyderari, ut apte cõmmeq; orationis membra, atq; articulos, ceu nervis quibusdam committant. Sed quibus ansulis minutiores orationis particulae sint committendae, id propè fuerit infinitum explicare, maiores his fermè modis cõnectuntur. Præterea. Deinde, quod sæpius apud M. Tullium reperitur. Præcipuum est stercus columbarum, proximum caprarum, ab hac ouium, deinde bouum. In nostro orbe proxime laudatur Syriacum, mox Gallicum. Mox usurpat Plinius aliquot locis, pro deinde. Item in quo principatum tenuit Bœotia, deinde Sicilia, mox Africa. Primo loco, secundo, aut tertio loco. Porro, porro autè quod nouo iam quasiq; maioris sermonis initio conuenit, annotatore Donato. Ceterum,

et est ad uersationem ^ū, quo licet uti, quoties ad diuersa digreditur oratio:
pariter uel copu Tum pro præterea. Ad hoc. Ad hæc, quod apud Græ
latina ^{uel 3^a uel 4^a uel 5^a uel 6^a} ^{προς τουτοις} Super hæc, pro eo qd est præter hæc,
cum uerbo locis aliquot usurpauit Suetonius. Super ingeniorū pæ
sed est uerbu acti dagogia, & super innumeram turbam. Adde his. Acce
num dit his. Accedit ad hæc. Huc accedit. Huc pertinet. Eodē pti
est uerbu ^{inueniuntur} ^{ab 3° uel 4°} ^{utem} ^{net}. Huic confine est illud. His finitimū est. Ad hanc for
per o cupacione mū est. Illud haud quaquā prætercūdū silentio. Sed ope
cupulandepetio ^{dem} ^{reprecium} est illud audire. Iam aliquoties eandem uim
Secum. quod sine ^{progressu} incandescit oratio, Iam uero, age uero, Quid
hec omnia exi ^{quod}, & consimilia, Iam uero quid referam? Age uer
plaga at cicecom ^{ro} ad bellum in Africa gestū ueniamus. Quid quod suos
ana ^{etiam} incessit. Quin, quinetiam, insuper, ad hoc pertinet
 genus. Interim & per occupationem cōnectimus, ut ne
 dicam interim, ut omittam domesticas huius sordes. Nā
 illud quid attinet cōmemorare? Nam hæc alias. Sed illud
 suo loco dicetur. Interim per dubitationem, ut illud. Elos
 quar, an fileam? Nunc idem ualet. Nunc id quod secun
 do loco dicturos nos sumus polliciti.

TRANSITIONVM VARIÆ
FORMVLÆ CAP LIII.

TRansitionibus uarie cōnectitur oratio. Siquidē alio
 quādo sumuntur ab æquali, ut erāt hæc iucūdis
 sima, neq; minus uoluptatis attulerūt illa. Interdū ab in
 equali

æquali. Sed hæc utcunq; ignoscenda, illud quis ferat? Audistis grauiissima, sed audietis grauiora. Simili, ut hæc perfidia designauit, cuius generis sunt & illa quæ nuper Rhomæ patrasse dicitur. A contrario, ut Sed hæc priuatim, nunc quæ publice. Hæc lenis quæ domi gessit, nunc quæ sub signis. Sed hæc iuuenis peccauit, nunc senis uirtutes audietis. A diuerso de moribus habes, nunc de doctrina reliquum est, ut dicamus. Quasi per occupationem. Iam ad reliqua properabimus, si prius illud unum adicerimus, Per reprehensionem. Verum de his plus satis. Quorsum nos transuersos abripuit dolor? Ad rem redeamus. Quid his immoror? Ad id quod est huius cause caput, festinet oratio. A consequentibus, siue relatiuis. Habes quid in illum contulerim beneficiorum, nunc quæ gratiam mihi retulerit audi. Quid pollicitus sit expositum est, nunc quid ille præstiterit paucis accipite.

A RE, ET A PERSONA. CAP. LIIII.

Generalis uariandi formula est à re, & à persona, ut nihil opus est meis monitis, Nihil opus me monitore. Te suasore, Tuo suasu. Te impulsore, Tuo impulsu. Te instigante, Tuo instinctu. Te hortatore, Tuo hortatu. Te auspice, Tuis auspicijs. Te duce, Tuo ductu. Te consule, In tuo consulatu. Te doctore profeci, Tua doctrina profeci. Patrem consulé non desinit iactare. Patris consulatū sine fine iactat. Gloriatur formosa uxore, De uxoris forma gloriatur. De te icolumi supis habeo gratiã.

De tua

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

De tua icolumitate grator supis. Discrutiat aium uxor impudica. Discruciat animum uxoris impudicitia.

EX MORE. CAP. LV.

EX more, Tranquillus dixit. De more, Maro. Pro more. Patrio more, citra propositionem. More hominum facit. Non insolens istud facis. Pro uetere consuetudine. Solens meo more fecero.

SVBORNANDI. CAP. LVI.

SVbornauit accusatorem, Submisit consularibus uiris, qui regio genere ortam peieraret. Supponi puerum. Subdere oua in nidum alienum. Submissitij. Suppositij partus subditij partus. Ne pater hunc à me allegatum putet.

RENOVANDI. CAP. LVII.

Vetus Atheniensium exemplum renouemus. Pristinum morem reuocemus. Gratias egit, quod pristinum morem retulisset. Redeamus ad intermissa studia. Studium intermissum repetamus. Bellum reditegrarunt. Diuum instauramus honores. Libertatem amissam restituit. O dium uctus codiclerio recruduit. Recanduit ira. Cras ingens iterabimus æquor. Iteranti noxam non est ignoscendum.

FINALES FORMVLAE CAP. LVIII.

TV uigilas uti ditescas. Ego laboro quo doctus euada. O biurgo te quo reddam meliorem. Ut melior euadas, obid obiurgo te. In hoc repta musica, ut animos delelet. Ad id adhibenda lilteræ, ut nos reddant melius moratos. Cui rei paras opes? Quo mihi diuitias? Quorsum

sum opus est nummis? Huc pertinet orationes illae oēs,
 quas de supino priore posuimus. Spectatū ueniūt & c. 1

CAUSALES FORMVLAE CAP. LIX.

Non dico quo quenquam habeam chariorē. Nō
 dico quod parū tua mihi placeant. Ob id te se-
 pius reprehendo: q̄ impensius amo. Quoniam impēsius
 te diligo, ob id te sepius admoneo. Ideo nulli places, q̄
 tibi nimium places. Quando tu me negligis, tui quoq̄
 curam abijciam. Age reuocentur copiae, quando quidē
 ita tibi uidetur. Iubeas miserum esse libenter, quatenus
 id facit. Ad eundem modū loquutus est Plinius in epi-
 stolis. Maneat puella posteaquā spōso iucūda est. Postea
 quā mihi nō credis, alios in cōsiliū adhibe. Quādo haec te
 cura remordet Neminē ex aīo amat, in causa est pecuniae
 studiū. ¶ Pertinent & illa ad formulā *αὐτιολογικῆν*.
 Amo Socratem, ut pote uirum integerrimū. O di Dio-
 nysium, quippe Tyrannum. Amplector Petrum,
 ut optime de me meritum. Demiror te qui fidem ha-
 beas Afro. Erras qui credas alios tua diligentius cura-
 turos quā teipsum. Stultus es qui id speres. Impu-
 dens, qui id postules. Delector Augustino uiro nimirū
 festiuissimo. Delector Augustino, ut qui uir sit mori-
 bus festiuissimis. Amo Nicolaum tanquam hominem
 mei amantissimū. Contemne pecuniam, quid enim ad
 bonam mentem confert? Amandus est tibi Cicero, si
 quidem te diligit effusissime. Semper in manibus habē-
 dus.

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

du. Tullius, nā hoc uno autore latine discēs. Vnus Cice-
 ro uere latinū potest reddere, proinde pueris hic semp
 in sinu gestandus. Optimus dicendi magister Teren-
 tius, quare semper est cuoluendus. Quo mihi rectius es-
 se uidetur. Et eo magis. Et hoc lubentius id negocij sus-
 cepimus. Non habes quamobrē mihi succēseas. Nō est
 cur mihi succēseas. Succēset, eaq; gratia nos nō uisit.
 Luget, atq; ob id uocatus ad cenā excusauit. ¶ Potest nō

*nō illa tunc ex-
 sistent uicem
 causatiua*

*ali quando parti-
 culo causatiua
 ti cetui. et melius
 in te dicitur.*

nunquā omitti signū. Parentē amo, paricidā non amo,
 id est, quod parēs est, hoc noīc amo, quod paricida, hac de
 causa nō amo. Pōtifici debeo honorē, Alexādro nō debeo.

QVOD ΕΙΔΗΧΩΣ ACCEPTVM. CAP. LX.

*quando est uocā-
 tiua*

Quod meae nugae non omnino displicent doctis,
 gaudeo. Gaudeo meas nugae nō omnino dis-
 plicere doctis. Quod res tibi foeliciter euenierit, letor. Le-
 tor rē foeliciter euenisse. Quod uxore duxeras, nōdū audi-
 crā. Uxorē duxisse te nondū audierā. Qd̄ puellā repudia-
 ris, demiror. Demiror te repudiasse puellā. Quod litteras
 reliqueris doleo. Doleo te reliquisse litteras. ¶ In huius-
 modi orationibus qd̄ ΕΙΔΗΧΩΣ accipitur, qd̄ tamē apud
 Graecos ē usitatius in ὀτι. Latini magis gaudēt ifinitis
 uerbis, nisi species p̄mittat. ut Qd̄ pater reualuit gaudeo

edicos

*nāti p̄ modū fini-
 tua loquimur*

VT ΕΙΔΗΧΩΣ ACCEPTV. CAP. LXI.

Eo dē modo nomnū quā accipitur, ut, Spero fore ut
 facto gaudeas. Cōfido futurū, ut te minime facti
 p̄niteat. Non committā ut usquam uidear officio meo
 defuisse.

desuisse. Efficiã ut intelligas mihi quiduis potius quã
fidem desuisse. Da operam ut reualescas. Cura ut ualeas.
Fac uti nos ames. Fac uti sciam.

¶ Dignus & indignus.

Dignus q̄ quã diutissime uiuat. Dignus ut quã
diutissime uiuat. Longissima uita dignus. Di-
gnus quã diutissime uiuere. in carmine. Martialis. Dis-
speream si tu Pyladi prestare Matellam Dignus es. Me-
ritus est cui laurea imponatur. Promeritus es, ut tibi de-
cernatur triumphus. Indignus tuo amore. Indignus quẽ
ames. Indignus ut abs te diligatur. Indignus abs te ama-
ri. in carmine. Horatius. Indigni fraternum rûpere fœ-
dus. Idoneus est qui bellum gerat. Idoneus ut bellum ge-
rat. Idoneus bello gerendo. Idoneus bellum gerere. Hora-
rius. Fons etiã riuo dare nomen idoneus. Idoneus ad ge-
rendum bellum. Non me dignatur elloquio. Non me di-
gnatur alloqui. *Di gnus* ¶ Decet. *patella oper. ad rem*

Haud decet simiam purpura. Decet simiam pur-
pura. Indecora est simiæ purpura. Haudquaquã
decora est simiæ purpura. Haud decet imperatorem una
cum amica ire in uia. Haud decet ut te loquẽte ego silcã.
Quod solus ambulas, id parum te decet.

¶ Necessitatis:

Exorandus est pater. Vigilandum ei qui uelit di-
tescere. Vigilet oportet qui cupiat ditescere. Vi-
gilare necessum est eũ, qui rem cupiat facere. Vigilet ne-
cesse est, uel necessũ est, q̄ uelit diues euadere. Qui litteras
assequi

assequi cupiat, uti sudet necessitas est. Nam sic Quintilianus subinde loquitur. Non potest non dolere qui laesus sit. Fieri non potest quin doleat is, cui fit iniuria. Abibis uoles nolés, uel Velis nolis hinc abibis. Nō mihi possū tēperare, quin lacrymē. Non me contineo quin clamē. Cogor, cōpellor. Huc mea adegit inopia. Huc redegit fortuna. Ad hęc traxit necessitas. Inuitus dicā. Coactus dicā.

¶ Libertatis.

VTcunq; uoles facito. Ut lubet rideto. Quilibet **¶** dicas, & facias licebit. Tuo arbitratu facito. Ut cunq; uisum erit agito. Animo tuo gerito morem. Obsequere animo tuo. Ex animi tui libidine facito. Pro animi tui sententia rem tractabis. Ut animo lubitū erit tuo ita facies. Vtcunq; seret animus, ita facito. Liberum est, seu uelis à pacto discedere, seu manere conuentis. Nunc integrum non est tibi, hac de re quod uelis statuere. Mihi ius est, creditū abs te reposcere. Ius tibi facio pro tuo arbitrio transigendi negocium. Tibi permitto quomodo cunq; uelis uiuere. Age tuo more. Sine me nūc meo more uiuere. Tibi in manu est utrum malis efficere. Penes illum est ius uitæ ac mortis. Summa rerum penes te est.

¶ Statuendi.

Decretum est. Deliberatum est. Certum est. Stat sententia. Visum erat. In animo habebam. Erat in animo. Non est animus. Non est sententiæ. Non est sententia. Non est consilium, siue consilij. Nō erat ratio apud Ciceronem. Placebat. Placitum est senatui. Decreuit senatus.

115.

Vir est quum doctus, tum probus. Iuuenis est quum eleganti forma, tum uero moribus optimis. Nō pecuniam modo, uerum etiam uitam tibi paratus sum impendere. Vitam etiam tibi impenderim non modo pecuniam. Verum hæc uerba, non solum, & similia, communia sunt, tum ad æqualitatem, tum ad inæqualitatem. Nō sat erat impulisse, nisi & proderet. Nō sufficebat spoliase, nisi & iugularet. Parum erat deformem esse, ni mores forma dignos addidisset. Nihil erat deformi esse uultu, nisi moribus etiam esset teterrimis.

¶ Inæqualiter remouemus his modis. Cap. XXXVIII.

Non modo non intelligit, uerum ne legit quidem. Non solum parum intelligit, sed nec legit. Non tantum nihil intelligit, immo nec legit. Ne legere quidem nouit, nedum intelligat. Non nouit uel legere tantum, abest ut intelligat. Tantum abest ab intelligendo, ut ne legere quidem norit. Adeo non intelligit, ut nec legat. Vsq̄ que adeo non intelligit, ut nesciat uel legere. Hic in bonis literis nihil, quid dicam intelligere? immo nec legere potest. Hic nihil in bonis literis non dicam intelligit, immo ne legit quidem. Ingenium quoque senectus deterit, nedum corporis uigor perpetuo duret. Horatius. Nedum sermo nis stet honos & gratia uiuax. Nedum eleganter posuit, pro eo quod est, tantum abest ut. Eam figuram Quintilianus nouit ad hunc modum, Nec enim de omnibus causis dicere quisquam potest. Saltem de præteritis, ut taceam de futuris, id est, nec de præteritis. Tantum abest, ut de fu

E turis

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

turis, Nunc indicandum, quemadmodum ordine tribuamus aut remoueamus.

¶ Quo pacto tribuamus aut remoueamus ordinem. Cap. XXXIX.

VT quisque est gloria dignissimus. ita gloriæ est negligentissimus. Vt quisque gloria est maxime dignus, ita gloriæ minime est auidus. Optima quæque uite pars quâ ocysime præteruolat. Tanto pessimus omnino poeta, quanto tu optimus omnium patronus. Quam uos facillime agitis, tam uos maxime æquum est æqua facere.

sed hic locus potest notatus magis quam imitatus

¶ Per comparatiuum eadem effertur sententia. Cap. XL.

Quo quisque dignior est qui laudetur, hoc minus laudari gaudet. Quanto quisque fama dignior, tanto minus affectat famam. Quo quisque magis promeretur honorem, eo minus honorem appetit.

Si quis quanto

¶ Ea uerti possunt hoc pacto.

Hoc minus ducitur laudis cupidine, quo quisque laude sit dignior. Tanto quisque minus optat pecuniam, quanto minus possidet pecuniæ.

¶ Augendi positium formulæ. Cap. XLI.

Positua augetur compositione harum dictionum, per, perquam, præ, perdifficile, perquam difficile, prælongus, præualidus, præpotens. Quod idem contingit in uerbis, peruelim, perquam uelim, percupio.

pio. In quibus idem interdum efficit hæc præpositio de,
deamo, demiror. Eandem uim uidetur obtinere ad, adpro
be, adfabre, adprime, adamo. Adiungunt Iureconfulti præ
positionem in, tamquam idem pollentem, ut indifficilis pro
ualde difficilis. Citra compositionem quam, sed figurate.
Quam tenere amat filium? Quam nihil pudet? Ut eandem
uim obtinet, ut gaudet? ut est seuerus? Immane quantum
distat, ad hanc rationem pertinet. Præterea his aduerbijs
intenditur, oppidoquam, sanequam, nimisquam, oppido-
quam antigerio, quod priscum est. Atque hæc non repu-
diantur & a uerbis oppidoquam amat, nimisquam cu-
pit, sanequam uelim. Neque diuersam uim habere uide-
tur. Næ, Næ ego infelix homo sum. Faciunt næ intelligere
do, ut nihil intelligant. Item aduerbia illa omnia epitafim
significantia, Admodum, ualde, egregie, insigniter,
insignite, magnopere, maximopere, summopere, tan-
topere, & quantopere figurate. Adeo pro ualde, ma-
iorem in modum, mirum in modum, supra modum,
præter modum, singulariter, unice, eximie, impendio,
impense, effuse, atque alia innumerabilia, Plusquam
item magnam uim augendi obtinet. Homo plusquam
insanus. Senex plusquam delirus. Cui finitimum est,
non tantum. Homo non tantum uino temulentus. Ter-
que quaterque beati, Græcicum est. Latinis tamen
usurpatum, in carmine potissimum. Sunt & aliæ for-
mule longius petite. Incredibile dictu quam elegans.
Dici non potest. Sermone consequi nequeam. Et ras

E y ra quas

*Deprecor.**etiam non iunctis
compositionem**ad figuram
rationis**pro ualde**non uerba aut quæ
augent hunc
etibus**Sicut quæ hæc
omnia augeri
possunt**quædam sine
punctis habet
etiam hunc
sin*

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

ra quadam modestia. Præcipuum honorem. Primariam laudem. Incredibili sapientia. Haud vulgari doctrina. Et deum immortalem qua doctrina uirum? id est, egregia.

Plus satis animosus. Plus nimio tristis. Plusquã par est. Atque id genus alia nõ absurde fortassis his adiungãtur. Nam uulgata est illa amplificandi ratio, quoties superlatiuus pro positiuo ponitur. Plurima pro multis admodũ. Maxima pro uehementer magnis, ut Diceret tibi promptissimum est, Mibi facere facillimum.

¶ De uariando positiuo.

VTimur uulgo comparatiuis pro absolutis, uel ipso Quintiliano autore. Ut si quis se dixerit infirmiores pro meticulofo.

¶ Rationes minuendi positiuum. Cap. XLII.

MInuitur e regioe positiuus appositis ppositiõni ^{Sub} ^{uel ob} bus, Subtristis, subrusticus, subobscurus, subsp, subinuidus, subinãis, suffuscus. Quod idẽ accidit in uerbis, subpudet, subirascitur, subolet, subridet, subodoratur, subtimet. Minuitur & aduerbijs appositis. ^{ad superius} Nominib. molestum est, ut cunque iucundum fuit, aliquantulum mordax, que uerbis etiam adiunguntur. ¶ Præterea de formatione in uocem diminutiuam, que uaria fingitur. Atrogutulus, acutulus, minutulus, rancidulus, putidulus, diutule, sepicule, ebriolus, sciolus, tenellus, nigellus, integellus, philosophaster Tullius. Comparatiuus positiuo loco diminuit, ut Tristior, id est, subtristis. Sed ferme in uitium accipitur addito aduerbio paulo, & κατ' ἄλλοι. ¶ Vir integer

integer quidem, sed seuerior, uel paulo seuerior, id est, paulo seuerior quam conuenit. Facundus homo, sed paulo loquacior. His igitur modis uitium fere significamus cum extenuatione. Diminuuntur & uerba uocis deflexione, ut Vellico, cantillo, cantito, uolito, dormito. Parum & non admodum idem efficiunt. Ne parum multa scire uideretur. Vir non admodum senex. Non admodum adolescens. Non perinde sapiens ut diues. Nō satis mihi liquet. Parum mihi liquet. Minus compertum habeo.

¶ Quibus rationibus augetur cōparatiuum. Cap. XLIII.

Comparatiuum peculiariter his aduerbijs amplificatur, longe, & multo, nimio. Tum his multis partibus, in immensum, in infinitum, infinitis partibus longe uenustior. Multo grauior. Nimio seuerior. Multis partibus præstantior. In infinitum utilior. Infinitis partibus diuina humanis sunt potiora. Tanto & quanto figurate idē efficiunt. Tāto corpore præstantior est animus, id est, multo. Pape quāto satius est amicis, quā pecunijs abundare?

¶ Quibus modis imminuitur comparatiuum.

Minuitur autem aduerbijs positiuis. Paulo uenustior est Gellius quam Macrobius. Aliquanto breuior est hic quam ille. Nihilō ditior. Ne tantillo quidē melior eris, si diues fueris. Minimo fuerit honorator, si titulus accesserit. Quātulo figurate pro quam paulo. Pape, quantulo hic homo sapientior est, id est, pene nihilo. Minuuntur & deflexione uocis. Grandiusculus, id est, paulo grandior. Meliusculus, Celeriuscule.

Et ad finis aduocis terminatis in .o.

si uerum conuenit et huiusmodi

conueniant ad diminutiua

E 3 Quibus

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

¶ Quibus rationibus augemus superlati-
uum. Cap. XLIII.

Superlatiuus augetur iisdem aduerbijs, quibus, com-
paratiuus, longe, multo, *Accedit autem facile.* Cicero longe facundissimus. Et idem uir multo omnium opti-
mus. Facile facundissimus. Idem efficitur per tanto &
quanto figurate posita, ut deum immortalem quanto So-
crates philosophorum omnium optimus? *Quam* in cōpo-
sitione non nihil addit augmenti. *Quamplurimos* uidi, ut
quam optime res cadat, tibi nihil commodi fuerit. Per Hy-
perbolem augetur hoc modo. Mulier plusquam pessima,
& pessima peior, Homo non loquacissimus, sed ipsa lo-
quacitas. Et ipsa loquacitate loquacior. Ipsa Venere uenu-
stior. Superlatiuus non recipit diminutionem nisi forte per
quidem, aut similem coniunctionem. Est ille quidem uir
doctissimus, uerum moribus non perinde probatis.

¶ Periphrasis comparatiui. Cap. XLV.

Comparatiuum circūciōne reddimus per aduerbia
comparandi magis & minus. Auidior uoluptatum,
quam pecunie. Magis auidus uoluptatum, quam pecu-
nie. Huic finitimum est potius. Voluptatum auidus po-
tius, quam pecunie. Item, Non tam uoluptatum appetēs,
quam pecunie. Minus auidus pecunie, quā uoluptatum.
Non perinde literarum admirans, quam pecunie. Breui-
ter modis illis omnibus quibus diximus inequalitatem si-
gnificari. ¶ Obtinēt & uerba quaedam uim com-
paratiui. Præstat lucrum pudori, id est, potius est lucrum
pudo.

*nō habet usū si-
quens ut auge-
lat. superlatiu-
nisi cum his no-
minibus primæ
et primæ
provalde*

*hæc ipse h. ma-
gis comparatiui
& superlatiuum*

pudore. Cicero Platone facundior, Plato Cicerone doctior.
 Cicero platonem superat eloquentia. Plato Ciceronem antecellit eruditione. Hieronimus Augustinum vincit rerum scientia. Augustinus Hieronimum antecit ingenij subtilitate. Huc pertinent & illa, Antepone, præferre, posthabere, præcellere, cedere, secundum esse, præripere laudem, & si qua sunt similia. Nam his ferme modis orationem comparatiuam uariamus. Magis amat pecuniam, quam famam. Pecunie Socrates amans est magis quam fame. Pecuniarum amantior est quam fame. Famam pecunie posthabet. Fame pecuniam antepone. Minus fame cupiditate ducitur, quam pecunie. Impensius amat pecuniam quam famam. Huic potior est pecunia quam fama.

¶ Quibus modis superlatiuum uariamus. Cap. XLVI.

Superlatiuum uariatur primum aduerbijs que apponuntur, uel uerbis uel nominibus posituis. Amat te maxime, Amantissimus est tui. Effusissime te diligit. Vir indoctissimus. Vir minime doctus. Minime multos, id est, quam paucissimos. ¶ Variatur & per comparatiuum, idque affirmatiue, sed inusitatus. Negatiue frequentius. Cicero reliquis omnibus eloquentior. Cicero quo non alius eloquentior. Quo non prestantior alter, id est, omnium prestantissimus. Nihil minus amat quam assentationem. Nulla re minus capitur, quam gloria. Nihil hunc æq̄ delectat atq̄ musica Nihil prius habet

*nihil magis
 nihil minus
 quam*

Eijj bet

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

*minima ista fo
et om*
bet quam adesse conuiujs. Nihil pulchrius ducit quam di
uitem uocari. Nihil minus faciam. Nihil minus sentiebā,
quam quod tu suspicabare. Homo quiduis potius quā do
ctus. Efficiā ut intelligas omnia mihi defuisse potius, quā
fidem ac diligentiam. Omnia potius quā illud agnosceret.
Quiduis potius quā uanitatem fatebitur. Nullo inferior,
id est, summus. Nullo nō inferior, id est, omnium infimus.
Nemine non deformior, id est, omnium deformissimus.
¶ Per uerba nōnunquam idem efficitur. Cicero superat
omnes dicendi copia. Vincit omnes candore. Nemini cedit
candore. In dicendo principatum obtinet. Primas tenet. Ar
cem tenet. Adde huc & illa. Vir præter ceteros spectate
fidei. Præter omnes te diligit. Supra cunctos tuæ gloriæ
fauet. Ante omnia rei studendum. ¶ Vnicus & solus,
primus, singularis, & similia, natura superlatiuam si
gnificationem habent, ut & singularis. Vnice te amat. So
lus est homo homini amicus. Singulari beneuolentia te
prosequitur. Primam laudem obtinet. Tullius eloquentiæ
princeps, penulatorum Alpha. Eodem pertinent. Tam fa
cundus, ut cum hoc nemo sit conferendus. Tam eruditus,
ut ei nemo sit æquandus. Tam prudens, ut parem nō inue
nias. Sic, ut mihi nunquam in uita fuerit melius. Adeo pla
cet, ut magis non possit. Item & illa. Quis hoc uno facun
dior? Quid inuenias pecunia uilius? An quicquam est pa
tria dulcius? Erras si credas mihi quicquā esse uno te cha
rius. ¶ Sunt & ille orationes annotāde. Officium tuum
tam mihi gratum fuit, quā quæ gratissima. Tam te amo
quā q

quam qui maxime. Amabit Pāphilius ut quum maxime.
 Rursum hæc quoque. Hoc mihi crede, si quid unquam es
 crediturus. Homo doctus, si quisquā est omnino doctus.
 Homo, quantum alius nemo, doctus. Nullus æque perno
 uit hominis ingenium atque ego. Haud aliū reperies pin
 de tui studiosum. Neminem ad æque timet atque te. Si alias
 unquam, nunc summa uigilantia utendum est, id est, nunc
 maxime. Si quando alias amicum præstitisti, nunc ostende
 quanti me facias. ¶ Quantum potest, quoad fieri potest,
 & consimilia, superlatiui uim uideatur obtinere. Tu quan
 tum potes abi, id est, quam ocysissime. Enitar quoad potes
 ro, id est, quam maxime. ¶ Haud ab re fuerit huc animu
 merare denominationes, & comparationes illas per Hypo
 bolen sumptas. ut si quis hominē crudelissimum, Atreum
 appellet. eloquentissimum, alterum Ciceronem, seuerissim
 um, tertium Catonem. Tum per comparationem. Hic
 est Niue candidior. Scythia barbarior. Graculo loquacior,
 aut turture. Verum huius generis aliquot exempla com
 memorare, non inutile fuerit. Sumuntur autem uarijs mo
 dis. Vel a re quapiam eximia, ut Niue candidior. Pice nis
 grior. Vel a nomine abstracto quod uocant. Cæcitate cæ
 cior. Vel ab animante insigni, ut Talpa cæcior. Caprea ocu
 lator. Vel a persona insigni. Phalaride crudelior. Tym
 adhibentur per simplicem denominationem, ut si rem ue
 hementer suauem, mel aut nect̄ar appelles. Rem uehemen
 ter acerbam, fel. Hominem supra modum senem, senium
 ipsum. Vehementer sceleratum, scelus. O diosum, odium.

Ganeoni,

*domus selebra
 tu ista utra
 maxima*

*quantum potest
 quantum fieri
 potest*

*i. fama ante
 num magis et
 augetur*

*secundum uacice
 ionem*

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

Ganeonem, coenum. Lurconem, baratrum. Contaminatum, labem. Contemptum, quisquiliis. Impurum, sterquilinum. Perniciosum, pestem. Tenebrionem, tenebras. Inquinatum, lutum. Infamem, propudium. Portentosum, portentum. Dedecorosum, dedecus. Molestum, ulcus. Vitiolum, sentinam. Odiosum, odium hominis. Brutum, peccudem. Virulentum, uiperam. Vehementer caecum, talpā. Vehemēter rapacem, lupum. Impendio deformē, Tersitē.

superbolicam

¶ Eadē hęc noīa per cōparationem, efferri possunt, ut.

¶ Melle dulcior.	Aere dodoneo loquacior.
Pice nigrior.	Vitro fragilior.
Nive candidior.	Pila uolubilior.
Pluma mollior.	Cothurno instabilior. <i>am pot h uer soft hior</i>
O leo tranquillior.	Alno procerior.
Auricula infima mollior.	Cote durior.
Auro purior.	Sole clarius.
Plumbo stupidior.	Buxo pallidior.
Stipite tardior.	Sardois herbis amarior.
Candice stolidior.	Alga uilior.
Silice durior.	Rusco horridior.
Cortice leuior.	Glacie frigidior.
Littore surdior.	Aetna estuantior.
Aequore surdior.	Beta magis insipidus.
Adria iracundior.	Trutina iustior.
Spongia bibacior.	Spina distortior.
Harenis satientior.	Ampulla inanior.

Pluma

Pluma leuior.	Ipsa cecitate cecior.
Ramento lenior.	Ipsa nequitia nequior.
Vento instabilior.	Ipsa fame esurientior.
Morte odiosior.	Ipsa siti sicutosior.
Barathro capacior.	Voracitate uorator.
Rubo arido praefractor.	Quavis peste pestilentior.
Charybde uoracior.	Ipsa morositate morosior.
Clemate aegyptia nigrior.	Ipsa loquacitate loqtior.
Corcoro uilior.	Deformitate deformior.
Crabe recocta molestior.	Quouis mostro mostrosior.
Subere leuior.	Confidentia confidentior.
Clauo purior.	Senio senilior ipso.
Floralibus licentiosior.	Ipsa stultior stultitia.
Pisilla retusius ingeium.	Calamitate calamitosior.
Magnete illicibilior.	<i>halca u</i> His finitima sunt illa <i>qua sumunt ab officis deoz</i>
Pumice aridior.	Venere formosior.
Cornu siccior.	Marte bellacior seu pugna.
Vuis passis aridior.	Mercurio facundior. (cior.
Dolio puto incotinentior.	Salute ipsa salubrior.
<i>us oua</i> Cribro infidelior.	Fortuna ipsa fortunatior.
Laterna magis pellucidus.	Ipsa infortunio ifortunatior.
Fonte purior.	Vertumno inconstantior. <i>magis uariis</i>
Euripo igetior aut incostans.	Proteo mutabilior.
Oculis charior.	<i>horrida de las bruxas</i> (tior. Empusa magis uariis.
Luce magis dilecta.	Ipsis Gratijs humanior.
Item per Hyperbolem	Ipsa Momo mordacior.
eadem uoce iterata.	Priapo salacior.

*Deus erat horoz & Miner
et fustes eoz*

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

Minerua doctior.	Orptheo uocalior. <i>mas musico</i>
Euterpe concinnior.	Glauco stupidior. <i>unde est</i>
Pluto ditior.	Cyclope immanior. <i>unde est</i>
Fenia pauperior.	Iro pauperior.
Furia furiosior.	Penelope castior.
Harpya rapacior.	Nireo formosior.
¶ His proxima sunt no-	Tithono uiuacior.
mina psonarum, q̄ petū-	Diana intactior. <i>mas</i>
tur e Tragœdijs, aut Co-	Achille animosior.
mœdijs, aut fabulis alijs.	Erisitone esurientior.
Gnathone adulantior.	Niobe fecundior. <i>mas paride</i>
Thrasone gloriosior.	Stentore clamosior.
Phormione confidentior.	Tiresia cœcior.
Geta uerfutor. <i>saga</i>	Busyride illaudatior. <i>qui odia</i>
Euclione tenacior. <i>auarior</i>	Sphinge inuolutior. <i>osca</i>
Thaide blandior. <i>rebnet</i>	Labiryntho intricatior. <i>ut</i>
Demea asperior. <i>refio</i>	Dedalo ingeniosior.
Mitione lenior.	Icaro audacior. <i>unde dicitur</i>
Parasito edacior. <i>comilo</i>	Gigantibus elatior. <i>icam in mare</i>
Tantalo sitientior. <i>mas seco</i>	Gryllo stultior.
Atreo crudelior. <i>id a lena</i>	Excetra pertinacior.
Horeste insanior.	¶ His confinia sunt que su-
Aiace insanior.	muntur ex historijs, ut
Vlysse dolosior.	Phalaride crudelior.
Thersite deformior.	Timotheo fœlicior.
Nestore facundior.	Polycrate fortunatior.
Nestore uiuacior.	Timone inhumanior.

Sardana

uel cithone

marcus forma
sentor uocatio

Sardanapalo nequior.	Græco uanior, seu leuior.
Numa religiosior.	Thracibus bibacior.
Phocione iustior.	Theffalo perfidior.
Aristide incorruptior.	Care uilior.
Cræso ditior.	Leontinis luxuriosior.
Catone præfractior.	Sybarita fastosior.
Crasso locupletior.	Milesijs effœminator.
Codro pauperior.	Arabis ditior.
Aesopo luxuriosior.	Pygmeo breuior.
Herostrato ambitiosior.	Arcade stolidior.
Fabio cunctatior.	Cretensi uanior.
Socrate sanctior.	Asoto luxuriosior.
Milone fortior.	¶ Addantur his ea quæ su-
Chryssippo acutior.	muntur ab animantibus.
Lynceo perspicacior.	Muliere loquacior.
Thracalo uocalior.	Passere salacior.
Demosthene facundior.	Hirco libidinosior.
Curione obliuiosior.	Ceruo uiuacior.
Hannibale uafrior.	Coruo uiuacior.
Heraclyto obscurior.	Cornice uiuacior.
Aristarcho doctior.	Graculo loquacior.
¶ Huc pertinent & illa	Luscinia uocalior.
quæ sumuntur a gētibus.	Dipsade nocentior.
Pœno perfidior.	Vulpe fraudulentior.
Seytha asperior.	Echino asperior.
Sythotauris inhospitalior.	Anguilla lubricus magis.
Parthis fugacior.	Lepore timidior.

Pisce

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

Pisce sanior.	Tippula lenior.
Delphino lasciuior.	Simia lasciuior.
Phœnice rarior.	Cane adulantior.
Scrophæ fœcundior alba.	Fele rapacior.
Nigro cygno rarior.	Ceruis demissis auribus
Albo coruo rarior.	Laro stultior. (surdior.
Vulture edacior.	Cocyce importunior.
Scorpio improbior.	Scarabeo improbior.
Iaculis iexpectatior aut pes	¶ Idē polleat quæ su-
Testudine tardior. (Stiletior	muntur ab officijs, ut
Cochlea contractior.	Carnifice immanior.
Glire somniculosior.	Lenone periurus magis.
Sue indoctior.	Cincedo effœminatior.
Asello tardior.	Milite gloriosior.
Hydra inimitor.	Athleta robustior
Dama timidior.	Rege magnificentior.
Hirudine bibacior.	Areopagita tristior.
Cane rixosior.	Monacho imperitor.
Tauro robustior.	Heredipetis adulantior.
Equo idomito ferocior.	Tyranno uiolentior.
Vrso hispidior.	Fossore durior.

E Andem uim obtinent uoces de nominatiuæ ab his deformatæ, ut Mellitum pro uehementer iucundo. Ninei mores pro uehementer puris. Aureum sæculum pro magnopere fœlici laudatoque. Plumbeum. saxeam, pro duro. Bliteum, betaceum pro fatuo.

fatuo. Ficulum pro molli. Adamantinum pro duro, ac laborum egregie toleranti. Vitreum pro fragili. Vultureus uenter. Vulpinum ingenium. Leonina ferocitas. Trafonica iactantia. Demeana asperitas. Stentorea uox. Ciceroniana facundia. Cuius generis plura sunt, quam ut numerum eorum persequi laboremus. Illa porro longius quide pe-
tita uidentur, sed tamen hunc ad locum pertinent. Quam curat numerum lupus, aut torrentia flumina ripas. Non pluris illius conuitia facio, quam culicem elephantus Indicus. Pili non facio, Nanci non facio, Flocci non facio. Sed haec alio loco.

¶ Communis omnium graduum uariatio. Cap. XLVII.

OMnes gradus circuitione uariamus. Vir magno-
pere Doctus, Vir magna doctrina p̄ditus. Magis doctus, Maiore doctrina p̄ditus. Doctissimus, maxima doctrina p̄ditus. Ea res cum magna, cum maiore, cum summa turpitudine cōiuncta est. ¶ Acquipollentiae quae uocantur ἰσὶδ' ὑπαμίαι signorum. Id est, equipollētiæ nō mediocriter ad orationis copiam faciunt. Quare primum uocum ipsarum inter se discrimina paucis ostendemus.

¶ Totus ad ptes refertur magis q̄m ad formas. Si mors totū hoīem absumeret, merito tātope formidaretur. Totū hunc mēsem, Totā hāc noctē sine fruge trāsēgi. ¶ Cunctus ad singula q̄ ratio noīs cōplectitur, generati refertur: Cunctos Romanos, Cunctos mortales. ¶ Vniuersi, oēs simul collectos significat, ueluti cōgeminans ratione generis,

*parū d' se
racuntur*

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

ris. Aut nullam, aut uniuersam pecuniã uult, id est, omnem simul. Terentius. Id illa nunc abripiet uniuersum.

naue signum uniuersale

¶ Singuli huic diuersam habet rationem. Nam omnes quidẽ ita significat, ut unusquisque singillatim per se intel ligatur. In singulas naues singuli milites accensebantur.

minicã ut ponat pro toto. etcũs

¶ Omnis quasi generale est ad omnia. Siquidem omne corpus pro toto dicimus. Et omnem populum pro toto populo. Et omnẽ diem pro singulo die, siue pro quouis die. Horatius, Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.

Et omnes pro cunctos, & omne pro uniuersum. Terentius. At ut omne reddat. Tametsi hic pro toto positum uideri possit, ¶ Quisque addit rei cuiuspiam in singulas partes distributionem, ut Sua cuique sententia, Natura animantium sua cuique dedit arma. Suas cuique dotes largitus est deus.

¶ Unusquisque nihil a quisque differre uideatur, nisi quod pro singulo ponitur. Vnumquẽque sua cupiditas ducit. Nunc unumquodque criminẽ cuiusmodi sit excutiamus. Nihil autem prohibet & singuli per distributionem huiusmodi accipi. Singulis nauibus singulos duces præfecit.

quia in dicit dupliciter

¶ Quisquis non absoluit orationem. Quis cuique modo perficit, modo non perficit. Quisquis gra uabitur sementem facere, is non metet. Quicumque recusabit laborẽ, non feret fructum aliquoties absoluit prope modum quum significat ignorantia. ut Quisquis fuit ille deorum. Quisquis es armatus, qui nostra ad limina tẽdis. In obliquis nõnunquam unico uerbo contentum est

quis quis. et quo cuiusq;

utrunque. Rem facias quocunque modo, Hominem quomodo modo

tus. In eam sententiam ibant omnes. Statuerã in animo. Mecum statueram. Vtrum utro melius, nondum statui. Constitui hoc anno nauigare. Est mihi in animo hoc uere nauigare. Si mihi non animo fixum immotumq; sederet. Mihi nihil æque propositum in uita, quàm tibi p omnia gratificari. Si ita in animum induxisti tuum. Deastinar am in animo. Hic murus albeneus esto.

¶ Assentiendi.

Assentior tibi. Tecum sentio. Consentiebant uniuersi. In tuam sententiam pedibus eo. In eam sententiam reliqui omnes pedibus discedebant. Accedo tuæ sententiæ. Non his accedo, qui Pythagoræ sequuntur opinionem. Tuo iudicio subscribo. Sententiæ tuæ meum addo calculum. Ea sententia plerisq; probabatur. Idem sentio quod tu. Sententiæ tuæ nemo nõ suffragabitur. Hæc mihi tecum conueniunt. Hac tenus omnia mihi tecum constant. Hac de re summus inter philosophos consensus est. ὁμοῦνοι Græcæ eiusdē sententiæ, eiusdemq; suffragij. ὁμοῦνοι eiusdem opinionis, eiusdem sectæ uocatur. Idē uno omnes ore confirmabant. Omnibus eruditorum calculis siue punctis, eloquentiæ princeps.

¶ Dissentiendi.

Longelatq; abest. Dissentio, Ego longe diuersa sentio. Multo aliter atq; tu sentio. Ei sententiæ refragabantur omnes. Istæ sententiæ nemo non reclamabit. Mihi tua sententia neutiquã probatur. Magnopere nostra cum tua pugnat opinio. Variatum est sententijs.

G Id

ERAS. ROT. DE CŌPIA VERBORVM.

Id unum nobis est controuersum. Id solum est in contro-
 uersia. Equidem ab opinione tua nimium absum. Mul-
 tum à tua mea discrepat sentetia. Longe secus atq; tu sen-
 tio. Haud mediocriter à tua, mea disidet opinio. Nimirū
 inter tuam atq; meam interest opinionem. Plurimum à
 tua mea distat opinio. Mihi secus uidetur. Dijs aliter uī
 sum est. Huic sententiæ milites aduersabantur.

¶ Precandi.

Quod agis bene fortunent superi. Quod agis be-
 ne uertat. Fœliciter cadat quod instituisi. Dijs cœ-
 pta secundent. Optime cecidit. Bene uertat reipub. Sit fœ-
 lix, faustum, bonumq; reipub. Fœliciter cedat nobis om-
 nibus. Hanc affinitatem precor, ut deus nobis omnibus
 letam esse uelit. Fœliciter exeat quod cœpisti. Prospere
 succedat quod agis. Ex animi sentetia procedat qđ agref-
 sus es. Deum optimum maximumq; precor, ut istud cō-
 siliium quàm est honestum, tam sit etiam auspiciatum.
 Precor ut bonis auibus Italiã adeas, melioribus redeas.
 Precor ut hic annus tibi letis auspicijs ineat, letioribus
 procedat, letissimis exeat, ac sæpius recurrat semper aus-
 picatior fœliciorq;. Precor ut hic dies tibi candidus illu-
 xerit. Incolumen reditū opto liberis tuis. Precor ut apud
 tuos omnia leta reuersus offendas. Utinam prospere na-
 uiges, similiq; successu renauiges. Bonis auspicijs anco-
 ram soluas. Precor ut tuis optatis omnia respondeant.
 Faxint superi ut alba tibi contingant omnia. Velim ut
 ex uoto res omnis succedat. O si hæc ita ut uolumus no-

bia

his eueniāt. Precor ut tibi secunda occurrant omnia. Precor ut dijs secūdis, fauentibusq;, negociū hoc conficias. Quæso ut hanc rem, stultissime cœptā, superi nobis bene uertant. Nihil malim quā ut his pulcherrimis cœptis, dextra aspirent numina. Quæso ut quod instituisti, superis bene fortunātibus absoluas. Precor ut hic contractus commodo sit utrisq;. Precor ut hoc matrimonium uoluptati sit omnibus nobis.

¶ Primi supini uariatio.

Venit repetitum depositum. Venit ad repetendum depositum. Venit ad repetendā pecuniā. Venit repetendi depositi causa. Venit ut depositum repetat. Venit repetiturus depositum. Venit repetere depositum. Græcæ hanc postremum. Tametsi poetæ latini, ab hac loquendi forma non abstinent, præsertim Horatius.

DIVIDENDI FORMVLÆ. GA. LXII.

Omnis eloquentia rebus constat & uerbis. Rerum uniuersitas decem generibus continetur. Officiū oratoris in quinque partes distribuitur. Oratio sex partibus complectitur. Oratio sex partibus absoluitur. Primum genus sex continet species. Quidam in septem species secant. Reipub. tres sunt formæ. Respub. in tres diuiditur formas. Enthymema non simpliciter accipitur. Syllogismus trifariam diuiditur. Omnis argumentatio in formas octo diducitur. Id genus in partes septem deriuatur. Huic generi species subiectæ sunt decem.

¶ Summa

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

Summa diuisione in duo genera diuiditur, quorum utrunq; in species compluris distrahitur. Præiudiciorū uis omnis, tribus in generibus uersatur.

DISTRIBVENDI. CAP. LXIII,

BIs me tuæ delectarunt litteræ, partim quod essent mirum in modum elegâtes, partim quod eximiâ quondam in me beneuolentiam præferrent. Pars ingenium, alij corpus exercebant, duriuscule dixit Salustius. Vtrunq; fratrem alienauit à sese, unum morum asperitate, alterum sordibus. Corpore atq; animo constat homo, alterum cum pecudibus habet commune, alterum cum dijs. Neminem non laceffit, hunc scriptis, illum conuijs, alium minis. Hunc negligit, hunc odit. Verum id magis in carmine quadrauerit. Geminatio uerborum interdum habet uim, leporem aliâs. Cice. Alios assentatione delinit, alios muneribus corrumpit, alios promissis illectat. Modo ait, modo negat. Interim obiurgat, iterim inepte blanditur. Quod quidem Fabianum est. Nunc neminem admittit, nunc omnibus occurrit.

PROHIBENDIAVTIMPEDIEN-

DISIGNA. CAP. LXIII.

Nemo prohibet ire quæquâ publica uia. Tu me prohibes, ne publica ingrediar uia? Quo minus asscutus sis, fortuna in culpa fuit, non ego. Impedimento fuit, quo secius lex ferretur. Ego id agam qui ne detur, apud Terentium legimus. Metuo ut ferre possis, id est, ne non possis. Etiam si hic ut, pro quo modo positum uideri

deri possit. Id utile, ut ne quid nimis. Vri ne, ut ne pro ne quemadmodum apud Græcos ἵνα μὴ. Non ueto quin quæ uelis facias. Suetonius in Tiberio. Intercessit quo minus in acta sua iuraretur. i. obstitit, inhibuit, impedimento fuit. Per me non stetit, quo minus uiceris,

¶ Dubitandi.

Non dubito quin cupias redire. Non dubito te cupere reditum. Res in ambiguo est. Nondum satis constitui. Adhuc anceps animi sum. Adhuc hæreo. Etiam dum ἐπὶ ἐχῶ, quod est Academicorum.

¶ Sine & Citra.

Citra præceptoris operam doctus euasit. Sine præceptore doctus euasit. Nullo præceptore doctus euasit. Absq; pecunijs nihil officias.

¶ Ostentandi.

Ostentat ingenium. Iactitat natales suos. Iactat se de natalium splendore. Sibi uindicat eloquentiam.

¶ Corrigendi sanandiq;.

Hic incommodo paulo mederi possis. Huic malo illud erit remedio. Quod iactu cecidit, arte corrigas. Mendam litura tollitur. Animi morbos sanat philosophia. Corporis uitia ingenij dotibus pensantur. Febre leuatus est. Malis omnibus mors semel liberat. Oculorum uitia ruta emendat. Orationis uitia Grammatica castigat. Philosophia morbos animi pellit, medicaturq;. Detium cruciatum uinum lenit. Vteri tormina leuat mala. Capitis dolores mitigat somnus. Sedat tormina.

G 3 Fugat

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

Fugat pruritum. Sopit dolorem. Leuat dolorem. Vxor
is vitium aut mutadum est, aut ferendum. Morbis om
nibus arte succurritur. Soli senectuti subueniri non pos
test. Aduersus podagram efficax est apium. Contra Car
cinomata ualet mel. O bsistit ebrietati Cicuta.

¶ Blandiendi siue hortandi.

Dic age. Dic sodes. Dic obsecro. Dic queso te. Dic
amabo. Fac uirum te praebeas. Quid habes quod
ad haec respondeas? Cedo. Agedum. Eia age. Vide sis.
Qui n uno tu uerbo rem expedis?

¶ Tua causa.

Nolim id esse uerum, uel tua causa. Tibi metuo,
Mibi gaudeo, Omnium nomine dolco. Tua gra
tia munus hoc suscepi. Vicem tuam doleo. Commoda il
li respectu mei. Qua loquendi forma usus est. Quilianus
Inuenitur & contemplatione tui. Tui causa. In tua gra
tiam haec feci.

¶ Vtrum nec ne.

Vise utrum redierit, an non. Vise num redierit. an
non. Vise redierit ne domum. Vise an redierit an
non. Vise redierit ne domum, nec ne. Vise redierit, an no.
Cogita utrum fame malis consulere, an pecunie. Cog
ita fame ne malis consulere, an pecunie. Cogita fame ma
lis consulere, an pecunie. Cogita an fame malis consule
re, an pecunie. Cogita num fame malis consulere, quam
pecunie. Vide si potes esse possessor. Cicero in Oratore
suo libro. 2. si pro an dixerit. imitatus Gracos, apud
quos Et bifariam significat.

Finge

¶ Concedendi.

FInge hominē uiuere. Fac ita esse. Vt donemus ita esse. Vt hoc iterim tibi cōcedamus. Vt hoc interim tibi largiar. Pone sic esse i tabulis. Esto sane. Sit ita sane. Vt maxime iusserim, non erat tuum id facere. Etiam si quid asperius dixisset, tuum erat obticescere. Sed imaginare me donasse, non potes tibi rem uindicare. Et si maxime donassem, non tibi ius est rei uindicandæ. Donarim sane, non statim tibi ius est iniiciendi manum,

¶ Parum abesse.

PEnē scopum attigeras. Propè scopum attigeras. Propemodum attigeras scopum. Parum aberas à scopo. Parum absuit ut scopum attigeris. Parū abest, quin scopum attigeris. Res parum aberat à pugna. Parū aberat quin pugnaret. Parum aberat ut homini manus iniiceret. Vix hominem cohibui, quo minus manum iniiceret. Tantum non conserebant manus. Tantum nō adorabant, quod græcis est familiarius, μόνον οὐχί. Suetō de Tyberio Cæsare, Ciuilem admodum inter initia, ac paulominus qui priuatum egit. Paulominus dixit propemodum. Ac paulopost. Quod paulominus utriq; euenit, id est, parum absuit quin utrunq; eueniret. Idem de eodem. Sed tātum non statim à funere, ad negociorū consuetudinem redijt, id est, propemodum statim à funere. Pro tantum non, Terentius dixit, modo non. His senem pellexit per epistolam, modo non montes auni pollicens.

G 4 Incertu

¶ Incertitudinis.

ANnos natus est fermè uiginti. Annos natus circiter octoginta. Ad dies uiginti. Hora quasi decima, apud Suetonium. Annos habet, haud scio an duo de uiginti? Puerum annos natum fortasse decem.

CORRECTIONIS ET OCCVPATIONIS FORMVLAE CAP. LXV.

IN pietate præcipua fœlicitatis pars, uel tota potius fœlicitas hominis sita est. Doctrina nihil ad uirtutè conducit, immo nõ nihil officit. Tibi præcipue, atq; adeo tibi uni calamitatem hâc acceptamferre possumus. Tuũ opus uidi magis quàm legi. Græcas litteras degustauit uerius quàm didicit. Bonas litteras sedulitate sua deprauauit, uel ut uerius dicam euertit, Bonas litteras non dicam deprauauit, sed funditus euertit. Suos omnes læsit, quid dixi læsit? immo subuertit. Quem historicũ citius dixeris quàm poctam, Lucanum relegi, non tam poctam quàm historicum. Nisi pater esses, dicerem te desipere. Homo penè dixeram impostor. Respondebo non orationi tuæ, sed conuitio,

AUTORES CITANDI FORMVLAE. CAP. LXVII.

VT Ciceroni placet. Autore Platone. Teste Varro ne, Si Terentio credimus. Vti refertur apud Plinium, Vt ait Protagoras Platonicus. Vt apud Xenophõtem Simonides dixit. Epicuro teste, fœlicitas in uoluptate sita

re sita est. Aristoteles bonorū treis ordines fecit. Non spirare animal, cui non sit sanguis calidus. autor est Theophrastus. Apud Plinium scriptum est, Elefantos decimo demum anno parere. Pyrrho negat quicquam sciri posse. Id uerum esse testis Linius. Extat in animalibus. Veterum litteris proditum est. Eius sententiæ complureis citat autores. Ad eam sententiam quā plurimos allegat testes. Eam sententiā multorum autoritate tuctur. Huic opinioni Plinius astipulatur. Huic sententiæ suffragatur Plato. Idem sentit Pythagoras. Aristoteli animal est etiā spongia. Plinio sentiunt & arbores.

VARIATIO IMPERATIVI
MODI. CAP. LXVII.

Vale, ualeas, fac ualeas, ualeto, ualebis, idē pollent & in quibusdam futurum subiunctiui, memineris pro memento, oderis pro odio habeto. In ceteris item si addideris prohibendi signū, ne dixeris, ne dicas, ne dic.

VARIATIO FUTURI. CAP. LXVIII.

Poenitebit olim te. Futurū ē ut olim te poeniteat. Spero te grauisurū factō. Breui opinor tædebit te huius uitæ. O pinor fore, ut breui te huius tædeat uitæ. Spero futurum ut factō gaudeas. dixeris egregie. Alligaris filium. Abibit hic propediem. Abiturus est hinc propediem. In ea uero periphrafi, futurum est ut repetat creditū, Latini uidentur reddere græcam figurā μέλλει λέγειν, id est, dicturus est. Est autem familiaris Cicero
ni:

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

ni. Neccessaria quoq;, quoties in uerbum inciderimus, qđ futuro careat. ut spero fore, ut artem breui perdiscas, Nā perdiscitur ū non poteras dicere. Est futurum quoddam quasi mixtum cum significatiōe præteriti, ut Priusquā tu domum redeas, ego epistolam perscripsero. Antequā in portum peruenies, nauis soluerit. Si tales animos in pugna præstabitis, uicerimus, siue uicimus, id quod finitimum esse uidetur. τῶ μετ ὀλίγον μᾶλλοντι, Quamquam id alioqui latini circūloquuntur per iam, iamā. & mox. Iam aderit. Similis iamiam morituro. Mox au dies. Sunt in quibus necessitate abutimur futuro subiūctiui. ut Meminero, odero, nouero. Ad futuri significatio nem pertinent illa, Confido commentarium hoc studiosis probatum iri. Et perspicio te perditum ire filium.

DE PERIPHRA SI GENERALI
VERBORVM. CAP. LXIX.

Comune ferè est modis omnibus, ut per se uerbum, aut similia circumloquamur. Ita charus cris omnibus. Ita fiet ut charus sis omnibus. Hoc modo effugit inuidiam. Hoc modo factum est, ut effugerit inuidiam, Vtinā ex equo me amares. Vtinā fieret ut ex equo me amares. In uxorem pessimam incidi, Mihi usu uenit, ut in pessimam inciderim uxorem.

DE MODO POTENTIALI. CA. LXX.

Admodum potentialem ferè pertinent, quæ per potest, aut debet, aut simile uerbum exponi possunt.

Quid

Quid agas cum eo, qui nihil intelligit? Est quod rideas non est quod inuideas. Videas & flumina sicca. Cerneres alios trepidare, alios circūspectare fugam. Vidisses omnes obmutescere. Equidem istud non affirmarim. Dixerit hic aliquis. Maturius uenisses. Et apud Terentium, Prædiceres, pro prædicere debuisses.

AESTIMANDI VERBA.
CAP. LXXI.

PLurimi me facit. Parui habet. Pro nihilo ducit. Nihil pendit. Pro minimo ducit. Ne huius quidem facio & εὐχριστῶς ostenso pilo, aut flocco. Maximo in precio est apud omnes. Plurimi fit apud omnes. Magni habetur apud suos. Pili nō facio. Nauci non facio. Flocci facio. Vnius æstimemus assis. Cassa nuce non emam.

EMENDI FORMVLAE ET SIMILIA.
CAP. LXXII.

Nimio emisti. Non reuendes tantidem. Nimio liceris. Minoris addicturus erat. Quanticumq; indicaris, tanti mercabor. Vide ut quàm maximo æstimes. Non refert quanti res ipsa sit, sed quantopere tibi sit opus ea. Tu tuum agrum pluris conducis quàm ego mecum emerim. Paulo locas ædes tuas. Cupiam maximo, si queam. Emc quàm potes minimo, reuende quàm potes maximo. Assē nō emerim totā Ciceronis famā. La bore dij sua bona uedūt, nili uedūt, Minoris nō possunt.
Non

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

Non emit, qui nihilo emit. Chare emit, qui rogat. Quātī
 coenastis? Perchare. Magno hic uiuitur. Amatur uilissi
 me. Bassus charius cacat quam bibit. Magna mercede ca
 nit. Maxima tacuit Demosthenes. Quāto metiris precio?
 Quanti stipulatus est? Thais decem milibus drachma
 rum noctem uenditabat. Nimio constat elegancia. Sucto
 nius. Quorū uni mellita quadrages sestertiū cōstitērūt.

DISCRIMINIS FORMV
 LAE. CAP. LXXIII.

Nihil interest, facias an dicas. Nihil refert per te fa
 cias, ac p̄ alium. Parui mea refert quid nolis aut
 uelis. At mea plurimum refert. Quid interest utrum fa
 cias, an instiges? Plurimum interest, maxime refert quo
 tempore uirum adeas. Equidem haud magno in discrimi
 mine pono, apud. T. Liuium, & apud. V. Maximū, res
 pondit se uita malle excedere, quā mctu uolentē mor
 tis, amicos inimicosq; iuxtā ponere. Quaedam per quā te
 nui limite diuiduntur apud Fabium. Vera ne sint hęc an
 ficta, nihil laboro. Vtrū scripseris, an dixeris, feceris nec
 ne, manum non uerterim. Susq; deq; fero. Susq; deq; ha
 beo. Instigasti, perinde est ac si feceris. Ex æquo in noxia
 est tantundem peccasti. Citra discrimen amat, ac laudat
 omnes. Citra delectum omnes in familiaritatē receptat.
 Omnes promiscue mordet. Passim hęc prædicat. Apud
 quoslibet hęc dicit. Amussis alba in albo lapide.

AFFIRMANDI. CAP. LXXIII.

Promisit

Promisit sese uenturum? promisit. Maxime. Etiã,
pro quo Græci *ὀνείμα*. Scilicet. Admodũ. Quã lu-
bentissime. Benigne. Sic habet. Sic erit. Ita est. Factum est.
Plane. Mirũ ni. Haud dubie. Dubio procul. Liquet. Cõ-
stat. Confessum est. In confesso est. Extra controuersiam
est. Certum est. Pro certo. Compertum. Liquido liquet.
Indubio. Indubitato.

ACCUSANDI FORMVLAE CA LXXV.

Accusatus est, sacrilegij. Hic se furti alligat. Po-
stulatus est repctundarum. Delatus est proditio-
nis. Reum egit peculatus. In ius uoca. Lege agito. In ius
ambula. In ius duxit hominem. In ius trabis. Litem intẽ-
dit. Dicam scripsit. Filius cum patre litem agit. Cum
opulentissimo uiro illi lis est. Cum Mida iudicio decer-
tat. Accersitus est capitis. Diẽ illi dixit. Eum talionis agẽ-
tem. Agit cum eo male detractiõnis. Damnatus est repe-
ctundarum, uel de repctundis. Absolutus iniuriarum. An-
quisquis gratiam cum possit, non refert, ingrati tenea-
tur. An teneatur reipub. lesẽ, qui quod sibi licuit fecit,
Lege religionis sit actio.

FORMVLAE UTILITATIS CA LXXVI.

Nihil æque conducit ad beate uiuendum. Nihil ad
parandas opes cõducibilius. Nihil ad eã rẽ cõfert.
Plurimũ adferet adiumenti. Vtilis ad parãdos amicos
assentatio. Plus adfert uoluptatis quã utilitatis. Pluri-
mas ad res hic libellus usui futurus est. Ad id patruus in
primis

ERAS. ROT. DE CŌPIA VERBORVM.

primis adiutare poterit. Quid faciunt ad uirtutem nummi? Libet quidem, uerum nō expedit. Vtinam hæc res tā frugifera tibi sit, quā futura est honesta. Vtinā tantū de frugis adferat, quātū adferet gloriæ, Ad id sola doctrina fuerit adiuuētō. Ad hoc pecunia magno adminiculo futura ē. Ad id haud mediocriter adminiculātur uires corporis. In id quoq; prodest ornatus, Fabianū. Non parū ad id efficiendū momēti habet fama integra. Neq; uero illā mediocriter profuerit. Adiuuat hoc quoq;. Hac ratione nihil profecimus, reliquū est ut diuersam ingrediamur uia. Nihilo plus explicet, ac si insanire paret, id est, nihilo plus proficiat. Eruditio ad pietatē plus adfert dispendij quā compendij, & non tam promouet quā remoratur. Calida sunt amica stomacho. Dulcia conducunt hepati. Quod stomacho confert, idem prodest cerebro. Quod ad stomachū facit, idem capiti salutare est. Quod stomacho bonum est, idem cerebro commodū est. Lactucæ aluo deijciendæ efficaces, & ad somnum conciliandum idoneæ. Ad ciendos menses ualet malua. Aluo sistendæ sunt utiles fabæ assæ. Stomachum acuiunt, excitant, irritant appetentiam edendi. Hac in re solus hic tibi poterit commodare. Plurimum commoditatis adferet pecunia studioso. Vtinam tam tibi commodo sit, quā mihi fuit graue. Magno meo malo tentauī. Fecisti tuo commodo, nostro incommodo. Si iudicabis in rem tuā esse. Si putabis ex usu tuo fore. Si putabis è re tua fore. Pro te facit quod dico. Ad philosophiam. Dialecticam
uiam

uiam aperit,uiam sternit,uiam pręstruit. Ad eam rem
iam iacta sunt fundamenta.Partus adiuvat.Inflationem
Stomachi discutit.Pectoris dolores leuat. Bilę extrahit,
Pituitam detrahit. Mensum abundantie auxiliantur.
Aduersus serpentes in uino datur.Deploratis auxilio est
Chironia. Morbis omnibus medicatur panace. Elleboro
phthiriasis emendatur.Datur ad serpentum ictus Cheli-
domia.Rhododaphnes folia homini pręsidio sunt aduer-
sus serpentes.Auiditatem cibi facit acetum.Valet ad cibo-
rum appetentiam irritandam.

PRAESAGII FORMV.

LAE. CAP. LXXVII.

SOL purus oriens neq; feruens, serenum diem nun-
ciat. Concauus oriens pluuias prędicat. Si circa oc-
cidentem rubescunt nubes, serenitatem futurę diei spon-
dent. Sin spargentur, pluuiam uentosq; significabunt.
Cum oriente radij non illustres eminebunt, pluuiã por-
tendent. Si in exortu rubescunt nubes, maxima ostendetur
tempestas. Si oriens cingetur orbe, ex qua parte is se ape-
rit, expectetur uentus. Si totus defluerit, serenitatę da-
bit. Lunę cornu septemtrionale acuminatum, inde prę-
sagit uentum. Si quartam orbis rutilus cinget, uen-
tos & hymbres pręmonebit. Nascens abatro cornu,
pluuias decrescens dabit. Rubicundam uenti protinus
sequuntur. Autumni serenitas uentosam hyemem fa-
cit. Volitantes stelle uentos nunciant. Eedem in plu-
res disiectę partes, inconstantes uentos effundent.

Cum

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

Cum ab Aquilone nocte serena fulgur auerit, uentū & hymbrem demonstrabit. Nubes uehemētius atræ ab oriente, in noctem aquam minantur. Nube grauida candida cante, grando imminebit. Nebulæ cælo cadentes, serenitatem promittunt. Pallidi ignes tempestatū nunciij sunt. Mare in tranquilo portu intra se murmurans, uentum prædicit. Camporum fragor & cæli murmur, non dubiã habet tēpestatis significationem. Echini affigentes se se, tempestatū signa sunt. His modis locutus est Plinius.

OFFICIENDI FORMVLAE, ET
IUVANDI. CAP LXXVIII.

Pirorum esus stomacho grauis. Dulcia stomachū ledunt. Acida cōcoctiōni officiunt. Salsa noxia sūt hepatis. Lac uirilem stomachum offendit. Adustra sunt in mica biliosis. Non obstitam. Non fuero impedimēto. Nō obturbabo. Non reluctabor. Non obstrepam tuis conatibus. Nō renitar. Nō reclamabo. Nō remorabor institutū tuum, Fabius. Aures minus feriunt, pro offendit dixit.

FVNCTIONIS FORMVLAE.
CAP. LXXIX.

Gessit consulatum. Vbi tum proconsulem agebat. Prætoris officio fungebatur. Dictator erat. Bellū administrabat. Sicilia obtinebat. Prouinciæ præsidebat. Ammonæ p̄fectus erat. Regia negocia procurabat. Munia tribunitia obibat. Censui præerat. Hoc negocij tibi mandamus. Tibi prouinciam hanc delegamus. Duram suscepisti prouinciam. Duram sustines prouinciã. Fac ut
stes

imperatorem te præbeas. Vide ut præstes amicum. Scire, non amici functus es officio. Ego te absente tuis fungar uicibus. Tuas agam partes. Defunctus consulatu. Defunctus uita. Defunctus malo. Defuncte periculis. Vergilius. Defendere uicem. Horatius. Descendente uicem modo rhetoris atq; poetæ. Pontificis personam gerit. Tractare rempub. Gubernare rempub. Ducere bellum, Gerere, exercere bellum. Nauare operam. Satagit rerum suarum. Ductare exercitum. Patrare bellum. Quæ duo uerba Fabius notat à Salustio nouata. Omnes in officio sūt Non deero officio meo. Nusquam cessabo in officio meo.

QVIBVS MODIS TRIBVIMVS

ALIQUID. CAP. LXXX.

Summo ingenio puer. Summi ingenij puer. Summus ingenio puer. Summus ingenium poeticū est. Vir admiranda sapientia. Vir admirandæ sapiētiae. Vir admirandus sapientia. Vir admirandus sapientiam. in carmine. Vir incredibili præditus sapientia. Vir omnijugis corporis atq; animi dotibus exornatus. Vir omnibus instructus dolis. Vir ex meris mendacijs cōflatus, atq; cōpositus. Id omnibus natura insitum est. Id natura nobis indidit. Ita natura comparatum. Id cunctis attribuit natura. Multa uitia nobis recepta consuetudo conciliat, nō nulla natura ingenerat. Omnibus innatum est, ut uitam suam incolumen esse uelint. Id uitij non tibi natura adiunctū est, sed accersitū, ac receptū, praua consuetudine. Inest in homine incredibilis quædam astutia. Inest homini.

H Titus

EIus rei meminuit Plato in Dialogo, qui inscribitur $\Sigma\upsilon\mu\omega\delta\iota\omicron\nu$. Testis Cicero in eo libro quē inscripsit Oratorem perfectū. Plinius in opere cui titulus historia mūdi. Varro in Satyra, cui titulum fecit, nescis quid serus uesper uehat. Vergilius in Alcixide. Terentius in Adelphis. Hesiodus in opere, cui titulum nuncupauit, Opera & dies. In libello cui titulum indidit, de uerborum copia, In commentarijs quibus titulum prætulit, de nugis aulicorum. In Odarum libro, quem Syluas nūcupauit. In Phormione Terentiana.

GAudeo te, nobis optantibus, incolumen esse reddittū. Gratulamur tibi uictoriam Gratulamur de uictoria. Gratulor uicisse te. Quod uictor redieris, uehemēter gaudeo. Te noua prole auctum esse gaudeo. Saluum te aduenire uolupte est. Lætor tuo nomine, quod uxor feliciter peperit. Quod gener tibi tātopere probatur, magnopere tua causa gaudeo. Voluptati mihi est, quod tibi res ex sententia cesserit. Tua gratia gaudeo, quod res præter spem bene uerterit. Tuam uicem lætor, qui prospere pugnaris.

Quod tam officiose me comendaris principi tuo, gratiam & habeo, & habiturus sum immortalē. Quod tanta fide mea negocia procures, pares gratias agere uix possim, referre nequaquam. Quod me
passim

passum amantiſſime prædicas, uideo quantum debeam tuo in me studio. Quod meis commodis tâtopere studes, & habetur à me gratia, & semp habebitur. Quod argentum ad diem promissum reddidisti, amo te, & habeo gratiam. Ecquid nos amat de uir gine? Factum bene, quod epistolâ obſignatam remiseras. Quod nos pro tua uirili tueris gratiū est. Gratas persoluere dignas, nō opis est nostræ. Fateor me tibi magnopere deuinctū esse. Hoc nomine plus tibi debeo, quàm ut unquam soluendo esse possim. Hoc officio arctius me tibi astrinxisti. Obligatio rem tibi fecisti, Deuinctiorē reddidisti, Magis obnoxiiū effecisti, quàm ut uel uerbis agere gratias possim. Maior est nostra necessitudo, quàm ut uel tu mihi, uel ego tibi, pro ullo officio debeam gratias agere. Maius est hoc beneficium, quàm ut orationem postulet.

REFERENDI BENEFCIUM

CAP. LXXXIIII.

GRatiam referre. Reponere merita. repēdere officia. Pensare beneficium. Remunerare beneficium. Remetiri beneficium. Persoluere beneficium. Respōdere meritis. Par esse beneficijs acceptis. Efficiam ut tuum in me officium ad te non sine fœnore redeat. Fœneratum hoc beneficium tibi pulchre dices. Dispeream, nisi beneficium istud tibi conduplicauerit. Retaliare iniuriam, in malam partem. Respondere malefæctis. Reponere iniuriam. Pensare, remetiri, referre, ac fermè omnia & in malam partem possunt accipi. Inuenitur & retaliare

H 2 apud

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

apud Gellium in bonam partem, neq; natura uocis refragatur. Id tamen est inusitatus.

ORIGINIS VERBA. CAP. LXXXV.

HAud dubito quin hæc ab amore quodam in me singulari proficiantur. Vniuersum hoc malorum agmen è bello nobis natum est. Hinc omnis illa simultas inter eos orta est. Tu malorum omnium autor. Cupiditas pecuniæ, uitiorum omnium parens. Inuidia totius huius odij seminarium fuit. Natura nobis paruulos igniculos dedit. Hinc omnis illa turba uenit. Hinc fluxit. Hinc manat omne quo beati reddimur. Græco fonte cadunt. Hinc scatet omnis illa uitiorum colluuius. His fontibus totus ille tumultus rerum extitit. Hinc surgunt odia. Hinc lites proueniunt. Hinc ueniunt iurgia. Ab his exordijs Rhomana nobilitas ducitur. Regibus ortus. Rhomani oriundus. Atauis edite regibus. Maximis prognatus ducebis. Sate sanguine diuum. Ex his pullulant odia. Gliscunt inuidiæ. Subnascitur simultas. Illa è philosophorum fontibus haurienda, Reliqua è poetis petenda.

PENSANDI. CAP. LXXXVI.

Quod corporis uiribus deest, id ingenij dolis exequar. Quod corporis formæ detractum est, id animi dotibus natura pensauit. Tu opulentior, nos eruditiores, atq; ita tecum paria fecimus. Absentiam nostram crebris litteris sartiamus. Quod hæcenus cessatum est, id oportet diligentia recuperare. Quod illius stultitia peccatum est, id

est, id tua sapiētia restituas oportet. Quod illius inscitia admissum, id oportet ut tua prudentia redimas. Supplē- dum diligentia, quod ingenio deest. Quod corpori detra- ctum, id ingenij dotibus accessit. Studio reponēdum, qđ negligentia præteritum est, Quod ademptum est fortu- nę, id ingenij dotibus additum est. Quantum corporis uiribus deest, tantum animi uirtutibus superest. Natura qđ alibi detrahit, alibi reddit. Quod suis eripit, hoc hos- pitibus accumulatur. Ingenio formę damna repēdo meę. Famę dispendium, pecunię compendio sarcit. Famę iā- cturam pecuniario lucro solatur.

APTITVDINIS FORMV

LAE. CAP. LXXXVII.

Q Vere uxorem aptam tuis moribus, aptam ad tuos mores. Amicum delige tuis moribus ap- positum, accommodatum, uel ad tuos mores. Amicum delige, qui tuis moribus, uel ad tuos mores conueniat. Non est natura compositus ad artē poeticam. Ostentatio ni compositum dixit Fabius. pro eo quod est ad ostenta- tionem paratum, Idem. Iuri magis an æquo sit apposi- tus, id est, propensior ad ius, an ad æquitatem. Rursus idem, Constantq; rebus ad faciendam fidem appositis. Ad mathematica uidetur esse propensior. Vir maximis re- bus, uel ad maximas res natus. Vir factus ad huius ne- quiciam. Ad huius mores, factus, fictus, sculptus esse ui- detur. Adeo ad huius mores quadrat. O ratio non est na- turę cōsentanea. Facta non respondent orationi. Hęc nō

H 3 compe-

ERAS, ROT. DE COPIA VERBORVM

competunt in senē. Hæc non competunt uiro graui. Non heret in Catonem huiuscemodi crimen. Non consentiunt tui mores cū huius moribus. Non concinunt tua atq; huius studia. Non concordat huius institutum cum tuo. Concinnus transitus. Concinna digressio. Ista non coherent, non consistunt. Non cadit in sapientem animi perturbatio. Non recipit tua simplicitas adulationis suspicionem. Non congruunt literæ eum studio pecuniæ.

ABLEGANDI VERBA. CA. LXXXVIII

Hic mihi est ablegandus aliquò. Puerū hunc prius amādato quopiā. Hunc Argum aliquo (si potes) amolire, Non possum hunc amouere quopiā. Ego hunc neq; uti amittam à me, neq; ut retineam scio. Non possum memet ex hoc grege nebulonum excutere. Hic utciq; est extrudendus aliquo.

PROFICISCENDI. CAP. LXXXIX.

Rus hinc habeo. Rus hinc concedo. Discedo. Abscedo, Decedo, Galliam repeto, inde Britanniam adiurus. In Italiam iter instituit. Ingressus est uiam. Quo paras proficisci? Quo paras profectionem? Quo tendis? Quo te Mæri pedes? Quo tenetis iter? Quonā iter est? Rus me confero. Domum me recipio. Domum reuertor. Certum est in patriam reuolare. Certum est ueteres amicos reuisere. Redde te patriæ. Fac recurras in patriam. Restitue te tuis. Fac te quàm primum reducem uideamus.

CONATVS. CAP. XC.

DA operam ut conualescas. Cura uti reualescas.
 Emere ut cum parentibus in gratiam redeas. Ad
 mtere totis nervis, ut in uirum tuo genere dignum eua-
 das. Illud totis uiribus agito, ut parentum expectationi
 facias satis. Pro uirili conatus sum. Pro mea uirili. Pro
 uiribus, Hoc unum stude, ut te in regis beneuolē tiā insi-
 nues. Litteris incumbas. In hęc studia incumbite. Ad id
 eluctare. Ad hoc inuigila. Efficies, si modo aduigilaris.
 Vigilandum est qui sua negocia uelit tempori conficere.
 Manibus pedibusq; cōnitere. Id unum elaborat. Eo uelis,
 equisq;, contendit. Huc uelis, remisq;, festinat. Hoc studiū
 parui properemus & ampli. In ea re uehementer est su-
 datum. In id plurimum laboris ex haustum, exantlatū.
 Rem per difficilem conamur. Rem arduam molimur:
 Summo nixu, Summa ope, Summa ui. Quoad pos-
 tes adlabora.

EXPLICANDI ET IMPLI
 CANDI. CAP. XCI.

VBi his malis emerfero. Vbi his turbis memet ex-
 tricaucro. Vbi ex his negocijs me expediucro.
 Cum ex his negociorum exiero labyrinthis. Simul at-
 q; his me tumultibus exoluero. Vbi his è nugis me-
 met excussero. Si quando licebit memet ex his nego-
 ciorum fluctibus emoliri. Si licebit ab his curis disce-
 dere. Si contingeret liberari, leuari. Si quando ab his
 negocijs me ipsum uindicaro, asseruero, absolucro.

H 4 Vbi

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

Vbi ex his malis eluctatus fuero . Vbi ex his calamitatibus enataro. Implicatus malis. Inuolutus negocijs. Distri-
ctus curis. Occupatus negocijs. Distentus, Distendi, Dis-
tineri negocijs. Distorqueri curis. Immersus, obrutus,
opertus negocijs. Intricatus, Impeditus, Illigatus, Obui-
ctus, Dispunctus, Obseptus, Oneratus negocijs, Oppres-
sus, Oppletus. Tot me res circumuallant. Tot me peri-
cula circumstant, circumstant, obsepiunt, cingunt, obfi-
dent, premunt, urgent.

VERBA FINIS SEV PROPO-
SITI. CAP. XCII.

SToici, in una uirtute summum bonum constituunt. Epicurus foelicitatem uoluptate metitur. Peripate-
tici, usu uirtutis, beatitudinē definiunt. Herillus, in scien-
tia summum bonum collocat. Quidam in indolentia bo-
ni finem possuerunt. Est qui in pecunia foelicitatem sitā
esse existimet. Maxima pars omnium spectat utilitatē.
Pauci sibi proponunt honestum. Huc omnes conatus tui
spectant, ut ditescas. Huc respicis, huc tēdis. Omnes spes
meas in te uno fixi. Quidam famē seruiūt, Alij lucri ra-
tionē habent. Hic uoluptatem ubiq; sequitur, Ille captat
gloriam. Hic ad priuatam utilitatem omnia refert. Huc
reliqua omnia sunt conferenda. Huc omnia illa pertinet,
spectant. Quorsum hęc tam putida tendunt? In hoc etiā
popularem laudem petit. Admirationem Aristoteles ma-
xime petendam putat. Illud genus ostentationi composi-
tum, solam petit audientium uoluptatem. Negociatorū
unicus

unicus scopus est pecunia.

QVA EST IMPVDENTIA

CAP. XCIII.

SI crimē illi palām obijcias, sat scio, qua est impudētia. Vel, cuius est impudētiae. Vel, ea est hominis impudentia, inficias ibit. Vel sic, Sat scio, ut est impudens, inficias ibit. Vel sic, Sat scio, pro solita sua impudētia inficiabitur. quāquam hoc postremum minus habere uelēmentiae uidetur. Adeo est impudens, ut mox sit inficiaturus. Ut nūc sūt mores, id est, pro huius seculi moribus. Ut est barbarorum ingenium, id est, pro conditione barbarici ingenij.

QVAM VT. QVAM QVI. CA. XCIII.

Vir melior est quā qui uelit mentiri, Simplicior quā qui possit. Superbior est quā ut uelit docere, Stupidior quā ut possit discere. Adeo paup est, ut nec obolum habeat. Adeo ignauus, ut malit inedia perire quā artem discere. Sic de me meritus es, ut tibi succēfere non debeā. Sic mihi charus, ut irasci ne si uelim quidem possim. Melius de me meritus es, quā ut tibi possum succensere.

BENEFEST. CAP. XCV.

Bene res habet. Bene se res habet. Bene habet. Bene est. Optime est. Bene tibi habent principia. Optimo in loco res est, Peiore in loco res esse non potest. Quoniam in statu res sunt tuæ.

MEA SENTENTIA. CAP. XCVI.

Mea

MEa quidem sententia. Pro mea quidem sententia. Vt ego quidem sentio. Vt mea fert opinio. Meo quidem animo, Plautinum. Meo iudicio. Vt mihi quidem uidetur. Ni fallor. Si quid iudico.

¶ Plus, & plusquam.

AVdiui plus millies, audiui plusquam millies. Caulesces plus satis, plusquam satis. Huiusmodi orationes omnes bifariam præferuntur in aduerbijs, in uerbis non itidem. Sapit plusquam expedit. Mulier plusquam decet erudita. Plusquam necesse est facunda. Rursum uixit annos plures quam decem, uel plures decem. Plus quingentos colaphos infregit mihi. Plusquam quingentos, plureis quingentis. Hoc igitur orationis genus quadriariam effertur.

¶ Ad summum. Vt minimum.

Semel hominem salutaui, aut ad summum bis. Vt multum. Vt plurimum. Non minus, Saltem. Vt minimum. Vt minimum dicam.

MOREM GERENDI. CAP. XCVII.

Mos gerendus est patri. Morigerandum est patri. Obsequendum est patri. Patri obsecundandum. Patri concedendum. Inseruiendum, obseruiendum paternis moribus. Accommoda te paternis moribus. Præbe te illis ad tempus.

ROGANDI. CAP. XCVIII.

Maiorem in modum te rogo. Etiam atque etiam oro. Obsecro te, atque obtestor. Illud unum abs te magno opere

ignopere peto, cōtēdoq; Illud ad me uehemēter cōtēdebat. Efflagitasti quōtidiaīs cōuitijs. Implorauit opes homīs. Eblāditus est fauorē. Extorsit potius quā exorauit. At istud poscere ē nō rogare. Flagitabāt uerius, quā orabāt

IGNOSCENDI CAP. XCIX.

Remisere mulctam. Hanc unam ignosce culpam. Condonamus admissum. Da ueniam iuuenilibus erratis. Iurisiurandi gratiam facere pupillus non potest, Est in Pandectis. Item apud Salustium, Ad quaedam uitia conuenit conuiuere.

ABROGANDI. CAP. C.

Rescindere conuenta. Abrogare legem. Abdicare legem. Antiquare, abolere legem. Abolescere neutrum, Substolere legem. Irritare pacta. In integrum restituere. Mutare pacta. Obliterare legem. Exolescere metū dominorum, dixit Plinius in epistolis pro extingui, atq; intercidere. Nusquam tui beneficij memoria apud me intermoriatur.

ORNANDI. CAP. CI.

Comere, expolire, perpolire, exornare, uenustare, chonestare, picturare. Pigmenta, flosculi. lecythi, Veneres, uenustas, lepos, nitor, gratia, deus, lenocinia, emblēmata, compositio, colores, myrothetia, fuci, phaleræ, dignitas, cultus, politics.

INTERCOENAM. CAP. CII.

Inter coenam. Inter coenandum. Super coenam. Coenantibus nobis. In coena. idem efficiunt.

Inter

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

Inter iocum, Suetonius. Inter iocandum. Per iocum. Inter pocula. Inter potandum.

POST COENAM. CAP. CIII.

Post coenam. A coena. Sub coenam. Nam, sub, significat & paulo ante, uel protinus post. Sub hæc lesæ sunt tuæ litteræ, id est, post hæc. A tuo reditu. Post tuum reditum.

SIMILITVDINIS. CAP. CIIII.

Est & diuersarum rerum quædam inter se similitudo, affinitas, cognatio, uicinia. His finitima sunt illa. His cõfinia sunt illa. Simiæ figura multum ad hominis formam accedit. Puro tamen fonti quàm flumini propior. Non multũ à tuis moribus hæc abludit imago. Huc alludit illa Terentiana sententia. Vergilianam dictionem æmulatur, exprimit, refert. Haud multum abest, dissidet, discrepat à tuis moribus. Ab hac ratioe nõ multum abhorret Fabius. Eiusdem generis est & illud. Eiusdem farine, prouerbialiter. Eiusdem note, Eiusdem classis. Mei loci, atq; ordinis hominem. Sub hac facie latet adulatio. Plerumq; uitia uirtutis personã induunt, ac uirtutis simulachrum representant. Sub uirtutis specie, uirtutis titulo, uirtutis prætextu. Sub imagine pietatis. Sub umbra pietatis. Patrem ore refert. Parëtem moribus exprimit. Patrum nomine redit. Auum uoce representat. Proauum imitatur oculis. Amitam nulla re prorsus exhibet. Alter Cicero, Alter Hercules, Faciem mentita Lyciscæ.

Mutui,

MVTVI: CAP. CV.

MVtuum dare. Mutuo dare. Mutuare. Commo-
dato dare. Commodare. Utendum dare. Utendo
dum accipere. Accepit usurariam, Plautus.

FALLENDI. CAP. CVI.

IMposuimus reipub. Fefellit nos. Decepit, circumuenit
adolefcentem. Circumscripsit, circumduxit apud iu-
recoſultos. Verba dare mihi difficile est. Si senseris eos ſu-
cum uelle facere. Impoſturam fecit, & paſſus eſt. Delu-
ſit. Eluſit. Fruſtratus eſt nos ſperato lucro. Non te frau-
dabo debita gloria. Technæ, doli, fuci, præſtigie, uafri-
cies, uerſutia, aſtus, aſtutia, fraus. Os mihi ſublitiũ eſt. In
fraudẽ illexit, pellexit. Arte me tractauit. Dolo mecum egit

EST AMICVS. CA. CVII.

VTor patre familiariter. Eſt mihi cum illo arctiſ-
ſima neceſſitudo. Sũ illi ſumma familiaritate cõ-
iunctus. Sum illi amicus. Summa mihi cum illo familia-
ritas intercedit, Multus mihi cum homine quõdã uſus fuit.
Mutua quẽdam beneuolentia iam pridem inter nos eſt.

SPERANDI. CA. CVIII.

SPero fore. Nonnulla ſpes eſt fore. Venio in ſpẽ. Vo-
ſcor in ſpem. Erectus in ſpem. Concipio ſpem de te
optimam. Nonnulla me ſpes habet. Maxima teneor ſpe.
Magna me ſpes tenet. Adducor in ſpẽ. Nonnulla me ſpes
cepit. Spei non nihil affulſit, arridet, blanditur. Omnia
ſumma mihi de te promitto. Is eſt de quo tibi poſſis om-
nia polliceri boni uiri officia. Nihil mediocre de te tui ci-
ues

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM

ues expectant. Inijcere spem. Sollicitare spe. Ostendere spem. Ostendit futurum.

AD VERBVM. CA. CIX.

AD Verbum edidicit, Quem locum ad literam subieci. Fabius, Eius uerba subieci, pro quo uulgo dicunt, in forma. Ipsa hominis uerba tibi reddam.

Εἰς ὁμοίαν CAP. CX.

HEus bone uir. Scilicet his superis labor ē. His nūc si dijs placet, nos docebit qui nihil unquam didicit ipse. O mirum amicum. Mira uero militi quae placeant, Sane uero. Quasi uero.

EXTRA HEREDIEM. CAP. CXI.

Sic Ille dies extractus est. Hoc agebant ut dies eximeretur. Ducere tempus. Terere tempus. Ducere bellū. Iam dies excesserat.

PARATVM AC FACI

LE. CAP. CXII.

Paratum, promptum. In promptu, In procinctu. Proclive, in procliui. Obuium, expositum, exproptum. Innumerato habere, in statione. Ad manum, Ex tempore, extemporarium, extemporaneum.

DEPELLENDI. CAP. CXIII.

Deprecari inuidiam. Deprecari culpam. Depellere crimen. Aduersari, abominari, reijcere, reuelere, negare, inficiari, inficias ire, propulsare, profligare, amoliri.

AGNOSCENDI. CA. CXIII.

Agnouit

Agnouit hereditatem. Agnoscet crimen. Accipio conditionem. Admitto testamentum. Adijt testamentum. Vt admirationem etiam plausu confiteretur. Amorem re testatus est. Odium, & uultu præ se fert. Morbum incessu uultuq; fatetur.

AB ADOLESCENTIA. CA. CXV.

Iam inde à puero. Ab adolescētia. A teneris unguiculis. A rudibus annis. A prima pueritia. Ab ipso uitæ exordio. Ab ipso uitæ limine. Ab incunabilis. Cum ipso nutricis lacte suggimus errorem. Ab ipsis crepundijs.

ACCVRATE. CAP. CXVI.

Accurate, exacte, claborate, ad unguē, adamussim, examussim, amussatim, examussatim, ad perperdiculum, summa cura, Exquisite, Conquisite.

PERFICIENDI. CAP. CXVII.

Absoluit, perfecit. Exegi monumentum. Finem imposuit. Finem dicendi faciam. Finijt. Summā manum imposuit. Ad umbilicum duxit. Fastigium imponere. Colophonem addere. Supremam addidit manum. Extremum actum addere. Fabulam uitæ peregit. Exacta ætate. Ad metam usq; perduxit.

COMMITTENDI. CAP. CXVIII.

Leges inter se colliduntur euentu. Vt non compositi melius cum Bytho Bacchius. Quis te cū isto commisit homine? Concertasti cum hero. Conferre pedem. Conferre manum. Congredi cum uiro. Confligere. Colluctari. Conflictari.

Amandi.

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

AMANDI. CA. CXIX.

VNice te diligit. Amat effusissime. Charissimum habet. Admiranda quadam charitate prosequitur. Fama nihil habet antiquius. Nō amat modo, uerum etiā obseruat. Singulari beneuolentia prosequitur. Animo toto te complectitur. Oculis atq; animo fert hominē. Cori don ardebat Alexim. Deperibat uir ginem. Deperibat in uir ginem. Flagrat amore tui. Amantissimus est tui. Tui tuorumq; omnium est obseruantissimus. Studiosissimus tui. Tui cupientissimus. Ex animo tibi bene uult. Bene cupit tibi. Nō perinde illi affectus erat, dixit Suetonius, pro eo quod est, non perinde diligebat. Sic omnia tua exosculatur, id est, sic amat.

CVPIENDI. CA. CXX.

LAudis auidus. Laudis auarus. Auens gloriæ. Cupiens famæ. Tui sitiētissimus. Famelicus gloriæ. Sitit famam. Sitit aurum. Esurientissimus laudis. Mira gloriæ fames habet hominem. Ambit honores. Nullius rei quàm laudis ambitiosior. Priuati cōmodi studiosus. Alieni appetēs. Appetens laudis. Eloquentiæ candidatus. Inhiat lucris. Imminet exitio uir coniugis, illa mariti. Gestio uidere hominem. Prurit illi tergum.

MALE PRECANDI VER-

BA. CAP. CXXI.

Quoties caput tuum diris diuouit? Excratus est tum sese, tū suos omnes. Ut te dij perdant. Abi in malam rem, In maximum malum, In crucem. Dij te eradicent.

eradicent. *Dij tibi factis dignum tuis supplicium dēt. Dij mentem tibi dent tuam.* βαλλ' ἐς κόρακας Græcis est uisitativissimum. *Que res illi uertat male.*

POLLICENDI. CAP. CXXII.

Nescio quid magni promittūt sydera. Magnifice pollicentur amātes. Promissis ductat hoīem. Pollicitis diues quilibet esse potest. Caue fidas huiusmodi pollicitationibus. Spondeo futurum. Despondeo. Sponde, noxa adest. Ego tibi huius nomine fideiubeo. Recipio tibi facturū me. Recipio ad me. Hoc tibi meo periculo promitto. Ita mihi stipulanti pactus est. Litoribus nostris ancora pacta tua est. Do fidem futurum. Confirmo futurū. Fidem suam interposuit. Clodio Tiberius ea lege cœnā cōdixit, id ē, promisit se uenturū ad cœnā, apud Suetoniū

PRINCIPATVS. CAP. CXXIII.

Est copiosum dicendi genus, in quo Cicero principatū obtinet. Breue, in quo Salustius regnat. Subtile, in quo dominatur Hortensius. Floridum, in quo primas tenet Plinius. Varium, in quo præcipuus est Hieronymus. Graue, in quo princeps est Seneca. Festiuum, in quo singularis est Martialis. Simplex, in quo primus est Terentius. Acutum, in quo præcellit Quintilianus. Suaue, in quo uicit Statius. Antiquū, in quo nulli secūdus est Cato. Inaffectatum, in quo nulli cedit, nullo inferior est, nemine posterior est Cæsar. Huius negotij tu ueluti antesignanus. dux, uexillifer. signifer. extitisti. κορυφαίος, Græci. Homerus omneis procul à se re

I li

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM

liquit. Omnis à tergo reliquit. Lōgo intervallo præcel-
lit, præcedit, præcurrit, præit, anteit, antecellit. In literis
Græcanicis palmam tenet. Eloquētiae M. Tullius arcem
tenet. Primam laudem obtinet, Primum locum obtinet.
Præmia prima feres.

LVDORVM. CAP. CXXIIII.

MVicra gladiatoria populo exhibuit. Edidit
Circenses. Fecit ludos scenicos, apud Suet. in
Calligula. Commisit & subitos, apud eundē. Dedit po-
pulo centum gladiatorū paria. cētū camellos produxit.

AGERE DELECTVM. CA. CXXV.

HAbuit delectum. Agere delectum. Delectibus un-
diq; acerbissime aēhs. Cogere exercitum. Contra
here copias. Conscribere exercitum. Parare manum. Cōs-
parare uim militum Collectis copijs.

AD IMENDI HONOREM. CA. CXXVI.

DEposuit dictaturam. Amotus est consulatu. Abro-
gatum est illi imperium. Ademptum imperium.
Redactus est in ordinem. Multos coegit in ordinem. hoc
est, priuatos reddidit. Missionē petijt. Rude donatus est.
Dimisit cum ignominia. exauclorauit totam legionem

PERSVADENDI. CA. CXXVII.

FEcit mihi lachrymis pœnitentiæ fidem. Lachrymis
mihi persuasit sese facti pœnitere. Lachrymæ mi-
hi persuaserunt illū pœnitere facti. Lachrymis effecit, ut
crediderim illum pœnitere. Adduxit me in suam sen-
tentiam.

inferendi

INFERENDI SEV RATIOCI
NANDI. CA. CXXVIII.

Quod animal est, idē corpus sit necesse est. Quod autem corpus est, non est latim & animal. His pauper est, qui plurimū cupit. Porro quo quisq; magis abundat opibus, hoc est opum oppetentior. Igitur ditissimus qsq; pauperrimus sit necesse est. Si deus est animus, animi puritate, nō uictimis corporis eū cōuenit colere. Quum animus sit corpore præstantior, uirtutes autē animi sint possessiones, pecuniæ corporis, consentaneum est uirtutes pecunijs antepōndas esse. In quem cadit miseri, in eundem cadit inuidere, Non cadit autem inuidere in sapientem, Ergo ne misereri quidem. Ipse sibi utilis esse nequit, & uobis crit usui? Fœlix eon est, cui multa de sunt, Atqui diuitibus desunt plurima, Qui possūt igitur diuites esse fœlices? Solum bonum uirtus, nam id demū bonum est, quo nemo male potest uti, uirtute nemo male uti potest, bonum est ergo uirtus. Bonum est uirtus, ut qua nemo male uti potest. An bonum pecunia, qua quisq; potest male uti? Hi nunc, inferendi uim habet, sed uolunt cum exprobratione, Hi nunc argentum marmor uetus & c. Quæ cum ita sint, quis audeat inficias ire? Hoc quum sic habeat, an non dedisti damnum? Vtrum damnum dedisti, an non? Et dubitamus adhuc?

NIL NISI. CAP. CXXIX.

Nil nisi poeta es. Nil aliud es nisi poeta. Nil aliud quam poeta es. Tantū poeta es. Poeta es, præterea
I 2 nihil.

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM

nihil. Nihil es præterquam poeta. Nisi poeta esses, nihil esses. Nil aliud quàm flebat. Tantum flebat.

LAUDANDI AC VITUPERAN
DI. CAP. CXXX.

Non omnes probabunt consilium tuum, culpabūt plurimi. Animū in simulabūt nōnulli. Nemo mihi vitio uerterit. Istud uituperio dabunt oēs. Tu tibi laudi ducis, gloriæ tibi tribuis, honori putas fore. At omnes dedecori dabunt, probro dabunt, criminabuntur, dānabunt, reprehendent, improbabunt, suggillabūt, taxabunt, notabunt. Atro calculo notabunt. Album addere calculū. Subscribere sententiæ. Suffragari. Refragari. Laudibus ferre. Laudibus uexit, apud Plinium in epistolis. Scis vitio nigrum præfigere Tibita.

SVMMAE. CAP. CXXXI.

Ad summam, in summa, ut summam dicam. Deniq;, demum, postremo. Breuiter, ut semel dicam, ut semel finiam, Dicam in genere. Rem omnē uerbo complectar. Quid quæris? pro deniq;, Ciceronianum est. quid multa? quid multis moror?

PERDENDAE OPE
RAE. CAP. CXXXII.

Lusit operam, Luditur opera. Opera & impensa perijt. Frustra ego hanc operā sumo. Nihil agis Laterem lauias. Actum ago. Actam rem agis, In syluā fers ligna. Reliquaq; prouerbia, quibus inanis opera significatur.

Fructus.

FRUCTVS. CAP. CXXXIII.

Magnum ex ea re fructum retulit. Cepit emolumentum. Lucrum reportauit. Sensit commodum. Commoditatem demessuit. Collegit utilitatem. Frugem accepit. Lucrum fecit. Compendium parauit. Ea res illi frugifera fuit, fuit emolumento, fuit commodo, fuit usui.

IMPVDENTIAE. CAP. CXXXIIII.

Nihil pudet. Depuduit. Depuditum est. Dediticit pudorem. Oblitus est pudoris. Dediticit pudescere. Nescit pudescere. Exiit pudorem. Perfricuit faciem. Perfricuit frontem.

AFFECTANDI. CAP. CXXXV.

Affectata uerba. Affectatus ornatus. Ascitus ornatus. Ascititius decor. Fabius, et gratiam rei nimia cooptatione consumpsimus. Cooptatione pro affectatione dixit. Captat laudem. Venatur gloriam. Aucupatur famam. Accersit sibi malum.

IGNORANDI. AVT CONTRA. CAP. CXXXVI.

Scio. Non ignoro. Non me fugit. Non me latet. Non me praeterit. Non sum nescius. Non me claudet. Quis nescit? Nemini dubium. Intellego, uideo, sentio. Comperitum habeo. Exploratum habeo. Perspectum habeo. Cognitum habeo. Non est obscurum mihi. Non me fallit. Haud me falsum habuit. Indocilus disci. Rudis horum malorum. Imperitus fallendi.

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM

TVRPE RES ET SIMILIA. CA. CXXXVII.

Turpe est, Cum turpitudine coniunctum est. Laudabile est, Cum laude coniunctum est. Cum uitio coniunctum est, uitio confine est, Non uacat uitio, Non caret uitio, Non abest à uitio. Periculosum, cum periculo coniunctum.

QVIN ET VT NON. CAP CXXXVIII.

Recèta motu concidat. Cicero pro Pöpcio. Quin hæc eodem labefaeta motu concidant. Non potes studere opibus, ut animi tranquillitatem non perdas, Non potes, quin perdas, Non potes, nisi perdas.

ID QVOD, QVOD. ITA VT,
VT. CAP. CXXXIX.

ID quod pro quod, Et ita ut pro ut, frequens est apud Ciceronē. Ita ut facis. Id quod facis. Quod quidē facis. AMPLIFICANDI. CAP. CXL.

Cedendum erat hospiti, præsertim seni, maxime seneni. Pulsauit hospitem, eumque senem, idque senem, atque hunc senem, atque adeo senem.

RECIPROCA CONSTRUCTIO
QVORVNDAM. CA. CXLI

Erit humanitatis uestre magnū cium numerū calamitate prohibere. Cice. Prohibe infados è nauibus ignes. Vergili. Defendit capellas ab aestu. Defendit aestum capellis. Spargere humum folijs, Spargere folia humi. Sternere pallio lectum. Insternere lecto pallium.

Non

NON CONTENTVS. CA. CXLII.

Non contentus uictoria. Non contentus uicisse. Nō sat habebat uicisse, Non sat erat uicisse. Parū erat uicisse, ni in uictos etiam scuiret. Non sufficebat uicisse. Poenitebat rapinæ, nisi parentem quoq; spoliasset.

SATISFACIENDI. CAP. CXLIII.

Interdum non satisfacit Ciceroni Demosthenes. Non implet aures Ciceronis Demosthenes. Non respondet optatis meis. Non facit satis hominum de sese expectationi. Non respondet hominum de se expectationi. Fullius in Demosthene, nonnunquam desyderat aliquid. Non is es quem expectaram. Non talis est qualem uellem. Nonnihil in te requiro adhuc. Non facit ad huius cupiditatem.

IMPVNITATIS AVT CON
TRA. CAP. CXLIII.

OMnes plura habere cupimus, & tamen id nobis impune est. Haud impune sceres. Haud impune feceris. Non fuit illi fraudi magistratum prohibuisse ui. Sine fraude esto. Non sic auferes. Mirabar hoc si sic abiret. Militem impunitate donauit. Nullum facinus impunitum esse oportet. Nullas poena dedit eius facti. Poenas pendit. Tum pendere poenas Cecropidae iussi. Persoluit, exoluit, Luit, dependit. Nullum de eo sumptum supplicium. Ei facto nulla irrogata poena. De tanto flagitio non est animaduersum. In omnes grauiter animaduersum. Exacta poena.

I 4 Suadendi,

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.
SVADENDI, AVT CONSV-
LENDI. CAP. CXLV.

ID ne estis autores mihi? Te autore suscepi negociū.
Tuo impulsu feci. Te impulsore feci. Tuo suasu. Tuo
inductu. Cicero te suasore. Te consultore. Tuo consilio.
Abs te persuasus id fecit. Tuo instictu. Amorem in con-
siliū adhibuisse uideris. Tuo persuasu, Cicero.

PRVDENS. CAP. CXLVI.

PRudens fecit. Sciens fecit. De industria fecit. Data
opera. Dedita opera fecit. Studio fecit. Studiose fe-
cit. Consulto fecit. Cōsilio fecit. **CONTRA.** Impru-
dens, nesciens fecit. Per errorem factum est. Per imprudē-
tiam. Peccauit inconsulte. Ex industria, pro de industria,
aliquoties dixit Quintilianus. Cōposito. Ex cōposito. Ex
destinato, pro consulto, apud Suetoniū est in Calligula.

CAVSÆ. CAP. CXLVII.

PLurimis de causis mihi tuæ literæ iucundæ fue-
rūt. Duas ob res hominem odi. Multis modis tua
mihi iucunda fuit epistola. Duobus nominibus es mihi
charissimus. Duplici nomine. Duplici de causa tuis scri-
ptis delector. Bis mihi iucunda fuit epistola tua. Multifa-
riam me tuæ literæ delectarunt.

DIERVVM NOTATIO. CA. CXLVIII.

Calendis Ianuarijs. Ad calendas Ianuarij. Calēda-
rum die. Nonis Ianuarij, ad nonas. Die Nonarum
Idibus Maijs. Ad Idus Maij. Iduum Nouembrium die.
Pridie calendas, aut calendarum, Pridie Nonas Maias.
Pridie

Pridie nonarum, Pridie Idus. Pridie Iduum Nouēbriū.
 Postridie calendas Ianuarias. uel, Quarto Nonas Ianua-
 rias. Postridie Nonas Ianuarij. uel, Octauo Idus Ianua-
 rij. Postridie Idus Ianuarij. uel, Decimo nono calendas
 Februarij. Præterea decimo calēdas Februarias, uel ad de-
 cimum calendas Februarij. ad eundem modum de reli-
 quis mensibus ac diebus dicendum.

DE NUMERALIBVS. CA. CXLIX.

IN numeris illis uarietas est generalis, de addita, aut
 omiſſa coniunctione. Annos natus quattuor & ui-
 ginti. Annos natus uiginti quattuor. Annos natus centū
 & uiginti, centum uiginti, uiginti supra centum. Dein
 de quod duos numeros principali proximos, uel compo-
 site, uel incompōsite efferre licet. Duodeuiginti pro octo-
 decim, Vnde uiginti pro nouendecim. Duodetriginta, un-
 detriginta, ac deinceps consimiliter usq; ad centum. Su-
 pra centum compōsite per adiectiuum, aut incompōsite
 per aduerbium efferimus. Ducentos, bis centum. Tercen-
 tos, tercētū. atq; eodē modo usq; ad mille Mille multipli-
 camus uel substantiue, uel adiectiue cum aduerbio. Mil-
 le nummum. Mille nummos. Bis mille nummos, Duo
 millia nummum. Pergendumq; cōsimili ratione ad mi-
 le millia, aut millies mille. Nonnunquam eādē sententiā
 efferimus & per cardinalia (quæ uocantur) & per or-
 dinis numeralia. Annos natus uiginti. Annum egressus
 uigesimum. Annum excessit uigesimum. Annū agit pri-
 mum & uigesimum. Biennium est quod patriā nō re-
 uiserim.

uisrim. Tertius hic annus agitur quod patriam non re-
 uisi. Dic quotus esse uelis, id est, quot conuiuas uelis. Hic
 non ordo, sed simpliciter numerus significatur. Distribu-
 tiuis pro simplicibus in carmine licet uti. Vbi uero appo-
 nitur quippiam, quod distributionem explicet, liberum est
 uti uel distributiuis, uel cardinalibus. Quot annis duo ta-
 lenta capit. uel, Quot annis bina talenta capit. In singula ca-
 pita mille nummum distribuit, uel millenos nummos,

ADVERBIA TEMPORIS. CA. CL.

TEmpus uix dum praeteritum, per Modo aduerbium
 significamus. Paulo longius, per dudum, ac iam
 dudum. Hoc etiam longius, per Nuper & pridem. Lon-
 gissimum, per olim & quodam. Futuri temporis hi sunt
 ordines, Mox aderit, Iam ueniet. Protinus, continuo, ili-
 co, extemplo, euestigio, tempus significant, & haec conti-
 nentur insequens, sed ferè respondent ad praeteritum. ut
 Literis tuis lectis extemplo domum me contuli. Acce-
 pto hoc nuncio euestigio me domum conieci. Olim res-
 pondet ad utrumque tempus, praeteritum & futurum Olim
 floruerunt Graeci. Forsan & haec olim meminisse iuuat.
 Proximus item ad utrumque tempus refertur. Proximo
 anno strenue se gessit. In proximum annum summas co-
 pias parat. Proximis his diebus. Proximo mense. Proxi-
 mo partu. Proximo bello. Nouissimus pro eo quod est nu-
 perrimus, praeteritum duntaxat respicit. Superiore anno.
 Superiore mense. Superiore bello. Superioribus die-
 bus, dicimus de re nuper, aut proxime acta. Item pau-

ris his diebus, & ante pauculos dies. Paucis ante diebus. Paucis post diebus. Post pauculos dies. Aliquanto ante. Aliquanto post, Paulo, multo, ante & post. Dein, deinde, deinceps, exinde. Sub hæc, utriusq; temporis ratione obtinet, id est, paulo ante, aut paulo post. Certi tēporis significationem hæc habent. Hodie, heri, nudius tertius, nudius quartus. Quinto, sexto, septimo, octauo ab hinc die. Hodie, cras, perendie, preteridino die, quarto ab hinc die quinto, sexto &c. Porro uerbum additum, temporis discrimen facit. Septimo ab hinc die mecum coenabat. Septimo ab hinc die isthic me uidebis. Hæc & aliter efferimus. Septimus hic dies est, quod mecum coenauit. Annus est, quod nullas à te literas accepi. Multum temporis est, quod nos non uisis. Diu est quod nos non uisis. Sæculum exisse mihi uidetur, ex quo nullas abs te literas accipio.

ANNUMERANDI. CAP. CLI.

IN deos relatus est. In numerum deorum relatus est. Horatius, Inter quos referendus erit, Ascribe me in numerum tuorum. Abscribe me tuis amicis. Abscribito me inter amicos tuos. Veteribus annumerandus. Inter summos annumerandus. Inter primos recedendus, ponendus, collocandus. Recipe me in tuum gregem. Multos obscuros legit in senatum. Quis hunc hominem asciuisis in uestrum contubernium? Cooptatus in collegium augurum, Ascitus, additus ordini senatorio. Accersitus, seu ascitus in militum numerum. Sucto, Ut ciuitate donatum, in decurias adlegeret,

inuitij,

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

INITII, AC FINIS. CAP. CLII.

IN ipsis uite primordijs. In ipsis uite rudimentis. In primis literarum elementis. In capite tuarum literarum. In prima statim fronte. In ipso uite limine. In ipso quasi uestibulo uite. In exortu. In exordio uite. In principio. In initio operis. In calce tuarū literarū. In extremis tuis literis. In postrema parte tuarū literarū. Nūc ad me tam festinat oratio, In extremo uite actū. In portu impingere. In porta canterio. Ne in apijs quidem. In ipso operis ingressu. In ipsis uite foribus. Vite ianua. Fauces inferorum.

MAIOR OPINIONE. CA. CLIII.

MAiora fide. Maiora quā ut uera credi queāt. Minor opiniōe, doctrina. Minor doctrina quā pro hominum opinione. Citius spe aderat. Celerius expectatione redibat. Citius ac sperabatur. Ante expectatum redibat. Par fame doctrina. Non minor doctrina quā fama celebretur. Supra fidem omnia, id est, maiora fide. Maiora ueris renunciabant. Minora, inferiora ueris predicabant. Infra uerum erant quae nunciabat. Minor consulari dignitate cognitio. Minus est, quā ut à consule cognoscatur. Maior consulis dignitas, quā ut hāc causam cognoscat. Tua uirtus maior est omni praeconio. Vincit omnem laudem tua uirtus.

CONTINGENDI. CAP. CLIIII.

Hoc cinctum malum mihi derepente obiectum esse? Ingēs obuēnit hereditas. Obtingit uxor qualem

lem uolebam. Non cuiuis homini contingit adire Corinthum. Nacl̄us es uxorem te dignam. Foeliciſſimũ ingenium ſortitus es. Similes habent labra lactucas. Habet qđ amet. Is nũc repperit. Merito nobis accidit, ut mali uideamur, dum nimium ſtudemus uideri bonos. Non omnibus datum, ut impune quæ lubeat, dicant. Non quibuslibet incet quæ libeat facere. Mihi uſuuenit, ſiue uſus uenit, ut cum intractabili monſtro conflictarer. Ita fortune uiſum eſt, ut de his optime mererer, qui de me peſſime merentur.

DES. ERASMI ROTERODAMI
PRIMI COMMENTARII DE
COPIA VERBORVM
FINIS.

ERAS. ROT. DE COPIA RERVM
DES. ERAS

MI ROTERODAMI DE RERVM
COPIA COMMENTARIVS
SECVNDVS. ET MOX DE
PRIMA LOCVPLE
TANDI RA-
TIONE.

DOSTEA QVAM DE VER-
borum Copia, quæ ueniebāt in men-
tem, q̄ potuimus breuitate diximus,
reliquum est, ut simili compendio de
rerum copia perstringamus. Atq; ut
hanc operis partē erordiamur ab his, quæ superiori ge-
neri sunt quàm maxime finitima, Prima locupletandæ
sententiæ ratio uidetur, si quod summam, ac genera-
tim dici poterat, id latius explicetur, atq; in parteis di-
ducatur, quod quidem perinde est, ac si quis primū mer-
cem per Transennam ostendat, deinde eandem euoluat,
aperiatq; , ac totam oculis exponat. Huius rationis id
erit exemplum.

Parades REM VNIVERSAM LVXV PERDIDIT.
gma Eam sententiā in sūma cōprehensam, quasiq; conuolutā,
Rem uni hunc ad modum licebit euoluere. Si plurimas possessio-
uersam lu num formas enumeremus, Siq; uarias perdēdæ rei uias
xu pdidit. explicauerimus, Quicquid uel matris, uel patris noīe hæ
reditate.

reditate, quicquid aliorum affinium morte obuenerat. quicquid ex uxoris dote (quæ quidem ne antiqua erat uulgaris) accefferat. quicquid ex legatis accreuerat (accreuerat autem permultum) quicquid ex principis acceperat liberalitate, quicquid peculij castrensis conflauerit, Pecuniã omnẽ, uasa, uestes, fundos, agros, una cum ipsis & uillis, & pecoribus, Breuiter rem omnẽ, seu mobilem, seu, soli, deniq; familiam etiam ipsam, in foedissimis scortorum amoribus, quotidianis comessationibus, sumptuosis obsonationibus, nocturnis perpotationibus, popinis, cupedijs, unguëtis, alca, lusibus, paucis diebus ita absumpsit, abliguriiuit, absorbuit, ut ne teruntium quidem sibi reliquum fecerit. Hic duo illa uerba, Rem uniuersam, & luxu perdidit, suis partibus explicantur:

ADIICIEMVS ET ALTE
RVM EXEMPLVM

CYCLOPAEDIAM ABSOLVIT.

IN genere dictũ est. Id ita poteris explicare, Si singulas discipline, oẽm doctrine speciẽ singulatim recenscas. Nullũ omnino doctrine genus est, in quo nõ sit ex parte uersatus. Nulla disciplina, quã ille nõ ad unguẽ perdidit. & ita perdidicerit, ut in una qualibet sola laborasse uideatur: Adeo mire poetarũ omniũ oẽs fabulas tenet. Adeo Rhetorũ flosculis abũdat. Adeo Grammaticorũ laboriosos canones excussit. Dialecticorũ argutias callet. Physices arcana peruestigauit. Ultra mundanæ sapientiæ ardua superauit. Theologorum abdita penetravit:

Mathema

ERAS. ROT. DE COPIA VERBORVM.

Mathematicas apodixes perceptas habet. Sic astrorū motus, Sic numerorum proportiones, Sic terrarum dimensiones, urbium, montium, fluminum, fontium, situs nomina, interualla, Sic uocum concentus, atq; discrimina, Adeo quicquid est historiarum, tum ueterum, tum recentium meminit, quicquid bonorum autorū, quicquid uel antiquitatis uel nouitatis, id omne tenet. Adde his parē grecanicæ ac latinæ literaturæ, linguæq; peritiā. Deniq; quicquid unquam eruditionis, ab ægregijs autoribus repertum ac traditum fuit, id uniuersum unius hic absolute perceptum, cognitumq; habet, ac meminit.

ITEM, OMNIBVS NATVRAE
FORTVNAE QVE DOTI-
BVS PRAEDITVS

HOc si cui libeat explicare, commemorabit singula corporis cōmoda. Deinde singulas ingenij atq; animi dotes. Postremo genus, opes, patriā, successus, & quicquid à fortuna solet obuenire. Rursum **H**IPPIAS OMNISCIVS. Hoc si quis uelit dilatare, referat licebit omnia illa, quæ in eius uiri descriptione recenset Apuleius in floridis, non sine uaria uerborū copia. ¶ Extat huius rationis exemplum aptissimum apud Lucianum in Harmonide. Etenim cum potuisset sūmatim dicere, τὴν αὐλητικὴν ὄλην ἐμμελέθικα. maluit explicatis partibus copiam ostētare ad hunc modū. Εἰδὼ δ' ἄξο με ἥδ' ἢ ἀρμίσσασθαι τὸν αὐλὸν εἰς τὸ ἀκριβές, καὶ ἐμῶν εἶναι εἰς τὴν γλωσσίδα λεπτὸν τι καὶ ἐμμελές

Artē in flā
de tibiē to
tā perdidit
ci.

ἔμμελές καὶ ὑποβάλλειν τοὺς δακτύλους εὐαφῶς
 ὑπὸ πικρῇ τῇ ἄρσει καὶ θέσει, καὶ βαίνειν ἐν εἰσ-
 μῶ, καὶ σύμφωνα εἶναι τὰ μέλη πρὸς τὸν χορὸν.
 καὶ τῆς ἁρμονίας ἐκάστης διαφυλάττειν τὸ ἴδιον, τῆς
 φρυγίου τὸ ἔνθεον, τῆς λυδίου τὸ βακχικόν, τῆς δω-
 ρίου τὸ σεμνόν, τῆς ἰωνικῆς τὸ γλαφυρόν. τοῦτα μὲν
 οὖν πάντα ἔμμελῆ καὶ πάρα σου.

LATINE SIC.

¶ Docuisti me iam intendere tibi am omnibus numeris
 plenam, & inflare lingulam tenuie quid & concinnū,
 & supponere digitos, molli tactu, in crebro ascensu &
 descensu, & orbem ascendere, & cantilenas choro esse
 consonas, & harmoniæ cuiuslibet proprietatem, Phry-
 giæ impetum, Lydiæ, furorem, Doricæ seueritatem, Io-
 nicæ suauitatem. Hæc quidem omnia perdidici abs te.

¶ In his nō abs re crediderim illud admonere, simul &
 in initio proponi summā rerū, & eādē alia sermōis spe-
 cie repeti, & ita redeundū ad genus, quasi singulis enu-
 merādis iam sis defatigatus, etiā si nihil erit præteritū.
 Præterea cauendum, ne partium ordinem confundamus
 tumultuaria uerborū congerie, sursum ac deorsum mis-
 centes omnia. ne molestam uocum turbam, nulla condi-
 tam gratia cōglomeremus, sed uel ordine scito, uel apta
 distributione, uel eleganti descriptione, legentis aut au-
 dientis tedium excludamus. Ad hanc formam pertinet &
 illud, quoties totum quod nō formis, sed partibus constat.
 in eas diducitur. ut **TOTVS MONSTRVM**
 k est

ERAS. ROT. DE COPIA RERVM.

EST. hoc pacto dilatabitur. Si prius hominem in corpus, atq; animum partiaris, deinde singulas corporis parteis, singulas item animi parteis attingas. Et animo & corpore monstrum est. Quacunq; uel animi, uel corporis parte contépleris, monstrum reperies, Oculos, os, uultum, totam deniq; corporis figuram inspicere, quid aliud quàm monstrum præseferunt? Linguam & uocem illam beluinâ obserua, portentum dices. Ingenium excute, prodigium inuenies. Mores expende, uitam scrutare, omnia monstrosa cõperies. Et ne singula persequar, quantus quantus est, nihil nisi monstrum est. Hic, si quis uelit in singulis ueluti depingendis immorari, satis apparet, quantum hubertatis sic accessurum orationi.

ITEM ALIUD. TOTVS COMMADUIT.

Species generi adiungitur amplificandi gratia.

A Summo capillo, ad imum usq; calcaneum pluuia commaduit. Caput, humeri, pectus, uenter, tibiae, totum deniq; corpus pluuia distillabat. Minutius quidem illud, haud tamen indignum quod admoneatur, Ad hanc formam referri posse, quoties de specie loquentes genus adiungimus, id quod ferè fit amplificandi gratia. Cum omnis eruditio plurimum adfert & ornamentum & adiumentum mortalibus, tum præcipue philosophia. Item, omni quidem ætati foeda est libido, uerum senectuti multo foedissima. Item, cum omnibus in rebus plurimum habet momenti prudentia, tum præcipue in bellis. Simplex enim erat, prudentiam in bellis plurimum habere momenti. Huius generis est illud Ciceronis in oratione pro domo sua, apud

apud pontifices. Cum multa diuinitus pontifices à maioribus nostris inuēta, atq; instituta, sunt tum nihil præclarius, quàm quod nos eosdem & religionibus deorū immortalium & summæ reipub, præesse uoluerunt. Quanquam quid attinebat unum hoc referre, cum huius formæ exempla nusquam non sint obuia?

SECVNDA VARIANDI RATIO.

Hic admodum affinis est secunda uariandi ratio. Quoties non contenti semel exitum rei proponere, ex quo reliqua quæ præcesserunt, per se queant intelligi, singulatim ea quoq; commemoramus, per quæ ad eum exitum peruentum est. Huius præceptionis hoc erit exemplum. **CICERO** Catilinæ conatus oppressit. Id ita locupletabis. Catilinæ nefarios cōatus **M. Tullius** cōsul, sua sagacitate statim odoratus est, singulari uigilantia peruestigauit, summa prudentia deprehēdit, miro in rempub studio prodidit, incredibili eloquentia cōuicit, grauissima autoritate repressit, armis extinxit, magna foelicitate sustulit. **Item aliud. EXEA** uir ginē filium sustulit. Hac ratione dilates licebit. Eam uir ginē, quod esset singulari forma, misere deperibat. Deīde amoris impatiēs, simplicem puellæ animum promissis sollicitauit, muneribus corrupit, blāditijs delinuit officijs in mutuū amorē pellexit, improbitate uicit, deniq; cōsuetudinem cum ea habuit, ac de uir ginauit. Aliquanto post tempore uterus uir ginis cœpit tumescere, foetu uidelicet concepto. Demum exactis nouem mensibus par-

Thema
Cicero Catilinæ conatus oppressit.

Aliud
Ex ea uirginē filium sustulit.

K 2 turit,

ERAS. ROT. DE COPIA RERVM.

Tertia
urbem cœ
pit.

turijs , ac puerum peperit. ¶ Item aliud exemplum
VRBEM COEPIT , ita poterit ampliari. Prin-
cipio sciales rem repetitum missi , qui pacis etiam con-
ditiones offerrent . Quas cum oppidani non acciperent ,
copias undiq; comparat , machinarum maximam vim
comportat , admouet exercitum , unâ cum machinis ad
urbis mœnia . illi contra è muris acriter hostem repel-
lunt . Tandem hic superior in congressu , conscensis mœ-
nibus , urbem inuadit , ac rerum potitur .

TERTIA RATIO .

Res p cau-
sas tracta-
ta.

AB hac rursus non ita uehementer abhorret tertia
locupletandi sermonis ratio , quoties rem nõ nu-
dam exponimus , sed altius etiã causas repetimus , à qui-
bus initijs sit profecta . Veluti si cui non satis sit dixisse ,
bellum intercessisse Gallis cū Neapolitanis . uerum etiam
addat , que fuerint simultatis cause , quis instigator , que
suscipiendi belli occasio , que uincendi spes , que utrisq; fi-
ducia . Hoc præceptum ut est dilucidius , quàm ut ageat
præceptioni , ita difficile sit exemplum , nisi plurimis uer-
bis proponere . Quare supersedebimus .

QUARTA RATIO

Ratio am-
plificandi à
consequen-
tibus .
Belli incõ-

NEc admodum discrepat ab his quarta locupletan-
di ratio . Quoties non simpliciter proponimus ne-
gocium , sed enumeramus etiam illa que negocium uel
comitantur , uel consequuntur . Quod genus sit , BEL-
LVM tibi acceptum feremus . Hoc pacto poteris ditare
rem . Exhaustum in barbaros milites ærarium , fractam
laboribus

laboribus iuuentutem, proculcatas segetes, abacta pecora, incensos passim uicos, ac uillas, desertos agros, eversa moenia, compيلاتas domos, direpta phana, tot orbos senes, tot orphanos liberos, tot uiduas matronas, tot uirgines indigne constupratas. tot adolescentium licentia deprauatos mores, tantum funerum, tantum luctus, tantum lachrymarum, praeterca extinctas artes, oppressas leges, obliteratedam religionem, confusa diuina humanaque omnia, corruptam ciuitatis disciplinam, Vniuersum, inquam, hoc malorum agmen, quod ex bello nascitur, tibi uni feremus acceptum, siquidem belli fueris autor.

QVINTA RATIO,

Quinta locupletandi ratio uidetur potissimum ad εὐαγγελίαν, quam euidentiat uertunt, pertinere. Ea utemur, quoties uel amplificandi, uel ornandi, uel delectandi gratia, rem non simpliciter exponemus, sed coloribus expressam in tabula spectandam proponemus, ut nos depinxisse, non narraſſe, lector spectasse, non legisse uideatur. Id ita praestare poterimus, si prius ipsi totam rei naturam, omnesque circumstantias, ac ueluti faciem animo lustremus, deinde ita uerbis ac figuris idoneis effingamus, ut quam maxime fiat euides, prespicuaque lectori. Hac uirtute praecellunt, cum omnes poetae, tum praecipue Homerus. quemadmodum suis indicabimus locis. Constat autem praecipue descriptione rerum, temporum, locorum, personarum.

DESCRIPTIO REI.

k 3 Rei

moda quae
 & Cic. in
 orone pro
 lege Mani
 lia receset.

εὐαγγελίαν
 Vide Fab.
 li. 6. cap. 3.
 & lib. 8.
 ca. de orna
 tu.

REi descriptione locupletabimus orationem, cum id quod sit, aut factum est, non summam, aut tenuiter exponemus, sed omnibus fucatum coloribus ob oculos ponemus, ut auditorē, siue lectorem iam extra se positum, uelut in theatrum auocet, quam ab effingenda rerum imagine Græci uocant Hypotyposin, etiam si uocabulum hoc commune est, quoties aliquid oculis subiicitur, ueluti si quis expugnata civitate dicat, cuncta nimirum in summa complectitur, quæcumq; talis fortuna recipit. Utar enim Quintilianii uerbis. At si aperias hæc quæ uerbo uno inclusa erant, apparebunt effusæ per domos, ac templa flammæ, & ruentium tectorum fragor & ex diuersis clamoribus unus quidam sonus, aliorum fuga incerta, alij in extremo complexu suorum coherentes, & infantium, sceminarumq; ploratus, male usq; illum diem, seruati fato senes. Tum illa prophanorum sacrorumq; direptio, effertium prædas, repetentiumq; discursus, & ante suum quisq; prædonē catenati, & conata retinere infantem suum mater. Et sicubi maius lucrum est, pugna inter uictores. Licet enim hæc omnia complectatur euersio, minus est tamē totū dicere quam oīa. Hæc lenus Fabius. Idē huius euidētiæ citat exemplū hoc, ex Cælio in Antoniū. Nāq; ipsum offendūt temulēto sopore profligatū, totis præcordijs stertentē, rueluosos spiritus geminare, præclarasq; cõtubernales ab oībus spōdis transuersis incubare, & reliquas circumiacere passim, quæ tamen exanimata terrore, hostium aduentu percepto;

Hypotyposis.

Fab. lib. 4
Cap. 2.

Exemplū ex
Cælio in
Antoniū.

pto, excitare Antonium conabantur, nomen in clamabant frustra, ceruicibus tollebant, blandius alia ad aurem inuocabat, uehementius etiam nonnulla feriebat. quarum cum omnium uocem, tactumq; noscitarct, proximæ cuiusq; collum amplexu petebat, nec dormire excitatus, nec uigilare ebrius poterat, sed semisomno sopore inter manus Centurionum, concubinarumq; iactabatur. Nihil inquit Fabius, his nec credibilius fingi, nec uehementius exprobrari, nec manifestius ostendi potest. Refert idem descriptionem conuiuij luxuriosii. Videbar inquit uidere alios intrantes, alios uero exeuntes, quosdam ex uino uacillantes, quosdã hesternâ potatione oscitantes. Humus erat immunda, lutulenta uino, coronis languidulis, & spinis cooperta piscium. Sed huiusmodi exemplorũ nusquam nõ magna copia, præsertim apud poetas, ut dictũ est, & apud historicos. poetis proximos, præcipue uero narrationes nunciorũ in Tragoedijs, quoniã uice spectaculi subiiciuntur, hac uirtute abundant. M. quoq; Tullius mirus est in hoc genere. Verum illud arbitror admonendum, hoc genus descriptionis præcipue quidem constare circumstantiarum explicatione, earum præcipue quæ rem oculis maxime subiiciunt, ac moratam reddunt narrationem. Non mediocriter tamen adiuuari collationibus, similibus, dissimilibus, imaginibus, Metaphoris, Allegorijs, & si quæ præterea sunt figuræ quæ rem illustrent. Quin epitheta quoq; in hunc usum plurimum ualent, ueluti cum dicimus acrios scopulos,

Descriptio
conuiuij lu-
xuriosi.

Exemplũ est
i Iphigëia
Eurip. &
in Thyeste
Senecæ.

Actu. 4.

Epitheta,

K 4 turricæ

Iliad. κ.

turrigeras urbes, ceruleum aut vitreum mare, curiuum
 aratorem, superciliosum philosophum, patulas fagos,
 atram specum, & apud Homerū δυσπηχὴς πόλεμος.
 Neq; solum in descriptione complectimur quæ præcesse
 rint, quæ adiuncta rei fuerint, quæ consecuta, uerum etiã
 ea quæ facta non sunt, uel fieri potuisse, si hoc aut illud
 euenisset, uel fieri posse demonstramus. Veluti si quis di-
 cat, Vide in quâ discrimen adduxisti répub. qui temere cõ-
 gressus sis cum hoste. Etenim si forte fortûa superassent
 hostes, hæc, atq; hæc, erant euentura. Aut si quis monar-
 chiam dissuadeat, descriptione ob oculos ponat omnẽ ty-
 rannidis tragœdiam. Iamq; auditores admoneat, ut pu-
 tent sese hæc omnia uidere, quæ mox passuri sunt, si De-
 mocratiam mutarint in regnum. Porro si res agitur se-
 ria, tum eatenus adhibendæ sunt ὑποτυπώσεις, qua-
 tenus ad causam conducunt. Verũ cũ tota res ad uolu-
 ptatẽ spectat, quẽadmodum in poematis fermẽ fit, &
 ἀποδείξεις, quæ exercendi ostentandique ingenij causa
 tractantur, licebit effiçtionibus. huiusmodi liberius lasci-
 uire. Ad hanc formam pertinent descriptiones Homeri-
 cæ, quoties armat deos suos, aut heroas, quoties cõuiuũ
 quoties prælium, quoties fugam, quoties conciliũ des-
 cribit. Quid enim ille nõ exponit oculis, tum aptis circũ-
 stantijs, quæ tametsi nonnunquam minute uidentur, ta-
 men nescio quo pacto mirum in modum rem oculis su-
 biciunt, tum epithetis, tum adhibitis similibus? Præte-
 rea descriptiones turbinum, tempestatum, ac naufragio-
 rum

Quatenus
 rebus seri-
 is adhiben-
 dæ hypoty-
 poses. Ut
 Agamœno-
 nẽ Iliad. λ.
 Odyß. α.
 Iliad. δ.

rum. quales sũt apud Homerũ locis compluribus, apud Vergilium libro Aenei. primo, Apud Ouidium Metamorpho. xi. Item pestilentie, qualis est apud Maronem Georgicon libro. iij. Apud Nasonem. viij. Apud Senecam in Oedipo. Præterea famis, cuiusmodi est insignis in quãdam Quintiliani declamatione. Item prodigiorum, solis eclipsium, niuis, hymbrium, fulminum, tonitruum, terre, quassationum, incædiorum, inundationum, quod genus apud Ouidium diluuij Deucaliõei descriptio. Item seditionum, exercituum, præliorum, stragis, excidij, direptionum, monomachie, pugne navalis. qualis est apud Lucanum libro, iij. Epuli, conuiuorum, nuptiarum, funerum, triumphorum, ludorum, pomparum. Cuius generis est apud Plutarchum in uita M. Antonij, Cleopatrate nauis. Sacrorum, cerimoniarum, incantationum, ac maleficiorum. qualis est apud Lucanũ in. vi. Item apud Horatium in Satyris, sub persona Priapi narrantis quæ uiderit. Venationum, cuiusmodi extat Adriani cardinalis. Item animantiũ, quod genus est Torpedinis, & Histricis descriptio apud Claudianum, apud eundem, & item apud Lactantium Phoenicis. Psitaci apud Ouidium in moribus & apud Statium. Serpentiũ apud Lucanũ in nono. Multorum piscium apud Oppianũ. Apud Pliniũ cum innumerabilium animantium formæ, nature, mores, pugne, concordie, tum precipue culicis descriptio. Apud Maronem, equi ac bouis expressio, apum mira representatio. Statuarũ item, qualis est in epistolis Plinia-

Satyr. 8.

lib. I.

Li. 3. epist.

Li. 4. Georgicorũ.

nis

diffidet, προσωογραφία, uel hoc noie, qđ latius patet: Nā famis quoq; inuidiæ, somni, de qbus modo diximus, προσωογραφίας non absurde dixeris. Proponitur enim ceu persona quædam. Cuiusmodi sunt & illæ, uirtutis, ac uoluptatis, quas Prodicus sophista, apđ Herculem, inter se decertantes facit, ut autor est Xenophon. Item mortis, ac uite, quas Ennius in Satyra contendentes inducit, teste Fabio. Item calumniæ apud Lucianum. Occasionis apud Ausonium. fortunæ apđ Horatiũ in Odis & Qu. Curtium. Cupidinis apud Moschũ. Penias & Pluti apđ Aristophanẽ. Iustitiæ apud Chrysippũ, referẽte Gellio. Philosophiæ apđ Boetiũ Seuerinũ. Lamiæ apđ Politianũ. Itẽ Musarũ, Gratiarũ furiarũ, Bellonæ, Sphigis, Scyllæ, Charybdis, ac similiũ apud Poetas. ¶ Sunt proprioies uero, sed tamẽ ad ostetationẽ accõmodatiores Cuiusmodi est Hippiciæ descriptio apđ Lucianũ, & eiusdem apud Apuleiũ in Floridis, sed oratori magis conueniunt illæ notationes. Sic enim appellāt, quoties amantis, luxuriosi, auari, uoracis, temulentis, somniculosi, garruli, gloriosi, ostentatoris, inuidi, sycophatæ, parasiti, lenonisue personam depingimus. Huius generis extat exemplum in quarto rhetorices ad Hereniũ. Cæterum è Comcedijs quantũlibet exẽplorum sumere licebit. Nil enim aliud agit comcedia. Depingitur autem ab omnibus circumstantijs, præcipue uero ab his. A natione, seu patria. si Poeni, Græci, Galli, Scythæ, Hyberni, Hispani, Scoti. Britanni, formã, cultum, uocem, linguam, gestum, incessum,

Li. 9. ca. de figuris sententiarũ.

Li. 1. odc.

35. Lib. 6.

Li. 14. c. 4

In Harmo nide.

A natione.

incessum, ritus, ingenium, ac mores expresseris. Fingendus autem Pœnus foedifragus, uaser, insolens, cultu ambitiosiore, atq; item de cæteris. ¶ Sunt & singulariũ ciuitatum peculiare note, ut mollis Atheniensis. & ad dicendum quàm faciendum instructior, Seueri Rhomani, parci Florentini. ¶ A sexu. Depingitur uir seuerior, mulier loquacior, incõstãtior, supersticiosior. ¶ Ab ætate. tales effingimus, quales Horatius ostendit in arte Poetica. ¶ A fortũa. Fastuosior inducitur diues. Humilior ac timidior pauper. ¶ A studijs, fit gloriosus, & facinorum suorum immodicus iactator miles, periurus leno, tristior rusticus, adulantior aulicus, mitior Urbanus Medicus ad quæstum propẽsior. Poeta nominis auidor, fontibus, nemoribus, ac secessibus gaudens, opũ & honorum ciuiliũ contemptor. Sophista loquatior quàm sapientior. Neq; negligendi communes affectus, quo sit animo pater in liberos, maritus in uxorẽ, ciuis in patriã, principis in plebem, plebes in patritios, cæteraq; quæ diligentissime tradidit in Rhetoricis suis Aristoteles. ¶ Sũt autẽ peculiare etiã in singulis horum differentie. Neq; enim satis est tenere quid seni, quid iuueni, quid seruo, qd patrifamilias, quid lenoni conueniat. Alioqui singuli horum semper sui similes inducerentur. At Comici præcipue uarietatem in eiusdem quoq; generis personis affectasse uidentur. Quid enim dissimilius, quàm Demea ac Mitio apud Terentium? quorum hic (cum etiam grauiissime filium obiurgat) blandus est. ille cum maxime blanditur,

Comici uarij i describendis personis.

blāditur, amarulentus. & tamen uterq; senex, atq; adeo fratres. Quid diuersius quàm Chremes semper placidus ac ciuilis, & Simo uehemens ac suspiciosus? Itē, quàm Pamphilus cordatus, & Carinus inops animi, cōsiliq;. Quid tam disimile, quàm Phædria cū morbo pugnans, & Chærea nihil habēs pensi? Multum item interest inter Dauum pertinacissimum sperādi autorem, & Birriam nihil præter desperationem adferentem. Plurimū inter Parasitum Gnathonem, & Phormionem, & ab utroq; longe dissident Parasiti Plautini, quemadmodū & huius meretrices à Terentianis plurimum discrepāt Terentius meretrices propemodum bonas fingit, ueluti Philotim, & Bachidem, in Ecyra. Plautus, senes amantes, ac festiuos, & uxoribus ueteratorie imponentes, quā quam aliās Euclionem prodigiōse tenacem, ac suspiciosum facit. ¶ Quod si personam tractamus ab alio occupatam, ab ijs qui priores finxerint aut descripserint, decorum petendum est. Veluti si tractes Achillem, acrem, inexorabilem, simplicem, insensum regibus, insensum mendacibus, pedibus uelocem inducas oportet. Nam huiusmodi primus finxit Homerus. Rursum Vlyssē, uasfrum, mendacē, dissimulantem, omnia tolerantem. Agamēnonem, animo mitiore, sed imperij cupidū, timentē populū, uoluptatis auidiorem quàm belli. Hectorē, animo sublimi, mortis & auguriorum negligentem, patriæ omnia posthabentē. Aiacē, factis magis quàm oratione strenuum, contumeliæ, ac repulsæ impatientem. In
summa,

summa, ut cuiusq; personâ finxit Homerus, ita Tragicæ poetæ inducant oportet. Item si quis Iulium Cæsare, Fabium, aut Camillum, aut Timonem, Socratem, Platonē, Epicurum cupiat effingere, ex historijs decorum petendū est. ¶ Quod exercitationis genus placuisse videtur ijs, q̄ Menelai, Phœnicis, Achillis, Phalaridis, Bruti, Senecæ, ac Pauli epistolas, & orationes finxerunt. Idem spectandum erit scribenti dialogos, quibus personis quæ tribuat sermonem. ¶ Cæterum decorum, quod est in fictis personis. Veluti si philosophiam producas vultu constanti & autoritatis pleno, Musas simplices, ac blâdiore, Gratias iunctas ac zonis solutis, iustitiâ rectis atq; immotis luminibus, Cæteraq; huius generis id à rerum natura, ad quas alluditur, oportebit sumere. ¶ Est quoq; decorum in apologis, quod nemo recte tuebitur, nisi naturas animantium cognitas atq; animaduersas habeat. ut sciat docilem ac religiosum elephantum, Delphinū. Crocodilo inimicum, homines amātem, aquilam in sublimi nidum ponere, Scarabeum stercora ex more protrudere, nec uideri temporibus quibus incubant Aquilæ. Cassitā in segetibus oua ponere. Atq; hæc quidem hisq; reconditiora facile petuntur ex Aristotele, Plinio, Aeliano. Tractatur & hoc genus etiam ab oratoribus. Porrò duriores sunt apologi, qui rebus inanimis, ut arboribus, aut saxis sermonem attribuunt. Sed oratorum magis peculiare sunt ille *ἡρωικὸς ὁμοιωμῶν*, quoties suis coloribus certa hominis persona depingitur, idq; eatenus, quatenus

quatenus ad rem propositam attinet. Quemadmodum apud Salustium, Catilina, apud Livium, Amibal, apud Plinium, Traianus. Rarius enim incidunt, sed tamen incidunt, illæ formarum effictiones, quod genus sit, si quis mulierem formosam omnibus sermè numeris exprimat aut contra deformem anum. Quemadmodum Therpsiten effinxit Homerus, & græcorum multos proceres è moenibus Helena Priamo sciscitanti indicat, & hñc imitatus Maro in sexto complureis Rhomanos describit. Ad hanc formam præcipue pertinet schema διαλογισµός, id est, sermocinatio, quoties unicuiq; sermonem accommodamus, ætati, generi, patriæ, vitæ instituto, animo, moribusq; congruentem. Nam huiusmodi sermones in historia licet effingere. Vnde tot Thucydidis, Salustij, Livij orationes effinguntur, & epistolæ, & apophthegmata. Demum & cogitationes uelut hominis secum loquētis, quanquam hoc poetis familiarius. Illæ propriæ προσωποποιίας nomen merētur, quoties personam hominis procul absentis, aut iam olim defuncti, loquentem facimus, seruatō decoro. Quod genus sit, Quid si nunc reuiviscant prisca illi huius urbis optimates, uiderentq; temporum horum mores, nonne in has uocem erumpent? Deinde subiicienda oratio. Quid si nunc adesset proauus ille tuus, nonne merito his te uerbis obiurgaret? Quid si redeat in hanc lucem Camillus, nonne iure his uerbis nobiscum agat? Et iam mihi uideor audire illum sic mecum loquentem. Et fingite Platonem

tonem ipsum, ad hūc modum uobiscum expostulantē. Verecundiores sunt huiusmodi prosopopœiæ, cū ea loquētes fingimus, quæ uerisimile sit eos dicturos, si adessent, Duriores autem, sed tamen etiam in serijs orationibus, non modo in exercitationibus adhibendæ, si quando rerum grauitas postulabit, quoties naturam, aut Rempub, aut prouinciam, aut patriam loquētem facimus, ut in Catilinam fecit Cicero, Quæ tecum Catilina, & quædammodo tacita loquitur. Rursum, Et enim si patria, quæ mihi uita multo est charior, si cūctā Italia, si omnis Respub. sic loquatur. M. Tulli quid agis? Socrates apud Platonem, in Critone, leges secum disputantes inducit. Huius generis est, quoties dijs ipsis, aut alijs multis rebus orationē accōmodamus. At eæ quæ proprie προσωπωνυγραφία uocantur, metaphoris, similibus, & collationibus fiunt illustriores. Cuius generis apud poetas magna uis est.

LOCI DESCRIPTIO.

Locupletatur oratio locorum quoque descriptionibus, quas Græci τοπωγραφίας appellant. Ab his frequenter narrationum sumitur exordiū, nō à Poetis modo, uerum etiam ab historicis, & apud Oratores nunquam incidunt. Huius generis est, quoties tota loci facies, ueluti spectanda depingitur. ut urbis, mōtis, regionis, fluminis, portus, uillæ, hortorum, amphitheatri, fontis, specus, templi, luci. Quæ si ueræ sint τοπωγραφίας appellari uolunt. sin fictæ, τοποθεσίας. Prioris formæ

formæ sunt, Carthaginis & portus apud Maronè descriptio, apud Pli. in epistolis. Laurentis uillæ. Apud Statiū, Surrētīnū Pollij, et Tiburtīnū Manlij. Posterioris, sedes somni apud Ouidiū. Domus famæ & regia Solis, apud eundem. Inferorum & Cacidomus, apud Vergiliū. Tenari apud Statiū. Domus apud Lucianū. Regia Psyche apud Apuleiū. Ad prius genus referendū arbitror. Vesuuij montis incendium, à Plinio minore, descriptum. Aetnæ ardentis, apud Claudianū. Tum si quis nilum, aut antrum Sibyllæ, arcus, atq; id genus alia descriperit. Quæ quo sunt magis noua, hoc plus adferunt uoluptatis, & diutius licebit immorari, modo omnino non sint aliena.

Lib. 2.
Li. II. met.
Li. 5. de asi
no aureo.

TEMPORIS DESCRIPTIO.

PORRò temporis descriptionē $\chi\rho\rho\nu\nu\gamma\rho\alpha\phi\iota\alpha\nu$ adpellant. Vnde nò raro narrationis sumitur initiū. Nonnunquam delectandi duntaxat gratia adhibetur. Veluti quoties poetæ diem, noctem, auroram, aut crepusculum exprimunt. Quanquam ne hæc quidem omnino ocio se debent adhiberi. Quod genus est illa Vergiliana. Nox erat & placidum carpebat fessa soporem Corpora, per terras, syluæq; & seua quierant Aequora, cum medio uoluntur sydera lapsu. Cum tacet omnis ager, pecudes, picteq; uolucres. Quæq; lacus late liquidos, quæq; aspera dumis Rura tenet, somno positæ sub nocte silenti. Lenibant curas, & corda oblita laborū. Pertinet enim hæc descriptio nocturnæ quietis, ad amplificandum. Didonis

4. Aene.

L dolorem,

dolorem, qui ne tum quidem conuiescebat, cum omnia cetera quietem agerent. Nam mox sequitur. At non in foelix animū Phoenissa nec unquam soluitur in somnos, Veris, hyemis, autumni, æstatis, uindemiæ, iusticij, saturnalium descriptiones, ad hoc genus pertinent, quæ sæpe numero ualent & ad probationē. Mixtæ sunt illæ, quoties temporum qualitatem exponimus, puta pacis, belli, seditionum, factionum, monarchiæ, democratiæ. Simul cum ostendimus, quæ uirtutes, aut quæ uitia tum maxime ualuerint. Hæc quidē singillatim tractare cōueniet, nonnunquam exercendi ingenij gratia. Verum absoluta descriptio ex his omnibus constat. Nam Horatius in ea quā modo citauimus satyra, primū locū exquiliarū describit, deinde tēpus, p̄terea Priapi ac maleficarū p̄sonas, postremo & sacrificiū, & fugā territarū mire exprimit.

EGRESSIO, SEXTA LOCUPLETANDI RATIO.

Superioribus affinis sexta locupletandi ratio, quam Græci πρᾶξι βᾶσι, latini parti egressionē, alij digressionē, nonnulli excursum adpellāt. Ea est, definitore Quintiliano, alicuius rei, sed ad utilitatē causæ p̄tinētis, extra ordinē excurrēs tractatio. Adhibetur autē uel laudandi gratia. Qualis ē ap̄ M. Tulliū pro L. Cornelio, popularis illa uirtutū Cn. Pōpei cōmemoratio, in quā ille diuinus orator (nā Fabij uerbis utar) ueluti noīe ipso ducis, cursus dicēdi teneretur, abrupto quē inchoauerat sermone, diuertit, aut uituperandi, aut ornandi, aut delectandi, aut

Li. 14. c. 3.

di, aut p̄parādi. Sumūtur autē ex iisdē fermē locis, quos modo retulimus. Ab expositione rerū gestarū, à descriptione locorū, regionū, personarū. Itē à tractatione fabularū, apologorū. Præterea à locis cōmunibus quoties amplificadē rei gr̄a, in gloriā, in luxuriā, libidinē, avaritiā, turpē amorem, tyrānidē, iram, ac reliqua vitia dicimus. Atq; his, causa uelut aliquātiſper omiſſa, diutius immoramur. Aut cōtra, quoties frugalitatē, liberalitatē, cōtinentiā, studia literarū, pietatem, taciturnitatē, laudibus efferimus. Hi tantū momenti habent ad copioſe dicendū, ut clari aliquot autores, eos ex proſeſſo tractauerint. Sūt & illi loci cōmunes his non diſſimiles, quoties libertatis cōmoda ponimus ante oculos, cōtra ſeruitutis incōmoda. Mutabilitatē fortunæ, mortis æquā omnibus neceſſitatem, quantū ualeat pecunia in rebus mortaliū, uitæ humane breuitatē, atq; id genus innumera describimus. Porrò longius immorari licebit excuſibus, uel in initio dictiōis. Qualis illa Herculis Gallici, & Lamiarū descriptio. Vel i fine, quo iā feſſus recreetur auditor. Quemadmodum in Georgi. ferè facit Verg. In medio ſi quādo digredi libebit, celerius eò redeundū, unde digreſſus ſis, niſi pars cauſæ iā abſoluta digreſſionis anſam p̄bebit. Veluti poſt narratā cauſam, quo ad ſecuturā argumētationē auditor reddatur alacrior. Aut poſt probationē, ſiue omnino poſt locos iamcōmiores, quo tediū ſubtilitatis diſcutiatur, aut niſi res ipſa locos homini ſua pte ſponte offerat, qui inuitent ad diutius immorandū.

Vnde ſu
mūtur di
greſſiōes.
Loci com
munes.

Apd lucia
Apd politi

L 2 Septima

SEPTIMA RATIO.

Epitheton
quid secund
Diomedē.
lib. 2.

2. Aene,
Vnde su
mantur.
Epitheta.

Ex Plato .
Vide Cice.
de senectū.
Quādo in
ōrone pro
sa adhiben
da sunt Epi
theta.

Septima locupletādi ratio sumitur ab Epithetis. Dio
medes, Epithetō, facit speciē Antonomasię, finitq;
hunc in modum. Epitheton est pręposita distinctio pro
prio nomini aut ornandi, aut destruendi, aut indicandi
caussa. Ornādi, ut diua Camilla. Destruēdi, ut scelerūq;
inuentor Vlysses. Indicādi, ut Larissęus Achilles. Sumū
tur epitheta ab animo, ut Plato philosophorum sapien
tissimus. A corpore, Thersytes Gręcorum omnium de
formosissimus. A bonis externis, neq; id simpliciter, ni
mirum ab omnibus partibus bonorum, quę profiscū
tur à fortuna. A genere, ut Męcenas generosissimus. Ab
opibus, Cręsus regum opulētissimus. A forma, Nireus
formosissimus. A viribus, Milo, Athleta fortissimus. A
patria, Vlysses Ithacensis. Ab actū, Monstrorū domitor
Hercules. Ab euentu, Bis capti Phryges. In summa ab
omnibus fortunę commodis, aut incommodis. Neq; re
fert an hęc epitheta sint adiectiua nomina, nec ne, modo
quocunq; pacto proprietates quędam attribuatur, non p
sonis tantum, uerum etiam rebus. Vt pręceps iuuenta, p
ceps & amens consultor amor, esca malorū uoluptas,
morosa ac difficilis senectū, uitiorum expurtrix philoso
phia, humane uitę speculum comędia, uitę magistra
historia. In poematis licebit naturalibus epithetis uti, ut
Cādida nix, liquidi fōtes, frigida nox, uolubilis amnis,
aureus Sol. In oratione prosa non oportebit adhiberi, nisi
emphasim quandam habeant, & ad rem propositā per
tineant

tineant. Vt nō impetrabis causam tam iniquam ab Aristide iustissimo. Et coram Catone seuerissimo morū cēsore audes agere floralia? Id potissimum fiet in citationibus exemplorum, aut sentētiarum. Aristarchus crudelissimus, & idem diligentissimus.

OCTAVA RATIO.

Octava dilatandi ratio sumitur à circumstātijs, quās Græci Peristases uocant. Eæ partim sunt rerū, ut causa, locus, occasio, instrumentum, tempus, modus, atque id genus alie. Partim personarum, ut ratio, patria, sexus, ætas, educatio, & disciplina, habitus corporis, fortuna, cōditio, animi natura, studium, antea cta, cōmotio, consilium, nomen. Conducit autem ad multa, circumstantiarum aptus ac tempestiuus usus. Primum ad amplificandum atque extenuandum, de quo mox paucis dicturi sumus. Deinde ad euidētiā, de qua paulo ante diximus. Præterea ad confirmationem & probabilitatem. Facit enim ut tota oratio densis ac crebris argumentis undique diffusa sit & communita. Quæ tametsi non explicet, quasiq; in aciem educas, tamen pugnāt per sese, causamque nō mediocriter adiuuāt. Vt quemadmodum, licet aliud agētem, tamē agnoscere liceat, palestricæ, aut musicæ peritum, Ita ubiuis ex huiusmodi circumstantijs commode suo loco admixtis, rhetorē intelligere possis. Quod quoniam per omnem orationē fusum est, exemplo breui ostendi non potest.

Circūstantie.

Usus circumstantiarū.

Idē simile penè apud Cice. 2. de oratore.

NONA DILATANDI RATIO.

L 3 Nona

Libro. 5.

Prima am-
plificandi
ratio.

Nona dilatandi ratio constat amplificatione. Eius
 cōplures formæ referuntur à Fabio. Nos eas bre-
 uiter attingemus, quæ ad præsens ptineant institutū. Pri-
 ma amplificandi ratio cōstat icremeto. Quoties gradibus
 aliquot puenitur, nō modo ad summū, sed interim quo-
 dāmodo supra summū. Huius exēplū est apd M. Tulliū
 in septima in Verrē actione. Facinus est uincire ciuē Rbo-
 manum, scelus uerberare, parricidium necare, Quid dia-
 cam in crucem tollere? Verbo satis digno tam nesa-
 ria res adpellari nullo modo potest. Ad genus ptinet &
 illud, cum congestis ordine quodā circumstantijs in cō-
 textu & cursu semp aliquid priore maius insequitur.
 Huius exemplum est in secunda Ciceronis Philippica de
 uomitu Antoni. O rem non uisu modo foedam, sed
 etiam auditu. Si inter coenam in tuis immanibus illis po-
 culis, hoc tibi accidisset, quis non turpe duceret? In cœ-
 tu uero populi Rhomani, negotium publicum gerens.
 Magister equitum, cui ruclare turpe esset, is frustis,
 esculentis, uinum redolentibus, gremium suum & to-
 tum tribunal impleuit. Hic singule uoces in cremen-
 tum habent. Etenim per se deforme fuerat, uel non in
 cœtu uomere, in cœtu etiam non populi, etiam non
 Rhomani, uel si nullum negotium gereret, uel si non
 publicum, uel si non magister equitum. Hæc si quis
 diuidat, ac circa singulos gradus immoretur, auge-
 bit quidem orationis copiam, tamen minus efficaciter
 amplificabit. Huic contraria est comparatio. Nam ut
 incrementum

Cōparatio

incremento ad superiora tenditur, ita comparatio à minoribus incrementum petit. Fit autem comparatio uel fictione, uel exempli collatione. Fictione quam ὑπόθεσις uocant, ut prima parte exempli, quod modo retulimus ex Cicrone. Eiusdem est illud in Catilinam. Serui me hercle mei, si me isto pacto metuerent, ut te metuunt omnes tui, domum meam relinquendam putarem. Collatione exempli, quoties proposito uelut simili exemplo efficitur, ut id quod exaggeramus, aut proximum illi, aut par, aut maius etiam uideatur. Velut Cicero pro Cluentio cum exposuisset Milesiam quandam à secundis heredibus pro abortu pecuniam accepisse. Quanto est, inquit Opianicus, in eadem iniuria, maiore supplicio dignus. Siquidem illa cum suo corpori uim attulisset, seipsam cruciauit. Hic autem idem illud effecit per alieni corporis cruciatum.

In hoc genere non solum tota totis, sed etiã partes partibus comparantur, sicut hoc loco. An uero uir amplissimus Scipio, Tyberium Gracchum mediocriter labefactantem Rempub. priuatus interfecit, Catilinam orbem terræ cæde atq; incendio uastare cupientem, nos consules perferemus? Hic & Catilina Graccho, & status Reipub. orbi terrarum, & mediocris labefactatio, cædi, & incendijs, & uastationi, & priuatus, cõsulibus, cõparatur.

Quæ si quis dilatare uelit, plenos per singula locos habeat. Amplificamus & ratiocinatione, cū aliud crescit, & aliud augetur, hoc modo. Tu istis faucibus, istis lateribus

Partes partibus cõparantur.

Verba sūt Fabij. c. 4. libro. 8.

In. 2. Phili.

L 4 ista

ERAS. ROT. DE COPIA RERVM

ista gladiatoria totius corporis firmitate, tantum uini in Hippiae nuptijs exhauseras, ut tibi necesse esset in populi Rhomani cōspectu uomere postridie. Colligitur enim quā tū uini biberit Antonius, quōd illa totius corporis gladiatoria firmitas non quiucrit ferre & concoquere. Ad hāc formam referendū est quoties res atrocissimas, quāsq; in summam ipsi extulimus inuidiam, eleuamus cōsulto, grauiora uideantur, quae secutura sunt. Quod genus est illud Ciceronis. Leuia sunt haec in hoc reo. Metum uirgarū Nauarchus nobilissimae ciuitatis pretio redemit. Humanum est. Atrocissimum quiddā expectetur necesse est, cui haec quae sūt atrocita, comparata, humana, atq; usitata uideantur. Amplificamus & congerie uerborum, ac sententiarum idem significatium, quae ratio finitima est figura συναρροισμῶ, de qua prius dictum est. Vtitur hac M. Tullius in actione pro Ligario. Quid enim tuus ille Tubero districtus in acie Pharsalica gladius agebat? Cuius latus ille mucro petebat? qui sensus erat armorū tuorum? quae tua mens? oculi, manus, ardor animi? Quid cupiebas? quid optabas? Hic uelut aceruo creuit oratio. Idem fit interim omnibus altius atq; altius insurgentibus. Vt in hoc exemplo, Aderat ianitor carceris, carnisex praetoris, mors terrorq; sociorum, & ciuū Romanorum licitor Sextius. Amplificamus etiam quasi correctione quadam, ut Cicero in Verrem. Non enim furem sed raptorem, non adulterum, sed expugnatores pudicitiae, nō sacrilegum, sed hostem sacrorum, religionūq; non

In ultima
Verrina.

Cōgeries.

In ultima.
Verrina.

In tertia cō
tra Verrē.
actione.

non fcarium, sed crudelissimum carnificem ciuium so-
 ciorumq; in uestrum iudicium adduximus. Totidē autē
 sunt minuendi modi, quot sunt amplificandi. Pertinent
 ad orationis copiam, & illi uulgares amplificandi mo-
 di, cū uel aduerbijs, uel nominibus, uel alijs partibus ad-
 positis amplificamus, uel in laudem, uel in uituperium.
 Maiorem in modum me Cicero delectat. Dicit non potest
 quā tibi faueat socer. Verbis consequi nequeam, quā
 me delectet Cicero. Verum de his augendi rationibus su-
 perius diximus. Notus ē̄ usitatus est & ille modus am-
 plicandi, cum speciem augemus generi collatam. Ut cū
 omnes disciplinæ liberales plurimum homini conciliant
 uel ornamenti, uel commodi, tum in primis eloquentia.
 Quāquam hanc quoq; rationem superius attigimus.

DECIMA DILATANDI RATIO.

Decima dilatandi ratio inde sumitur, ut quā ma-
 ximum propositionum numerū reperiāmus. Est
 autem propositio rhetorica, cui probandæ adhibentur ar-
 gumenta. Porrò quemadmodum inuenienda sit proposi-
 tio Fabius negat arte comprehendendi posse, cæterū ingenio
 atq; usu constat ea facultas. Atq; inde fit, ut cum plures
 eadem didicerint, generibus argumentorū similibus utā-
 tur, alius tamē alio plura quibus utatur inueniat. Sumū-
 tur autem propositiones partim ex his quæ sunt uulga-
 ria, partim ex his quæ sūt propria causæ. Exemplum sit
 hoc, quod placuit Quintiliano, cū Thebas euertisset Ale-
 xāder, inuenit tabulas, quibus centū talenta mutuo The-
 salis

Species au-
 getur gene-
 ri collata.

Quid sit
 propositio
 rhetorica.
 Lib. 5.

Vnde su-
 mātur pro-
 positiones.
 Li. 5. ca. 10

ERAS. ROT. DE COPIA RERVM

salis dedisse Thebanos continebatur. Eas tabulas, quod
 esset usus comilitio Thessalorum, donabit his ultro. Po-
 stea restituti à Cassandro reposcūt Thebani Thessalos.
 Res apud amphictyonas agitur. Centū talenta & credi
 disse eos cōstat, & non recepisse. Lis omnis ex eo, qđ eas
 Alexāder Thessalis donasse dicitur, pendet. Constat &
 illud, nō esse ijs ab Alexādro datā pecuniā Thebanorū.
 In hoc igitur argumēto huiusmodi propositiōes ac par-
 tes, ceu colūnae reperiēdæ sūt. Prima pars erit, Alexādriē
 nihil egisse donando. Secunda, non potuisse donare. Tera-
 tia, nō donasse. Ac primæ quidem partis, prima erit pro-
 positio pro Thebanis, iure repeti licere quod ui sit abla-
 tum. Pro Thessalis hæc erit, tabulas non simpliciter ui
 qualibet, sed bello sublatas esse. Ius autem belli plurimū
 ualere in rebus humanis. Hoc regna, hoc populos, hoc fi-
 nes gentium atq; urbium contineri. Huic rursum alian
 propositionem opponunt Thebani. Non omnia in uicto-
 ris potestatem uenire iure belli, sed in his quæ in iudiciū
 deduci possūt, nihil ualere ius belli, nec armis erepta, nisi
 armis posse retineri. Itaq; ubi illa ualeāt, non esse iudicē.
 Vbi iudex sit, nihil illa ualere. Atq; ea quidē, è causse cir-
 cūstātijs sumitur, qbus ostēdi potest, qđ hæc causa distet
 à cæteris. Ad huius autem confirmationem sumitur à lo-
 cis exemplū simile. Ideo captiuos, si in patriam suam res-
 dierint liberos esse, quia bello parta, non nisi eadē ui pos-
 sidentur. Tertia pro Thebanis propositio, ducetur &
 ipsa ex causse proprijs. In eo iudicio potissimū esse spe-
 Elandam

De quibus
 Plinius. li.
 35. cap. 9.

ff. de ni &
 ui armata

Eandam equitatem, in quo Amphictyones iudicēt. Aliā
 enim apud centumuiros, aliam apud iudicem priua-
 tum, in eisdē questionibus esse rationem. Atq; hæc quoq;
 eò ualent, ut adpareat hanc causam distare à cæteris, in q-
 bus ius belli ualere debeat. Porro secundæ partis pro
 Thebanis propositio fuerit. Non potuit donari à uictore
 ius, propterea quod id demum uictoris sit quod teneat,
 ius cum sit incorporale, adprehendi manu nō posse. Rur-
 sum ad huius probationē adhibetur argumentum à dis-
 simili. Aliam esse cōditionem hæredis, aliam uictoris. Ad
 illum ius, ad hunc rem transire. Iam ex causæ proprijs
 altera sumetur propositio, superiori ueluti subseruiens.
 nempe hæc ut donemus ius aliās ad uictorem transire,
 certe ius publici crediti, ad uictorem trāsire nullo modo
 potuit. Propterea q, si quid populus credidit, id omnibus
 debeatur. Et quandiu unus supersuerit, is sit totius sum-
 mæ creditor. At Thebanos non omnes in Alexandri ma-
 nu fuisse, Atq; hæc quidē non eget probationibus. Ter-
 tiæ partis uulgaris propositio erit huiusmodi. Nō dona-
 uit Alexander quum tabulas donaret. Neq; enim tabulis
 esse ius. Ea; propositio multis argumētis defēdi potest à
 simili. Neq; enī q; quis hæreditatis habet tabulas, idē hæ-
 reditatis habet ius. Et si forte creditor tabulas amiserit,
 nō cōtinuo liberatur debitor. Altera propositio cōiectura
 lis ē Alexādrū nō hoc animo donasse Thessalis tabulas
 ut honorarat, sed ut deciperet. Ea; uarijs cōiecturis erit
 probāda. Tertia iā nō proprie ad hunc gradum attinet,
 sed

sed est ueluti nouæ cōtrouersie initium. Sumitur autem è proprijs materiæ. Estq; huiusmodi, ut omnia donemus Thessalis, ius belli ualere in iudicijs, & apud hos iudices, & in publico credito, atq; item de cæteris, Tamen si quid amiserit Thebani ab Alexãdro uicti, id à Cassandro restituti receperint oportet, maxime cum id uelit Cassander. Item si quis suadeat M. Tullio, ne conditione ab Antonio oblatam accipiat. Nempe ut uiuat exustis Philippicis, his ferme propositionibus poterit uti, Non esse cuiquam egregio uiro, tanti emendam uitam, ut immortalẽ famam amittat. Huic generali subseruiet particularis, è circumstantijs sumpta præsertim Ciceroni, qui tot laboribus clarissimum, semperq; uicturum nomen, sibi pepererit, ac mortem esse continendam, tot præclaris uoluminibus æditijs facundissime demonstrarit, maxime cū iam seni non multum æui superesse uideatur. Rursum altera sumetur à circumstantijs. Nihil infelicius esse quàm debere uitam Antonio. Tertia coniecturalis erit, callide hoc agere Antonium, ut exustis prius Philippicis in quibus intelligat & suam infamiam sempiternam, & Ciceronis immortalẽ gloriam esse sitam. Deinde crepta uita quoq; totum extinguat Ciceronem. Item si cui matrimonium dissuadeas, his licebit uti. Prima fuerit, si pietatem species, matrimonium est impedimento properantibus ad CHRISTVM. Secūda, si uitæ incūditatẽ, in numeras curas secū adducit, & foelix cōiugiū. Atq; hic protinus aperit se latissimus cāpus, de comparatione cōmodorum

Aliud paradigma.

Aliud paradigma.

modorum coelibatus, & incōmodorū matrimoni. Tertia si libertatem, quam multi & uite anteponunt, hanc in primis adimet coniu gij uinculum. Deinde ad particulares uenies, quæ possunt esse innumerabiles, ut non hæc ducenda est, non hoc tēpore. Aut tibi nō est ducēda uxor pauperi, seni, studioso, ualeudinario. Crescit autem numerus propositionum etiam hoc pacto, quoties à fictiōe incipimus. Quemadmodum pro Milone Cicero. Fingite à Milone per insidias occisum Clodium, tamen qui ciuē tam pestilentē pro salute Reipub. Periculo capitis sui sustulerit è medio, summis etiam honoribus dignus uideatur. Deinde ad seriam accedit, sed nō occidit. Crescit itē quoties præparandi causa durio rem aliquam propositionem, extra rem propositā, præmittimus, quo mollior uideatur ea, quam conamur euincere. Veluti si quis in consultatione persuadere cupiēs, ne Rhomanus pontifex uentus bello adoriatur, iuxta prouerbiū, quo dicitur, Iniquum esse petendum, ut æquum feras. Sic rem prius labefaclet. Sunt autores nequaquam contemnēdi. qui putēt imperium, ac prophanam dictionem nequaquam conuenire, neq; dignitati summi pontificis, neq; tranquillitati Ecclesiæ, neq; Christianæ pietati, cui uni rebus omnibus neglectis, ille debet consulere. Atq; hæc propositio, uelut obiter ex abundanti, plurimis argumentis probari poterit. Deinde ad alteram descendet ad hunc modum. Hæc quidem atq; huiusmodi multa, alius fortasse diceret, uerum donemus conuēire, tamen longe alienum est à clementia

Quō crescat numerus propositionum.

Thema.

Math. II. mētia Ch̄ri uicē gerētis, qui dixit. Discite à me, quia mī-
 tis sum & humilis corde, huiusmodi p̄cipatū armis,
 tumultu, cæde, sanguine repetere. Post ad tertiā ueniet,
 ut maxime fas sit, tamen parū est tutū, propterea quod
 anceps euētus belli. Vnde periculum sit, ne dum tēpora-
 rijs ac fluxis rebus Ecclesie statum restituere conatur, pe-
 nitus subuertat, atq; id quoq; cōpluribus exemplis, ac si-
 milibus confirmari potest. Deinde digreditur ad tertiā
 hoc pacto, ut deceat, ut liceat, ut uincas, tamen tanta ma-
 lorum colluuijs etiam bellum iustissimum consequitur,
 ut non tanti uel prophano principi modo Christiano, de-
 beat esse, terras aut urbes aliquot, ferro repetere. Nedū
 ei, qui sanctissimi titulum p̄ se fert. Possit adijci &
 hæc propositio è circumstantijs personæ. Vt alium ponti-
 ficem deceat, Iulium tamen non deceat. Si is sit Iulius, cuius
 mite ingenium, & singularijs uite sanctimonia, à bel-
 lo uideatur abhorrere. Quæ posteaquàm argumētis pro-
 barit, tum ad id de quo proprie consulatur, descēdet hac
 ratione, ut nihil horum nos deterreat quæ commemorā-
 uimus, tamen in p̄sentia bellum cum Venetis suscipere
 parum esse consultum uidetur. Et hæc à circumstantijs
 sumitur. Atq; hanc propositionem rursum diuidet. Pri-
 mum quod sine summo rei Christiane discrimine bellū
 id moueri nō possit. Deinde quod sedes Rhomana apud
 quā pie factis, semp summa fuerunt p̄mia, parua me-
 minisse uidebitur officiorum, quæ sepenumero ea gens
 sūmo cū uite discrimine ī Christianā cōtulerit religionē
 Postremo,

Postremo, quod ne caussa quidem idonea est, cur etiam aduersus nihil promeritos, arma mouere oporteat. Nisi quis has nō propositiones, sed rationes esse malit. Item si quis persuadere studeat regi cuiquam, ne bellū suscipiat cum Christianissimo Gallorum rege, his propositionibus munire uiam ad causam poterit. Primū bello conflictari, non esse hominis, ad beneuolentiam nati, sed brutorum animantium, quibus natura arma quaedam addidisse uidetur. Huic subseruit altera propositio. Immo nec omnium animantium, sed ferarū dūtaxat, Rursum huic tertia subseruiet. Atq; adeo ne feræ quidem hoc pacto inter se dimicant, quo mortales. Neq; enim tigridi cum trigide bellum est, neq; leoni cū leone. At homo nō in aliud animal æque seruit atq; in hominem, tum feræ non certant, nisi aut tuēdi foetus causa, aut fame in rabiem actæ. Homine inanis ambitio, ac tituli nescio qui, leues & affectati, ad tam sanguinolenta bella concitant. Huic iā succedet tertia, quasi nouus gradus. Vt hominum sit bellare, certè barbarorum, ac feris non admodum dissimiliū, nō eorū q̄ legibus uiuūt. Adde quartā, ut horū etiā sit, haud quaquā tamē Christianorū. Quādoquidē Christiana religio nihil aliud est quā pax. Licetbit adijcere quintā, ut deceat, nō expedire tamē bellū suscipere, qđ omnibus pēsitatis, multo plus malorū est, qđ belli causa suscipiuntur, quā bonorū quæ uictor etiā cōsequatur. Id iā contentione erit explicandū, sexta quoq; reperietur, ut expediat, non tamē esse tutum, & ancipitem esse belli exitū.

Neq;

Neq; enim semper uincere, quorum melior est causa, aut qui suppetat apparatu, ipsas etiam copias in suum ducere nonnunquam arma uertere. Atq; hæc quidem propositiones generales sunt. Tum ad particulares uenire licebit, quæ sumuntur à circumstantijs, ut omnia mittamus, tibi non est belligerandum. Atq; hæc in multas diuidi potest, uel quia puer es, & belli imperitus, uel quia nouus rex. Atq; item de cæteris. Nam exempla rationum duntaxat ostendo. Rursum, non cum hoc rege bellandum, tam potente, tam de patre tuo benemerito, tot uinculis tibi adstricto, tam in teipsum etiam officioso. Aut non hoc titulo, non hoc tempore, non his præsijs. Ad eundem modum. Si quis suafurus alicui, ne literis Græcis det operam, Primum hanc tentabit propositionem, Aut non magnopere ad Christianam foelicitatem ullas literas pertinere, aut etiam officere, eam ubi probabilem effecerit argumentis, tum ad rem ueniet hoc pacto. Ut demus esse causam, cur literis cæteris operam demus, certe à Græcis abstinendum, uel quod tantum habeant negocij, ut his discendis uita mortalium alioqui fugax ac breuis, & imbecilla non sufficiat. Vel si etas maxime sufficiat, non tantum adferunt fructus, ut operæ precium sit eas etiam mediocribus laboribus parare. Postremò Græciæ subuersæ & oppressæ fortunam cõtari fato quodam eos quoq;, qui literis huiusmodi sese dediderint. Aut si alijs discendæ sunt, illi certe non esse discendas. Quæ iam è circumstantijs sumitur cuiusmodi plures sumi possunt. In huiusmodi propositionibus,

Thema.

sitionibus, illud obseruandū arbitror, ut quoad fieri pos-
 test, ita disponantur, ut à priore ad proximam quamq;
 quasi gradibus commode liceat descendere. Qua quidē in
 re mirus est Lucianus, ut in tyrānicida, quem nos latinū
 fecimus. Si tantum conatus essem facinus, tam egregiū,
 cum tāto capitis discrimine, iam prēmio dignus eram.
 Deinde hinc digressus, Atqui non tentavi solum, uerum
 filium repulsis custodijs occidi, num prēmium feram?
 hinc rursus discedens. At patrē quoq; sustuli, data mor-
 tis occasione. Item in Abdicato, quem ipsum quoq; lati-
 num fecimus. Nō licet abdicare, quem semel abdicatum,
 denuo in familiā receperis. Tum si maxime liceat, ob istā
 tamen causam non licet. Postremo si causa maxime sit
 idonea, tamē ea est magnitudo superioris beneficij, ut eius
 respectu negligēda sint delicta patri. Quod si turba pro-
 positionum nos offendet, tribus aut quatuor uniuersam
 causam complectemur, ac deinde in tractando unamquā
 q;, si uidebitur in alias propositiones digeremus. Sūmas
 illas nonnunquam in diuisione proponimus, nonnunquā
 in ipsa tractatione, ab alia ad aliam, ueluti gradibus qui-
 busdam descendimus. Aut si natura parum inter se cohæ-
 rebunt ipsi cōmodis transitionibus, in hoc repertis, apte
 cōnectemus. Nam affectanti copiam, in primis illud crit
 spectandum, ut eas reperiatur propositiones, quæ quicquid
 ad causam pertineat, absolute complectantur. Deinde ut
 recte diuidantur, Postremo ut ordine quā maxime ad
 causam idoneo disponantur. Siquidē eo pacto fiet, ut neq;

Tyrānici-
da Lucia-
ni.

Abdicatus
Luciani,

M copia

ERAS. ROT. DE COPIA RERVM

copia rerum confusa sit oratio, dum semper habet auditor certum aliquid, & in quod tendat animū, & quod meminisse possit, & quod expectet. Tū is qui dicit, nisi quam hæreat, dum in pröptu est quo sese recipiat in uia. Sed propositionum inuentionem negat, ut dixi, Fabius arte tradi posse, cum ea tamē tum prior sit, tum difficilior. Verum adiuuabit principio quod ubiq; ualet plurimū, natura & ingenium. Deinde iuris prudentia, præsertim in genere iudiciali. Philosophiæ moralis, historiæ, et plurimorum autorū cognitio, in genere suasorio ac demonstratio. Postremo rerum plurimarum usus, exercitatio & imitatio. Nam ex similibus facile similia, aut etiam diuersa colliguntur. Quanquam ex ipsa rei natura uulgares propositiones reperiri poterunt proprie ex circumstantijs rei diligenter expēsīs. Porrò genus suasoriū proprios habet locos, unde propositiones petere liceat. Rectū laudabile, utile, tutum, facile, necessarium, iucundum. Demonstratiuum item suos habet nempe bonorum ordines, & quæ his comprehenduntur.

VNDECIMA RATIO.

VNdecima locupletandi ratio sumitur ex acuminatione copiosa probationum, & argumentorum, quas Græci τῷ ἰσῆις adpellant. Nam ad eiusdē propositionis confirmationem uariæ rationes adhibentur, & rationes alijs argumentis confirmantur. Probationes autem partim sunt ἐν τέχνῳ, id est, artificiales, partim ἀπὸ τέχνης, id est, ab arte semotæ. Posterioris generis argumenta

Li. 5. ca. de
argumentis

Quæ ad inueniendas
propositiones
conducant.

Loci suasorie orationis.
Loci demonstratiue orationis.
Vide Fab. libro. 5.

Diuisio probationum.

gumenta ducuntur potissimum à præiudicijs, à rumoribus, à tormentis, à tabulis, à iureiurando, à testibus. Proprioris generis sumuntur primum ab his signis quæ finitima sunt ἀτὲρ χροῖσ. Horum alia sunt necessaria ἢ τεκμηρία uocantur. Alia non necessaria, σημεῖα dicuntur. Deinde ab argumentis, nam hæc à signis distinguit Fabius. Quorū aliud est credibile, aliud ueluti propensus, aliud non repugnans. Ea plerunq; ducuntur à circumstantijs, quæ quidem duplices sunt, personæ, ac rei. Personæ fermè sunt huiusmodi. Genus, natio, patria, sexus, ætas, educatio, habitus corporis, fortuna, conditio, animi natura, studia, affectatio, antefacta, antedicta, cōmotio, consilium, nomen. Rei sunt hæc, Causa, locus, tempus, occasio, antecedentia rem, adiuncta, consequentia, facultas, instrumentum, modus.

Li. 5. ca. 9.

LOCI COMMVNES.

SVnt item loci generibus caussarum omnibus communes. Nam superiores, etiā si tractantur & alibi, tamen ad iudiciales controuersias, & in his quidem, cōiecturales, sunt acōmodatiores. Ducuntur autem generaliter argumenta, à finitione, seu fine, Etymologia, quæ finitiōis, seu species quædam est, Ab his quæ ad naturam definitionis p̄tinent. Genere, specie, proprio, differētibus, partitiōe, diuisiōe. Cuius uariæ sūt formæ. Ab exordio, Sūma, in cremēto. Ab inductiōe similiū, dissimiliū. A cōtrarijs, repugnātibus cōsequētibus. A relatiuis. A caussis Ab euetis, A cōparatiōe, q̄ trifariam sumitur, A maiore.

M 2 aminos

ERAS. ROT. DE COPIA RERVM.

A minore. A pari. A iugatis. Et ab ea quæ rursus pluribus locis est communis fictione. A causæ proprijs. Plurimum autem ualet ad probationem, atq; adeo ad copiã, exemplorum uis, quæ Græci παραδείγματα uocãt, & adhibentur aut ut similia, aut dissimilia, aut contraria. Rursus aut ut maiora, aut ut minora, aut ut paria. Dissimilitudo & inæqualitas cõstat genere, modo, tempore, loco, cæterisq; fermè circumstantijs, quas supra recẽsuimus. Hoc autem genus complectitur & fabulam, & apologum, prouerbium, iudicia, parabolam seu collationem, imaginem, & analogiam. Præterea si qua sunt similia. Atq; horum quidem pleraq; solent adhiberi nõ solum ad fidem faciendam. uerumetiam ad ornandam rē, ad illustrandam, ad augẽdam, ad locupletandam. Ergo si quis ex locis dictis magnam uim supellectilis colligere uolet, quantumlibet copiosam orationem poterit efficere. Neq; tamen erit inanis uerborum congeries, & uarietas excludet satietatem. Sed quemadmodũ sunt, uel inueniẽda, uel adhibenda, id nõ est huius instituti persequi. Verũ si q̄s desiderabit, ex Aristotele, Hermogene, Quintiliano petat licebit, qui diligentissime hisce de rebus conscripserunt. Nos ea quæ pertinent ad copiam persequemur, sed paucis, ne librum, non cõmentarium scribere uideamur. Ergo ad parãdam copiã, exempla primas tenẽt, siue deliberes, siue exhorteris, siue consoleris, siue laudes, siue uituperes. Et ut summatum dicam, siue fidem facere studeas, siue mouere, siue delectare. Horũ igitur ut uim
quã

In topicis
Libro. 5.

Ad parãdã
copiã exẽ
pla primas
habent.

quàm maximam, maximeq; uariam comparare, & in promptu habere conueniet, ita uarie tractare oportebit. Varietas exemplorum ab ipso genere nonnunquam perpenditur. Sunt enim & antefacta, & ante dicta. Et publice gentium consuetudines in exemplis sumuntur, & à discriminibus autorum, puta ab historicis, à poetis. Et ex his à comicis, Tragicis, Epigrammaticis, Heroicis, Bucolicis. A diuersitate nationum, quod genus sunt, alia Rhomanorum, alia Græcorum, & inter Græcos, alia Lacedemoniorum, alia Cretensium, alia Atheniensium. Itè alia Afrorum, Hebræorum, Hispanorum, Gallorū, Anglorum, Germanorum, Rursum à temporis uarietate. Nam alia sunt prisca, alia mediæ antiquitatis, alia recentia, nonnulla etiam domestica. Præterea à qualitate rerum. Nam quædam sunt militaria, quædam ciuilia. Et quædam clementer facta, quædam fortiter, quædam sapièter. Atq; item de cæteris, & id quidem est infinitum. Postremo è conditione personarum, Alia sunt principū, iudicum, parcutum, seruorum, pauperum, diuitum, mulierum, uirginum, puerorum. Hæc igitur ad unūquęq; locum plurima, uariaq; sunt adhibenda, non solū ex omni Græcorum ac Latinorū scriptorum genere collecta, uerum etiam ex barbaris annalibus. Demum è uulgi rumoribus. Mouent autem potissimum animos antiqua, illustria, nostratia, domestica, id est, suam quęq; gentem, suum quęq; genus. Aut longe minora, ut mulieris, pueri, serui, barbari.

M 3 Quo*

ERAS. ROT. DE COPIA RERVM

QVOMODO TRACTAN
DA SINT EXEMPLA

PORRÒ nò uariantur modo, uerū etiā augetur & crescūt tractatiōe. Cuius ratioēs aliquot indicabimus. Primū augetur cōmendatione. Ea plerūq; sumitur uel à rei, uel ab autoris laude, uel gētis unde ducitur exemplum. Veluti si quis Lacedæmonicū factū, aut dictū adhibeat, præfari poterit. Eam gentē sapiētia, & rei militaris, ac ciuilibis disciplina, cæteris longe antecelluisse, & exemplis pulcherrimis semper abundasse. Si q̄s è Plutarcho citabit exemplum, præfertur licebit eum autorem unū omnium esse grauissimum. Quippe qui summā philosophiæ scientiā, cū historicorū eloquētia cōiunxerit, ut in eo non solum historiæ fidē, uerū etiā autoritatē, & iudiciū sanctissimi, doctissimiq; philosophi spectare oporteat. Item si quis M. Attili Reguli ad hostem redeuntis exemplum uelit adducere, poterit ad hunc præloqui modum. Inter tan multa Rhomane uirtutis insignia decora, nullū unquā facinus pulchrius extitit, aut etiā laudatius quā M. Attilij, Huiusmodi cōmendatiūculas licebit effingere uel lōgiores, uel breuiores, utcūq; locus postulabit. Affingēde sūt autē q̄ maxime sint ad id quod agitur adpositæ. Velut si in exemplo desiderabitur fides, autor à grauitate, fidēq; cōmēdetur. Si piū uideri uoles q; adfersumatur à pietate cōmendatio. Atq; item de cæteris.

SECUNDVS MODVS LOCVP
PLETANDI EXEMPLA.

Locuples

Apud. Ci.
S. offi.

Locupletatur itē exēpla, si fusius aut latius expli-
cetur, cū exaggeratiōibus, atq; amplificatiōibus.
Nā qui breuitati studebit, huic satis erit exēplū, ceu notū
uerbo significasse. Id qđ facit M. Tul. pro Milone. Neq;
enī posset ille Hala seruilis, aut P. Nasica, aut L. Opi-
mius, aut me cōsule senatus nō nefarius haberi, si scelera
tos interfici nefas esset. At qđ copiā adfēctabit, is, id quod
gestū sit, locupletius narrabit. Ita ut fecit in eadē orōne
Cicc. Pudiciā cū eriperet militi tribūus militaris ī exer-
citu C. Marij, propinquus eius Imperatoris ab eo interfe-
ctus est, cui uim adferbat. Et addidit epiphonema, face-
re enim probus adulescens periculose, quā turpiter per-
peti maluit. Atq; hunc ille sūmus uir scelere solutū picu-
lo liberauit. Quāquā in his qđ ad ostētationē parata sunt,
licebit diutius exēplis locupletādis īmorari, p̄cipue si res
sit huiusmodi, ut aliqua uoluptatis illecebra retineat au-
ditorē. Quōd genus fuerit, si qđ psuadere studeat ad pru-
dentiā cōparandā multū cōducere peregrinationes, mul-
tarū rerū inspektionē, in Solonis laude aliquādiu cōmo-
ratus, & quā ciuitatē reliquerit, & quā ob causā, &
qđ maria trāsmiserit, & quas barbaras natiōes, quo capi-
tis piculo adierit, & qbus cū sit cōgressus, & qđ mirā-
dū cōspexerit, & quantū tēporis absuerit, & quāto il-
lustrior simul ac sapiētior in patriā redierit, fusius pote-
rit enarrare. Cuiusmodi fermē sūt exēpla de Pytagora,
atq; Apolonij peregrinatione, apud Diuū Hieronymū in
præfatione, quā uniuersæ scripturæ diuine præponunt.

Cicc. pro
Milone.

M 4 Sed

Sed huiusmodi rationis commodissimum exemplū est apud M. Tullium statim in principio secundi de inuentione libri de Zenzide, qui Helenam picturus, uir ginis aliquot eximie formae poposcit, ut ex singulis quod esset optimum eligens, absolutū formae simulacrum ederet.

DE EXEMPO FABULOSO.

ATq; eadem dilatandi cōtrahendiq; ratio locū habet in fabulosis quoq; exēplis. Nā & fusius & contractius exponi poterunt, si rex ac decor patitur, Verum in his quae omnino fide carent, nisi iocabimur, praefari conueniet à uiris priscis ac sapientissimis, ista non siue causa fuisse conficta, neq; temere tot iam seculis magno mortalium consensu fuisse celebrata, deinde quid si bi uoluerint, interpretabimur. Veluti si quis persuadere uelit, nō esse sectandum id, à quo natura quis abhorreat, dicet, hoc ueteres illos, ac sapientes scriptores, & perspexisse prudenter, & aptissimo figmento significasse, prodita gigantum fabula, quorum temerarij conatus infeliciter cesserint. Aut si quis proponat hominem auarū, tam non habere quod habet, quàm id quod non habet, praefatus, adhibebit Tantali fabulam. Si proponat uiri sapientis esse munus, ut animi motus ratione iudicioq; coherceat, allegabit, quod est apud Homerum primo lib. Iliad. de Achille, iam manū ad mouente capulo, & Pallade à tergo reuocante. Item si quis proponat, ueram uirtutis laudem non parari, nisi qui sit multis iactatus casibus, uarijsq; exercitus periculis, cum huiusmodi quàm diximus

De gigan.
Ver. I. geo.
Vide &
Macrob.
I. Satur.

diximus præfatione Vlysses adducet Homericum. Quã
 quam autem nõ ubiq; perinde obuia est allegoriæ ratio,
 tamen illud extra controuersiam est, apud antiquitatis
 peritos, in omnibus ueterum poetarum figmentis subesse
 allegoriã, uel historicam, uel theologicã, uel physicã,
 uel moralem. Nonnunquam unum atq; alterum allego-
 riæ genus permixtum. In quibusdã haud magni nego-
 cij est allegoriæ sensum deprehendere. Quis enim non in-
 telligit, nam de his quæ ad mores atinent, magis libet
 exẽpla ponere, Icari in mare delapsi figmentũ admonere
 neq; altius efferatur, quã pro sorte sua? Sic nimirum fa-
 bula Phaetontis monet, ne quis munus administrandũ
 suscipiat maius qua pro uiribus. Sic Salmoenus in tarta-
 ra datus præcept, docet non esse æmulandum quod lon-
 ge supra fortunã nostram habeatur. Sic Marsias excoria-
 tus docet, non esse certandum cum potentioribus. Quid
 autem aliud sibi uult Danaes auro deceptæ fabula? nisi
 quod & Flaccus interpretatur, nihil tam esse munitũ,
 quod non expugnctur pecunia. Nihil tam incorruptum,
 quod non muneribus uitietur. Quid Herculis labores, ni-
 si sudoribus, ac iuuãdis alijs, famam immortalem para-
 ri? Quid Midæ uotum, nisi auaros & insatiabiles suis
 ipsorum opibus præfocari? Quid iudiciũ nisi dotibus in
 genij cum pecuniæ studio nequaquam conuenire? Quid
 Bacchus à fulmine cõflagrãs, in Nympharũ aquas inie-
 ctus, nisi uini ardorẽ, sobrio elemẽto restinguendũ esse?
 Quod græco etiã epigrãmate testatum est, quid inuit

Quid poetarum figmentis subest.

Oui. 2. me.
 De quo
 Ver. 6. ene
 Apd Oui.
 6. meta.
 Li. O darũ
 9. odc. 16.
 De quo. 9.
 meta.
 Vide Ho.
 Iliad. 7.
 De qua
 odiss. 11.
 Græc. epi-
 gra. Mele.
 scil. poetæ
 quod extat
 Circes

Circes fabula, ueneficij homines uertentis in feras? nisi
 eos qui nequaquam ratione ducuntur, id quod hominis
 est proprium, sed totos sese dediderunt turpibus adfecti-
 bus, iam præter hominis uocabulū, nihil hominis habe-
 re, sed ad pecudum degenerasse naturā, putā libidine, in
 ursos: somnolētia, ignauiaq; in sues: ferocitate in leōes,
 atq; item de consimilibus. Quid Vlysses, qui solus pocu-
 lo epoto, uirgaq; monstrosa percussus, nō est mutatus,
 nisi firmum illū & constantem sapiētis habitū, qui nec
 frangi terroribus, nec ullis adfectuum illectamētis ab ho-
 nesto potest adduci? Quid lotus semel gustata, iam nō si-
 nens abire socios, nisi dulce, blandumq; turpium uolu-
 ptatum uenenum, à quo non admodum difficile sit absti-
 nere, Relinquere, posteaquā gustaris, difficilimū? Quid
 syrenum cantus, nisi assentationem, ut rem omnium blā-
 dissimam, ita & pestilentissimam? Quid Scylla & Cha-
 rybdis, angusto inter se se discrimine distātes, nisi uirtu-
 tis uiam angustam esse. Hinc atq; hinc finitimis instanti-
 bus uitijis, puta inter luxū, & sordes, frugalitatē. Inter
 quæ sic est moderanda uita ratio, ut quoniam medium
 in omnibus exacte tenere difficilimum est, cō potius uer-
 gas, ubi minus sit periculi, quemadmodum fecit Vlisses
 Quid moly radice nigra, sed flore lacteo, herba mortali-
 bus inuētū difficilima, nisi sapientiam, ad quam primus
 aditus arduus ē, ac sudoris plenus, fructus suauissimi?
 Quid item ramus ille aureus apud Maronem, nisi sapi-
 entiam in abdito sepositam, paucisq; deprehensam? Sed
 ne

apud Eras-
 mū in pro-
 uerbio, Per-
 didisti ui-
 nū infusa
 aqua,

Vide Ho-
 me. odysf.
 9.

Home.
 odysf. M.
 εἶσιν ἰδέ-
 μελανέσ-
 κε γάλακ-
 τι δὲ ζῆκε
 λον ἀνθοσ
 μῶλυ δὲ
 μὴν καλέ-
 ουσι δ' εὐί.
 Home. odi
 ff. κ.
 6, Aene.

ne longiores simus, huius generis interpretationum quã
 talibet uim suppeditabit Eustathius enarrator Homeri.
 Nos quoq; quondã adulescentes hisce de rebus nomihil
 attigimus, in libris quos inscripsimus ἀντιβαρβάρους
 Porrò in hoc genere molliora sũt ea quæ à Poetis in hoc
 ipsum fiela constãt. Velut quæ ad imitationem humanæ
 uitæ Dijs affingunt. Quod genus cum Martem à Vul-
 cano uinculis irretitũ facit Homerus. Cũ Iupiter, ἀγρυ-
 λομῆτις emissio somnio, spem iniicit capiendæ Troiæ,
 cum longe aliud ageret. Nam hæc Regum ars est, quos
 dam rumores data opera in uulgus spargere, cum mul-
 to aliã apud se destinarint. Atq; his etiam moliora, quæ
 sic à Poetis celebrata sunt, ut ad historiam, non ad fabu-
 las possunt referri. Qualis est Orestes parricida, cũq; hoc
 Pyladis amicitia. Sunt enim qui rem gestam adfirment.
 Qualis Alcestis mariti mortem sua redimens. Cuius etiã
 meminit Vale. Maximus. Itẽ Codri ac Mœnecei mors.
 Qu. Curtij, Deciorũq; factis annumeratur. Et inter ami-
 corũ paria, Theseus. & Pyrihous. Castor. & Polux
 referuntur. Qualis item Arion à Delphino reuectus in pa-
 triam. Mam diuus Augustinus historiam autumat. Cer-
 te apud Vergilium, ac præcipue Lucanum, nõ dubium
 quin pleraq; ad historiã pertineãt. Quanquam & Hero-
 doti pleraq; fide carent. Et Xenophon Cyropædiã magis
 ad exẽplũ instituedæ uitæ, quã ad fidẽ historiæ scripsit.
 Quæ si pro ueris accipiantur, fide ualẽt. Sin pro fiẽtis, cũ
 sunt à sapientissimis ac probatissimis autoribus prodita,
 hoc

Eustathius

8. Odyss.
li. 2. Iliad.Li. 4. cap.
de amore
cõingali.
de quibus
Vale li. 5.
ca. de pieta-
te erga pa-
triam.
Gel. li. 16.
cap. 19.

hoc ipso ualent, quod ab ijs conficta sunt, quorum autoritas præcepti uigorem obtinet. Contra sunt apud poetas exempla certæ historicæ fidei, de Scipiõe, De Amibale, de Augusto, de Pompeio, de Iulio. Sunt rursus alia, quæ nullus inficias eat esse conficta. Sed quoniam constat in hunc ipsum usum esse conficta, & à magnis conficta autoribus. Nimirum exempli pondus habent. Quo de genere sũt, Inuidia dea, fama, Ate, Litæ, de quibus supra mentio facta est. Præterea psonæ, quæ in Dramaticis, aut mixtis poematis inducuntur. Præsertim comœdijs cum quibus dialogi multũ habet affinitatis. Etenim si quis suadeat cauẽdũ esse paritibus, ne suq̃d peccet, testibus liberis peccet, nõne exẽpli uim habebit Clitipho in sene seipsum excruciate, loquẽs ad hunc modũ. Perij is mihi ubi adbibit plus paulo, sua quæ narrat facinora. Nunc ait periculũ ex alijs facito, tibi quæ ex usu fiet, astutus, Næ ille haud scit quàm mihi nunc surdo narret fabulam. Aut si quis suadeat iuxta sapientis responsum, æqualem esse ducendam uxorem, alioqui non uxorem duci, sed heram. Si pauper diuitem adiunxerit, nonne exempli instar habebit Chremes in Phormione, Nausistratam perinde ut dominam timens? Item si quis suadeat neque firmam satis, neque tutam pauperi cum opulenti esse amicitiam. Nonne pro exemplo ualebit Euclio Astulularia Plautina, loquẽs ad hunc modum, Pauper Megadori diuitis depræcans affinitatem. Venit hoc mihi in mentem & c. nam locus notissimus est. Rursum ubi differas improbe facere parentes,

Fama. Ver
4. Aene.
O ui. 2. me
De q̃ Ho
me. 9. Iliad.
Exempla
comica.

tes, qui seuiunt in liberos delinquentes, cū ipsi senes peccent grauiora, Nonne rectè citabitur modo dicta Nausistrata, loquens hoc pacto, adeo indignum tibi uideatur, si lius, homo adulescens, si habet unam amicā. Tu uxores duas? Nihil pudet. Quo ore illum obiurgabis? Responde mihi. Sed nē ego ineptus, unum aut alterum exemplum profero, cū tota comædia nihil aliud sit, quàm hu mane uite simulacrum. Poterā item è Tragedijs, Eclogis, dialogis similes formas proferre. Sed in commentario abunde satis arbitror uiam ingeniosis indicasse. Equidem æstimo exempla non solum de his quæ diximus, uerum etiam à mutis animantibus, atq; etiam inanimis rectè sumi. Quanquam uidentur ad ὁμοίωσι magis pertinere, ueluti si quis proposita, descriptaq; formicarū industria, ad rem labore parandam adhortetur. Aut si quis exposita apum politia, hominis ad legum, ac disciplinæ ciuilis obseruationem extimulet. Aut si quis detestetur in gratitudinem, adducto exemplo leonis, cuius ex Appione meminit Gellius, draconis qui nutritium à latronibus obfessum cripsit, autore Plinio. Aut si reprehendens hominem ab amicitia alienum, qui nec amet ullum, nec à quoquam ametur, Delphini proferas exemplum, puerum adamantis, aut Aquilæ uirginis amore flagrantis, aut Mænetis, ferrū ad se trahentis. Sed hisce de rebus plura fortassis, ubi de parabola disputabimus. Nunc ad institutū.

Quid comædia.

Vide. hor. 1
Ser. Sa. I.
Deqbus. 4
Georgi.
Li. 5. c. 14.
Li. 10. cap.
74. Vide
Gel. lib. 7.
ca. 8.
Pli. lib. 10.
cap. 5.

TERTIVS MODVS LOCVP
PLETANDI EXEMPLA

Dilatantur

Dilatantur exempla utriusq; generis, hoc est tam fabulosa, quam historica, præter iam dictos modos etiam parabola, quam eandem ὁμοίωσι uocant. Cicero collationem uertit. Tum comparatione, siue contentione. Parabola est, cum acommoda similitudo, quod adductum est exemplum ostendit aut simile esse, aut dissimile, ut contrarium. Simile ut non aliter quam Camillus rem Rhomanam à Gallis oppressam, & in extremam perniciem adductam, sua uirtute depulsis barbaris restituit. Ita Laurentius Latinas literas inscitia ferè barbarorum deprauatas, obrutas, extinctas, in pristinum nitorem uelut ab inferis reuocauit. Dissimile, Ut nõ par gratia debetur Laurentio & Camillo, propterea quod hic pietate adductus, capitis sui periculo, patriam à barbaris liberauit. Ille famæ cupiditate comotus, uel potius quam plurimos taxandi libidine, linguam latinam non oppressam restituit, sed ad certas quasi leges redegit, quæ felicius ex eloquentium autorum lectione discebatur. Item Brutus occidit liberos, prodicionem molientes, Manlius uirtutem filij morte multauit. Contrarium, Marcellus ornamenta Syracusanis hostibus restituit, Verres eadem socijs abstulit. Pugnant enim restituere, cum auferendo, hostes cum socijs. Et apud Vergilium. At non ille satum quo te mentiris Achilles, Talis in hoste fuit. Porrò comparatio demonstrat id quod adductum sit, aut par esse aut minus aut maius. Minus, ut si propter matrimonia uiolata urbes euerse sunt, quid fieri adultero par est? Item maiores

Ad Herē.
li. 4. Para
bola quid
Vide liniū
lib. 5. ab ur
be cōdita.

Li. 2. ab ur
be. cond.
Li. 8. 1. de
cade. Li. 2.
Aene.

Ci. pro. les
ge Manil.

maiores nostri sepe mercatoribus ac nauicatoribus iniuriosius tractatis, bella gesserunt, uos tot ciuium Romanorum milibus, uno nuncio, atque uno tempore necatis, quo tandem animo esse debetis? Legati quod erant appellati superbius, Corinthiorum patres uestri totius Græciæ luminen extinctum esse uoluerunt, uos eum regem tutum esse patiemini, qui legatum populi Romani consularem, uinculis ac uerberibus, atque omni supplicio excruciatum necauit. Par ut apud eundem Ciceronem. Et enim mihi ipsi accidit ut cum duobus patricijs, altero improbiſſimo, altero modestissimo atque optimo uiro peterem. Superavi tamen dignitate Catilinam, gratia Galbæ. Maius, ut pro Milone, negant intueri lucem esse fas ei, qui à se hominem occisum esse fateatur. In qua urbe tandem hoc homines stultissimi disputant. Nempe, ea quæ primū iudiciū uisidit de capite M. Hora, fortissimi uiri, qui nondum libera ciuitate, tamē populi Romani comitijs liberatus est, cū sua manu sororem interfectam esse fateretur. Ergo in eo quod proprie uocatur exemplum (est autē rei gestæ, aut perinde ut gestæ, utilis ad persuadendū cōmemoratio) aut breuissime significatur. Quod genus est illud Diui Hieronymi, Memento Daretis & Entelli. Aut latius per collationem accommodatur, per simile, dissimile, cōtrarium, per maius & minus. Atque ea collatio sumitur ab oībus rerū ac personarū circūstātibus, Adiuuatur autē & orōnis artificio, cū uerbis ac figuris ad id accommodis, alia consulto eleuātur, alia tolluntur. Porro quod copiosissime uolet exemplum

Pro lege
Mamilia,

Exemplū
quod
Ver g. 5.
Aene.

exemplū tractare, is singulas similitudinis aut dissimilitudinis partes explicabit, atq; inter sese cōparabit. Quē admodum facit M. Tullius in exēplo, quod superius retulimus, de legato occiso. Subijcit enim partium collationem. Illi libertatem ciuium Rhomanorum imminutam non tulerunt, uos uitam ereptam negligetis? ius legationis uerbo uiolatum, illi persecuti sunt, uos legatū omnī supplicio interfectum relinquetis? Videte, ne ut illis pulcherrimum fuit, tātam uobis imperij gloriam relinquere, sic uobis turpissimum sit, id quod accepistis tueri & conseruare non posse. Quod tamen quantumlibet copiose licebit facere, si quis plures circumstantias inter se componat. Veluti si quis hortetur aliquem, ut filij mortē moderate ferat, & ē gentilium exemplis mulierem aliquā obijciat, quę plurium liberorum mortem fortiter tulerit. Post enarratam rem ita cōparabit. Quod mulier imbecilla potuit, tu uir barbatus non feres? illa cum natura uicit & adfectum matris, tu ab altero superaberis? Illa complurium liberorū iacturam animo fracto pertulit, tu unum extinctum inconsolabiliter defles? Adde quod illius filij simul omnes naufragio perierunt, morte uide licet in gloria, tuus in bello fortiter pugnans occubuit. Illa non habebat cui filios honeste imputaret, tu filium impendisti patrię. Illi uere totiꝫ perierunt, tuus immortalī gloria semp uicturus est. Illa naturę gratias agebat, quod aliquando tot liberorum mater fuisset, tu tantum meministi te optimum perdidisse filiū? Illa non habebat

sarcinendę

Thema.

sarciendæ orbitatis spem, quippe maior quàm ut uterū
iam ferre posset, tibi Et uxor fœcunda, & ætas etiam
dum integra, ualensq;. Ergo quod barbara muliercula p̄
stitit, tu uir Rhomanus non præstabis? Quod contem
nere potuit literarum imperita, hoc te tot præditum li
teris, tantum philosophiæ professorem, frangit? Deniq;
quam animi fortitudinem præstitit pagana, hanc homo
Christianus non exhibebit? Illa credens post rogum ni
hil superesse, tamen luctum indecorum existimauit, tu
doctus, eos demum uere uiuere, qui cū laude excesserint
ex hac uita, sine fine clamas tibi peruisse filium, Et quod
illa æquo animo reddidit naturæ, tu Deo repetēti nō red
dis? Illa fortiter paruit necessitati, tu Deo repugnas? Ex
hac forma satis opinor adparet, quibus modis oporteat
exempla conferre, quāquā in ueris causis, quoniam ma
ior est circumstātiarū copia, facilius est inuenire uarias cō
tentionibus, sententias, Et epiphonemata, nō inconcinne
posse admisceri. Velut in hoc eodem exemplo, post pri
mam collationem. Quod mulier inbecilla potuit, tu uir
barbatus non poteris? Subijci poterant sententiæ, Natu
ra discreuit sexum, tu nō discernis animum. A muliere
nemo fortitudinis laudem expectat, Vir nisi forti sit ani
mo, nec uiri nomine censetur. Vir utrunq; significat, &
sexum robustiorem, & animum in fractum. Turpiter
barbam gestat, qui pectoris robore superatur à foemina.
Item post illam contentionem, Illa non habebat cui filiū
N imputaret

imputaret honeste, tu filium impendisti patrie. Poterāt affingi sententiæ fermè huiusmodi, Magnum doloris solatium est, habere cui honeste possis imputare fortunā, Vt nulli iniustus, ita nec gloriosius impenditur filius, quā patrie. Rursum post illam. Ille uerè totiꝫ perierāt, tuus immortalis gloria semper uicturus est. Adijci poterāt huiusmodi. Longe foelicius honesta fama, quam hoc cōmuni spiritu uiuitur. Corporis uita & calamitosa est, & omnino, ut nihil accidat, breuis, deniq; cū pecudibus cōmunis, Illa clara sempiternaq;, homines in diuorum cōsortium referens. Ad eundem modum singulis collationum partibus, sententiæ subijci poterant. Sed hæc obiter indicasse sat fuerit. Nam de sententijs suo loco dicemus.

DE PARABOLA.

Exēplū qd
a Parabo
la:

Iam uero si quis parabola ab exēplo separet, ut exēplū sit certæ rei gestæ. Parabola, similitudo sumpta ab his quæ sunt, aut quæ natura, casu uè rebus adiuncta sunt, ut Attilius ad hostes reuersus, exemplum sit seruandæ religionis ac fidei, At nauis pro uetorum ratione uelum tollens, aut contrahens, in hoc aut illud latus transferens, parabola sit, quæ doceat sapientem tempori cedere oportere, ac rebus presentibus sese accommodare. Tamē eadem dilatandæ parabolæ ratio, quam in exemplo demonstrauimus. Nam aliquando uerbo notatur, Vt nō intelligis tibi uertenda uela. Aut desine lauare laterem. Vt iam uel allegoria sit, uel metaphora. Aliquādo latius explicatur, & apertius accommodatur. Quod facit. Ci

cero

cetero pro Murena. Quod si è portu soluentibus, qui iam
 in portum ex alto inuehuntur, prædicere summo studio
 solèt tempestatum rationem, & prædonum & locorū,
 quod natura fert, ut his faucamus, qui eadem pericula,
 quibus nos perfuncti sumus, ingradientur. Quo me tan-
 dem animo esse oportet, propè iam ex magna iactatio-
 ne, terram uidentem, in hunc cui uideo maximas tempe-
 states esse subeundas. Rursum in eadem oratione ut aiunt
 in grecis artificibus eos auæodos esse, qui citharædi fieri
 non potuerint. Sic nonnullos, uidemus, qui oratores eua-
 dere non potuerunt, eos ad iuris studium deuenire. Superi-
 orem Ciceronis parabolam sic imitatus diuus Hierony-
 mus in epist. quadam ad Heliodorū. Et ego non integris
 rate uel mercibus, nec quasi ignarus fluctuum & indo-
 ctus nauta præmonco, sed quasi nuper naufragio eie-
 ctus, in littus timida navigaturis uoce denuncio. In illo
 æstu Charybdis luxuriæ, salutē uorat. Ibi ore uirgineo
 ad pudicitie perpetranda naufragia Scyllæum renidens
 libido blanditur. Hic barbarum littus. Hic diabolus py-
 rata cum socijs portat uincula capiendis. Nolite credere,
 nolite esse securi, Licet in modū stagni fusum æquor ar-
 rideat, licet uix sūma iacētis elemēti spiritu terga crispē-
 tur. Magnus hic cāpus mōtes habet. Intus est periculū,
 intus est hostis, Expēdite rudētes, uela suspendite. Cruce
 antennæ figatur in frontibus. Tranquillitas illa, tempe-
 stas est. Hic si quis singula pericula, quæ à uitjs aut im-
 probis aut aliunde bonis moribus imminēt, uelit cōferre

Cice. pro
 Murena

Hiero. in
 epist. ad
 Heliodo-
 rum.

N 2 cum

cum singulis, quæ nautis uitæ discrimen adducere so-
 lent. Deinde per cōparationē maius, aut minus. Item dis-
 simile aut contrarium ostendere. Postremo sententijs &
 epiphonematis, ut inciderint exornare, nimirum latissi-
 me dilatabit orationem. Velut in hoc exemplo. Ut quo p̄-
 ciosior est res, hoc & diligentius solet asseruari, & im-
 pendī circumspectius. Ita tēporis quo nihil est preciosius,
 summa habenda est ratio, ne quid effluat sine fructu. Et
 enim si curatores dari solēt his qui gemmas & aurum
 temere profundunt, Quæ tandem erit insania, tēpus pul-
 cherrimū, immortalis Dei munus, aut ocio aut inhone-
 stis studijs turpiter consumere? Quid enim p̄dis, cū tēpus
 perdis? nisi uitam? Aut uita quid esse potest charius? Et
 cum una gēmula perijt iacturam uocas. Cum totus pe-
 rijt dies, hoc est bona uitæ portio, iacturam non uocas?
 Præsertim cum illa perdita, aliunde possint recuperari,
 temporis irreparabilis sit iactura. Præterea illa cum tibi
 pereunt, alijs plerunq; lucro sunt. At temporis dispen-
 dium in nullius transit compēdium. Nullum est dānum,
 ex quo non aliquis emolumentum aliquod sentiat, præ-
 ter damnum temporis. Adde his, quod illarum opum ia-
 ctura sæpe saluti fuit. Nam diuitiæ plerunq; uitiorum
 materiam ministrant, ita ut præset temere profudisse,
 quàm attente adseruisse. Quanto cuiusq; rei usus hone-
 stior, tātō turpior profusio. At nihil pulchrius, nihil præ-
 clarius, quàm bonas horas bene collocare. Illa ut quā ma-
 xime serues, sæpenumero tamen uel casus eripit, uel ho-

mo tollit, ut iactura te calamitosum dumtaxat, nõ etiã turpem reddat. At temporis amissio, quoniam non nisi nostro uitio contingit, non miseros solum uerum & infames reddit. Pessimũ infamię genus, quoties culpa in nullum conferri potest, præterquam in eum qui patitur malũ. Illis fundos, aut ædes, mercari poteras, bonã mētem non poteras. Hoc præter alia animi ornamenta, parare poteras immortalitatem. Nulla est tam breuis uitę portio, in qua non magnus aliquis ad fœlicitatem gradus fieri poterat. Postremò de illis male insumptis, patri fortassis rationem redditurus eras, de horis male trãfactis, deo. Sed satis est indicasse, in quantam amplitudinem dilatarì possit collatio, si quis ad eum modum singulas circumstãtias uelit componere, atq; ornare. De dissimili eadem est tractãdi ratio, cuius hoc sit exemplum. Neq; enim ut nauis utilior noua, quã uetus, sic & amicitia. Nec ut laudãda, quę pecuniam pluribus largitur, ita & quę formam. Neq; enim ut in cursu melior est, q̃ lampadem accipit, quàm is q̃ tradit, Ita in bello melior est Imperator qui exercitũ accipit, quàm qui tradit. Porro quemadmodũ ab omni genere rerum collationes dici possint, superiore commentario demonstratum est.

DE IMAGINE.

EΙΚΩΝ, quã Latini uocãt imaginẽ, collationi uideatur affinis. Tametsi magis ad euidẽtiã, aut grauitatẽ aut incũditatẽ orõnis facit, quàm ad probationem. Ceterũ quãquã exemplorum & similiũ usus ad eadẽ

N 3 ista

Vide Fab. l.
5. ca. de exē-
plis.

Exēpla in-
ductionū .

Exēpli hu-
ius mentio
fit apud Va-
llam li. 3.

ista confert, tamen ad faciendam fidem non uulgariter adiuuant, præsertim cum per inductionem, quam græci uocant ἐπαγωγὴν adhibentur. Quo in genere plurimus est Socrates Platonicus. Exemplum per inductionem adhibebitur hoc modo. Dic mihi quem tandem fructum adtulit Demostheni insignis eloquentia. Nempe præter alia incommoda, infœlicissimum & miserandum exitium. Quid autem præmiij Tyberijs Gracchis adtulit? Nimirum cædem & miseram, nec satis honestā. Quid porrò illi tantopere laudato Antonio? Scitè & hic latronum sicis crudelissime cōfossus est. Age Ciceroni eloquentiæ parenti, quam mercedem adtulit? Nonne mortē & acerbam, & miserandam? Inunc & tot uigilijs ad summā eloquentiæ laudem emittere, quæ præstantissimis quibusq; uiris semper exitio fuit. Simile adhibetur per inductionem hoc modo. De nauigando num melius disputabit nauita, quam medicus, an non medicus rectius de medendi ratione differet, quā pictor? Num pictor de colorum, & umbrarum, ac linearum ratioe melius dicet, quā sutor? Nū auriga de ratioe moderandi currū melius, quā nauta? Ea plurima cōferantur, faciūt ut oīno probabile uideatur unūquēq; melius de ea re dicturū esse quā melius norit. Deinde ad rē accommodatur similitudo. At quid orator, q̄ de omni re profitetur optime dicturum? Notum est exemplum de Aspasia, ex Aeschine.

DE CONTENTIONE DE-
MONSTRATIVA.

ES

Est & generalis quaedam contentio, praesertim in genere demonstratiuo, quoties laudandi, vituperandiue gratia, personam cum persona conferimus, Vt si quis Iulum pontificem Rhomanum laudaturus, eum cum C. Iulio Caesare componat, atque illius benefacta cum huius comparet. Aut contra, vituperaturus, malefacta cum malefactis conferat. Item si quis Maximilianum laudaturus, eum componat cum M. Antonio Imperatore. Est et rerum comparatio, quod genus est si quis historiam laudans, eius utilitates comparet cum eorum benefactis quae re bellica Rempub. auxerunt. Aut poeticam laudare cupiens, huius comoda cum philosophiae commodis committat, atque expendat. Est & unius ad multa comparatio. Vt si quis historiae laudes ex aggerare cupiens, eam cum laudatissimis quibusque disciplinis comparet. Atque in his duplex est ratio. Aut enim alterius partis bona eleuas, alterius amplificas. Aut alterius partis sic exaggeras laudes, ut praeferas tamen quod laudandum susceperis. In vituperando attollis vitia sed, sic ut scelestiorem tamen ostendas quem insectaris.

DE IVDICIIS.

Ad exemplorum genus referuntur & iudicia, quae Graeci κρισεις adpellant. Eae sunt sententiae scriptorum illustrium, gentium, uirorum sapientium, aut elarorum civium. Ex antiquis ac celebratis Poetis magna uis iudiciorum colligitur. Item ex historiographis, ex Philosophis, ex arcanis litteris. Nam his rursus eadem uarietas, quae in exemplis ostensa est.

N 4 Sunt

Sunt & apud græcos, qui in his undecunq; colligendis laborarunt, quorum de numero Stobæus. Idem ualēt sapientium apothegmata Cuiusmodi sunt illa sapientū dicta, & quæ referuntur à Plutarcho. Et hoc uarium genus est. Etenim si spectemus rem, sunt militaria, sunt philophi: si personas, sunt regum, sunt sapientum, sunt popularium. Si qualitatem, sunt grauius dicta, sunt facete dicta, sunt acute dicta. Huc pertinent & prouerbia, uel ab autoribus sumpta, uel uulgo iactata. Nā publica gētium instituta non uideo quid ab exemplis differant. Certe oracula & responsa numinum, iudicijs subiiciuntur. Veluti si Socratem probes sapientem, quod ita Apollinis oraculo sit iudicatum.

DE SENTENTIIS.

Est sententiarum genus, non illud quidem petitum ab autoribus, sed à nobis ad præsentis rei cōmoditatem confictum. Eas licebit omnibus orationis partibus admiscere. Atq; adeo unus locus cōplures sæpenumero sentētias parit. Incidunt enim & in narrādo, & in mouendis adfectibus, non solum in probatiōibus. Quinetiā sæpenumero transitiones per sentētias fiunt. Quæ si in loco adhibeantur, haud mediocrem orationi copiā adiungent. Neq; id sine grauitate, aut gratia. Sunt autem sentētiarum uariæ formæ. Siquidem alia sunt καθολικαί, ut, inuidia ipsa suum supplicium est. Alie non placent nisi ad rem relatæ. Vt nihil tam populare quàm bonitas est. Alie quæ ad personā referātur, Vt princeps qui uult

omnia

Vide Xenophontē in apologia pro Socrate. Vide. Fa. li. 8. ca. de generibus sentētiarū.

Cice. pro lig.

omnia scire, necesse habet multa cognoscere. Rursū alia simplex. Vt omnia uincit amor. Alia rationem habet subiectam, aut admixtam, ut in omni certamine qui opulentior est, etiam si accipit iniuriam, tamen quia plus potest facere uidetur. Quaedam duplices sunt ex partibus contrarijs, nulla tamen addita ratione. Vt obsequium, amicos, ueritas, odium parit. Quaedam ex diuersis. Mors misera non est, aditus ad mortē miser est. Huic generi si ad utrāq; partē ratio subiiciatur, quadripartita fuerit sententia, ad hunc modum. Qui adolescentiū peccatis ignosci oportere putant, falluntur. Hæc prima sententiæ pars. Et subnectitur ratio. propterea q; ætas est impedimento bonis studijs. Deinde tertia pars erit. At hi sapienter cogitant, qui adulescentes maxime castigant. Et rursus additur ratio, Vt quibus uirtutibus omnem uitam tueri possint, eas in ætate maturissima uelint comparare. Id exemplum etiam si est in Rhetorica ad Herennium scripta, tamē mihi sanè non admodum arridet. At non est arduum aliud huiusmodi fingere, Iuuentutem decet industria. Adijcitur ratio. Nam turpe sit eas dotes, quas natura ad bonas artes, comparandas illis annis attribuit, in ocio, scediſq; uoluptatibus consumere. At senectutem opulentia decet. Huic quoq; subiicitur ratio. Vt ætas nature præsijs destitutor, exterarum rerū admimiculis utiq; fulciatur. Item aliud. Senectus inops, calamitosa, indocta, turpis. Nam & miserum tum egere, cum imbecillitas nature pecuniæ subsidia præcipue requirit. Et turpe, tū res optimas

Eglo. 01:

Teren. in.
And.Ex Cice. li.
4. ad Herē
ca. de sentē
tia.

timas nescire cum nec discere decorū est, & docere pulcherrimum. Rursus est sententia recta. Ut tam deest auro quod habet, quam quod non habet. Est figurata. Ut seruare potui, perdere an possim rogas? Est communis rerum. Ut nocere facile est, prodesse difficilius. Est ad personas accommodata, ut iam minus adpareat sententia, ut est illud M. Ciceronis, Nihil habet Cæsar, nec fortuna tua maius quam ut possis, nec natura melius, quam ut uelis conseruare quam plurimos. Est illud etiam tacitum, & quasi dissimulatum sententiæ genus. Et cæco carpitur igni. Explicuit enim Oui. Teclius magis aestuat ignis. Itē in narrando. Pars maior uincit minorem. Explicabis si dixeris. Ferē fit, ut pars maior uincat meliorem. Iam aliud genus sententiæ, quod ἰσοφωνίμια Græci, Fabius adclamationem appellat. Ea est rei narratæ uel probatæ summa adclamatio. Narrate, ut apud Vergilium. Tante molis erat Romanam condere gentem. Probate, apud M. Tullium pro Ligario, Quorum igitur impunitas Cæsar tuæ clementiæ laus est eorum te ipsorum ad crudelitatem acuet oratio? Neque tamen quoduis epiphonema continuo sententia est, etiam si plerumque est, uerum quicquid in clausula argute additum fuerit aurem, ἰσοφωνίμια dici potest. Quod genus proprium est epigrammatis. Vnde apud Martialem sepe numero carmen epiphonemate clauditur. Vtitur & Val. Maximus frequenter hoc genere. Item Seneca suas epistolae ferē claudit epiphonemate. Neque defuerunt quibus epiphonematum usus adeo impense placuit, ut omni lo-

Pro Ligario.

4. Aene.
In amoribus.
In p̄fatione. 3. De
cadis. Fabi.
lib. 8.

1. Aene.

Sic. li. Epigrammatis.
ad Cædidum. Das
nihil & dicis
Cædide

co, omni sensui clausulam adclamatoriam subiiciendam existimarint. Sed ut sententiarum omnium, ita & adclationū debet esse modus. Ut ibi demum adhibeas, ubi locus postulat, aut certe patitur. Est Noema sententiæ genus quod non dicitur, sed intelligitur. Quod genus est illud dicitur. Et in quodam agente cum sorore Talionis, quod sibi dormienti pollicem resciderat, cum illa fratrem sepius à ludo gladiatorio redemisset. Eras dignus ut haberes integram manum. Nam intelligitur ut rursus in ludo depugnares. Sunt noua sententiarum genera ex inopinato, & ex alio relatis, & ex alio translatis, ex geminatione, ex contrarijs. Quorum exempla si quis desideret, ex Quintiliano petat licebit.

DE EXPOLITIONE.

Cum hoc sententiarum genere, quod superius ostendimus, ex quattuor constare partibus, cognationem habere uidetur, Expolitio. Sic enim uocant, quoties eodem in loco diutius comoramur, & eandem sententiam alijs atque alijs modis uariamus, simul & locupletamus. Comutatione uerborum, cum eadem res alijs atque alijs, alijsque figuris, sepius effertur. Comutatione prononciationis, cum alio atque alio uultu, gestu, uoce. Comutatione tractationis, cum quod iam sub persona nostra diximus, idem aliam, sed paulo aliter dicentem facimus. Vel cum quod sedatius est disputatum, id acrius atque inflammatius efferrimus. Verum copiosissima expolitio septem constat partibus. Propositione, ratione, duplici sententia, cui ratio item duplex subiici

Comuta-
tio uerbo-
rum.

Pronuncia-
tionis Tra-
ctationis

ERAS. ROT. DE COPIA RERVM.

Exemplū
expolitiōis

Subijci potest, Contrario, simili, exemplo, cōclufione. Exēplum erit huiusmodi. Sapiens nullum pro Repub. uitabit periculum. Ideo quod sepe fit, ut cum pro Repub. perire noluerit, necessario cum repub. pereat. Et quoniam sunt omnia commoda à patria accepta, nullum incommodū pro patria graue putādum est. Hæc est prima pars, qua tota res simpliciter exposita est, & rationibus confirmata, cui subditur duplex sententia, aucta totidem, aut pluribus rationibus. Ergo qui fugiunt id periculum, quod pro Repub. subeundum est, stulte faciunt. Hæc est sententia, cui subneclitur ratio. Nam neq; effugere id possunt, & ingrati in ciuitatē reperiuntur. Deinde additur altera sententiæ pars. At qui patriæ pericula suo periculo propellunt, ii sapientes putandi sunt. Mox adijciuntur rationes, cum & eum quem debent honorem Reipub. reddunt, & pro multis perire malunt, quàm cum multis. Iam adiungitur contrarium. Etenim uehementer est iniuquum, uitam à natura acceptam per patriam, cum serua ueris, naturæ cum cogat reddere, patriæ cum roget, nō dare. Et cū possis cū summa uirtute & honore pro patria iterire, male p̄ dedecus & ignauia uiuere, pro amicis & parētibus, ac cæteris necessarijs adire periculū cū uelie, pro Repub. in q̄ & hoc, & illud sanctissimū patriæ nomē continetur, nolle in discriminē uenire. Deinde adhibetur simile. Itaq; uti contemnendus, qui in nauigando nauim, quàm se mauult incolumem, ita uituperandus qui in Reipublicæ discriminē, suæ salutis plusquam communi

muni consulit. Naue facta, multi incolumes fuerunt. Ex naufragio patriæ, saluus nemo potest enatare. Sub hæc exemplum annectitur. Quod mihi uidetur Decius intellexisse, qui se deuouisse dicitur, & pro legionibus se in hostes immisisse medios, unde uitam amisit, non perdidit. Re enim uilissima, maximam redemit. Vitam dedit, accepit patriam. Amisit animam, potitus est gloria, quæ cū summa laude prodita uetustate, quotidie magis enitescit. Demum adponitur conclusio taquam epilogus. Quod si pro Repub. debere accedere ad periculum, & ratione demonstratum est, & exemplo comprobatum, hi sapientes sunt existimandi, qui nullum pro salute patriæ periculum uitant. Ergo conueniet huiusmodi thematis exerceri pueros, qui ad copiã parãdam instituuntur. Quãquam ne hoc quidem exemplum Ex Heremiana rhetorica mihi magnopere probatur, nisi q̄ utcunq; rationem indicat. Potest autem copiosius etiam tractari, si plures sententias & ratios, si similia. si exempla plura cõgeras.

DE APOLOGIS.

AD fabulorum genus proxime accedunt Apologi, nisi quod & delectant uehementius, & efficacius persuadent. Delectant, quia morum faceta quadã imitatione faciunt fidem, quia uerum ueluti ponunt ante oculos. Capiuntur his præcipue rustici & imperiti, & si quis alius est, qui mores aurei seculi sapit. Celebrantur Apologi maxime Aesopi nomine, qui unus è sapientum numero ob hoc ipsum est habitus. Etiam si Quintilianus
ab

Li. 5. ca. de ab Hesiodo scriptas fuisse, certè maioris cuiuspiam ingen-
 exemplis. nij opus existimet. Quo minus mirandum, si Menenius
 Liui. li. 2. Agrippa plebem Rhomanam à periculosissima seditiõe
 primæ de reuocauit, conficito in id apologo, de corporis humani
 cadis. membris aduersus uentrem conspirantibus, ut refert. T.
 Vide Plut. Liuius. Et Themistocles Atheniëjibus persuasit, ne noua
 i uita eius. rent magistratus, fabula de Vulpe muscis obsita. Quin-
 liber ù est cuiq; pro re confingere genus huiusmodi. Ve-
 rum ut apte confingas, cum ingenio ualeas oportet, tum
 animantium naturas (sunt autem infinite uarietatis)
 penitus animaduersas habeas necesse est. Porrò quod ad
 usum attinet, significantur uerbo. Quemadmodum exē-
 pla, maxime si notus sit apologus. Veluti si dicas, Si tua
 scripta lacerant, ac daimnant imperiti, noli laborare, cer-
 te doctissimo cuiq; maxime probantur. Quid enim mis-
 rum, si gemmam aspernatur gallus Aesopicus? Aut si
 quis dicat. Nullus hostis quantumlibet impotens, humi-
 lisq; negligendus, aut contemnendus est. Posteaquam nec
 Scarabæum impune cõtēpsit Aquila Aesopica, aut hoc
 Apd Hor. Scarabæum impune cõtēpsit Aquila Aesopica, aut hoc
 l. episto, ad pacto. Tuis ipsius benefactis nitere, non maiorum splen-
 florum dore. Ne tibi usuueniat, quod Aesopi corniculæ. Dilatan-
 tur autem præfatione commendationis. Cômédamus tñ
 autorem ipsum, tum Apologorum genus. Ita ut facit
 Aul. Gel. in explicanda Cassite fabula, Aesopus ille è
 Phrygia fabulator & c. Nam locus in promptu est. De-
 inde si describendis animatiũ aut rerum formis ac na-
 turis, quos inducis, longius immoraberis. Quandoquidẽ
 hoc

hoc iam ipsum & cum uoluptate accipitur, & ad eruditionem liberalē pertinet. Veluti si Scarabæi formam, deinde quemadmodum è stercorebus nascatur, & quo pacto posterioribus pedibus erectis stercorea protrudat, atq; id genus alia describas. ¶ Ad eundē modū. Aquilam regnum in auium genus obtinere. Armigeram esse Iouis, non offendi fulmine. Non conuiuere ad ardentissimos Solis radios. Permicissimo uolatu ultra nubes ferri. Deniq; quæcunq; uel ad Scarabæorum humilitatē exaggerandam, uel aquilæ generositatem attollendam pertineant. Quod quidem argumētum nos per lusum tractauimus in prouerbijis. Atq; hac in re nō prætermittendum si quid animanti cuiquam, fabulis Poetarum est attributum, qđ genus è Lycaone natos lupos, ex adulescente perdicē. Cycnum Apollini sacrum esse, & sub fatalē horā suauissime canere. Coruum eiusdē fuisse nunciū, & obcessionem ex albo nigrū factū. Aut si quid proditū est historijs insigniter ab his factū. Velut de aquila, quæ uirginem adamauit, apud Pliniū. De Bucephalo Alexandri Magni æquo. Atq; item de cæteris. Nam rationē dū taxat ostēdimus. Deinde cū ad ipsum apologū erit uētū fusius ac latius narrare licebit. Id fiet citra tēdiū, si facta quadā inuitatiōe, qđ est in hoīum uita, ad fabulæ mores accommodabimus. Præterea si ad eandē rationē sermones, sententias, dictaq; adfingemus. Exēplum aptissimū est apud Horatiū in Saty. Rusticus urbanū murem, mus pauper fertur accepisse cauo, ueterē uetus hospes amicū.

Pli. li. 10. e

3. Li. 2. cap.

55.

I. trāsfor.

Li. 8. meta

Cice. I. tus.

Oui, 2. me

tamor.

Pli. li. 8. c.

42.

Saty. 6. li.

2.

Asper

ERAS. ROT. DE COPIA RERVM.

De de Soc.
ἐπιμύθιον

Asper & attentus quæsitis ut tamen arctū. Solueret hospitijs animum. Quid multa, & cætera. Nam in præoptu locus est. Est item exëplum dilatati Apologi apud Apule. de coruo & uulpe. Rursum apud Aulū. Gel. de cassita auicula. Ceterum quod ἐπιμύθιον uocant. i. Apologi interpretationem, nõ admodum refert initio ponas an in fine. Quanquam & hinc incipere licebit, & in hanc desinere, modo sermonis accedat uarietas.

DE SOMNIIS.

Affinguntur à nõnullis somnia quoq;, quæ fortassis adhibenda non sunt, nisi in ostëtatione. Quod genus Luciani somnium. Aut quoties ea pro ueris uisis, hortandi, deterrendiue gratia narramus. Huiusmodi uideatur illud diui Hieronymi, de sese flagris cæso, quod Ciceronianus esset. Et nos itë pueri in hoc genere lusimus.

DE FICTIS NARRATIONIBVS.

In epist. ad
Eulstothiũ
de custodia
Virginita
tis.
In. 2. de or.
Li. 1. epist.
in epist. quæ
incipit, Quin
q; dies.

Iam fictæ narrationes rerum gestarum, si persuadendi gratia pro ueris adhibeantur, quàm maxime fieri potest, ad ueri similitudinem componantur oportet. Sũt autem ex arte rhetorica notæ partes, quibus probabilitas constat, Cuiusmodi est fabula de Mêmio apud Ciceronẽ, & fortasse de Vulteio apud Hora. Genus hoc uideo nõnullis nimirũ placuisse, quæ uulgi credulitate freti, stultissima quædam miraculorũ ostëta, pro certissimis inuenerũt Christianorum literis. Porrò quæ risus causa fingũtur, quo longius absunt à uero, hoc magis demulcēt animos, modo ne sint anicularum similia deliramentis, & eruditis

ditis allusionibus doctas etiã aures capere possint. Quo de genere sunt Luciani ueræ narrationes, & ad huius exemplum effectus a sinu Apulei. Præterea Icaro Menippus, Et reliqua Luciani pleraq;. Item argumenta ferme omnia ueteris cœmediæ, quæ nõ imagine ueri, sed allusionibus, & allegorijs delectant. Nã illud fictionis genus, quod ad simulacrum rerum adũbratur, haud dubium est, quin ad parabolã pertineat. Exemplum huius est apud Platonem de specu. in quo uinçli quidam, umbris perinde ut ipsis rebus delectantur.

Li. 6. de re publica.

DE ALLEGORIIS THEOLOGICIS.

AT quoties ad pietatem adhortamur, aut debortamur, plurimum adiuuanti conferent exempla ueteris, ac noui testamenti, id est, euãgeliorum, quæ per allegoriam uarie tractantur, & eadem modo ad mores hominum, modo ad corpus ecclesiæ **CHRISTO** capiti comexum & coherens, modo ad cœlestem illam communionem, Rursum ad prisca nascentis fidei tempora, & ad hæc nostra possunt accommodari. Sed hisce de rebus copiosius & exactius differemus in libello, quem instituimus de Theologicis allegorijs. Atq; hæc ferme omnia ad exemplorum genus referuntur. In quibus sumus paulo diutius immorati, quod ex hoc potissimum mundo copię supellex depromatur. Sed priusquã ab his digrediamur, uisum est etiã nonnulla paucis admonere.

RATIO COLLIGENDI EXEMPLA.

○ Iam

ERAS. ROT. DE COPIA RERVM

IAm primum, quemadmodum unumquodlibet horum uarie possit accommodari per similitudinem, per contrarium, per comparationem, per hyperbolē, per epitheton, per imaginem, per metaphoram, per allegoriam, superioris commentario demonstratum est. Nunc qua ratione fieri possit, ut amplissimam horum uim in pröptu, ac ueluti in numerato possimus habere, indicabimus. Cösilium quidem non perinde magnificum, ut frugiferū, quod utinam iuices olim ipsi fuisset secuti (nam tū quoq; ueniebat in mentem) uideo quantum momenti literulis nostris fuerit accessurum. Attamen candidi est ingenij non inuidere bonæ spei iuuenibus, quod tibi uel negarit fortuna, uel non pararit diligentia. Ergo qui destinavit per omne genus autorum lectione grassari (nam id omnino semel in uita faciendū, & qui uelit inter eruditos haberi) prius sibi quam plurimos comparabit locos. Eos sumet partim à generibus, ac partibus uitiorū uirtutumq;. Partim ab his quæ sunt in rebus mortalium præcipua, quæq; frequentissime solent in suadendo incidere. Eaq; conueniet iuxta rationē affinitatis, & pugnantie digerere. Nam & quæ inter se cognata sunt, ultro admonent quid consequatur. Et contrariorum eadem est memoria. Puta si exempli causa, primus locus, pietas, & impietas. Huic subiicientur species inter se cognatæ. Prima est pietas in deum. Secunda in patriam. Tertia, in parentes, aut in libros, aut etiam in eos quos oportet parentum loco colere, Veluti præceptores, & quorū beneficio seruati

Loci cömunis paradigmas qui uolunt in auctoritatibus grassari.

Cötrariorum eadem est memoria.

seruati sumus. Iam his cognata est superstitio adijcienda igitur. Atq; hic aperit sese campus latissimus, de prodigiosis deorum cultibus, ac uarijs diuersarum gentium ceremonijs. Sit proximus si uideatur titulus, fides. Hâc in species feces licebit. De fide in amicos, de fide seruorum in dominos, de fide in hostes, totidemq; de perfidia. Item sit titulus, Beneficentia, huic cū suas species subieceris, restat gratitudo, non illa quidem huic subiecta, neq; rursum cōtraria sed adhærens, èq; ea ueluti consequens. Sed uirtutum ac uitiorū ordinem, sibi quisq; suo fingat arbitrio, aut è Cicerone, seu V. Maximo, aut ex Aristotele, aut ex diuo Thoma petat. Deniq; si malit, elemētōrū ordinē sequatur. Neq; enim id magni refert. Quāquam nolim illum omnes huius generis particulas, tam minutim concisas in ordines referre, uerum eas dūtaxat, quæ uideantur frequenter in dicendo usu uenire. Id autem uel ex locis causarum licebit cognoscere, nempe demonstratorijs, suasorijs, & iudicialibus. Quod genus fermè sūt tituli apud Val. Max. & nonnulli apud Pli. Ceterum quæ extra uitiorū, ac uirtutum genera summuntur partim pertinent ad exempla, partim ad locos communes. Prioris generis fermè sūt huiusmōi. Insignis lōgæuitas, uiuida senectus, senilis iuucta, insignis foelicitas. insignis memoria, subita rerū cōmutatio, subita mors, mors spōtanca, mors prodigiosa, partus prodigiosi, insignis eloquētia, insignis opulētia. Ex humili genere clari, uafricies ingenij, insigne corporis robur, insignis forma, egre-

○ 2 giuim

Elemento-
rū ordinē
in locis pa-
radis sequi
possumus.

Qui loci
sunt apud
Pli. lib. 7.

giū īgeniū de formi corpore. Atq; id genus inūera alia,
 quorū singulis oportebit subijcere, q̄ cū his pugnāt, q̄q;
 cū his habēt affinitatē, ut insigni eloquētīe, opponitur in
 signis infantia. Finitima sūt, uocalitas, fœlicitas īngesti
 culādo histrionica, & si qua sūt huiusmodi Posterioris
 autē generis sunt istiusmodi. Plurimū interest q̄bus stu
 dijs puer asuescas. Magni refert, q̄bus cū uiuas, suū cuiq;
 pulchrum. Facilis offensa, reconciliatio difficilis. Tutissi
 mum est nulli credere. Ama tanquā osurus, oderis tan
 quā amaturus. Bis dat, qui cito dat. Fortunā sui cuiq;
 mores parant. Et lentæ regum iræ. Et periculosa Prin
 cipum amicitia. Et dulce inexpertis bellum, Et infida so
 cietas regni. Et optimum senectæ uiaticum eruditio. Sed
 quid ego hæc recensere pergo, cum sint sexcenta millia.
 Ergo ex his ea sunt deligenda, quæ uidebuntur ad dicen
 dum maxime commoda. Ad hunc gregem pertinet &
 illa comparatiua. Cœlibatus ne fœlicior, an coniugium?
 Vita priuata, an secus? Potior monarchia, an Democra
 tia? Vita studiosorum, an idiotarum? Tum autē ex su
 perioribus, si qua sunt quæ uirtuti, aut uitio uidebūtur
 esse cōfinia, ea licebit suo titulo subijcere. Ut illa. Bis dat,
 qui cito dat. Et nihil carius constat, quā quod precibus
 emitur. Et beneficium dando accepit, qui digno dedit. Et
 nihil tam perit, quā quod cōfertur in ingratum. Et be
 neficij gratiam perdidit quisquis exprobrauit. Hæc atq;
 huiusmodi, ad liberalitatis titulum referri possunt. Ver
 rum ne indigesta rerum turba pariat confusionem, pro
 fuerit

fuerit titulos qui latius patent, in alioquot secare partes.
 Liberalitalis titulum, ut exēpli causa loquamur, ita lice-
 bit partiri. Si subieceris. Beneficium prompte, citoq; da-
 tum. Beneficium aptum. beneficio digno aut indigno col-
 latum. Beneficium exprobratum. Beneficium mutuum.
 Et si qua indicabuntur magis idonea. Nam nos indicādi
 gratia duntaxat hæc ponimus. Ergo postea quā tibi tite-
 los compararis, quot erunt satis, eosq; in ordinem quem
 uoles digesseris. Deinde singulis suas partes subieceris.
 Rursum partibus addideris locos cōmunes, siue senten-
 tias. Iam quicquid usquam obuium erit, in ullis autori-
 bus præcipue si sit insignius, mox suo loco annotabis, si-
 ue erit fabula, siue apolo gus, siue exemplum, siue casus
 nouus, siue sententia, siue lepide aut alioqui mire dictū,
 siue metaphora, aut parabola. Atq; ad eum modum pa-
 riter fiet, ut & altius insideant animo quæ legeris, &
 asuescas uti lectionis opibus. Sunt enim qui plurima te-
 neant uelut in mundo reposita, cū indicendo scribendoq;
 mire sint inopes, ac nudi. Postremo utcumq; postulat oc-
 casio, ad manum erit dicendi supellex, certis ueluti nidis
 constitutis, unde quæ uoles, petas. Porrò nulla disciplina
 tam semota est à rhetorica, unde non facias locos tuos lo-
 cupletiores. Nā à mathematicis, quæ remotissimæ uide-
 tur, sumūtur similitudines. Quādoquidem cum sphaera
 undiq; sui simili, cunq; tetragono quocunq; cadat pari-
 ter quattuor angulis nixo, confertur sapiens suis opibus
 foelix, nec aliunde pendens. Et quæcūq; inciderit fortunæ
 procella,

A mathe-
 maticis su-
 muntur si-
 militudis
 nes.

procella, sua uirtute firmus & immobilis, Ut ne dicam
 interim quod Theologi mysteriorum enarrationem fre-
 quenter à mathematicis petunt, propter arcanam quan-
 dam rerum, ac numerorum analogiam. Nam à Physi-
 cis non solum parabole, uerum etiam exempla quaedam
 petuntur, parabola fuerit, si dicas, Quemadmodum ful-
 men summos mōtes frequentissime fecit. Ita summa po-
 testas, grauissimis casibus est obnoxia. Item, quemadmo-
 dum fulmen æs liquefacit, intacta cæra, Ita principū ani-
 mus in rebelles, & obsistētes seuire debet, in ceteros uti
 clementia. Exemplo fuerint Elephanti pudore in abydo
 coeuntes: si quis etiam in coniugatis modestiam, ac uo-
 luptatis dissimulationem desyderet. Et delphini foetus
 adultos diutius comitantes, nec sinentes paruulos suos in-
 gredi, nisi grandior aliquis, ceu pædagogus ad sit & cu-
 stos: si quis admoneat quāta cura seruari atq; institui de-
 beat à parentibus, prima illa & lubrica puerorum ætas:
 Itaq; studiosus ille, uelut apicula diligens, per omnes au-
 torū hortos uolitabit, flosculis omnibus adsultabit, un-
 diq; succi nonnihil colligens, quod in suū deferat aluea-
 rium. Et quoniam tanta est in his rerum foecunditas, ut
 omnia decerpi non possint, certe præcipua deliget, & ad
 operis sui structuram accōmodabit. Sūt autem quæ cadē
 non solum ad diuersos, uerum ad contrarios usus quas-
 drare possint, eoq; diuersis annotanda locis. Quod genus
 si de insanabili cupiditate hominis auari agas, recte accō-
 modabis Charybdis fabulā. Rursum, si de inexplebili uē-

tris

tris in glubie, aut libidine mulieris iexhausta, nimirū cō
ueniet eadē. Itē apologus Aesopi de hirco, ac uulpe, simul
in puteū descēdentibus, q̄drabit uel in prospiciētia, qua
fit, ut nō aggrediare negociū, nisi prius apud te ppende-
ris, qua ratioe queas explicare. Vel in fictū amicorū ge-
nus, q̄ quū uideātur amici cōmodis cōsulere, maxime tamē
agūt suū negociū. Præterea ex morte Socratis nō so-
lū ducitur exēplum, mortē non esse formidolosam ui-
ro bono, cū ille tā alacri uultu cicutā biberit, uerum etiā
uirtutem inuidiæ obnoxia, neq; satis tutam esse in turba
malorum. Rursum inutile, uel potius perniciosum esse
philosophiæ studiū nisi te ad mores cōmunes deflexeris.
Iamq; hoc ipsum factū trahi potest, & in laudem Socra-
& in uituperiū, laudādus enim qui nulla sua culpa, sed
sola inuidia dānatus tā fortiter mortē neglexit. Vituperā-
dus, q̄ in utili philosophiæ studio, neglectūq; morū cōmu-
niū, amicis acerbissimū luctū, uxori liberisq; calamitatē,
sibi exitiū cōciliarit, cū alij soleāt utiles esse patriæ, suis p̄
sidio simul & ornamento, coq; uerē sapiētis esse, relictis
aliquādo tetricis illis sapiētiae dēcretis, uulgi studijs &
opiniōibus accōmodare sese, tēporiq; qd̄ aiūt seruire. Iā si
partes exēpli circūspicias, quod locus licebit elicere. Aca-
cusatus p̄ inuidiā ab Anyto, & Melyto, p̄ditissimis ciui-
bus. Locus est. Veritas odiū parit. Itē alter Insignis uir-
tus cōciliat inuidiā. Rursū alius. Apd̄ iudices plerūq; plus
ualet nobilitatis ratio. q̄ respectus hōesti. Rursū alius. Nū-
hil ipudētius opulētia, si cū improbis moribus copuletur.

Apud Cice-
ce. I. tus.

Locus de
uita ac
morte So-
cratis cos-
pioissime
tractatus.

○ 4 Quid

Quid enim absurdius, quam omni facinore dedecorosos
 Socratem in ius nocare? Rursum alius locus. Non quid
 libet cuius decorum est, Eoq; Socrates non abiicit sese ad
 iudicum pedes, neq; enim cōueniebat, ut qui per omnem
 uitam docuerit mortem non esse formidandam, nisi tur-
 pis esset, eum nunc ueluti ob mortis metum, abiecte sup-
 plicem esse. Quæ eadem causa cōmonit ut neq; iudicium
 declinaret, neq; in media causa exilium eligeret, neq; po-
 stremo quum liceret, è carcere uellet effugere, ne ipse à se
 ipso discrepare uideretur. Atq; hæc quidem una pars est.
 Deinde cum moriturus tã ociose, tanq; placide disputat,
 cum non alio uultu cicutam bibit, quàm quo uinum so-
 let, quum mox emoriturus iocatur in Phædonè, admo-
 nens ut gallum persoluat Aesculapio. Locus est. Mortè
 etiam optabilem esse ijs, qui sibi uitæ integre actæ cōscij
 sunt. Rursû alter locus, cuiusmodi fuerit hominis uita,
 id in morte potissimû adparere. Rursum, cōstantis suiq;
 perpetuo similis exëplû est. Etenim cuiusmodi fuerat in
 omni uita Socratis uultus oratioq;, talis erat & mori-
 turo. Tertia pars est. Dû in carcere agit Socrates interim
 nusquam Alcibiades, nusquã Agathon, nusquam, Phæ-
 drus, sed Crito, Phædon, Simias. Atq; hic locus est, in pe-
 riculis demum adparere qui sunt ueri amici, nam uulga-
 res illi sibi tum consulunt, cum in officijs cōmunibus ad-
 sunt. Quarta pars est. Cum amicis de animæ immortalit-
 ate multa disputat, uxorem ac liberos quum pauca mã-
 dasset dimittit. Locus est, Phædon, s; phû leuiter tangi oport-
 tere

tere vulgaribus adfectibus, id quod mire congruit cum doctrina CHRISTI. Quinta pars est. Statim à morte Socratis. uersus est in accusatores populi furor Socrati desyderato, aur ea posita statua. Locus erit. Vulgus temere odisse & amare. Rursum alius. Virtutem presentem odimus, sublatam ex oculis querimus inuidi. Rursum alius. Fucatam gloriã unã cum uita perire, uirtutis splendorem à morte maxime clarescere. Hinc arbitror lique- re in quot usus idem exemplũ possit accomodari. Simi- liter & in parabola fiet uelut in nauigatione, quot simi- lia duci poterunt? Ut optimũ gubernatorem tempestas, ita optimum Imperatorem aduersæ res declarant. Item. Ut nemo clauũ committit amicißimo, sed nauigandi pi- tißimo, Ita nemo Reip. gubernacula mãdauit ei, cui stu- deat maxime, sed quem maxime iudicari idoneũ. Rur- sum. Quemadmodũ uentis nimium secundis nauis ue- la contrahunt, cum parum prosperi sunt, tum latius pã- dunt sinus. Ita quum res uehementer succedunt, temperã- dus est animus ne insolescat. Contra, cũ inimica est for- tuna, tum fortitudine, ac spe secuturæ foelicitatis, dilatã- dus ac fulciendus. Item, quoties rectum cursum per tem- pestatem tenere non licet. tum obliquis flexibus eo nihilo- secius, quò peruenire uelimus, cõtendere oportebit. Item quoties artem uincit tempestatis impotentia, tum anco- ram iaciunt nauis, uelis collectis, Ita uesanti multitu- dini nonnunquam cedendum est, donec oratione tracta- bilis esse incipiat. Item, quemadmodũ nauis non semper eodem

eodem modo tenet uelum, uerum nunc tollit in altum, nunc contrahit, nunc in hoc latus, nunc in illud transfert, utcunq; uentorum ratio postulat. Ita sapiens non in omni loco, omniq; tempore & negotio, simili uitæ tenore debet uti, sed uultû, orationē, mores præsentibus rebus accommodare. Item, sicut in magnis tempestatibus peritissimi nautæ, uel ab imperito nonnunquam admoneri sese patiuntur, quod alijs alia solent in his casibus in mentem uenire: ita bonus rex in magnis Reipub. periculis, nullius consilium audire grauabitur. Item, ut minimo periculo nauigatur, eò gubernatore, qui maximis sit iactatus periculis, Ita tutissimus est ciuitatis status eo principe, qui grauissimis casibus sit exercitatus. Itē, ut qui clauum regit, nō satis arbitratur se suo fūgi officio, nisi circūactis oculis, quid cuiq; faciendum sit, admonuerit. Ita principē non agit, nisi qui magistratum etiā inferiorum officia moderatur, ac præstat. Item, quæadmodū insaniat nauta, si propter odium aliquorum, quos naui uehit, nauim perire sinat, qua pdita nec ipse possit esse incolumis. Ita sanæ mentis nō sit, qui ob factiones patriæ incolumitatem non tueatur. Quæ nisi sit incolumis, nec ipse incolumis esse possit. Item, ut non nisi sæuissimis tempestatibus sacram ancoram nautæ iacere solent, ita non est, nisi in grauissimis piculis, ac rebus, propè desperatis, ad extrema remedia ueniendum. Sed ne ego ineptus, qui ista psequar, cum iā uideas aliquot similitudinum millia hinc sumi posse, Nonnunquã eadē quoq; collationis pars ad di-

uersa

uersa trahitur. Quod genus sit, Si lunæ crebras mutatio-
 nes, uel ad fortunæ uices accõmodes, uel ad humanæ ui-
 tæ instabilitatem, uel ad stultorum inconstantiam, Quin
 eadẽ quoq; sententia uarios in usus defleçitur, ut facun-
 dus comes in uia pro uehiculo est. Lucũdior est uita, si nõ
 solus agas, sed cum lepidis ac festiuis amicis consuetudi-
 nem habeas. Rursum, semper bonus aliquis liber circum-
 ferendus, cuius lectiõne tediũ discutias. Item, si te lætus
 animus comitetur & bene sibi conscius, nulla pars uitæ
 sentiet tediũ. Hic optimus est uia comes si læta narret,
 sin turpium factorum memoriam tibi refricet, tædio ene-
 cat. Eadem est prouerbiorum & apophthegmatum ra-
 tio, quorum usum ostendimus in principio collectaneo-
 rum prouerbialium. Proinde quedam erunt eadẽ diuer-
 sis adscribenda locis, aut annotanda certè. Nam sat erit
 aliquando tribus significasse uerbis, adscriptis autorum
 locis unde pcti possunt, præsertim si paucis exponi non
 queant, sed iam quo res exemplo magis fiat perspicua, sit
 titulus inconstantia, aut morum inæqualitas. Experias
 murq; quot res adhuc conferri possint. Primum è poeta
 rũ fabulis petam Mercurium, uarias formas sumere so-
 litum, ut est uaser Deus nunc apud superos, nunc apud
 inferos, nunc apud mortales agentem, uarijs etiam fun-
 gentem officijs. Nunc Ganymedis agentem parteis, nunc
 nũcia perferentẽ, nũc animas deducentẽ ad Charõtẽ, nũc
 negociatoribus, ac patronis operam dantẽ, nunc cithara
 utentẽ, nunc uirga, galero etiã bicolore, postremo uarijs
 gaudentẽ

Titulus
 Morũ inæ-
 qualitas.

Versatilis,
 Præfexus
 mercatori-
 bus Dux
 uia.

Præfectus certaminibus. Inter nūcius Ar- gicida Val de utilis. gaudente cognominibus. Ea sunt apud Aristophanē in Pluto, dicitur enim *εροφαῖος. ἐμπολαῖος. δόλιος. ἠγεμόνιος, ἐναγώνιος,* apud Homerū. & apud Hesiod. *διόκτορος, ἀργειφόντης* Dicitur & Cyllenius, & *ἐριούσιος*. Petam Vertumnū deum, cui inde etiam nomē, quod subinde uertat formam. Petā proteum, omnia uertētē sese in miracula rerum. Petam Empusam, ex Aristophanis ranis, id est, dæmonis genus, identidem alia, atq; alia specie, sese offerentis. Item Morphea, quoscuq; uelit uultus induere solitum. Item Circem, ueneficis, ac magica uirga, homines in uarias ferarum formas uertentem. Nam improbi, secum non constant, sed diuersis agitantur adfectibus. Petam *καρόν* uolubilem deum, nūquam sui similem, & huic similem, si uidebitur, Rhamnysiam. Petam Iouem, nunc aquilam, nunc Cyncū, nunc taurum, nunc aureum imbrem factū. Præterea, Chymæram, capite leonis, uētre uirgineo, cauda draconis. Ac uarium illud portentum, quod fingit Horatius in ipsa statim fronte artis poetice. Adducam & Ianum bifrontē, & trifrontē Geryonē, & Bacchū, cui poetæ tribuūt *εὐνήσιαν*, hoc est, morum leuitatem, ac facilitatem, & talē in ranis fingit Aristophanes. Et si qua sunt alia apud illos, quæ prodigiose uarietatis imaginem habent. Adducam & Vlyssē, quamlibet pro tempore personam gerētē. Vnde, & *πολυτροπον* statim in operis initio uocat Homerus. Deinde à physicis petam, lunæ similitudinem, nunquam eodem uultu nobis redeuntis, nunc semiplenæ,

De quo ex-
 tat epigrā
 ma Auso-
 nij & Po-
 sidippi.

δὴνῆσια.

Pli. lib. 2.
 cap. 9,

miplenæ, nunc emorientis, nunc renascentis, nunc pallentis, nunc rubentis, nunc albicantis, nunc antecedentis solē, nunc à tergo sequentis. Petam similitudinem coeli uerni aut autūnalis, nunc nubili, nunc sereni, nunc tranquilli, nunc uentis commoti. Petam collationem maris, assidue uicibus æstuarijs, decurrentis, ac recurrentis, præcipue Euripi mira celeritate, septies die ac nocte reciprocantis. Ad dam Polypum, cuius mutabilitas etiam Prouerbio locū fecit. Addam chamæleontem, colorem subinde mutantē. Item pantherem, ac Pardum uersicoloribus maculis uariatum, aut si quod est aliud animal huiusmodi. Ad iungam pueritiæ in horas mutatum ingenium. Ad iuciam mulieris peculiarem inconstantiam, uulgus leui momento mobile. Præterea argenti uiui miram mobilitatem. Arundinem ad omnem auram facile mobilem. Foliorū arentium, plumæ, rametæq; leuitatem. Cere flexibilem, ac mollem naturam. Somniorū inconstantiam, rotæ uolubilitatem. Adducam laminam, quæ summis turrium, ac templorū fastigijs solet imponi, quo uentū circū actū suo indicet. Adducam bilibrem, facile momēto, huc atq; illuc, uergentem. Adducam opus uermiculatū, uersicoloribus tessellis, miram uarietate ostentans. Quædam etiā ingenio finguntur. Veluti si quis compareret inconstantis hominis animum, nunc hoc nunc illud cogitantis, speculo rotundo in foro frequentissimo suspenso, quod huc & illuc discursante turba, figuris innumeris uarietur. Aut uero, quod quemcunq; colorem subieceris, eum imitari uidetur.

ERAS. ROT. DE COPIA RERVM

- uidetur. Aut p̄sile chalybi, q̄ hinc atq; hinc admotis ma-
gnetibus, quorū alter alliciat ad sese, alter depellat, leui
momēto, nunc huc uine illuc rapiatur, nec unquā cōqui-
escat. Aut sphaeræ in plano uolubili. Iam ex historijs mu-
tuo, summā græcorum genuinā leuitatem, quam descri-
bit Iuuenalis. Lubricam Allobrogū fidem. Pœnos simi-
li morū inconstantia. Scythas indes mutatis pascuis nul-
lam certam incolentes sedem. uirgam Moysi subinde in
aliam atq; aliam uersam speciē. Aristippū quamuis agē-
tem personam, ut quē omnis (ut inquit Flaccus) decuit
color, nunc Cynico utentem pallio, nunc regia purpura.
Item ὄμιλ λευκον illum, de quo meminit Lucianus. Catil-
linam uario ingenio, ex Salustio. Hannibalē, ex T. Liuiio.
Ex Val. Maxi. quibus alius fuit uitæ tenor in adulescens-
tia, atq; in senectute. Rursū ex tertia Horatij satyra, Ty-
gellium. Nil æquale homini fuit illi, sepe uelut qui cura-
rebat fugiens hostē, per sepe uelut qui Iunonis sacra fer-
ret & c. E comœdijs exēplum sumetur muliebris incons-
stantia. Sostrata in Adelphis. Anmi homo sanus ne es? an
hoc proferēdum tibi uidetur esse uspiam? At paulo post.
Ab minime gentiū nō faciā, proferā. A mantiū incons-
tantia, exprimet Phædria, è rure repente rediens. Puerilem
incōstantiā, Antipho ex Phormiōe. Sed hoc psequi longū
est. E tragœdijs mutuabor Phædrā uariatis secū sentē-
tijs, nunc uolentē, nunc nolentem. Medeam item ante fi-
liorū cædem, diuersis agitatam adfectibus. Ab Ouidio
Biblidem, Narcissum. A Marone Didonem, iā Aenea pa-
rante

rante discessum. Atq; hoc genus innumerabiles personas
passim exhibent Poetæ, Ex Apologis allegabo rusticum
illum, qui satyro admirante, eodem ex ore modo calidū,
modo frigidum efflabat. Et si qui sunt alij. Nam in præ-
sentia rationem dūtaxat ostendimus. E proverbijs mu-
tuabor, τὴν παναγαῖον ἀρτεμιν. Item ἀνέμου πα-
σίον, Et εὐμεταβολώτερος κοθόρον, Et ὕδρου πασι-
λώτερος. Et λιβυκὸν θηρίον, aliaq; consimilia. Nam
ipsi in proverbijs locos adiunximus, unde ista peti pos-
sunt. Et saxum quod subinde uoluitur, nō obducitur mu-
sco. Et arbor quæ subinde trasplantatur, non grādescit.
Rursum ex Apophthematis addam illud dictum in Ci-
ce. Duabus sedere sellis. Et in eundem à Salustio scriptū.
Aliud stans, aliud sedens loquitur: ex Homero. ἄλλο-
πρόσαλλον. Sic enim uocat Martem incertarum pare-
tium, quiq; nunc cum his sentit, nunc cum illis. Ex Oui-
dio, ni fallor, Et tantum constans in leuitate sua. Ex
Horatio. Leuior cortice. Et, Mutat quadrata rotundis.
Et Rhomæ Tybur amo uentosus Tybure Rhomam. Ex
Plauto. Tipula leuior. E Terentij Phormione. Volo
nolo, nolo uolo, quod dictum est, non dictum est &c.
Ex Euripide, πλάγια ἰὰρ φρονεῖς, τὰ μὲν νῦν τὰ
δὲ πάλαι, δ' ἐν τῆι. Iam adparet opinor, quanta
huius quoq; generis supellex ex tot scriptoribus colligi
possit. Eadem est sententiarum ratio, quas non tan-
tum ab autoribus summere, uerumetiam pro re nouas
parere licet. Quibus omnibus si totidē opponas cōtraria,
deinde

Panagæā
dianam.
Vēti cāpus
Mutabi-
lior cothur-
no. Hydra
magis ua-
rius. Liby-
ca fera.

Ilia. 3.

Hora. l.
epist.

deinde subiunxeris utrinq; finitima, nimirum quàm immensus orationis penus futurus sit uides, at cū tam uariis sit usus, id quod diligentius ostendemus in opere de ratione conscribendarum epistolarū. nihil erit quod non aliquo pacto possis ad locupletandam orationem acōmodare. Quandoquidem contraria quoq; adhibentur, uel per ironiam, uel per dissimile, uel per cōparationē. Per ironiam. Ut si quis hominem nunquam sui similem, Socratem adpellet, qui in omni uita semper eodē uisus est uultu. Per dissimile. Ut si dicas. C. Iulium Cæsarem nullius unquā facti pœnituit. Hic nihil unquam decreuit, quod non mox resciderit. Per cōparationem, si dicas. Quàm Cato ille, quem Cicero præfractum uocat, à sententia nō potuit abduci, tam hic non potest in eadem retineri sententia. Porrò finitima quæ sunt, facili deflexu, ad uicina trahuntur. Quod genus Persianū illud. Tecum habita. Nā & si proprie quadrat in eū qui maiora molitur, quàm pro sorte sua, tamen quia non esse sua sorte contentum, cum inconstantia cognationem habet, huc torqueri poterit, præsertim cum Seneca scribat. Primum argumentū cōpositæ mentis existimo posse consistere, & secum morari. Quin eadem simul & in laudem torqueri possunt. Ut si omnium horarum hominem, uersatiliq; ac dextro ingenio laudes, ex inconstantiæ penario sumes Polypum ad speciem subiecti soli mutantem colorē. Sumes Euripum, ac negabis mare hoc esse tā uersatile, quàm huius sit ingenum. Sumes flāmam stare nesciam. Sumes cœlū

subinde

Satyr. 4.

subinde alia facie. Sumes arundinem utcuq; flauerint auræ, flectentem sese. dices sapientis esse pro re nata, pro tempore, pro loco cōmutare sententiam, ac uitæ rationē. Stupida saxa, ac brutam tellurem unam non moueri. Ceterum ex animantibus, ut quodq; præstātissimū est, ita maxime mobile esse. In uniuersa natura, quo quicquā præclarius est, hoc à quiete lōgius abesse. Infima est quæ nō mouetur terra. At mobilis aqua, mobilior aer, ignis hoc quoq; mobilior, cœlum quā maxime mobile. Proinde mentem hominis, auram, atq; ignē, ab antiquis uocari. Contra stultos, tardos, stupidos, lapides, plumbum. In quas res maxime cadit constantiæ uocabulū. Per huiusmodi locos, pleraq; è constantiæ supellectile ad uituperandum traxeris, & ex incōstantiæ ad laudem detorseris. Verū de his, ut modo dictū est, aliās tempestiuus. Nunc reliquas dilatandi sermonis rationes psequamur.

DE PARTIUM RHETORICARVM
MULTIPLICATIONE

Crescet oratio numero partium orationis. Ut enim qui breuissimus esse studet, quā potest paucissimis utitur partibus. Ita qui dilatare cupiet, etiam legitimis illis, & arte præscriptis partibus, aliquid accessionis curabit adiungere. Nam cum in summa tria sunt oratoris officia, docere, delectare, flectere. Cui placet breuitas, is uno contentus tantum docebit. Cui copia, simul omnibus utetur, idq; in omnibus orationis partibus, nō solum in peroratione aut exordio. Rursum qui studet

P breuis

Tria oratoris officia.

brevitati, poterit narratione, aut hac quoq; prætermiffa
 fi caufe ratio patietur, effe contentus fola probatione.
 Atq; hæc etiam ut omitti tota non poteft, ita poteft coar
 ctari cohiberiq;. Contra, qui copiam adfectabit, non mo
 do fex illis utetur, Exordio, narratione, diuifione, confir
 matione, confutatione, peroratione. Sed & fuo loco la
 tius explicabit exordiorū locos, & in tota oratione, quo
 ties, caufa præbebit oportunitatem exordiola quedam
 admifcebit, quibus fauorem, attentionem, docilitatem re
 tineat atq; renouet, aut tedium difcutiat, aut quæ dictu
 rus fit præmolliat. Incidunt autem huiusmodi per fepe.
 Docilitatem potiffimum renouamus commodis transi
 tionibus, quarum formulas aliquot fuper commentario
 propofuimus, Quod genus fuerit. Audiftis largitione,
 corruptela fanguine, ftupro ac fœdiffimis artibus para
 tum honorem. Nunc oftendā illud quod turpiter eſt ade
 ptus, turpius adminiſtraſſe. Attentio renouatur hiſce fer
 mē modis. Magna ſunt, hæc, ſed lenia præ his quæ nūc
 dicturus ſum. Et nunc ad ipſum rei caput accedo. Proin
 de, quæſo ut hæc animis quàm maxime attentis audiatis.
 Et ſed his longius fortaffe ſum immoratus, cætera pau
 cis, ac dilucide expediā. Si mihi, ſicut ante hæc feciſtis, au
 res atq; animos præbere uelitis. Et altius paulò repe
 tam, ſed ita uerba ſum facturus, ut neq; ſine fructu,
 neq; ſine uoluptate ſitis audituri. Atq; id genus alijs
 modis (nam bis mille pro rei natura fingi poſſunt) Te
 dium diſcutitur, aut excluditur, hoc modo, rogo dilige
 nter

Quo docili
 tas reno
 uetur.

Attentio
 quomodo.

genter auscultetis. Prima fortasse fronte minutum uideatur quod tracto, uerum si paulisper attendetis, intelligetis nimirum sub hac specie maxima Reip. pericula occultari. Et queso patiamini paulisper, mox aperiam quorsum hæc spectent. Et nunc rem ante hac inauditam audietis.

Et nunc rem accipietis omnium maxime ridiculam.

Porrò fauor uisdem rationibus renouatur, quibus paratur, Insuper & argumentamur aliquoties in exordio.

Si quid erit amolliendum, quod alioqui sit offuturum reliqua differenti. Verum id non nisi consilio ex rei circumstantijs sumpto. Narratio præterquam quod aliquando fusius explicatur, & omnibus argumentis atque adfectibus expletur, etiam crescit ἐπιδημιόσως. Ea est, ut

ostendit Fabius, repetita narratio, quoties res paucis, ac simpliciter exposita, denuo fusius & ornatius eadē enarratur. Id quod fit uel inuidiæ, uel miserationis causa.

præterea crescit item egressione subiecta. Quod ita demum permittit Fabius, si excursus ille sic adhereat, ut sit quasi narrationis finis. Veluti si atrox fuerit circa finem narratio, prosequamur eam ueluti spiritu protinus erumpente indignatione. Atque id quidem in

causis serijs ac periculosis. Cæterum in re ad ostentationem parata nihil uetat, quo minus exposita re, in locum aliquem quam maxime plausibilem & amœnum expatieris. Quo simul & narrationis tædiū abstergas, & uoluptate sermōis, ad futurā probationē reddas alacriores. Hi loci cuiusmodi sunt, superius est demonstratū.

P 2 pro propositio

Quibus rationibus fauor renouetur.

Quādo in exordio argumentari licet.

Li. 4. c. de egressione

Quomodo dilatetur

ERAS. ROT. DE COPIA RERVM.

Propositio dilatabitur primū , si pro simplici, duplici, aut multiplici, utemur etiam si una sit satis, propterea quod alios alia mouēt, ut si fecisset, præmio magis quā supplicio dignus erat. Aut res hæc nec est honesta, nec ex pedit, nec sine summo periculo fieri potest. Quod si maxime sit honesta, maxime expediat, maxime sit tuta, tamē fieri non potest, ut consequamur. Deinde, si non nudā omnino, sed argumentis obiter interiectis, & adfectibus accensam proferemus. Qualis est illa Ciceronis pro Milone. Hæc sicut exposui, ita gesta sunt iudices. Insidiator superatus, ui uicta uis, uel potius oppressa uirtute audacia est. Deinde miscet adfectus. Nihil dico quid Resp. consecuta sit, nihil quid nos, nihil quid omnes boni, nihil sane id profit Miloni, qui hoc fato natus est, ut ne se quidē seruare potuerit, quin unā Rempu. uosq; seruaret. Deinde argumenta congerit. Si id iure non posset, nihil habeo quod defendam. Sin hoc & ratio doctis, & necessitas barbaris, & mos gētibus, feris natura ipsa præscripsit, ut omnem semper uim, quacunq; ope possint, à corpore, à ca pite, de uita sua propulsarent. Non potestis hoc facinus improbum iudicare, qn simul iudicetis omnibus qui in latrones inciderint, aut illorū telis, aut uestris sententijs esse pereundum. Mox redit ad adfectus. Quod si ita putasset, certe optabilius Miloni fuit iugulum dare, P. Clodio non semel ab illo, neq; tum primum petitem, quā iugulari à uobis, quia se illi iugulandum non tradidisset. Atq; itē in sequentibus cōtrouersiam cōstituēs,

nam

nam locus est notus, repetit summam argumentorum, quibus usus fuerat in exordio. Id tamen si magis licuit Ciceroni, propterea quod in exordio quaestiones aliquot tractauerat, tamen idem & alibi continget, uerbis com-
 mode interiectis. Maxime in enumeratione, aut expositione, quae est altera diuisionis pars, de qua supra non nihil attigimus, cum de propositionibus ageremus, quod fuerit, si dissuasurus Ciceroni ne uitam ab Antonio accipiat, exustis Philippicis, sic proponas. Primum illud uide mi Cicero, num te dignum sit, ut immortalem ingenij tui famam, tot paratam sudoribus, quaeque tuos omnes illustrasti, ob tantulum aui, quod tam grandi loquum superesse non potest, exusto pulcherrimo omnium monumento, repete aboleas. Deinde num forti uiro, qui semper omnia posthabuerit libertati, ferendum sit, ut uitam rerum omnium optimam, & in qua sunt omnia, debeat ei portento, cui quouis etiam nomine obnoxius esse nemo liber uelit. Postremo uideat, ne parum prudentis sit, in re tanta, fidem habere hosti perfidissimo, qui nec amicis unquam fidem seruauit. Neque perspicere, quod uel caeco adpareat, nihil aliud agere uersutissimum carnificem Antonium, nisi ut totum extinguat Ciceronem. Nam simpliciter proponi poterat hoc modo. Primum, non est tanti uita. Deinde miserum debere uitam inimico. postremo decipere cupit Antonius, non seruare. Quod si qua
 propositio durior uidebitur, eam oportebit, uelut exordio diolo praemollire. Ut si proposueris laudare Platonis do-

Vide *de Fa-*
biu. l. 3. ca
de suaso
ria & Se-
neca in con-
trouersijs.

Platonis
 dogma de
 comunibus

gma

Uxoribus
Insinuatio

gma de uxoribus communibus, ut hoc exempli causa sumatur. dices non te fugere, te rem omnium sententia absurdissimam polliceri. Verum illud orabis, ut tantisper iudicium suum differant, donec argumentorum summam audierint, nihil diffidere te, quin penitus exposita re sint in diuersam sententiam pedibus ituri. Tantum illud cogitent, hoc quicquid est, non esse temere dictum à tanto philosopho, quiq; cæteris in rebus ob excellentiam ingenij, diuini cognomen promeruerit. Verum quod in formis hominum, idem in rerum iudicio usuenire. Quasdam si procul & oscitanter aspicias, nihil uenustius, fuce uidelicet oculis imponente. Sin propius ac fixius contempleris, iã quod paulo ante mirè blãdiiebatur oculis, maiorem in modum incipit displicere. Si lenis, nisi explices, quid magis ridiculum? Sin explices, quid augustius? Adeo ueritas latet in abdyto, nec oportet in dijudicandis rebus populum autorem sequi, cui semper pessima pro optimis probari consueuerint. Ergo seposita, paulisper recepta illa, & animis infixã opinionem, rem ipsam iudicio perpendant, nec prius in hanc aut hanc partem flectant animum, quam totum argumentorum orbem acceperint. Quasdam enim fore, quæ per se stulta uideri possint. Verum si quis inter se coniuncta perceperit, is demum ueri concentum, & harmoniam sensurus est. Huiusmodi præfatũncula pro cause natura, commode ad facta, nonnunquam expedit auditoris animum, ad secuturam argumentationem preparat

re.

re. Iam uero probationes, præter eas locupletandi rationes, quas superius ostendimus, crescunt labefactione, seu præparatione, & adseueratione. Labefacimus autem seu præparamus duobus modis. Pro positionibus. Nunc autem uoco propositiones, non quæ sūmam causæ complectantur, sed ueluti singularium partium collectiones seu conclusiones, quas oratoribus mos est initio argumentationum proponere, & easdem in fine uehementius per adfectus, aut per epilogum repetere. De hoc genere dictum est superioribus titulis. Præterea cum ita proponimus, ut ipsa orationis figura fidem abrogemus, aut conciliemus. Cuiusmodi est illud Ciceronis pro Milone. Sed antequam ad eam rationem ueniam, quæ est propria nostræ quæstionis, uidentur ea esse refutanda, quæ in senatu sæpe ab inimicis & improbis iactata sunt, & in cõcione etiã paulo ante ab accusatoribus. Cum inimicos & improbas nominat, iam hoc ipso non parum fidei abrogauit aduersariorum propositioni. Deinde propositionem ipsam per ironiam eleuat. Negat intueri lucem fas ei, qui à se hominẽ occisum fateatur. Nam atrocitas illa uerborum Negant intueri lucem fas, pro eo quod erat, puniendus est cum irrisione pronuncianda est. Adiunguntur huiusmodi præparationes, singulis etiam collectionum partibus. Quandoquidem eodem in loco Tullius exemplis refutaturus, quod erat propositum, ita præparauit. In qua tandem urbe homines stultissimi hoc disputant. Deinde adiungit exempla Marti Ho-

P 4 ratq;

ratij, cum sororem occidisset, absoluti. His non abstini-
 les sunt assenerationes, quæ cum argumenta non sunt,
 tamen sæpenuero pondus habent argumenti, si proba-
 tionibus admisceantur. Ut quis tam cæcus qui hoc non
 uideat? Quis tam impudens, ut neget? Et illud, Stultius
 est quam ut refelli debeat. Quis enim non intelligit? & c.
 Et perfrica faciem, & aude negare. Hæc cum ita sunt, q̄
 tandem impudentia est & c. Locupletantur & singulæ
 collectiões, epilogis particularibus, quæ summam ratio-
 num paucis comprehensam, auditori denuo sub oculos
 reuocant, ut maiore cum fide conclusio succedat, qua qui-
 dem in re frequens est M. Tullius, propterea quod latius
 explicet argumentationis acie. Huius generis exemplum
 erit illud ex oratione pro Pompeio. Quare uidete, nū du-
 bitandum uobis sit, omni studio ad id bellum incumbere,
 in quo gloria nominis uestri, salus sociorum, uectigalia
 maxima, fortune plurimorum ciuium, cum repu-
 blica defenduntur. Deniq; crescunt & excursionibus p̄
 amplificationē, ut singulis probationibus, suos adfectus
 adijciamus, ad quod propria destinata est cōclusio. Quā
 si copiosam esse uolemus, geminam efficiemus, ut simul
 & per epilogum præcipua argumēta recenseantur, &
 adfectuū omne genus, p̄ omnes locos, tractetur. Eos ex
 Aristotele, & Quintiliano petere licebit. Quin & poetæ
 in hoc genere miri sunt, inter adfectus autē ponenda de-
 lectatio, quanquam hæc non in peroratione tantum, ue-
 rum in tota oratione, cū res feret, debet admisceri. Porro
 quid

Vide Liui.
 li. i. ad ure
 be cond.

Lib. 6.

Lib. 6.

quid cuiq; iucundum sit, Aristoteles in adfectuum locis diligenter prosequitur, & de facetijs, Marcus. Tullius, Quintilianus de risu scripsere, traditis iocandi rationibus. Sunt item & figurae, quae ad orationis iucunditatem pertinent, quas non magni negocij est ex artis praecipis petere, & à nobis nisi multis uerbis, referri non poterant. Delectant & illusiones, sed agnoscentem dū taxat. Itaq; in loco sunt adhibendae.

EPILOGVS.

ERgo cui placebit Laconica illa breuiloquentia, primum Atticorum exemplo praefationibus, & adfectibus abstineat. Rem simpliciter ac summam exponat. Argumentis, non omnibus utatur, sed praecipuis dumtaxat, eaq; non explicatim sed confertim adhibeat, ut in singulis propè uerbis sit argumentatio, si quis explicare uelit, sit docuisse contentus, ab amplificationibus, ab asseuerationibus, è similibus, exēplis, sententijs, epiphonematis, fabulis, apologis, allusionibus, facetijs temperet. Nisi quid horum ita erit necessarium, ut citra flagitium omitti non queat. Item ab omnibus figuris, quae uel amplam, uel illustrem, uel acrem, uel ornatam, uel iucundam reddunt orationem, abstineat, Rem eandem ne alijs atq; alijs formis tractet, & ita singula uerbis significantibus explicet, ut multo plus intelligatur, quā audiatur, & aliud ex alio colligi possit. Contra, qui copiam sequitur, singula dilatare studebit bis fermè quas dixi rationibus.

Vide Fab.
li. 6. de adfectibus.

Quid

QVID VTROBIQVE
VITANDVM.

AT caueat uterq;, ne quod ferè fit, adfectatione, in finitima uitia delabatur. Brevitatis amator uideat ne tantum hoc agat, ut pauca dicat, sed ut optima quàm potest paucissimis. Et cui placet Homericum illud *παύρα ἰδέ* eidem placeat, & hoc quod protinus sequitur *ἀλλὰ μάλα λίγέως*. Et cui probatur οὐ πολὺ μῦθος, non prætermittat, & hoc quod statim subiicitur οὐ δ' ἀφαιμαρτοειπῆς. nam nihil æque conuenit breuiloquentiæ quàm uerborum proprietas & elegantia. Cui si accesserit simplicitas, facile uitabitur obscuritas, uitium, quod plerunq; breuitatis studium comitari consueuit. At hic rursus uidendum ne frigescat oratio, dum nullis adfectibus inflammatur. Proinde res ita ponetur ante oculos ut per se nonnullos aculeos tacite insingat animis. Tum omnia Attico lepore condienda erunt. Illud in primis cauendum, ne breuitatis studio necessaria dictu prætermittamus. Contrà, qui copiam petet, delectum ite adhibeat oportet, & uerborum, rerum, & figurarum. Ne rationes sint futiles, exempla parum idonea, sententiæ frigidae, excursus æquo longiores, parumq; tepestini, ne si gura durius adfectata. Quapropter ordinis ac dispositionis, summam oportet habere rationem, ne rerum indigesta turba, totus sermo perturbatus sit & confusaneus. Et ubiq; tedium uarietate, iucunditate, risuq; leuandum. Varietas potissimum petitur à figuris, & ab eisde iucunditas.

Alia. 7.

ēditas Rīsus ab his præceptis quæ tradidit Cicero. Sunt autē & peculiare partium uarietates non negligendæ. Proinde expedit plurimas exordiorū formulas in prōptu habere. Sūt & narrationis cōplures modi, sunt argumentationum diuersæ formæ, neq; simplex adfectuū natura, sed hæc à rhetorum præceptis petātur oportet.

Admonendū hoc quoq;, ne quouis in loco parē copiā adfectemus. Sunt enim quædā sterilia. Verum relictis his quæ natura copiam non admittūt, partes maxime fœcūdas ac tractabiles deligamus, nisi forte periclitandi aut ostentandi ingenij causa, libeat aliquādo ex musca, quod aiunt, elephantum faccre. Quemadmodum Fauorinus febri. Synesius caluitium, nos Stultitiam Encomio, & ancoram Aldinam laudauimus in prouerbijis. Sed in exercendo detur uenia, si luxuriet adulescens. Cæterum ubi non luditur, sed res seria cum periculo agitur, ibi rhetor non stultus adhibito consilio, copię modum ex utilitate causæ metietur

Li. 3. de
orato.

Meminit
Gel. li. 17.
cap. 12. In
prouerbio
festina læte

AD SEBASTIANVM BRANT

Grammateum urbis Argentinensis,
Phalccium Erasmi.

Ornarunt alios suæ Camœnæ
Ornas ipse tuas magis Camœnas.
Multos patria reddidit celebres,
Vrbem tu celebrem, celebriorem,

Multo

ERAS. ROT. DE GOPIA RERV. M.

Multo constituis, Sebastiane,
Lingua, moribus, eruditione,
Libris, consilio, seueritate,
Sic cum scenore plurimo rependis
Acceptum decus, è tuo uicissim
Illustrans patriamq;, literasq;.

AD IOANNEM SAPIDVM
suum, in discessu.

Quando distrahimur absens absentis amici.
Candide Ioannes, hoc tibi pignus habe.
Quoq; magis spacium se iunget corpora nostra,
Mutuus hoc propius pectora iungat amor.

PRAESTANTI ET CLARIS
simo uiro D. Desyderio Erasmo
Roterodamo, Thomas Didy
mus Aucuparius Poeta
Laureatus.

Theutonicæ splendor, decus & lux, palmaq; terræ
Inter Germanos gloria prima uiros,
Inter & egregios salue præstantior omnes,
Quos nostro Pallas tempore docta dedit.
Sit tuus aduentus foelix, præsentia salua,
Gaudet in aduentu turba diserta tuo.

Gaudet

Gaudet & exultat, iubilat, letatur, oratq;
Excipiens celebri nomen honore tuum.
Te genuit Phœbus, magnus nutriuit Apollo,
Lactauitq; suo sacra Minerva sinu.
Te colit, obseruat, ueneratur, honorat, amatq;
Communi noto iam studiosa cohors.

E I N I S

EPITOME

LIBRI DE COPIA VERBORVM

Erasmi Roterodami, qua ratio uariã

orationis exemplis atq; explana

tionibus paulò apertio

ribus traditur.

EPITOME LIBRI DE COPIA VER

borum Erasmi Roterodami, qua ratio uariandae orationis, exemplis atq; explanationibus paulò apertioribus traditur.

PRIMA VARIANDAE ORATIO

nis ratio, quae planè simplicissima est, consistit in Synonymia

Est autem Synonymia, cum diuersa uerba eandem omnino rem declarant, ita ut ad significationem nihil referat, hoc an illo malis uti, ut,

Ensis.

Domus.

Gladius.

Aedes.

Micro.

Codex.

Decor.

Liber.

Forma.

Pulchritudo.

Terra.

Humus.

Tellus.

Solum.

De Synonymis Fab. Quintilia, lib. 10. cap. 1.

Sunt autem, inquit, alia huius naturae, ut idem pluribus uocibus declarant: ita ut nihil significationis, quo potius utaris inter sit

terfit, ut ensis & gladius, alia quæ etiam si propria rerum aliquarum sunt, tropicòs tamen, quasi ad eundem intellectum feruntur, ut ferrum & mucro, hæc tamen Quintilianus, & c.

Synonyma Dialectici uniuoca appellat, dicuntur & hæc polyonyma. Is uero contraria sunt, quæ dicuntur homonyma, quæ latini Aequiuoca appellant, hæc autem una uoce multa significant, ut uinea pro machinamento bellico, quo muri diruuntur, & loco uitibus consito. Ariës machina bellica, & signum cœlestè & animal. Polypus piscis, & narium morbus: sic taurus, canis, acies.

Antonius Mancinellus.

Diclio multa notans dicitur homonymon esse,
 Ut lens ac acies, & olympus, palma, latexq;
 Quæq; unum signant dic esse Synonyma uoces,
 Ut terra & humus, tellus, ensis, gladiusue.

Fab. li. 10.
 cap. 1.

Est itaq; Synonymorum maxima uis undecunq; è bonis autoribus contrabenda, uariaq; comparanda suppellelex. Et ut Fabius ait: diuitiæ quædam extruendæ, quibus ubicunq; desideratum erit, possit nobis constare uerborum copia. Neq; sat erit huiusmodi uocum mundum copiosum, ac penum parasse, nisi non solum in promptu. uerum etiã in conspectu habeas, ut protinus uel non quaesita sese ostendant oculis, & c.

Variandi

VARIANDI RATIO PER

Enallagen siue ἑτεροωσις.

ἑτεροωσις
uaria eiusdem
dictionis para-
goge, id est, dedu-
ctio ac de-
riuationis.

Proxima uariandi ratio est, cum uoce modice deflexa uarietatis nonnihil conciliatur. Constat autem Heterosis duobus potissimum modis, scilicet,

Partis commu-	Verbum nomine.
tatione, cum per	Verbum participio.
mutatur.	Verbum supino.

Qualitatis no-	Numerus.
uatione com-	Persona.
mutatur.	Genus, & c.

EXEMPLA VOCIS
modice deflexae.

In hisce tri-
bus subse-
quentibus
rationibus
non comu-
tatur ad
huc pars
orationis.

Edax	Bibax.
Edo.	Bibulus.
Bibofus.	Loquax.
Bibo.	Loquutuleius.
Nugator,	Blaterator.
Nugo.	Blatero.
Fallax,	Voluptuosus,
Falsus.	Voluptuarius
Nauta,	Gulo,
Nauita.	Gulosus.

Gel. lib. 3.
cap. 12.

Q. Vorax

ERAS. ROTEROD. LIBER

Vorax,

Dicax, Dicax &

Vorator,

Dicaculus.

Nasutus,

Tabellio,

Nasutululus.

Tabellarius.

Pauxillum,

Homunculus.

Pauculum.

Homulus,

Homululus.

Homuntio.

HUIUS GENERIS EST, CVM

nomen substantiuum adiectiuo commutatur, aut contra.

Iuxta sententiam Homeri,

Iuxta sententiam bomericam

Fausli liter.e,

Fauslin & liter.e.

Vergilij est sententia,

Amorem omnia uincere.

Vergiliana est sententia.

Timent

Erasmishilum,

Barbari.

Erasmicum stilum

Accumulatur

Homeri maicstatem,

Vergilius.

Homericam maicstatem.

Genus hominum,

Assimulatur florib. qui ma

Genus humanum.

tutino tempore uirescunt,

uespere uero arescunt.

AUT CONTRA ADIECTIIVM

substantiuo commutatur.

Vir

Vir mire facundus.

Vir mira facundia.

Insignite impudens,

Insignita impudentia.

Homo egregie doctus,

Homo egregia doctrina.

HIC VERBUM ACTIVUM COM

mutatur in passivum, aut contra.

Plurimam habeo gratiam.

Plurima à me tibi habetur gratia.

Magna me tenet admiratio,

Magna teneor admiratione.

Non sic amat filium mater,

Non sic amatur à matre filius.

Literæ tuæ maximopere me delectarunt,

Tuis literis maximopere sum delectatus.

Tua Epistola magno me affecit gaudio,

Ex Epistola tua magno affectus sum gaudio.

Porro hic cauedū, ne perperam uertamus, neq. enim hæc cōuersio seu reciprocatio procedit in qbuslibet, ut ce-
pi cibum, & captus sum cibo, cepi provinciam, & ca-
ptus sum provincia, qua de re uide Vallam, lib. 6. cap. 3.

Hic obserua non omnia actiua, licere mutare in passiu-
ua, ut, Incredibile uoluptatē tuæ mihi literæ attulerunt,

Q 2 non

ERAS. ROTEROD. LIBER

non autem perinde usitate dixeris. Incredibilis uoluptas
tuis ex literis mihi allata est, magnam coepi uoluptatem
non autem capiebatur à me uoluptas.

CONTRA PASSIIVM

in actiuum.

Ex epistola tua non uulgariter exhilaratus sum,
Epistola tua non uulgariter me exhilarauit.

Eximia quadam leticia tuæ me literæ affecerunt,
Tuis ex literis singulari sum affectus leticia.

Pars ora-
tionis tūc
dicitur mu-
tari, quū
uerbū mu-
tatur in no-
mē, aut cō-
tra rursū
uerbum in
participiū
& sic de
alijs.
Theren. in
Eunu.

PRIMVS MODVS HETERO-
sis ubi pars orationis mutatur.

Verbum nomine commutatur, & contra.

Non dubito quin possit,

Non est mihi dubium quin possit,

Non confido facturum me,

No est fiducia.

Iudicent alij,

Aliorum esto iudicium.

Quid huc redisti?

Quid huc reditio est?

Desine nugari.

Desine nugare.

Et contra

ET CONTRA NOMEN

uerbo commutatur.

Est illi mira sitis auri,

Mire sitit aurum.

Mea quidem sententia,

Vt ego quidem sentio.

Iudicio Pauli melius est nubere quàm uri.

Vt paulus iudicat, melius est nubere quàm uri.

I. Cor. 7.

Sophistarū est opinio quenquam se posse

Sophistae opinantur uel seruare uel perdere.

Omnibus sapiens est, sibi uni non sapiens est,

Omnibus sapit sibi uni non sapit.

INFINITVM VERBUM

pro Nomine.

Est autē infinitum uerbum, quod certos numeros & personas non habet, hinc etiā inditum nomē, alia enim, uerba definiunt personas, primam, secundam & tertiā, hoc autē sine personis ac numeris est, nisi adiungas, ego, tu, ille, nos, uos, illos, ibi enim fit quasi finitū. Porrò ubi non subiungitur ille uel iste & c. manet infinitum.

Nostrum istud uiuere triste, Persius saty. I. Nostra uita tristis.

Fab. lib. 9.

cap. 3.

Virtus est uicium fugere Hora. lib. I. episto.

Q 3 Virtus

ERAS. ROTEROD. LIBER.

Virtus est fuga vitiorum. Hic etiam pars orationis mutata est, uerbum scilicet in nomen.

In his uerbū Velle suum cuiq; est, idem sa. 5.
 infinitum uice Idem uelle & nolle ca demum uera est
 Nominatiui amicitia. Cicero. Legere & non intelli-
 ponitur. gere, negligere est. Bonum est legere
 Euangelium.
 Therentius in Eunucho. Extrema linea
 amare, non nihil est, id est, amoris.

Sic amare amor est, legere lectio, sapere sapientia, pœ-
 niter est pœnitentia. Ego pœnitere tanti non emo. Demos-
 sthenes apud Gellium lib. I. cap. 8.

HIC VERBUM PARTI-

cipio commutatur.

Amantem	Redama eum
redama	qui te amat.
Promerenti	Benefac ei qui
benefac	promeretur.
Participio pro	Tui desidera
uerbo utimur	tissimus est pro eo
Fab. lib. 9. ca. 3.	Nemo tui uis quod est. Nemo qui
	dendi cupientior
	te magis uis
	Volo datū pro dare, dere cupiat.

VERBUM SUPINO MUTATUR,

Venit

Venit creptum	Venit repetitum depositum.	Vide cap.
Venit eripere	Venit repetere depositum.	61.
Venit ut eripiat.	Venit ut depositū repetat.	

VTIMVR VERBO INFINI.

to pro Participio, seu Gerundij loco.

Argenti magnum dat ferre talentum, ferre pro ferendum. Vergilius lib. 5. Aenei.

Græcica est autem constructio, ij enim infinitiuis pro gerundio utuntur, tametsi etiam latini Poetæ ab hac loquendi forma non abstineant, præsertim Horatius. Exemplum igitur unum aut alterū, ex eo ac alijs subiiciā, quo dilucidior fiat res.

Et fundus, nec uedibilis, nec pascere firmus, id est, ad pascendum. Lib. i. epistola ad Sænam.

Et depugnare parati, id est, ad depugnandum lib. 2, epistol. Tempus abire tibi est, id est, abeundi. Ad Florum lib. 2. epistol. Et cantare pares & respondere parati, pro ad cantandum & respondendum. Vergilius Aeglo. 7.

Dederatq; comas diffundere uento, id est, ad diffundendum. Idem.

Nec longus patrios labor est tibi nosse penates, id est, noscendi. Ouidius lib. I. Metamor.

Ille etiam Thracum populis fuit autor amorē. Inte-

Q 4 necros

ERAS. ROTEROD. LIBER.

neros transferre mares, pro transferendi. Ovidius lib.
10. Metamor.

Habeo uobis dicere, id est, ad dicendum. Gellius. Adea
mus uisere, id est, ad uisendum. Theren, in Hecira. Con-
siliium coepisse hominis fortunas euertere, id est, euertendo
di. Cicero pro Quintio.

Sic dicitur, da bibere, id est, ad bibendum.

Seruius in 2. Aenei, cognoscendi. Vergilius lib. 2. Aenei.

Paratus sum scribere, & ad scribendum, uide Vallā
lib. I. cap. 27. & c,

NO MEN POSITVM

pro Gerundio.

Sthelenus sciens pugnae, id est, pugnādi, Horatius
lib. I. Car. O de 15. Fabius lib. 9. cap. 3.

Cupidus litium

Peritus belli.

Cupidus litigandi.

Peritus bellandi.

GERVNDIIVM GERVN

dio commutatur.

Augustinus Dathus in elegantijs
suis praecepto. 9.

Quid

Quid uero pulchrius, quàm si pro Gerundijs quæ appellatur, utimur Gerundijs nominibus, ac tritum est Prisciani exemplum, ueni causa amandi uirtutem; ueni amandæ uirtutis causa, gratia gerendi bella, gerendorum bellorum gratia, ad amplexandam uirtutem, magis quàm ad amplexandum uirtutem. Quæ una præceptio optima est, crebraque eius apud M. Tullium, aliosque eloquentes uicentor uerentes

Est autem gerundium uerbum participiale quod in di. uel in do. uel in dū. terminatur, sine certa generis & numeri terminatione, petitaque talem casum, qualem uerbum suum, à quo originem duxit. Gerundium autem est nomen adiectiuum à gerundio formatum, eiusdem cum eo significationis, & declinatur per tria genera, & per omnes casus in utroque numero, nec aliquem casum regit post se, sed pro suo substantiuo requirit casum sui gerundij secum in omnibus accidentibus conuenientem.

emco
ostendit differentiam
inter gerundium et gerundiuus. M. quomodo
accipimus

EXEMPLA VBI GERUNDIUM
diuum Gerundio commutatur.

Ad congerendas pecunias inhiat.

Ad congerendum pecunias inhiat.

Eo ad salutandos fratres,

Eo ad salutandum fratres.

Profectus est Spiram ad uidendos Germaniæ principes.

Profectus est Spiram ad uidendum Germanicos principes.

Causa

ERAS. ROTTEROD. LIBER

Causa uisendi tui.

Causa uisendi te. uisendi siue uincendi.

Pleriq; iuuenes sacras ædes uisitât ad spectâdas puellas. Pleraq; iuuenum pars, non ob aliud templa intrant nisi ad spectandum puellas.

Legendo libros doctus euades.

Legendis libris doctus euades.

Non est mihi otium huius rei narrandæ.

Non est mihi otium narrandi hanc rem.

Erasmus natus est ad restaurandas bonas literas.

Erasmus natus est ad restaurandum bonas literas.

In scribendis Epistolis opus est arte.

In scribendo Epistolas opus est arte.

Et eo pacto uaria formari possunt exëpla, pro generum, numerorum, & casuum diuersitate.

HIC INFINITVM VERBUM:

Supino commutatur.

Hoc dictum oportuit,

Hoc dicere oportuit.

Si quid recte curatum uelis,

Si quid recte curari uelis.

SPINVM PRO VERBO

positum.

Libitum

Libitum est	libuit.
Misertum est	miserus sum.
Pertoesum est	ceduit,
Placitum est	pro placuit.
Puditum est	puclit.
Licitum est	licuit.
Pigitum est	pigit.

Scriptum est à Cicero ne	Cicero scripsit.
Dictum est à te	Tu dixisti.
Nuntiatum est nobis	Nūtiauerūt nobis

ADVERBIVM NOMI

ne commutatur.

Meliuscula est,

Meliuscule est

Plurimum est in foro

Plurimus est in foro.

Rarus est conuiuia.

Raro est conuiuia.

Multus est apud mulierem,

Multum apud mulierem uersatur

Perpetuus est in studio.

Perpetuo studet.

Continuus es in literis.

Continuo incumbis literis.

Frequens est in aula, pro frequenter.

Assidu

aduerbia pro nominibz

nomine pro *adverbio*

ERAS. ROTEROD. LIBER

Assiduus est in literis, pro assidue.

Sublime uolans, pro sublimer. Vergilius. Transuersa
tuentibus hircis, pro transuerse. Verg. Aeglo. 3,

Sole recens orto, pro recenter. lib. 3. Georgico.

Viuite foelicis, id est, foeliciter.

Felices

ADVERBIVM ITEM

in Nomen transit.

Iam cras hesternum consumpsimus, ecce aliud cras.
Persius. Hodiernus dies plurimum nobis attulit leticiae.

Vide Seruium in comenta. in. 5. Vergilij lib. 5. c.

Tantum de primo modo Heterosis, qui est ubi pars
ipsa orationis mutatur. Verbum nomine & c. ut satis ui
sum ac declaratum est, sequitur nunc secundus modus
Heterosis.

SECUNDVS MODVS

Heterosis, ubi qualitas
nouatur.

HETERO SIS NUMERI

Vide infra
ubi de Sy-
necdoche.

Vsurpatur numerus pro numero. Fit autem haec nume
rorum uarietas per Synecdochen, in qua figura plurimum
ualet illa numerorum libertas, ut attestatur Fabius.

Rhomanus praelio uictor, pro Rhomani uictores,
Est autem exemplum Liuium.

Eques

Eques maxime resistebat, pro equites resistebant, est et hoc Linianũ ex. li. 4.

Haud secus i patrijs acer Rhomani in armis, pro acres Rhomani. Ver. l. 3 Ge.

Vterumq; armato milite cõplent, pro armatis militibus. Idem li. 2. Aenei.

Singularis pro plurali.

Onnem pecuniam absumpsit, pro omnes pecunias.

Barbarus certat cum Erasmo, pro barbari certant.

Turca insecatur Christianos.

Populo imposuimus, id est, imposui.

O ratores uisq; sumus, id est, orator uisus sum.

Cicero de seipso loquitur.

Pluralis pro singulari.

Nos formulas quasdã Copiæ, ceu fontes ostẽdere sumus conati, pro ego Erasmus conatus sum.

Sed nos immensum spacijs consecimus æquor, Vergilius. 2. Geor.

Homini uultus, pro uultu.

Animus quo animo.

Dico pluraliter qd singulare est, qd singulare est pluraliter Fabi. li. 8. cap. 6.

PLVRATIVVM PRO SINGVLARI
in prima psona ponere, uisitatissimũ est apd scriptores.

Exemplum Vergilianum ex Tityro.

O Melibæe

ERAS. ROTEROD. LIBER

O Melibæe Deus nobis hæc otia fecit,
Namq; erit ille mihi semper Deus, illius aram
Sæpe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus.
Ille meas errare boues.

Hic de se loquens Tityrus, nunc nos, nunc me ait, Vide
Vallam libro tertio cap. II.

ALIQVOTIES MODES

tiæ causa.

Vide Eras
mū i libel
lo de con
scribendis
Epistolis.

Principes modestiæ gratia, ne soli uideantur omnia
gerere & quo tyrannidis speciem fugiant. Tyrannicum
enim uidetur, potestatem cum nullo prorsus habere com
munem, loquuntur fere pluraliter de se, ut. Nos Maximia
lianus Rbomanorū Imperator. Nos Philippus diuino fa
uore Hessorum Princeps. Hic & olim apud ueteres, si
quispiam magistratu fungens, hunc in modum scripsit.
Considerauimus, retulimus, statuimus. nimirū, munus
publicum cum suis collegis communicans, & potestatis
inuidiam declinare uolens.

IN SECVNDANVNQVAM

nisi genus ipsum significamus

non personam.

Que uestra libido est, id est, uirorum.

Pencio

Penelope ad Vlyſſem apud Ouidium.

Hæc ego dum ſtulte meditor, quæ ueſtra libido eſt,

Eiſe peregrino captus amore potes.

Taxat enim uirorū genus, ueluti ſi qui; uni meretrici dicat, uos eſtis perniciosi adoleſcentum non unam notans, ſed totum ordinem, Eraſ. de conſcribendis Epistoſis.

INTERTIA, INUIDIAE

cauſa mutauit Therentius.

Cum ad uxores uentum eſt, tum ſunt ſenes. Verba ſunt Nauſiſtrate in Phormione Therentij actū. 5. ſcena ultima, ad Chremetem uirum, quem ob inuidiam in tertia perſona, Senes appellauit, & c.

inexplicitoſq; Platonas. Martialis de uno Platone.

HETEROSIS PERSONAE.

Variatur & perſona pluribus modis, uel quū certa pro quauis alia ponitur.

Quid facias? ut homo eſt, ita morem geras, Therentius in Adelpis.

Vide Val.
lib. 5.

Videas & flurina ſicca. Ver. Aeglo. 7.

Deuenero locos, ubi nunc ingentia cernes Mœnia. Ver. Aenci. lib. I.

Secunda perſona pro

Pruiſquam incipias, conſulto, ubi cōſulueris, mature factū eſt opus. Saluſtius.

Quid

ERAS. ROTEROD. LIBER

quavis alia. Quid agas cum eo qui nihil intelligit?
Cerneris alios trepidare, alios circum-
spectare fugam.
Vidisses omnes obmutescere.
Nescias præstare uelint minus, an possunt,
Fab. lib. 4. cap. 3.

PRIMA ET SECUNDA PER
sona ponuntur pro qualibet.

Ne mihi tum molles sub Dio carpere somnos
Neu dorso nemoris libeat iacuisse per herbas
Cum positis nouus eximius nitidusq; iuuenta,
Voluitur, Vergilius de serpente, lib. 3. Geor.

Neue tibi ad solem uergant uineta cadentem.

Non sibi
uni sed om-
nibus præ-
cipit, Fab.
li. 9. cap. 3.

In his duobus exemplis Vergilianis, ad uniuersos sub
prima & secunda persona præcipitur, id quod frequen-
tissimum est in omni genere scribendi, ut si dicam. Stul-
tum est laborare dum nihil proficis, idem est ac si dicere:
Stultum est homines laborare, dum nihil proficiunt. Si tu
hic sis aliter sentias, id est, si alij tales esset aliter sentirêt.

TERTIA PERSONA NON

nunquam pro prima aut secun-
da usurpatur, ut.

De nobis tanquã Ait Clodius, id est, tu ais. Dicit Seruius
Negat

Negat Cicero, i, ego nego, Negat Tull.

Nec meminisse pigebit Elyssæ, id est tui. lib. 4. Aenei.

Naso parum prudens artem dum tractat amandi.

Hic Ouidius in tertia persona de se loquitur tâquam de alio quopiam.

Nūquam Erasmus Guilicini queat obliuisci, pro eo quod est nunquam tui potero obliuisci.

Manibus hoc referes telo cecidisse Camillæ. In tertia persona dixit telo Camillæ, pro telo meo, Ver. II. Aenei.

Et tandem Turnum experiatur in armis, 7. Aenei.

AD PERSONAE HETERO

sin pertinet & Apostrophe,

id est, conuersio.

Apostrophe est cum per secundam personam ad aliquem conuertimus sermonem, præter reliquã narrationis compositionem, ut, Vergilius. 2. Geor. de Italia.

Extulit hoc Decios, Marios, magnosq; Camillos,

Scipiadas duros bello, & te maxime Cæsar.

Hic ad Augustum per Apostrophem se conuertit, tametsi ad eum non erat sermo constitutus.

Vergilius libro. 3. Aenei.

Polydorum obtruncat, & auro

Vi potitur, quid non mortalia pectora cogis.

Auri sacra fames?

Idem libro primo Aenei.

R Sin

ERAS. ROTEROD. LIBER.

Sin absumpta salus, & te pater optime Teucrū portus
habet Lybiæ.

Idem libro 2. Aenei.

Nec te plurima Panthu.

Labentem pietas, nec Apollinis insula textit.

Idem lib. 6. Tu quoq; magnam.

Partem opere in tanto, sineret dolor, Icare haberes
Elegantissimam etiam habes Apostrophē Erasmi nostri
ad Philippum Beroaldum, in uita Hieronymi.

VERGILIUS PARENTHESIN
cum Apostrophe coniunxit in illo.

Li. 8. Aene

Haud procul inde citæ Metium in diuersa quadrigæ
Distulerant (at tu diælis Albane maneres)
Raptabatq; uiri mendacis uiscera Tullus.

Parenthesin Græci uocant ait Fabius lib. 9. nos interpositionem
dicimus, dum cōtinationi sermonis medius aliquis sensus
interuenit. Hanc Diomedes δὲ ἄλλω, id est, dissolutionem uocat.

HVC QVO QVE PERTINET, QVO
ties uerbum personale impersonali commutamus, ut,

NON

Non te hæc pudet? Therentius.

Non te horum pudet?

Dicitur passim, Pontificem aduentare,

Pleriq; dicunt, Pontificem aduentare.

Vbi uentum est ædes,

In Heautori.

Vbi uenimus ad ædes.

Scholasticos pœnitet inscitie,

Scholastici pœnitent se nihil didicisse.

HETEROISIS GENERIS.

Est nonnihil uarietatis ꝑ in generis commutatione.

Lacrimat Lacrimatur Fab. lib.

Luxuriat Luxuriatur. (9. ca. 3.

Fluctuat Fluctuatur.

Cõmutatio Præuertere Præuerti.

generis in Præcipitat pro Præcipitatur.

uerbis. Auertit Auertitur.

Malignat Malignatur.

Naufragat Naufragatur.

Medicare Medicari.

Hæc prædicta uerba ac similia, tam in terminatione
actiua, quàm in passiuâ proferuntur, idemq; significant
sub o, & or, & c.

Multa sũt
uerba i or,
quæ ab an
tigs (teste
Pris. (tam

R 2 Solebat

ERAS. ROTERO D. LIBER

actiu aqua
passiua si-
gnificatio
ne prolata
iueniuntur.
quæ nibilo
minus Pris-
ci ipse enu-
merat.

In his actiuum pas-
suo commutatur.

Solebat fieri,
Solitum est fieri.
Non quiuuit compefci,
Non quita est compefci.
Desijt haberi in precio,
Desita est haberi in precio.
Causa coepit agi,
Causa coepta est agi.

Vide Gels-
lium li. 18
cap. 12.

Assentio	Assentior.
Impertio	Impertior, nõ impartio au
Comperio	Comperior (tore Pris.
Reuerto	Reuertor.
Fabrico	Fabricor
Alterco	Altercor.

Iurgo	Iurgor, sed posterius usitatus est,
Partio	Partior, Valla lib. 5. ca. 33.
Conuerto	Conuertor,
Significo	Significor
Munero	Muneror
Sicrifico	Sacriificor
Ceno	Cenor
Pignero	Pigneror.

Pleraq; alia recenset Nonius Marcellus de contrarijs
generibus uerborũ, uarie à uetustissimis latinorũ usura-
pata, in quibus usus postea repudiauit, alteram termina-
tionem, &c.

Conspicor

Conspicor & conspicio.

Vbi mutatur & σὺνυγία, id est, coniugatio, alterum enim est primæ, alterum vero tertie cōiugatiōis & c.

Illa uero quæ refert Diomedes.

Fruſtro. Patio. Populo:

Moro. Demolio. Auxilio.

Digno. Atq; id genus alia, priscis arbi Sunt enim
tror relinquenda, nisi in carmine inciderint, tum enim ex inusitata.
cusatius adhibebuntur & c.

VARIATIO GENERIS

in Nominibus.

Pileum & Pileus

Hic ficus Hæc ficus.

Ficus arbor foeminini generis tantum est secundi & quarti ordinis. Ficus fructus masculino et foeminino genere, in utraq; declinatione usurpatur. Aridæ fici Macrobius in Saturna, ut ficus uirides apud Suetonium in August. uide Vallam lib. I. cap. 4.

Martialis epigrammatum lib. 5.

Cum dixi ficus, rides quasi barbara uerba.

Et dici ficos Ceciliane inbes.

R 3 Dicemus

ERAS. ROTEROD. LIBER

Dicemus ficus quas scimus in arbore nasci.

Dicamus ficus Cæciliane tuos,

Idem lib. 7. de familia ficosa.

Cum sint ficosi pariter iuuenesq; senesq;,

Res mira est, ficos non habet unus ager.

Hic barbitus hoc barbiton.

Hic belleborus hoc belleborum.

Hic angiportus hoc angiportum.

Hic tonitrus Hoc tonitru.

Hic baptismus hoc baptismum.

HETEROSIS CASVS

Et casus quoq; uariatur, quñ alius pro alio ponitur.

Eius rei

uenit mihi in mentem.

Ea res.

Non sum id nescius.

Non sum eius rei nescius.

Casus pro casu positus.

Vsurpatur interdum casus pro casu. Genitiuus casus ponitur nonnunquam pro Nominatiuo. Tullius li. I. de diuinatione. Quum illius diei mihi uenit in mente. Genitiuus pro Ablatiuo. Autor ad Herenniũ lib. I. Oratoris officium est de his rebus posse dicere, que res ad usum civilem

ciuilem moribus, ac legibus constitutæ sunt, cum aßesio
 ne auditorum, quoad eius fieri poterit, id est, quatum ab
 eo. Datiuus pro Ablatiuo. Vergilius lib. 5. Acnei. Nemo
 ex hoc numero mihi non donatus abibit, pro à me. Accu
 satiuus pro Nominatiuo. Vergi. lib. 1. Acnei. Urbé quam
 statuo uestra est subducite naues. Urbé pro urbs. Nomi
 natiuus pro Vocatiuo. Plinius lib. 7. naturatis historie
 de Ciccroë. Salue primus omniũ pater patriæ appellate.
 Vergi. Nate meæ uires, mea magna potentia solus. No
 minatiuus pro Accusatiuo. Therentius in Andria. Que
 sese optauit inhoneste parare hic diuitias, quam in pa
 tria pauper honeste uiuere. Ouidius lib. 13. Metamor.
 Sed enim q̄ retulit Ajax Esse Iouis pronepos, plura uide
 apud Nonium Marcellum de numeris & casibus.
 Excidit mihi memoria huius rei in Nominatiuo.
 Hæc res excidit mihi memoria. In ablatiuo.
 Quædam etiã citra tropũ duplicé habent constructioné.

Hanc rem.

Vtor

Abutitur operam.

Vide infra

Hac re

Theren. in prolog. Andr.

ubi de syn

tui

taxcos uas

Egeo

riatione.

te

pecore

Diuēs

Insula diues opum.

pecoris

Verg. in 2. enei.

R 4 Dono

ERAS, ROTERO D. LIBER

Dono te libro,

Dono tibi librum.

Impertior heram hoc malo,

Impertior heræ hoc malum.

Indiget auxiliij uel auxilio.

Hæc eodẽ modo Studeo huic rei, & in hanc rem.

do diuersã habent Inest huic loco, & inest in hoc loco.

construunt Ego sum particeps laborum tuorum.

tionem. Sum tibi in laboribus particeps.

Impende curam uel operam, uel labor-

rem uel studium huic rei, & in hanc

rem, & ad hanc rem.

Tu es natus laudi, & ad laudem.

HETERO SIS SPETIEL.

Species est, qua nomen primigenium, aut deriuatum discernitur. Omne enim nomen, uel primitiuum uel deriuatum est. Primitiuum quod ex se nascitur, ut mōs, schola, urbs. Deriuatum quod aliunde formatur, ut montanus, scholasticus, urbanus. Porrò deriuatorũ plures sunt species. Patronymicũ. Possessiuũ. Denominatiuum Diminutiũ. Verbale, de quib. cũ sũle Grãmaticos.

Cum deducticijs utimur pro primogenijs, ut

Magnis negotijs prohibitus.

Magni

Tropus, est uerbi uel sermonis in aliam significatio-
nem, à propria mutatio, ut cum Apostoli piscatores no-
cantur, iam cognatum quiddam piscator significat, non
id quod antea proprie solebat. Schemate nō mutatur uo-
cis significatum, sed uariatur eius inflexio, aut in oratio-
ne compositio, ut, quo de, pro, de quo, aut cum eloquen-
di forma mutatur. Quid nō mortalia pectora cogis, Au-
ri sacra famas. Nā hoc aliter effertur, quam si dicam, ni-
hil nō cogit habendi cupiditas. In tropo mutatur signifi-
catio, ut progenies uiperarum, nam hic uiperæ nō signi-
ficant proprie, quod solet serpentes, sed per tropum aliō
transsumuntur. In figura nō est significationis mutatio.
Nec enim mutatur significatio uerborum per interroga-
tionem, ut *Tante ne animis coelestibus iras?* aut per ex-
clamationem, *O Ilium, & ingēs gloria Dardanidum.*
Sunt autem tropi duplices, dictionum & orationū. Di-
ctionum tropos uoco, non quod per se posita dicitio, non
in oratione, significationem mutet, sed quod in oratio-
ne unius solius dictionis significatio mutatur. Suntq; di-
ctionum hi tropi.

	μεταφορά,	Translatio.
	συνεκδοχή,	Intellectio.
	μετωνομία,	Transnominatio.
Tropi di-	ἀντωνομασία,	Permutatio nominis:
ctionum.	ὀνοματοποιία	Nominis confictio.
	κατὰχρησις,	Abusio.
	μετάληψις,	Transsumptio.

De his om-
nibus copiose infra

Tropi

ERAS. ROTERO D. LIBER

Tropi orationis.

ἀλλυγογία

Inuersio.

Cui adnumerantur Aenigma, Paroemia, Ironia,
 &c. Dicuntur autem tropi ex eo quod uertant oratio-
 nem, unde & motus dicuntur autore Fabio &c.

MVTATVR FIGVRA, CVM

simplex pro composito ponitur.

	Temnere		Contemnere.
Hic fit mu- tatio per Apheresin.	Ruere Ponere Mittere	pro	eruere. deponere. omittere.

RVR SVM VTIMVR COM

posito pro simplici, ut

	Conscribere		Scribere.
	Comedere		edere.
	Demirari		mirari.
	Inaudire		audire.
Hæc uaria- tio fit p thesin.	Incognoscere Consipere Complacare Dependere Deridiculus Quandoquidem	pro	cognoscere. sapere. placare. pendere. ridiculus. quando.

Fit

FIT ET HOC MODO.

Non potest pudescere.

Non potest pudefieri.

Huiusmodi inchoatiua inter p̄ Tempus est ut expergiscaris.

tantur per uerbum fio Tempus est ut expergias.

Calescere & calefieri.

Telescere & tepefieri.

AD HANC FORMAM FORTASSE

referendum est illud, quoties compositam di-
 ctionem simplicibus circumloqui-
 mur, hoc pacto.

Magnanimus uir, Pusillanimus.

Vir magno animo, Pusillo animo.

Relege, denuo lege, Viripotens uirgo,

Magnopere te rogabat Virgo quæ uirum

Magno terogabat ope. sustinere potest.

Sic maximopere, summopere, tanto-
 pere & quantopere.

Non animaduertit Malo, magis uolo

Non aduertit animum. Nolo, non uolo.

Non satis facit. Indoctus, nõ doctus

Non facit mihi satis. Indies, de die in diē

INTERDVM VARIATVR

Compos

ERAS. ROTERO D. LIBER
 INTÉR DVM VARIATVR
 Compositionis ratio.

Exprobrare & approbrare.

Perfoluere.

Compositum Dissoluere res alienum;
 pro cōposito. Exoluere,
 Resoluere,

HETERO SIS TEMPORIS.

Tempus quoq; non raro commutatur, hoc est, sepe unū tēpus pro alio ponitur, ut præsens Coniunctiui, pro præsenti indicatiui, ut gererem pro gerebam, cœnarem pro cœnabam, cantarem pro cantabam. Præteritum perfectum Coniunctiui pro præsenti Indicatiui, ut dixerim pro dixi, scripserim pro scripsi, docuerim pro docui, crediderim pro credam. Interdum præteritum perfectum Indicatiui pro futuro eiusdem, ad assuevandam rem, ut non futura, sed iam esse uideatur. Interdum imperfectum Coniunctiui pro præterito plusquâperfecto eiusdem, ut prædiceres pro prædixisses. Præteri. plusquâperfectum Coniunctiui uel Optatiui, pro plusquâperfecto Indicatiui, & è diuerso, ut fuisset pro fuerat, excæcauerâ pro excæcasssem. Itē plerūq; in præterito plusquâperfecto Optatiui subintelligitur uerbum, debeo, eiusdem tēporis, ut Cicero pro Sextio: Resistisses, repugnasses, mortē pugna optetisses

petisses, pro eo quod est, resistere, repetere, mortem pugna oppetere debuisses. Deniq; circa uerba plusquãperfecti tēporis & imperfecti cōiunctio, Si, sæpe subintelligitur, ut dedisses huic parco, id est, si dedisses. Venisses solus aperuisse tibi, id est, si uenisses. Id ferè Poetæ in carmine crebrius obseruât, de hac re uide Vall. li. 3. cap. 50.

Memini legere Vide Vall. contra Rauden.

Memini legisse.

Prædiceres, pro eo quod est prædixisses, uel prædicere debuisses, Theren. in Andria.

Laurus erat pro laurus esset.

Vicimus pro uincemus, Præte. pro futuro.

Salutato pro saluta.

Imus, uenimus, uidemus, pro iuimus uenimus, uidimus, Præsens pro præterito.

Fabius li. 9. cap. 3.

Transferuntur & tempora. Timarchides negat esse ei periculum à securi. Præsens enim pro præterito positum est. Et Vergilius: Hoc Itbacus uelit,

Si tales animos in prælio habebitis, quales hic ostenditis, uicimus Liui. lib. 1.

HETEROSIS MODI:

Temporis mutationi affinis est Modi uariatio.

Vicero pro uincam, futu. Cōiunct. pro futu. Indicati.

Salutabis pro salutato Futu. Indica. pro futu. Impe.

Valebis pro ualetu.

Memineris pro Memento, Futu. Coniunct. pro Impe.

Oderis pro odio habeto.

Ne cre

ERAS. ROTEROD. LIBER.

Ne crede, ne credas. Imperatiuus pro Coniunctiuo.

Si uoles, si uolueris. Optatiuus pro coniunctiuo.

Vbi uoles, ubi uolueris.

Cum uocabit, cum uocauerit. Indicat. pro præte. per.

Quia bene natus est, quia bene natus sit. Indicatiuus pro coniunctiuo.

Erasmus in similibus.

At insaniat, qui fratris imaginem ueneretur, corpus pulset ac uerberet. Ita stultum sit amare in adoptiuis, nomen, uerum fratrem abdicare, aut odisse. Hic coniunctiuus pro indicatiuo positus est, id quod Erasmo admodum familiare est, ut insaniat pro insanit, seu insanus est. ita stultum sit, pro stultum est, &c.

Venari pro uenabatur. Infinitiuus pro præterito imperfecto Indicatiui, quod frequentissimum est apud scriptores, præcipue autem apud historiographos, Salustius. Milites Rhomani subito percussi timore insolito, arma capere, alij abdere, pars territos confirmare, pro capiebant, abdebant, confirmabant. Terentius in andria: Omnes oia bona dicere, & laudare fortunas meas. id est, dicebant & laudabant. In Eunucho. Inuidere mihi mordere clanculum, ego floccipendere, pro inuidebant. mordebant, floccipendebam.

Coniunctiuus sepe loco Infiniti ponitur, ut studeas uelim, nolo legas, taceas uelim.

Coniunctiuus

Comiunctiuis etiam interdū pro Indicatio usurpatur, ut si pergis, abicro, pro abibo, &c.

HETEROSIS DECLINATIONIS

In nonnullis licebit & declinationem uariare, ut,

Hilarus Hilaris.

Violens Violentus.

Iuger Iugerum.

Capo Capus.

Pauo Pauus.

In his uariatur declinatio, sunt enim duplicis declinationis.

Scorpio Scorpius.

Strabus & Strabo

Delphinus Delphin.

Cōmœdus Cōmœdo

Senectus Senecla.

Pinus Pinea.

Contagiū Contagio.

Hebdomada, æ, & Hebdomas, adis.

Elephantus & Elephas

De hac re uide Marcellum de mutata declinatione.

Iugerū uocabatur ut scribit Pli. li. 18. quod uno iugo boū in die exarari potuisset, uideas & Qui. lib. 1. ca. 11. Vall. li. 1. cap. 9.

HIS ADNUMERANT

Grammatici.

Inermus Inermis.

Vnanimus. Vnanimis.

S Imber

ERAS. ROTEROD. LIBER

	Imberbus		Imberbis.
	Syncerus		Synceris.
	Procliuus		Procliuis.
	Infirmus		Infirmis.
	Effrenus		Effrenis.
Duplicis	Bijugus	pro	Bijugis.
ordinis.	Imbecillus		Imbecillis.
	Eneruus		Eneruis.
	Enormus		Enormis.
	Incolumus		Incolumis.

Semifomnus, quod secundū Vallam frequētius in secunda declinatione reperitur, uerum alia indifferenter us uel, is. terminantur.

HETEROSIS CONIUGATIONIS.

Variatur & coniugatio in aliquibus, ut,

Lauere
uerbū est
3. con. sicut
dicimus
sono sonas
et sono so-
nis, hīc ait
ille: litora
lata sonūt
ut Pri. scri-
bit.

	Lauere	pro	Lauare.
	Feruere	&	Feruere
Vide Marcellū	Accersere	&	Accersire.
de mutata con.	Lactare	&	Lactere.
	Durare	&	Durere.

Conciliatur etiam nommihil uarietatis, quum eadē di-
ctio, uisce mutatur figuris. Prothesi, Epenthesi, & c.

PROTHESI.

Prothesis

Prothesis est figura quaedam, estq; appositio literæ
uel syllabæ ad principium dictionis, teste Diomede.

Tetuli pro Tuli, Apud Therentium.

Gnato pro Nato.

Conscribere pro scribere.

Comedere pro Edere.

Vergilius lib. 2. Aeneidos.

Arduus armatas medijs in mænibus astâs. Hic astâs
per Prothesin pro stans ponitur, &c.

EPENTHESI.

Est autem Epenthesis interpositio, quum inter pri-
mam & ultimâ dictionis syllabam adijcitur litera uel
syllaba, ut religio pro religio, apud Vergiliû. indupera-
tor pro imperator: apud Iuvenalem satyra 4. Mauortis
pro Martis. Horatius i arte. Fingere cinclutis nō exaudi-
ta Cæbegis, ubi cinclutis pro cinclis ponitur. Estq; hæc
figura contraria Syncope, illa enim apponit, hæc autem
demit, unde Mancinellus,

Syncope de medio tollit, quod Epenthesis auget.

PROPARALEPSI.

S 2 Propara

DES. ERAS. ROTEROD.

Proparalepsis, quam præassumptionem dixeris, eadem paragoge, & si Diomedes separat, cum ad finem quippiam accedit, ut dicier pro dici, extulit Persius, item admittier, accingier, pro admitti, accingi.

Paragoge contraria Apocope, addit in ultimo syllabâ aut literâ, ut dominarier pro dominari, amarier pro amari potestur pro potest. Ver. li. i. Geor. Sin macule incipient rutilo immiscerier igni, pro immisceri, & c.

APHERESI.

Apheresis, ubi simplex pro composito ponitur, seu ubi syllaba aut litera aufertur à principio dictionis, ut ruit pro eruit. Vergilius 2. Aeneidos. Ruit omnia late. Tênerè pro contemnere extulit Poeta ibidem. Linque rē castra pro relinquere.

Ovidius 1. Metamor.

Pone metum dixit nūquā tibi causa doloris. Ibi pone simplex, ponitur pro cōposito deponc, plura exempla require superius in Heterosi figura. Est autem Apheresis contraria Prothesi, & c.

SYNCOPE.

Syncope

Syncope est ablatio de medio dictionis, ut

Dixi pro dixisti. Theren.

Repositum pro repositum. Verg. in I. ma

Accessus pro accessistis. net alta mēte ree

Extincti pro extinctisti. postum.

Glutisse pro glutinisse

Audacter pro audaciter,

Commorit pro commouerit.

Ouidius. Et quoties raro duxsti suspiria motu. Duxti
pro duxisti, est; hac figura plane contraria Epenthesi.

APOCOPE.

Apocope, est abscissio, amputatio seu subtractio literæ
uel syllabæ de fine dictionis, contraria Paragoge hinc
Mancinellus. Aufert apocope finem, quæ dat paragoge.

Achilli pro Achillis. Verg.

Literæ Peculi pro peculij

Fac pro face.

Mage pro magis.

Syllabæ Vis pro uis ne.

Sat pro satis. Claudite iā rinos pueri sat
prata bibere. Ver. Aeglo. 3.

S 3 Meta

ERAS. ROTEROD. LIBER

Metaplasmus est transmutatio quædam reeli solitiq;
sermonis in alteram speciem, uel metri ornatus, uel ne-
cessitatis causa. Huius uero species sunt supra posite, fi-
gura scilicet.

Prothesis	Apheresis.
Epenthesis	Syncope.
Paragoge	Apocope.

Et cetera quæ quia non admodum ad copiam facere
uidentur, prudenter in presentiarum omittimus. Si quis
autem illas uolet, requirat uel ex Donato, uel ex tabulis
Petri Mosellani, à quo sunt aptissime digeste.

VARIANDI RATIO

per Antonoma-
siam.

Satis copiose ut opinor, huc usq; de Heterosi seu Enal-
lage dictum est, & in quibus potissimum consistat, sup-
est, ut nunc reliquas uariandi rationes aggrediamur. Pro-
xima uero uariandi sermonis ratio constat. Antonoma-
sia, id est, nominis permutatione. Fit autem cum pro-
prium nomē mutamus, ac aliud uice nominis ponimus.
Autor ad Heremiū lib. 4. Pro nominationē hunc Troe-
pium appellat, ut,

Relides

Pelides aut			
Acacides			Achille.
Romulidæ	pro		Romanis.
Priamides			Troianis.
Dardanidæ			
Anchisiades			Aenea.
Pelasgi			Græcis.
Tyrinthius			Hercule.
Roterodamus			Erasmo.
Cytherea			Venere.
Hic cogno-	Cyprides		
men pro cer	Cinthia	pro	Diana.
to nomine	Troiana		Pallade.
collocatur.	Saturnia		Iunone
	Cynthius		Apolline.
	Cyllenius		Mercurio.
	Tytides		Diomede.

Nomnunquam Epitheton pro nomine

ipso subycere licebit, ut

Verg. lib. 4. Aene

Thalamo quæ fixa reliquit Impius. Hic impiû
pro Aenea dixit Dido.

S. 4 Penelope

ERAS. ROTEROD. LIBER

Penelope apud Ouidium in Epistolis

O utinam tunc cum Lacedemona classe petebat,
O brutus insanis esset adulter aquis.

Hic per contumeliam Paridem adulterum dicit,
omisso proprio nomine.

Liuius Pœnum pro Hannibale.

Videte nunc iudices quemadmodum Plagiosippus iste
me tractauit. Ex Rhetorica ad Herennium.

In Therentio sæpe senex pro persona heri. Sic Vergilius
lib. 10. Aenei. Tros Rutilus ne fuat, pro Aenea et Turno

Idem lib. 2. aenei. Hoc Ithacus uelit. Ithacus pro Vlysse.

Eius generis est, si quis,

Poetam Homero aut Vergilio.

Philosophum pro Aristotele.

Saluatorem CHRISTO.

Principē mundi Satana.

Principē eloquētiæ Cicerone.

Hæc per excellentiam Apostolū pro Paulo.

dicuntur. Virginem Maria.

urbem Rhoma.

Quemad-

Quemadmodum Græci Persarum Regem βασιλέα nominant, eo quod præcipuus inter reges sit.

Neq; ab hoc genere abhorret, si quis,

	Fure	Verrem.	
pro	Molli	Sardanapalum.	dicat.
	Diuiti	Cræsum.	
	Crudeli	Phalaridem.	

VARIANDI RATIO

per periphrasin

Periphrasis latine (tametsi in uito Fabio) circumloquutio transfertur. Est autem periphrasis, cum una res pluribus uerbis, quæ tamen uno aut paucioribus dici potest, designatur & describitur, Hanc autor Rhetorices ad Herennium circuitionem nominat & c.

Euerfor	Carthaginis	Scipio.
Euerfor	Numantie.	

Scipionis prouidentia Carthaginis opes fregit, id est, Scipio Carthaginem fregit.

Troiani belli scriptor	Homerus.
Mantuanus uates	Vergilius.

Mantuae

Hora. lib.
I. episto. 2.

Venusimus poeta, Horatius.

Peripateticæ scholæ princeps, Aristoteles,

Stoicæ familiæ pater, Seno.

Academicæ sectæ conditor, Plato.

Voluptatis assertor, Epicurus.

Rhomanæ eloquentiæ princeps, Cicero. *Fab. lib. 8.*

Humani generis seruator, CHRISTVS. (*ca. 6*)

Doctor gentium, Paulus.

Monstrorum domitor, Hercules.

Qui sub prætextu mendicitatis Satraparum opes
possident, Monachi.

Fit autem Periphrasis plurimis mo-
dis, scilicet.

Etymologia.

Notatione.

Finitione.

Etymologia, est expositio unius uocabuli, per aliud.
Hæc ab alijs interpretatio nominis, à Cicerone tum ue-
riloquium (quod nomen tamè ipse reformidat) tum no-
tatio appellatur, quia notam facit rem, de qua prædica-
tur, hanc etiam quidam originationem uocant, eo quod
uerborum origines inuestigat.

Etymologia, uera nominis ratio, uera nominis inter-
pretatio,

Huc pertinent quoq; & illa.

Effrontes pro iniuerecundos dicimus, qui omnem deposuere pudorem.

Quo ore obiurgabis filium? In Phormione.

Quo ore appellabo patrem? In Heauton.

Qua fronte hæc audes facere?

O simpudens.

O s durum

dicimus cum impu-

O s ferreum

dentiam notamus.

Vide Era-
smum in
Prouer.
Pudor in
oculis.

TRAHVNTVR METAPHO

re à sensibus corporis ad animum, quo genere nihil est usitatius.

A visu multæ ducuntur.

Video pro intelligo.

Perspicere pro cognitum habere.

Susplicere pro admirari seu uenerari.

Despicere pro contemnere seu fastidire.

Est autem proprie despicere, deorsum asplicere, sicut susplicere sursum asplicere. Inde per translationem cum quis aliū contemnit ac paruifacit, despicere dicitur, quasi infra se & ad pedes suos proiectum asplicere, quem ad modum susplicere est uenerari, quasi supra nos asplicimus illum esse collocatum. Hæc Valla lib. 5.

In his &
alijs sequē-
tibus me-
taphoris,
quod est
corporis
ad animū
transfere-
tur.

Oculis

ERAS. ROTEROD. LIBER

Oculis ferre, pro uehementer amare, cura;
ra; habere.

In oculis esse, id est, palam manifestū ac
in propatulo esse.

O buersari oculis, pro eo quod est recor-
dari & in memoria cogitatione; esse.

Respicere curam agere, & rationē habere
Prospicere, in posterum consulere.

Comnuere, pro data opera dissimulare.
Cæcutire, hallucinari. pro falli iudicio.

AB OLFACTV.

Vide Pro-
uer. Odo-
rari.

O dorari pro resciscere, ac sagaciter depræhensum at
que animaduersum cognoscere.

O dor pro suspicionē ac rumore. Cicero.
Est nonnullus odor dictaturæ.

Olfacere apud Theretiū in Adelpis pro
deprehendere.

Subolere pro tacite scire aliquid, ut Plau-
tus in Casina. Subolet iā uxori quod ego
machinor.

Nasuti, pro irrisores, qui docte norūt ali-
os irridere.

Emuclæ naris, dicitur is qui acri est exa-
cto; iudicio, quasi purgatæ naris & ue-
hementer nasutus.

Mucosis

Mucosis naribus dicuntur stupidiores.

O bese naris

Nasus pro iudicio. Horatius. Non quia nullus illis erat nasus.

Putere pro displicere.

Huc pertinent & illa.

O let mendacium.

Redolet Atticismum.

O lent lucernam.

Hieronymus ad Pammachium. Epistola

tua olent Prophetas.

AGVSTV DVCTAE METAPHORAE.

Concoquere pro ferre & uincere molestiam

Decoquere pro deterere, ut apud Quintilianum.

Multa decoquit atas.

Degustare pro experiri.

Itidem gustum rei uocamus ueluti primam illam experientiam. Et de gustationem quasi specimen. Cicero ad Atticum. Hominem degustes. Idem ad eundem. Et latinus ille tuus Atticismus ex interuallo regustadus, hinc & prouerbium. De gustu cognosco, id est, ex minima experientia.

T Saluam

ERAS. ROTERO D. LIBER

Saluam primam, dicimus illum gustum, quæ præ
ri tanquam à nutrice imbibimus.

Palato satisfaccere dicitur, quod animo placet.

Deuorare dicimur, cum rem alioqui acerbam ueluti
citra sensum proferemus. Trâslatione sumpta ab ijs qui
amara catapotia, tanquam inuito palato, solent absorbe
re. Vnde aliquoties apud Ciceronem & Fabium deuora
re tediũ, absorbere molestiam, Ita dicimus, semel deuo
randum est tedium Grammatices.

HIIS AFFINIA SVNT ILLA.

Sapiunt arrogantiam.

Sapiunt heresim.

σοφίας ἐγκώμιον planè sapit Erasmicum inge
nium.

Resipiunt iuuenile quiddam.

Nauseare cum tædio audire.

Euomere, dicere, quod dolor non sinebat reticere.

Expuere miseriam ex animo,

Consputare pro laceessere maledictis.

Despuere pro contemnere.

Stomachari pro indignari.

A B A V D I T V.

Audire pro obtemperare aut credere.

Atachis

A T A C T V S V M P T A E

Metaphoræ.

Sentire pro intelligere.

Complecti pro amare.

Osculari pro amare.

Tangere ulcus est mouere dolorem, eiusq;
rei facere mentionem, quæ nos magnopere
urat.Refricare cicatricem, pro eo quod est dolo-
rem temporum spatio lenitum renouare.Sumpta metaphora à corporali uulnere,
quod iam coijt cicatrice obduclum.

Refricare

Suffricare memoriam, pro eo quod est leni-
ter renouare, sed in malam fere
partem.Vulnus recrudescere, pro eo quod est reinte-
grare animi molestiam.

TRANSLATIO AB IRRATIO

nali ad rationale

Gamire, Ther. Quid ille gânit? quod

Rudere, (uulpium est.)

Blaterare, hominem dicimus odiose

Grunnire, ac insulse loquacitatis.

T 2 Oblatra

ERAS. ROTEROD. LIBER

Oblatrare pro obtrectare.

Allatrare pro conuiciari.

Liuius. M. Portius Cato, qui allatrare Scipiones magnitudinem solebat.

AUT CONTRA RATIO

nali ad irrationale.

Canorum olorem.

Musicum lusciniam.

Perfidum uulpem.

Ambitiosum leonem.

Assentatorem dicimus canem.

Voracem uulturem aut lupum.

Loquacem graculum aut picam.

Salacem passerem aut hircum.

Cuiusmodi multa Vergilius tribuit apibus, dñ quicquid agitur i hominũ republica, id traducit ad hoc animal. Lib. 4. Georgico.

Magnanimosq; duces totiusq; ex ordine Gentes,

Mores ut studia & populos & praelia dicam.

Item paulo post.

At genus immortale manet, multosq; per omnes.

Stat fortuna domus, & aui numerantur auorum.

Omnia hæc de apibus intelligit, que proprie hominum sunt &c.

Ab ani

AB ANIMALI AD NON ANIMA

mal, aut contra.

Duriuscula ac longius petita erit trãslatio, si ab animali ad inanimale traducatur, aut contra.

At procul excelso miratus uertice montis, Ver.

Hic animale ad inanimatum transtulit, cum uerticẽ hominis ad montem traduxit.

Exiccatus est uertex Carmeli. Amos. I.

Hic quoq; quod hominis est, ad montem transtulit.

At blantis cinctum assidue cui nubibus atris,

Vergi. lib.

Piniferumq; caput uento pulsatur & imbri.

4. Aenci.

Hic quod animalium est, inanimato tribuit. Nam ut homines animales sunt, ita mons non habet animã, cui membra humana ascribantur. Caput enim humerus & huiusmodi membra hominis sunt.

Et nũc omnis ager, nũc omnis parturit arbor, Aeg. 3

Omnia nũc ridet, nũc formosissimus annus, Aeg. 7

Ridet ager, uestitur humus, uestitur & arbor. Mar. lib.

IO. Quam omnia nunc ueruent ac rideant in agris. In conuuiio religioso.

Iratum mare.

Indignatus Araxis, Rebus sensu caretibus actũ

Li. 8. Aene

Auidum mare, quendam, & animos das

Mirantur Gargara. mus. Fab. lib. 8, cap. 6.

Indignatum equor.

Lib. 2,

Quod genus & plura sunt exempla, & frequentius obuia, quam ut hic debeant referri.

Geor.

T 3 Aut

○ Pelagus tenere rates. Nam pelagus & rates animam non habent. In hoc autem facta est translatio, quia cum pelagus proprie retinere & circumdare, rates siue naues intelligatur, nunc rates ipsum pelagus tenere dicuntur.

Aliquando populi Rhomani uires, quae malitia nocetium exaruerant, uirtute optimatum reuirescent. Hic à re inanimi ad inanimam facta est translatio, ab herbis uel arboribus ad ciuitatem. Nam herbarum & arborum est proprie arere & uirescere, &c.

Fluctus & undae negotiorum.

○ Quoties fluctus illos ciuilium causarum paulisper uoluisset effugere.

Nos miseri turbulentissimis illis negotiorum undis sursum ac deorsum iactamur.

Sumpta Metaphora à nauibus quae à uentis intempestuosis fluctuantur ac agitantur.

Eiusdem generis est.

Si quis collem uerrucam dicat, quemadmodum Cato in libro originum. Verba Catonis haec sunt. Maturum ceseo inquit (si rem seruare uis) faciundum, ut quadringentos aliquos milites ad uerrucam illam, ire inbeas, eamque uti occupent, imperes, horterisque. Porro Quintilian. hanc metaphoram, ut humilem & sordidam notauit.

Ex Rhetor.
ad Heren.

In Antio
barba. lib.

Gellius li.
3. cap. 7.

T 4 Verecunda

Verecūda enim debet esse trāslatio (ut Cice. li. 3. ad. Q. fratrem scribit) ut deducta esse in alicnum locum, nō irruisse, atq; ut precario, nō ui uenisse, uideatur. Idem docet autor ad Heren. li. 4. ubi de translatione scribit, &c.

DE METAPHORA RECIPROCA

Quaedam translationes, ut inquit Donatus, sunt reciprocae, siue communes, quas Greci ἀκολουθαί vocant.

Sifire a
gros dici
mus, cum
exaruerū
longo tem
pore subla
tis pluuijs

Auriga pro gubernatore.

Gubernator pro Auriga.

Altum mare.

Possumus enim cōuertere

Profundū cœlum altū cœlū, profudū mare.

Hæc ἀκολουθαί Herbæ florent.

sunt, possunt Iuvenes pubent.

enim conuerti. Prata rident.

Segetes sitiunt.

Naues uolant.

Aues natant.

ἀνακολου
θόν cum se
quentia nō
respondent
superiori
bus Eras.
in Hiero.

Quaedam uero non sunt communes siue Reciprocae, sed unius partis, non possunt enim conuerti.

Vertex montis pro cacumine.

Hæc ἀνακολουθαί Non cacumen capitis pro uertice.

sunt, unius duntaxat partis. Segetes fluctuant

Vites germinant.

Nubes uolant.

Gémam

Gemmam rustici dicunt in vitibus. Ver.
 Heg. 7. Turgent in palmitate gemmae.
 Gemmarc uites, & Columella. Cū pri
 Nonnunquā necessa mum gemmare incipiunt uites.
 ria est Metaphora ut Sitire agros. Fab. lib. 8. cap. ulti.
 copiose docet Ci. lib. Fructus laborare.
 3. ad Quin. fra. Luxuriare segetes.
 Leta ubera,
 Letas segetes.
 Luxuriosa frumenta.

Durum hominem aspe Non enim pro
 Fit etiam sim rum dicimus. priū erat qd da
 plici nomine Pecudem appellamus remus his affecti
 Metaphora hominem uentri deditū bus nomē Fa. l. 8.

Saxeum hominem.
 Ferreum scriptorem.
 In Epithes Floridam etatem.
 to etiam in Vitreas undas. dicimus.
 terdum sita Viridem iuuentam.
 est, ut cum. Cor lapideum.
 Voracem ignem.
 Plumbeum ingenium.

Interdum in uerbo Auolat etas.
 simplici Labuntur anni.

Hic ad

Cicero fer
 reum scri
 ptorē uo
 cat durū.
 et iperitū.
 Nā in arti
 b. dura dis
 cūtur que
 parū sunt
 artificiosa.
 cōtra mol
 lia, que sū
 ma arte p
 secta sunt.
 &c.

Hic adiectione ex	Inflammat hominem cupiditate.
plicatur Meta-	Incenditur ira.
phora.	Labitur errore

VARIANDIRATIO PER ALLE
goriam.

Variatur & per Allegoriã oratio, ut per Metaphoram. Nam ut in uno uerbo fit Metaphora, ita ut in tota oratione & multorũ uerborum cõtextu Allegoria. Est autem allegoria, quoties aliud uerbis, aliud sensu ostẽditur, id est, aliud significatur quàm dicitur, quale est illud

Matth. 7.

Ne detis quod sanctũ est canibus. Hic aliud intelligi debet, quàm quod propria uerborum significatio poscit, ne pe, ne prostituamus diuinam doctrinam, præfractẽ impijs, & contemnentibus Dei. Taliaq; sunt omnia ferẽ Pythagorica symbola, de quib. uide Erasmi nr̃i Chilianas, statim in pricipio. Nihil igitur est aliud Allegoria, quã multorũ uerborũ continua quædã Metaphora, ut,

Pedem conferre, pro eo quod est concerrare argumentis.

Iugulũ petere, pro eo qd est caput causæ aggredi, in agẽdis autẽ causis iugulum Orator dicitur petere, quãdo id qd potentissimũ est inuadit, ac ualidissime aduersariũ premit, uideturq; illũ iugulare argumentis, perinde ac alij uibratis telis.

In his aliud significatur.

Tragulam

aliud dici
tur. Tragulam iniicere, pro eo quod est dolos
ad decipiendum struere, moliri insidias,
fallatiam intendere.

Ut etiam nauem perforet, in qua ipse na-
uiget, id est, ciuitatē euertat, aqua subuer-
sa sibi quoq; sit pereundum. Allegoria est
Cicero in actione Miloniana.

HVIVS FREQVENS EST VSVS

in sententijs prouerbialib. ac prouerbijs, ut,

Flamma fumo est proxima, quo significatur pericu-
lum mature fugiendum esse.

Vino uendibili suspensa hedera nihil est opus. Cū si-
gnificamus rei per se laudabili, nihil opus esse commēda-
tione aliena, ut, Vera uirtus nullo eget praeconio.

Cretizandum aduersus Cretenzem, hoc est, cum mē-
dacibus mēdacijs, cum perfidis perfidia, cum subdolis ac
uanis dolo utendum.

Item in sacris frequentissimus est Allegoriae usus, de
qua re uide Poli-
citus est & Erasmus noster libellum quendam de Alle-
gorijs Theologicis prae scribere.

VARIANDI RATIO PER

Catachresim.

Facit

Facit & Catachresis ad copiam sermonis. Est autem Catachresis tropus, quem nos abusionem dicimus, cum alienis abutimur perinde ac proprijs, cum propria deficiunt: Differunt autem inter se autore Fabio. Abusio & Translatio, quia Abusio, ubi nomen omnino defuit. Translatio, ubi aliud fuit. Hæc, uocabulū qđ habet largitur, Illa, quia non habet propriū, extraneo id demonstrat nomine, quod suo nomine appellari non potest, ut,

Parricida, nō qui patrem id quod proprie significat, sed qui fratrem aut aliū occidit.

Piscina in q̄ lauamus, nec pisces insunt, ut

Hæc nisi ex apud Suetonium in uita Tiberij. *transsecus su-* Vires hominis breues sunt, abusive dictū meretur suū est, parua enim dici debuit.

Ex Rhetorica ad Herennium. uocabulum Consiliū longum, cū magnū dicendū sit, nō haberet, Vti pauco sermōe, cū breui dicendū fuerit. Donatus. Parua statura, cum breuis dici debeat.

Ci. li. 3. ad Qu. fratrem. Grandis oratio cum magna dici debeat. Minutum animum pro paruo. Folia librorum, cum arborum sunt.

Ver. lib. 2. Acnei. Facies simillima lauro, cum facies hominis sit. Instar montis equum diuina Palladis arte, Aedificat, cum ædificare proprium ædium sit, non equorum.

Fabi lib. 8. cap. 6. Pyxides uascula sunt ex pyxo cōfecta, sed per abusionem dicuntur etiam pyxides, quæ ex alia materia conficiuntur.

Varia

VARIATIO PER

Onomatopœiam.

Accedit etiam nonnihil uarietatis ex Onomatopœia. Est uero Onomatopœia, nominis confectio. Ea utimur, quando res incidit, quæ nomen proprium non habet, uel si habet, non satis idoneum uidetur esse. Hanc nominationem grauem appellat autor ad Herennium.

Fabius lib. 8. cap. de Tropis

Onomatopœia, est fictio nominis græcis inter maximas habita uirtutes, nobis uix permittitur, inde tamen mugitus & sibilus & murmur uenerunt. Fit autem quædo uocis confuse nomen ad imitandum sonum effingimus, ut ouium dicimus balatum: bouum mugitum: equorum hinnitum: terribilem buccinæ sonitum, taratantara, Emnius, At tuba terribili sonitu taratantara dixit &c.

Onomatopœiæ nominum.

Taratantara pro cātu tubæ, Bombus quæ Plinius Sibilus serpentis. Hiero. contra apibus assignat.

Iouinia. Hæc sunt sibila Rbonchus sterētis sonus. Sclopus.

Murmur aquæ Rugitus leonum.

Mugitus bouum Hinnitus equorum.

Gemitus hominis & Latratus canum.

turturis. Balatus ouium.

Streptus pedum Timmitus sonus qui ex metallo

Stridor detium rum pulsatione efficitur.

fragor à fractarum rerum sonitu dicitur.

Vagi

ERAS. ROTEROD. LIBER

Vagitus uox infantium. Bombarda à sono & to
(nitru nomen accepit

Huc quoq; pertinet Paragoge, id est, deductio ac
deriuatio nouorum uerborum ex

Analogia sumpta.

De Analogs
Fab. lib. 1.
cap. 30.
Gellius li.
2. cap. 25.
Capella.
lib. 3. de
Gramma
tica.

Onomatopœiæ uerborum.

Syllaturire pro Syllæ mores imitari. Cicero
ad Atticum. Syllaturit animus eius & pro
scripturit.

Cacaturire.

Micturire.

Esurire.

Et iuxta eandem Analogiam.

Dormiturire.

Scripturire. Hæc uerba ab extrema ultimi Su-

Proscripturire. pini terminatione formantur, as-

Dicturire. sumpta rio, ut mictum, micturio, si-

Bellaturire. gnificantq; cupiditatem, ut parturio,

Nupturire. desidero aut opto parere: esurio, cupio
edere &c.

Græcari & eadem analogia.

Iuuenari.

Poetari.,

Cornicari Hoc Persius à cornice fecit.

Rbeto

Rhetoricari.

philosophari.

Theologari.

Item.

Laureati.

Nummati.

Scutati.

Pileati.

Laruati. eadem forma.

Personati.

Sic & ficefcere & arefcere dicimus.

VERBA ET NOMINA PER

Analogiam ficta à proprijs.

Syllaturire Bacchari.

Philoniffare Debacchari.

Pythagoriffare Battologiffare.

Scotiffare.

Ad hanc classem pertinent & illa.

Atticismus Lacomismus.

Battologismus Platonismus.

Gnathonismus Solœcismus.

Phalarismus Barbarismus.

Dialogismus Iudaismus.

Christianismus Paganismus.

Laruati di-
cuntur fu-
riofî, &
mente ca-
pti, quafi
à laruis ex-
territi.

teut. die be-
fesse findt
vide Bebe-
lium de
abufione
lingue la-
tine.

Hebrae

Hebraismus Monachismus.
DE APPELLATIVIS ANIMATIS.

Patrizo.		Theologari.
Matrizo.	à Græcis	Poetari
Monachari	orta sunt.	Philosophari.
		Rhetoricari.

A G E N T I B V S

Græcari	Atticissare	Chalcidissare.
Cretizare	Lacomissare	Carissare.
Corybantire	Biculissare	Rhomanisare.

A B R V T I S E T A N I M A T I S

Caperare	Glocitare.
Caprire	Vitulari.
Bouinare	Vulpinari. Vide Chiliades Erasm.
Hircire	Equire. Aristoteles lib. 6. de natu.
Coccissare	Subare. anima. Ita subare dicitur
Cornicari	in suis, que admodum
Arietari	equæ libidine stimulate dicuntur equire &c.

Hic quoq; notandum est, nō omnibus licere citra Ana-
logiam noua nomina aut uerba effingere. Nam, qui me-
diocri sunt ingenio nō inuenire uocabula, sed inuētis uti
debent. Errant igitur imperiti quidam, qui ex rerum
proprietas & inutilibus obscurisq; significandi mo-
dis, noua rebus uocabula fingi posse tradūt Figere autē
ut attes

ut attestatur Fabius lib. 1. & lib. 8. cap. 3. Græcis magis concessum est, qui sonis etiam quibusdam & affectibus non dubitauerunt nomina aptare, non alia libertate, quàm illi priuini homines rebus appellationes dederunt, nostri autem in iungendo, aut in deriuâdo paulū aliquid ausi, uix in hoc satis recipiuntur. Et idem dicit, noua uocabula nō sine quodam periculo fingimus. Nam si recepta sint modicum laudis afferunt, repudiata etiam in iocos exeunt. Rursum lib. 8. cap. de tropis. Fictio nominis Græcis inter maximas habita uirtutes, nobis uix permittitur, deniq; tāquam consummata sunt omnia nihil generare audemus ipsi, cum multa quotidie ab antiquis ficta moriantur. Et Cicero de perfecto oratore ad Brutum. Ergo ille tenuis orator modo sit elegans, nec in faciendis uerbis erit audax & transferendis uerecundus & parca, & in priscis reliquisq; ornamentis, & uerborum & sententiarum remissior. Si autē uelis fingere, à Græcis mutabis. Hinc est Horatius in arte poetica. Et noua, fictaq; uerba per habebunt uerba fidem, si Græco fonte cadant.

VARIANDI RATIO.

per Metalepsim.

Confinis est abusioni Metalepsis, quæ latine transumptio dicitur. Ea est, ut inquit Diomedes, per translationem dictionum proprietatis dilatio, uel dictio gradatim à nomine, ad propriam significationem descendens, ut

Verg. lib.
1. Aenei.

Sed pater omnipotens speluncis abdidit atris. Nā nigrae

V intelligo

ERAS. ROTEROD. LIBER.

Intelliguntur, ex nigris tenebras habentes, & per hoc de-
mum in præceptis profunda & c.

Metalepsis figura est, quam nos uarie translatiuam,
transsumptiuam, transpositiuam uocamus, ut Fabius ait
in tertio. Fit aut quum aliqua dictio aliud a sua propria
significatione ex his quæ præcesserunt denotat, ut ibi.

Ver. eglo.
prima.

Post aliquot mea regna uidens mirabor aristas.

Hic per aristas segetes, per segetes aestates, atq; ita de-
mum annos intelligit & c.

Hora. cpi
stol. ulsi
ma lib. I.
Psal. 127.

Nox atra, colligitur & tenebrosa. Verg. lib. I. ænei.

Me quater undenos sciat impleuisse decēbres, id est,
annos quadraginta.

Labores manuum tuarum manducabis. Hic la-

bores posuit pro his, quæ labore
acquiruntur & c.

Fabius in octauo.

Transumptio est, quæ ex alio tropo in aliud uelut uia
præstat, & rarissimus & improprius. Græcis tamē fre-
quentior, meminit & huius lib. 6. cap. de risu.

VARIATIO PER METONYMIAM.

Non mediocriter etiam auget copiam sermonis tro-
pus, qui uocatur Metonymia, quæ etiam transmutatio di-
citur à Diomede lib. 2. Autor ad Heremium uocat hanc
Denominationem. Cicero & alij Rhetores Hypallagen
uocant, quidam uero transnominationem.

Metonyo

Metonymia.
 Transmutatio.
 Denominatio. in idem recidunt.
 Hypallage.
 Transnominatio.

FIT AVTEM METONYMIA

multis modis, quos dilucidissime hic.
 exequitur Erasmus.

Inuentor pro re inuenta, aut qui praesidet,
 pro re subiecta ponitur.

Nomina	Martem pro bello:
Deorum	Bacchum pro uino,
pro rebus	Neptunum pro aqua:
quib. praesunt	Vulcanum pro igni.
ponimus, ut	Cererem pro pane seu frugibus.
	Venerem pro libidine seu coitu.
	Cupidinem pro amore.
	Musas pro literis.

Vergilius. lib. I. Aenei.

Cererem corruptam undis, expediunt.

Theren. in Eunucho.

Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Eleganter Cererem pro cibo, Bacchum pro uino,

V 2 Venerem

ERAS. ROTEROD. LIBER

Venerem pro libidine dixit, continenter in figura persistens, nam illud ipsum uerbum friget Metaphoram habet. Erasmus in Chiliad. b.

Onerantq; canistris Dona laboratæ Cereris,
Bacchumq; ministrant. Verg. lib. 8. Aeneid.
Implentur ueteris Bacchi lib. Aenci.

Receptus terra Neptunus.

Classes aquilonib. arcet. Horatius in arte poetica
Vulcano dicare.

Vario Marte pugnare.

Fabius lib. 8. ca. ulti. ut Vulcanū pro igni uulgo audi-
uimus, & uario Marte pugnatū, eruditus est sermo, &
Venerem quā coitum dixisse magis decet, ita Liberum
& Cererem pro uino & pane licentius, quā ut fori
seueritas feret & c.

Nihil conuenit Musis cum Marte

Pli. lib.

Venus confert oculis & uoci.

28. cap. 6.

Venus medetur oculorum hebetationi.

Venere uox reuocatur.

Venus eneruat uires. Vergilius lib. 9. Aenci.

Sic si quis in sacris literis pro lege ponat Mosen, qui
est promulgator & uox legis & c.

Aut è conuerso inuentum pro inuentore,
quod durius tamen est.

Vinū precemur, nam hic Deus presens est, hic uinū
pro Baccho uini inuentore positum est.

Continens pro Contento.

Epotos

Epotos cados, pro uino, seu quod in cadis
continetur. epoto.

Cœlo gratissimus amnis, pro Dijs q̄ cœ-
lo continentur. Verg. lib. 7. Aenei.

Sicut ex eo qđ cōtinet, id quod cōinetur, usus recipit, ut,
Bene moratas urbes, pro ciuibus bene moratis.

Poculum epotum, pro uino epoto.

Fab. lib. 8.

Sæculum fœlix, pro fœlicibus hominibus.

Nunc pateras libate Ioui, id est, uinum conten-
tum in pateris, Verg. lib. 7. Aenei.

Ierusalem quæ occidis Prophetas,

Matth. 23.

Sic etiam litera pro lege.

DOMINVS REI PRO REIPSA,

uel contentum pro continente

Iam proximus ardet Vcalegō, hic dominum domus
pro ipsa domo posuit, Verg. lib. 2. Aenei.

Eamus ad nos, id est, ad ædes nostras. Ther in Eunu.

Non est pater, apud nos est, In Heau.

Et cum dicimus hominem deuorari, cuius patrimo-
nium consumitur.

Hunc tibi comedendum propino, id est, eius bona de-
uoranda trado, In Eunucho.

A possesso
re quod
possidetur
Fab. in 8.

De sene gustarit, id est, de pecunia senis.

Crateras magnos statuunt, & uina coronant. Nō ui-
na sed crateras in quib. uina cōtinētur. Ver. li. 1. et. 7. Ae.

Dimitte arcam ire, & aspicias. Non enim, ut dicit

1. Reg. 6.

V 3 Beda

ERAS. ROTEROD. LIBER

Beda, arca, sed plaustrum quo continebatur arca uel boves ire poterant. & c.

EX EFFICIENTE EFFECTVM

significamus.

Verg. li. 5.
Aenei.

Hic melior remis, significat enim uelocitatem, sed que per remos fit.

VEL CONTRA, EFFECTVM

pro efficiente.

Frigus pigrum, id est, efficiens pigrum.

Mœstumq; timorem mittite, id est, qui mœstos facit.

Vergilius libro. 1. Aeneidos.

Pallida mors æquo pulsat pede

Pauperum tabernas, regumq; turres.

Dicitur autem pallida ab effectu, quia pallidos homines redit, Hora. lib. 1. Car. Ode. 4.

Pallentesq; habitant morbi,

id est, pallidos facientes.

Tristisq; senectus, Verg. lib. 6. Aenei.

Audax iuuenta, Preceps ira.

Hilaris adolenscentia.

Inconsultus amor.

Inuerecunda nox.

Audax uinum, Segne otium.

Cruenta & tristis lex, quod cruentas & tri-

Id quod efflues faciat conscientias, terret enim & auertit ex eo quod get hominem.

Letum

efficitur.

Letum Evangelium, quia letas facit conscientias, est enim nuncium gaudij & pacis, annuncians remissionem peccatorum per CHRISTVM.

DVX PRO SVBIECTIS.

Ab Hamibale caesa sunt apud Cannas sexaginta milia. Mahometes copiosam Christianorū turbam occidit.

AVTOR PRO OPERE.

Vergilius uenit à Bibliopolis, nō Vergilius, sed Vergilij liber, seu opus.

Plinius semper in manibus habendus.

Semper in sinu gestandus Cicero, hic enim uere latinum potest reddere.

SIMILE EST HVIC.

Cum sacrilegium deprehensum dicimus, non sacrilegum.

Et armorum scientiam habere, non artis, id est, rei militaris.

VARIANDI RATIO

per Synedochen.

M 4 Vebes

Huius pignememī
nit Linius
lib. 2. de. 2.
bello pun.
Eutropi.
li. 3. in hoc
autpr. elio
Rhomano
rū 40. mi
lia peditū
caesa sunt.
equitum
duo milia
ducenti.

ERAS. ROTEROD. LIBER

Veheementer adiuuabit Copiam ꝛ Synecdoche, quã quidam intellectualem uocant. Est autem Synecdoche pleni intellectus capax, cum plus minusue pronunciat.

Autor ad Herennium.

Intellectio est cū res tota parua de parte cognoscitur, aut de toto pars. Fit autē hæc hisce subsequētib. modis.

CVM EX VNO PLVRES INTELLIGIMUS, id quod frequentissime Linius facit, ut

Rhomanus prælio uictor pro, Rhomani uictores.

Pæno fuit Hispanus auxilio.

Hostis habet muros, Ver. lib. 2. Aenei.

Italus fugatus, pro Itali fugati.

Israelita in deserto Deo seruatori, ꝛ suo duci ingratu extitit.

Huc pertinet Heterosis numeri, cum singularis pro plurali usurpatur, aut contra, quemadmodum superius attigimus, &c.

EX PARTE TOTVM.

Micronem acumen gladij, pro ipso gladio.

Puppim posteriorem partem nauis, pro tota nauis.

Tectum pro domo.

Quadrupedem pro equo.

Matt. 10. Gladiū pro bello, ut non ueni mittere pacē sed gladiū.

Matth. 5. Tale est. Si quis percusserit te in dextram maxillam, obuerte ei & sinistram.

Aut

AVT CONTRA, TOTVM PRO PARTE

Ipsius ante oculos ingens à uertice pontus,
 In puppim ferit, id est, magna pars ponti. Non enim
 hic totū pelagus fuisse dicit, sed magnā partem pelagi.
 Veg. lib. I. Aenei.

Idem. Fontem ignemq; ferebant, id est, partem fontis
 & ignis, & c.

EX SPETIE GENVS.

Iracūdiōr Adria. pro quouis mari dixit. Hor. li. 3. ode. 9

Acheloia pocula, pro quouis fluuio posuit, Verg. de
 hoc uero loco uide Macro. lib. 5. Saturnalium.

Li. I. Geo.

Idem. Dentesq; Sabellicus exacuit sus. Sabellicum suē
 pro quouis sue posuit.

Li. 3. Geo.

Idem. lūlas ducit amor trās Gargara transq; sonantē
 Ascanium. Hic Gargara pro quolibet monte, & Asca-
 niū pro quolibet flumine posuit, teste Seruio.

EX MATERIA REM CONFECTAM.

Ferrum pro gladio.

Abies,

pro nauī.

Pinus,

EX PRAECEDENTIB. SEQVENTIA.

Virgineam soluit zonam, pro deuir ginauit.

Subdidit equo calcaria, id est, cucurrit.

Pallet, timet, rubet, conscius est.

Cum

ERAS: ROTEROD. LIBER

CVM ALIVDEX ALIO

intelligitur.

Vixerunt, pro mortui sunt. Dixit Cicero de coniuratis iam supplicio affectis.

Nos quoque floruimus.

Fuimus Troes, Lib. 2. Aenei.

Fab. lib. 8. Aliud etiam ex alio intelligitur.

Aspice arata iugo reserunt suspensa iuuenti.

Ver. Aeg. Vnde apparet noctem appropinquare.

2. Etiam summa procul uillarum culmina fumant.

Maioresq; cadunt altis de montibus umbræ.

Aeglo. I. Per hæc inuuit noctem instare.

EX SIGNO RES SIGNATA.

Ex Rhetori. ad Herennium. Non ille te nuptiales tibiæ eius matrimonij commonebant. Hic omnis sanctimonia nuptiarum uno signo tibiæ colligitur. Sunt autem tibiæ nuptiarum signa, ijs enim nuptijs & funeribus & maiores nostri utebantur. Dicuntur autem hæc uerba in adulterum, à quo uolatus alicuius sit lectus, & c.

VARIANDI RATIO PER

Aquipollentiam.

Præcipua uariandi ratio sumitur per isod' uariationem, id est, per Aquipollentiam. Ea constat negationis additione, detractatione, geminatione, & uerbis contrarijs, & c.

Ifodynas

ISODYNAMIA NEGATIONIS

additione.

Primus obtinet, id est, primum locum.

Non est in postremis.

Hic additur Vir egregie doctus.**negatio,** Vir minime indoctus.

Sine labore discis.

Nullo labore discis.

Est homo doctrina admiranda,

Est homo non contemnenda doctrina.

NEGATIONIS DETRACTIONE

Nihil fallatiae intendendū est homini,

Hic aufer- Aliquid fallatiae intendendum est homini.**tur negatio:** Homo minime malus,

Homo quiduis potius quam malus.

NEGATIONIS GEMINATIONE

Omnia fecit,

Nihil non fecit.

Omnes amicos alienauit,

Hic Geminatur seu Neminem non alienauit.**uplicatur negatio.** Omnibus maledicit,

Nulli non maledicit.

Vincit omnes candore,

Neminem non uincit candore.

Isodye

ERAS. ROTEROD. LIBER
ISODYNAMIA FIT ETIAM VERBIS
contrarijs addita uel detracta negatione

Placet,	Accipio conditionem.
Non displicet	Non recuso conditionem.
Omnes reijcit,	Nemini placet,
Neminē non reijcit.	Omnibus displicet.

Hic autem animaduertendum, quæ uerba cum quib. pugnet, quæ inter se contraria sint. Assumpto autem uerbo diuerso & apposita aut adempta negatione, statim nouam orationis faciem constitueris, ut iam uisum est, plura uero hac de re uide ca. 48. & tribus sequētib. &c.

VARIANDI RATIO PER
comparatiua.

In nonnullis comparatiuis dictionibus fit hæc cōmutatio, translatis duntaxat partibus.

In his omnibus op-	Antepōnit famam pecuniæ.
ponitur uerbum	posthabet pecuniam famæ.
aut dictio contra	Minoris facit famā quā pecuniā.
ria, & partes post	Pluris facit pecuniam quā famā.
uerbū recte trans-	Prius habet lucrū quā honestum,
ponuntur.	Posterius habet honestū quā lucrū.

Vide cap.
45.

HÆC AVTEM COPIA NAS-
citur ex contrarijs, cuiusmodi sunt,

Suspicit.

Suspicit,	Amat,	Indulget.
Despicit,	Odit,	Castigat.
Arridet,	Appetit,	Curat.
Timet,	Fastidit,	Negligit.

VARIANDI RATIO PER COM-
mutationem Relatiuorum.

Relatiuum est quod sine alterius adminiculo non potest intelligi. Dialectici dicunt Relatiuum esse, quod aliquid refert, sine quo nec ipsum potest consistere, ut pater & filius, Dominus & seruus. Relatiua sunt, quia nec pater esse potest, nisi habeat filium, nemo enim dicitur pater nisi respectu filij, talis uero respectus relatio uocatur, & c.

Vxor, Maritus.

Socer, Gener.

Nurus, Socrus.

Pater, filius.

Loco, Conduco.

Nubo, Duceo.

Nomi: Praeceptor, Discipulus. Verbo Debeo, credo.

nū rela Dominus, seruus. rū relatio Doceo, disco.

tiones. Nouerca, Priuignus nes. Refero, Audio

Locator, Conductor. Capio, Adfero.

Cliens, Patronus.

Hera, Famula.

Exempla.

Vxor illius esse non uult.

Non uult illum maritum.

Recusat

DES. ERAS. ROTERO. LIBER

Recusat illius esse socer,

Recusat illum generum.

Pudet me huius nurus

Pudet me huius socrum uideri.

Non alium patrem mihi optem,

Nullius malim esse filius.

O me felicem Erasmo præceptore,

Felicem me qui Erasmi sum discipulus.

Cave isti locaueris agrum,

Ne committas ut hic agrum conducat tuum.

Iamdudum expectat ut uiro nubat,

Expectat ut se uir aliquis ducat.

Nolim tibi debere,

Nolim te mihi creditorem.

Hoc me docuisti.

Hoc ex te didici.

Hoc mihi retulit Erasmus,

Hoc ex Erasmo audiui.

Plurimum ex ea re capies emolumentum.

Ea res plurimum tibi adferet emolumentum.

Literæ non parum ornamenti tibi conciliabunt,

Ex literis non parum ornamenti tibi accedet.

Pater filio reconciliatus est,

Filius cum patre redijt in gratiam.

VARIANDI RATIO PER

Amplificationem.

Ex Auxesi, hoc est, amplificatione uariatur oratio, cū

ampli-

Auxesis
est quando
plus dici-
mus, quā
res ipsa ui-
detur pos-
scere.

à quibusdam uero Eminentia & excessus dicitur, &c.

Hyperbole.

Superlatio.

Superiectio.

in idem recidunt.

Eminetia.

Excessus.

Autor ad Herennium.

Superlatio est oratio superans ueritatem, alicuius au-
gendi, minuendi uè causa. In hoc tropo Quintilianus li.
8. monet, modum in primis seruare oportere, ne in κακο-
ζηλίαν uitium notatum inducat, eius uerba hæc sunt.
Sed huius quoque rei seruetur mensura quædam, quam
uis est omnis hyperbole ultra fidem, non tamen debet esse
ultra modū, nec alia magis uia ἢ κακοζηλίαν itur, &c.

Tardior testudine.

Nine candidior.

Leuior folio.

Ocyor Euro.

Minu Vitro fragilior. Augendi Fulminis ocior alis.

endi Pluma leuior. causa. Vox astra ferit.

causa. Vento instabilior.

Saxa clamore rūpit.

Breuior pigmeo.

Cœlū territat armis.

Vix ossibus hærent. Cœlū tonat omne tumultu.

Fit autem pluribus modis Hyperbole, de quibus uide
Quintilianum lib. 8. cap. de tropis.

Obserua etiam in sacris multa ὑπερβολικῶς dicta
esse, ut illud, ascendūt usq; ad cœlos, & descendūt usq;
ad abyssos, cū uehemetem tempestatem iudicium intelli-
gi uellet psalmista. Neq; cōtinuo mendaciū, quod ultra

X ueri

ERAS. ROTEROD. LIBER

ueri fidem dicitur, sed in hoc adhibetur tropus, ut acrior
 & ardentior sit oratio. Ac ne quis absurdū putet, in di-
 uinis libris hyperboles meminisse, facit hoc nō raro Ori-
 genes, facit Chrysostomus, facit Augustinus & Hiero-
 nymus. Huius generis sunt illa: Facilius est Camelum p-
 foramen acus transire, quā diuitem intrare in regnū
 cœlorum, cū nihil aliud intelligi uellet, quā esse difficil-
 limū, ut diues obtēperet Euangelicæ doctrinæ, copiosius
 uideas Erasmi n̄rum i Methodo ueræ Theologiæ, &c.

VARIANDI RATIO PER

Compositionem.

Variatur oratio nonnihil & ex cōpositione, ea sita
 est in his fermē figuris. Asyndeto, Polysyndeto, Syzen-
 gmeno, Epanalepsi, & Synonymia, &c.

Veni, uidi, uici. Verba Cæsaris diuictio
 fugatoq; Pharnace, de quo Appi. li. 2.

Asyndeto cū multa Ferte citi flammæ, date tela, impel-
 sine cōiunctione co- lite remos, Vcr. lib. 4. Aenei.

hærent, Rhetores Iam iam erigite animos, tela sumite
 uocant articulū. obuiā ite hostibus, habetis in mani-
 bus uictoriam, Linius.

Tectumq; laremq;.

Polysyndeto ubi ora Armaq; Amycleumq; canem
 tio multis coniuñctio Cresq; pharetra, Li. 3. Geor.

ni. cohæret, estq; hoc Demissum lapsi per funem.

schemata contrariū Athamasq; Thoasq; Pelidesq;

supericri. Neoptolo Meus, lib. 2. Aenei.

Syzen

Aut cū uerbo Desflorescit for-
 bñ præponi- ma uel etate uel
 Syzeugmeno quoties ad tur, ut morbo.
 unū uerbū plures sentē- Aut cū post Vel morbo uel
 tiæ rescrūtur, quarū una ponitur, ut, etate forma de
 quæq; desideraret illud, si florescit.
 sole ponerētur, Fab. li. 9. Aut cū inter Aut etate for-
 ca. 3. accidit aut trib. modis. ponitur, ut, ma deflorescit
 aut morbo.

Hic uerbum clausulis Vicit pudorem libido:
 præponitur timorē audacia, rationē amē-
 tia, Cicero.

Hic uerbum subiun- Neq; enī is es Catilina, ut te aut pu-
 gatur in fine. dor unquam à turpitudine aut me-
 tus à periculo, aut ratio à furore re-
 uocari, Cicero in Catilinam.

Nihil ne te nocturnum præsidium
 palatij, nihil urbis uigiliæ, nihil
 Epanalepsi, cū p ite timor populi, nihil cōkursus bono-
 rationē repetitur rum omnium, nihil hic munificens
 nō cōiunctio sed no- tissimus senatus habendi locus, ni-
 men, aut uerbum. hil horū ora, uultusq; mouerunt?
 Cicero. 2. actione in Catilinam.

Synonymia. cum multa uerba Vicit timorem audacia.
 eiusdem ferè significationis ci Rationē superauit amētia.
 de tribuuntur, Autor ad Heren. Libido pudorē expi-
 uocat interpretationem. gnauit.

X 2 Experia

ERAS. ROTEROD. LIBER.
EXPERIAMVR IGITVR QVOT

rationibus eadem sententia per has figuras
uariari possit.

Contemnit Deos, contemnit homines.

Deos contemnit, homines contemnit.

Contemnit & Deos & homines.

Et Deos & homines contemnit.

Deos contemnit atq; homines.

Ad hunc locum pertinent & illa.

Inediæ quàm frigoris patientior.

Lucri quàm gloriæ cupientior.

Cupientior lucri quàm gloriæ.

Lucri cupientior quàm gloriæ,

Cariorem habeo neminem, &

Neminem habeo cariorem.

Quantquam hæc non ita multum adferunt mométi, ad-
iuuant tamen, & c.

De quibus causis, &

Quibus de causis.

Ob eam rem,

Eam ob rem.

Ob causam tam paruulam.

Tam paruulam ob causam.

Veniam ad te, quando ita uult pater

Quando ita uult pater, ueniam.

Eiusdem

Eiusdem ratiois est cum ex oratione simplici duplicem facimus aut contra.

Omnia tu mihi debes.

Quicquid habes, id omne mihi debes.

VARIANDI RATIO PER

ΣΥΝΤΑΞΙΝ, id est constructionem.

Ex ordine siue Constructione item nonnulla sermonis uarietas existit, id quod superius attigimus, eo loco ubi de Heterosi Casu egimus. Sūt autem multa uerba, quae eodem modo diuersam habent constructionē. ΣΥΝΤΑΞΙΣ est congrua & latina uerborum ordinatio, deducitur autem à ΣΥΝ præpositione, quae, cū, latine interpretatur, & ΤΑΪΣ ὄσω ordino, quasi dictionum ordinatio.

Multum pudorem, & multum pudoris.

Scriptit mihi, & scripsit ad me.

Diuersum seu alienum huic, diuersum seu alienum ab hoc.

Iactat maiores suos, & iactat se de suis maioribus.

De te somniani, te somniani.

De te ridet, te ridet.

Tota nocte potauit, totam noctem potauit.

Rhomanorum summus, summus inter Rhomanos.

Seruitus morte durior, seruitus durior quàm mors.

Dānatus est de repetundis, dānatus est repetūdarum.

Natus gloriæ, natus ad gloriam.

Tuæ partes sunt, tuarum est partium.

X 3 Plura

ERAS. ROTEROD. LIBER

Plura de $\sigma\upsilon\upsilon\tau\alpha\lambda\acute{\epsilon}\epsilon\omega\varsigma$ uariatione uide apud Diomedem lib. I. capite de heterosi, & apud Antonium Mancinellum qui hac de re peculiarem quendam libellum conscripsit, cui titulum indidit. Thesaurus uariæ cōstructionis:

VARIANDI RATIO PER MUTATIONEM figuræ, alijs atq; alijs modis

Variatur oratio quoties aliò atq; aliò affectu, ac ueluti habitu profertur. Quam interim figuræ mutationem licet appellare. Sumitur autem hoc loci figura, non pro tropo, sed pro qualicumq; forma sententiæ.

Fabius lib.
9. cap. 6:

Non est miserum mori.

Vsq; adeo mori miserum est?

Nihil te uanius.

An quicquam te uanius?

His p̄ inter- Nihil non cogit habendi cupiditas.

rogationem Auri sacra fames, quid nō mortalia p̄ctos
uariata est ra cogis?

figura. Nihil tua Epistola unquam euenit gratius

Quid Epistola illa tua nobis euenit gratius?

Interrogatio notior est figura, quā quæ hic prolixè describi debeat. Græci uocant $\epsilon\rho\omega\tau\eta\mu\alpha$ Multæ sunt autem interrogationis species, quas enumerat Quintilianus lib. 9.

Non

Hic ꝑ Ironiã Non magnam laudem affecutus est.
 commutata Egregiam uero laudem affecutus est. Verg.lib.
 est sermonis Non ista curat populus. 4. Aenci:
 facies. Id populus curat scilicet

ἔργων ἢ ἑαυτῶν, Illusio cum aliud dicitur, & aliud re ipsa
 apparet, quæ non ex uerbis, sed uel pronuntiatione
 uel persona uel rei natura intelligitur. Helias de sacerdo-
 tibus Baal. 3. Regum. 18. Clamate uoce maiori. Deus enim
 uester est, & forsitan loquitur, aut in diuersorio est, aut
 in itinere, aut certe dormit, ut excitetur.

Vehementer amat pecuniam.
 Dij boni quàm amat pecuniam?
 Magnum bonum porto.
 Per admiras- Dij boni, boni quid porto?
 tionem uersus Epistola tua mirum in modum me ex-
 est orationis hilarauit.
 color. Deum immortalem quàm ingens gau-
 dium nobis è tua prouenit Epistola?
 Tum deos contemnit, tum homines.
 Per dubitatio- Haud scio magis ne deos cõtemnat, an
 nem hic com- homines.
 mutata est ora Es homo omnium improbissimus.
 tionis forma. Adeo improbus es, ut quo nomine de-
 beas appellari, non satis sciam,

Dubitatio, cum querimus quid ex multis dicamus,
 ut siue stultitiam meam, siue fortunam causari licet.

X 4 Fabius

ERAS. RO TER. O. D. LIBER

Fabius lib. 9. cap. 2. Dubitatio cum simulamus querere nos unde incipiendum, ubi desinendum, quid potissimū dicendum, an omnino dicendum sit, cuiusmodi exemplis plena sunt omnia.

Nihil mihi carius aut antiquius fama.
 Hic per adiu- Dispeream si quid mihi carius fama.
 rationē uaria Nihil mihi literis incundius.
 tus est sermo. Emoriar, si quiquā mihi incūdius literis
 Formulæ adiurandi. Emoriar nisi te amo. Moriar, pe
 reā, ita me Deus amet. Ita me Musæ bene amēt. Omnes
 Musas iratas habeā. Omnes Deos iratos habeam. Superi parū propitij mihi sint. Dij omnia mihi male uertāt.
 Tellus mihi prius ima debiscat. Vel pater omnipotēs adigat me fulmine ad umbras Pallentes umbras herebi, no
 Elemj, profundā lib. 4. Aenei. Et item alia multa in hūc modum excogitare licebit.

Ista nunquam cogitauī.
 Dij meliora quā ut ista cogitarim.
 Per abomina Vita orbabor antequam tui me relinquet
 tionem. hic cō memoria.
 mutatus est di Absit ut mihi breuior fuerit tui memoria
 Elionis color. quā uita.
 Est uir insigni uanitate,
 O singularem hominis uanitatē.
 Hic per exclam. Est uir impurus.
 mationem. O hominem impurum.
 Miserrum me.

○ me

O me miserum.

Non modo uirgines aliquot cōstuprauit,

Hic p occupa uerumetiam uestalem incestu polluit.
 tionē uaria- Virgines complures stuprauit, ut interim
 tus est sermo. de uestali incestu polluta sileam.

Occupatio schema Rhetoricum, cum dicimus nos p̄
 terire, aut non scire, aut nolle dicere id, quod tunc maxi-
 me dicimus, lib. 4. ad Heremium. Cicero Non dico Ca-
 tilina quàm turpiter adolescentiam egeris, quàm omni-
 bus probris contaminasti & c.

Cum & genere sis obscurissimo, & re
 nulla, nullis literis, nullo ingenio, quid
 est cur te adeo iactes? Quid habes cur
 tam sis insolens? Natalium splendore,
 atqui genere es obscurissimo. O pes? at
 uel Iro ipso pauperior es. Eruditionem?
 sed bonas literas nec attigisti unquam.
 Formā? at ipso Therpite deformior es.
 Ingenium? at istud percēto nactus es
 stupidissimum. Quid igitur ista tua ia-
 ctantia est, nisi mera insania?

In hoc exem-
 plo uariatus
 est orationis
 habitus per
 Subiectionem.

Subiectio est, cum interrogamus, aut quærimus ipsi
 deinde respondemus nostræ interrogationi, hoc modo.
 Quæro igitur unde iste tam pecuniosus factus amplum
 patri

ERAS. ROTEROD. LIBER

patrimonium relicū est. Paulus ad Rhomanos apte in-
terpellat ipse sese, cum dixisset, ubi abundauit delictum,
superabundauit & gratia, statim subiicit. Quid igitur
dicemus? Manebimus in peccato? Nunc sibi ipsi respon-
sum subiicit. Absit &c. hanc opinor ratiocinationem
Cicero dixit.

Hæc sunt quæ ad cōmunem studioſæ iuuetutis uti-
litatem, ex Erasmi commentarijs de Copia excerpſimus.
Accipe igitur studioſa cohors, obuijs, ut aiunt, ulnis, q̄
quid id est, ac Erasmo nostro gratulare, qui tibi hanc ſe-
mentem fecit, ut ipſa metas.

AD ERASMV M COMENTA
RIORVM DE COPIA
AVTOREM.

Laudibus affiduis igitur studioſa iuuentus,
Hunc effer tibi qui condidit iſtud opus.

F I N I S.

DES. ERAS

MVS ROTEROD. PETRO VITE
RIO, LIBERALIVM DIS-
CIPLINARVM PRO
FESSORI EXI-
MIO, S. D.

NAE TV REM ISTAM MI PE
tre suauissime, & perspicis acute, &
grauiter, ueraq; iudicas, plurimum re
ferre, qua ratione, quoq; ordine quid
instituas, idq; maximum habere mo-
mentum, cum caeteris in rebus omnibus, tum uero prae-
cipue in bonarum studijs literarum. An non uidemus in
gentia pōdera, si artem adhibeas, minimo tolli negocio,
quae nullis alioqui uiribus moueri poterant? Quemad-
modum & in bello non perinde refert, quantis copijs,
quantisq; uiribus hostem adoriaris, ut quā probe instru-
elo exeritu, quo cōsilio, quoq; ordine pugnam capeffas.
Ac multo celerius quò tendunt, perueniunt ij, qui semis-
tas cōpendiarias norunt, quàm qui amnem (ut ait Plau-
tus) ducem sequuntur, & uel contempto Pythagora
τῆς λεωφόρου ingrediuntur, uel uarijs etiam errorum
ambagibus circūaguntur. Proinde rogas, ut tibi studio-
rum ordinem, ac uiam, formamq; praescribam, quā tu,
ueluti Thesei filium secutus, & in autorum labyrinthis
citra

citra errorem uersari queas, & ad eruditionis summam celerius emergere, uel magis aliorum studijs consulere, quos bonis literis institutis, quandoquidē ipse iam prope modum ad eruditionis fastigium peruenisti. Equidem pro mea certe uirili non grauatim parebo homini tam amico, ut nephas sit, quiduis etiam flagitanti negare, ne dum rem tam honestam, tamq; frugiferā. Quod si senseris nostrum hoc consilium tibi commodo fuisse, tui candoris erit, & alijs ad bonas literas enitentibus, digito uiam indicare.

PRINCIPIO duplex omnino uidetur cognitio, rerum, ac uerborum. Verborum prior, rerum potior. Sed nonnulli dum a uicis (ut aiunt) uicis ad res discendas festinant, sermonis curam negligunt, & male affectato compendio in maxima incidunt dispendia. Etenim cum res non nisi per uocum notas cognoscantur, qui sermonis uim nō calleat, is passim in rerum quoq; iudicio cæcutiat, hallucinetur, deliret necesse est. Postremo uideas nullos omnium magis ubiq; de uoculis cauillari, quam eos qui iactitant sese uerba negligere, rem ipsam spectare. Quapropter utroq; in genere statim optima, & quidem ab optimis sunt discenda. Quid enim stultius, quā magno labore discere, quæ postea maiori cogaris dediscere? Nihil autem facilius discitur, quā quod rectū, ac uerum est. At praua si semel inhaeserint ingenio, dictum mirum, quā non possint reuelli. Primum igitur locū grāmatis

*Stultitiam ut pmo
est mutanda
p. D. Luzell
atq; uisat*

grammatica sibi uendicat, eaq; protinus duplex tradenda pueris, græca uidelicet, ac latina. Nō modo quod his duabus linguis omnia fermè sunt prodita, quæ digna cognitu uideantur, uerū etiam quod utraq; alteri sic affinis est, ut ambæ citius percipi queant coniunctim, quàm altera sine altera, certe quàm latina sine græca. A græcis auspiciari nos mauult Quintilianus, sed ita, si his literis perceptis, non longo interuallo latine succedant, sanè utraq; pari cura tuendas esse monet, atq; ita futurum, ut neutre alteris officiat. Ergo utriusq; lingue rudimenta, & statim, & ab optimo præceptore sunt haurienda. Qui si forte nō cōtingat, tū (quod est proximū) optimis certe utendum autoribus, quos equidem par paucos, sed delectos esse uelim. Inter græcos grāmaticos nemo non primum locum tribuit Theodoro Gaze, proximū mea sententia Constantinus Lascaris sibi iure suo uendicat, Inter latinos uetustiores Diomedes, Inter recētiore haud multum uideo discriminis, nisi quod Nicolaus Perottus uideatur omnium diligentissimus, citra superstitionē tamen. Verum ut huiusmodi præcepta fateor necessaria, ita uelim esse, quoad fieri possit, quàm paucissima, modo sint optima. Nec unquam probaui literatorum uulgus, qui pueros in his inculcādis complures annos remorantur. Nam uera emendate loquēdi facultas optime paratur, cum ex castigata loquentiū colloquio, conuictuq; tum ex eloquentium autorum assidua lectione, è quibus ii primum sunt imbibendi, quorum oratio præterquam quod

quod est castigatissima, argumenti quoque illecebra aliqua discentibus blandiatur. Quocidē in genere primas tribuerim Luciano, alteras Demostheni, tertias Herodoto. Rursum ex poetis primas Aristophani, alteras Homero, tertias Euripidi, Nam Menandrum, cui uel primas daturus eram, desideramus. Rursum inter Latinos quis utilior loquendi autor, quàm Therētius? purus, tersus, & quotidiano sermoni proximus, tum ipso quoque argumenti genere iucundus adolescentiæ. Huic si quis aliquot selectas Plauti comedias putet addendas, quæ uascent obscenitate, equidem nihil repugno. Proximus locus erit Vergilio, tertius Horatio, quartus Ciceroni, quintus C. Cesari. Salustium si quis adiungendum arbitrabitur, cū hoc non magnopere contendam, atque hos quidem ad utriusque linguæ cognitionē satis esse duco. Neque enim mihi placent, qui in euoluendis hunc in usum autoribus, etiam quibuslibet, uitam omnem conterunt. Prorsus infantem existimantes eum, quē ulla chartula suffragrit. Ergo parata sermōis facultate, si nō luxuriosa, certe casta, mox ad rerū intelligētiam cōferendus est animus. Tametsi ex his quoque scriptoribus, quos expoliēde linguæ gr̄a legimus, nō mediocris obiter rerū quoque cognitio percipitur, uerum ex instituto omnis ferē rerū sciētia, à Græcis autoribus petēda est. Nā undenā haurias uel purius, uel citius, uel iucūdius, quàm ab ipsis fontibus? Sed quo ordine discipline discēda sint, & ex quibus potissimū præceptoribus, id alias fortasse rectius ostendemus.

Interim

Interim ad primæ ætatis studia reuertamur.

VT igitur ex his autoribus unde linguæ copiam petendâ esse diximus, fructum capias & maturius, & uberiorè. Laurètiũ Vallã tibi ceseo diligèter euoluendũ, qui de latini sermonis elegantia scripsit elegantissime. Huius adiutus præceptionibus, ipse per te nõ pauca annotabis. Neq; enim te uelim per omnia, uelut addictũ, Laurètiã seruire præceptis. Adiuuabit hoc quoq; si figuras grammaticas à Donato, ac Diomede traditas edidiceris, si carminis leges ac formas oēs tenueris, si rhetorices summã, hoc est, propositiones, locos probationũ, exornationes, amplificationes, transiitionũ formulas in præoptu habueris. Cõducunt enim hæc nõ solũ ad iudicandũ uerũ etiã ad imitandũ. His itaq; rebus instructus, inter legendũ autores nõ oscitãter obseruabis, si quod incidat in signe uerbum, si quod antique aut noue dictũ, si quod argumentũ, aut inuentũ acute, aut tortũ apte, si quod egregiũ orõnis decus, si quod adagiũ, si quod exemplũ, si quod sententia digna quæ memoriæ cõmẽdetur, isq; locus erit apta notula quapiã insigniendus. Notis autẽ nõ solũ uarijs erit utendũ, uerũ etiã accommodatis, quo protinus quod rei sit, admoneãt. Ad hæc si quis dialecticẽ addẽlã statuet, nõ admodũ refragabor, modo ab Aristotelo eã discat, nõ ab isto loquacissimo sophistarũ genere, neq; rursum ibi desideat, & uelut ad scopulos (ut inquit Gellius) sirencos cõsenescat. Verũ illud iteri memineris, optimũ dicendi magistrũ esse stilũ. Erit hic igitur in carmine in orõne libera, in oĩ argumenti genere diligèter exercendus.

Neq;

Neq; negligenda memoria, lectionis thesaurus. Eam tametsi locis & imaginibus adiuuari non inficio, tamen tribus rebus potissimum constat optima memoria, intellectu, ordine, cura. Siquidem bonæ memoriæ pars est, re penitus intellexisse. Tum ordo facit, ut etiam quæ semel exciderint, quasi postliminio in animum reuocemus. Porrò cura omnibus in rebus, non hic tantum, plurimū ualet. Itaq; quæ meminisse uelis, ea sunt attentius, ac crebrius relegenda, deinde sæpius à nobis ipsis exigenda, ut si quid forte suffugerit, id restituatur. Illud minutius, sed tamen haud indignum quod admoneatur. Adiuuabit non mediocriter, si quorū necessaria quidem, sed subdifficilis erit memoria, ueluti locorum, quos tradūt cosmographi, pedum metricorum, figurarum grāmatarum, genealogiarum, aut si qua sunt similia, ea quæ fieri potest breuissime simul, & luculentissime in tabulas depicta, in cubiculi parietibus suspendantur, quo passim & aliud agentibus sunt obuia. Item si quædam breuiter, sed insigniter dicta, uelut, apophthegmata, prouerbia, sententias, in frontibus, atq; in calcibus singulorum codicū inscribes, quædam anulis, aut poculis insculpes, nomulla pro foribus, & in parietibus, aut uitreis etiã fenestris depinges, quo nusquã nō occurrat oculis, quod eruditionem adiuuet. Hæc enim tametsi singula per se pusilla uideantur, tamen in unum collata aceruum, doctrinæ thesaurum lucrò augment, haud quaquam negligendò τῶν ἐπιπέπων ἀρετῶν οὐτι, id est, his opibus properatē ditescere

ditescere. Postremo illud non ad unū aliquid, sed ad omnia simul plurimum conducet, si frequenter alios quoque doceas. Nusquam enim melius deprehenderis quid intelligas, quid non. Atque interim noua quædam occurrunt commentanti, differentiisque, nihil non altius insigitur animo.

quod docet sine lectura
 et altius memoria
 in se ipso

DE RATIONE INSTITVENDI DISCIPVLOS.

ED VIDEO TECVPERE,

ut de docendi quoque ratione nonnihil attingamus. Age mos geratur Viterio, quāquam uideo Fabium hisce de rebus diligentissime præcepisse, adeo ut posthūc de iisdem scribere prorsus

impudentissimum esse uideatur. Er go qui uolet instituire quēpiam, dabit operam, ut statim optima tradat, uerum qui rectissime tradat optima, is omnia sciat necesse est, aut si id hominis ingenio negatum est, certe uniuscuiusque discipline præcipua. In hoc non ero contentus decē illis, aut duodecim autoribus, sed orbem illum doctrine requiram, ut nihil ignoret, etiam qui minima paret docere. Erit igitur huic per omne scriptorum genus uagandum, ut optimum quęque primum legat, sed ita, ut neminem relinquat ingustatum, etiam si parum bonus sit autor. Atque id quo cumulatiore fructu faciat, ante locos et ordines quosdam, ac formulas in hoc paratas habeat, ut quicquid usquam inciderit annotandum, id suo ascribat

quod quod magis docere
 vult, multa ca
 lore oportet.

Y ordini.

ordini Sed hoc qua ratione fieri oporteat, in secundo de
 Copia commentario demonstrauius. Verum si cui uel
 ociū, uel librorū Copia defuerit, plurima Plinius unus
 suppeditabit, multa Macrobius, & Athenæus, uaria
 Gellius. Sed in primis ad fontes ipsos properandum, id
 est, grecos & antiquos. Philosophiam optime docebit
 Plato, & Aristoteles, atq; huius discipulus Theophras-
 tus, tum utrinq; mixtus Plotinus. Ex Theologis secun-
 dum diuinas literas, nemo melius Origene, nemo subti-
 lius aut iucundius Chrysostomo, nemo sanctius Basilio.
 Inter latinos duo duntaxat insignes in hoc genere, Am-
 brosius mirus in allusionibus, & Hieronymus in arca-
 nis literis exercitatissimus. Quod si minus uacabit immo-
 rari singulis, omnes tamen censeo degustandos, quorum
 in presentia catalogum texere, non est ratio. Certe pro-
 pter poetarum enarrationē, quibus mos est, ex omni dis-
 ciplinarum genere sua temperare, tenenda est fabularum
 uis. quā unde potius petas, quā ab Homero, fabularū
 omnium parente? Tametsi Metamorphoses, ac Fasti Na-
 sonis, non leue momentū adferēt, etiam si latine scripti.
 Tenenda cosmographia, quæ in historijs etiam est usui,
 nedum in poetis. Hanc breuissime tradit Pomponius
 Mela, doctissime Ptolemæus, diligentissime Plinius, Nā
 Strabo non hoc tantum agit. Hic precipua pars est obser-
 uasse quæ montium, fluminum, regionum, urbium, uul-
 go recepta uocabula, quibus antiquis respondeant. Eadē
 debet esse cura in arborum, herbarum, animantium, in-
 strumen-

Instrumentorum, uestium, gemmarum nominibus, in quibus incredibile dictu, quam nihil intelligat litteratorum uulgus. Horu notitia partim e diuersis autoribus, quae de re rustica, de re militari, de architectura, de re culina-
ria, de gemmis, de plantis, de naturis animantium co-
scripserunt, colligitur. Quanquam Iulius Pollux ex pro-
fesso de rerum uocabulis tradidit, quae utinam tam ac-
curate distinxisset, quam congressit copiose, partim ex
etymologijs, partim ex his linguis, quae Prisci sermo-
nis & incorrupti, manifesta uestigia seruant in hanc us-
q; aetatem, cuiusmodi lingua Constantinopolitanor-
um, Italarum, & Hispanorum, nam Gallorum ora-
tio longius degenerauit. Tenenda antiquitas, quae non
modo ex uetustis autoribus uerumetiam e nomismatis
priscis, e titulis, saxisq; colligitur. Ediscenda & deo-
rum genealogia, quibus undiq; refertae sunt fabulae.
Eam post Hesiodum foelicius, quam pro suo seculo,
tradidit Boccatus. Non ignoranda astrologia, quod
hanc passim suis figmentis aspergunt poetae, praeser-
tim Higini. Tenenda rerum omnium uis, atq; natu-
ra, proterea quod hinc similia, epitheta, comparatio-
nes, imagines, metaphoras, atq; alia id genus sche-
mata solent mutuo sumere. In primis autem omnis
tenenda est historia, cuius usus latissime patet, non tan-
tum in poetis. Iam si quis Prudentium, unum inter
CHRISTIANOS uere facundum poetam, uolet
enarrare, literas etiam arcanas calleat oportet. Postre-

Y 2 mo

mo nulla disciplina est, nec militiæ, nec rei rusticæ, nec musices, nec architecturæ, quæ non usui sit iis, qui poetas, aut oratores antiquos susceperint enarrâdos. Sed uideo, iam dudum frontem contrahis. Næ tu inquis, immensum onus imponis etiã literatori. O nero sane, sed unũ, ut quàm plurimos exonerem. Volo ut unus euoluat omnia, ne singulis uniuersa sint euoluenda.

IAm uero de formâdo puerorum ore, deq; tradendis ceu per lusum, iocumq; literarum figuris, satis præcepit Fabius. Equidem post tradita elementa prima, malim ad usum loquendi statim uocari puerum. Etenim cū intra pauculos menses, quamuis barbaram linguã. etas ea sonet, quid uetat quo minus idem fiat in lingua græca siue latina? Verum id nec in magno puerorum græge locum habet, & domesticam præceptoris consuetudinem requirit. Quanquam in ludo quoq; dabit operã, ut siue pluribus loquatur, siue seorsim uni, quam potest emendatissime dicat. Quædam obiter interpretetur, & ut imitentur admoneat. Loquentes illos aliquoties collaudet, si quid dictum erit aptius: aut emendet, cū errabunt. Ea res efficiet, ut illi quoq; consuescãt circumspicius, & accuratius loqui, & præceptorem loquentem attentius obseruent. Iuuabit & illud, si propositis præmiolis, aut pœnis, uelut ex lege prouocentur, ut ipsi quoq; inter sese alius alium emendent. Porrò præceptor eruditiores aliquot deliget, qui controuersiam finiant. Neq; fuerit inutile, ceu formulas aliquot proponere pueris, quibus

quibus orationibus in lusu, quibus in congressu, quibus in conuiujs uti debeant. Has sic oportet esse doctas, ut simul & faciles sint, & iucundæ. Porro doctor ille diligens & doctus, acriq; iudicio, non grauabitur, collatis omnibus grammaticorum præceptis, excerpere quædã, & simplicissima, quoad fieri potest, & breuissima, tũ ordine quàm maxime cõmodo. Posteaquam ea tradidit, statim ad autorem aliquem ad id accõmodatissimum, ac loquendi, scribendiq; cõsuetudinem uocentur. Hic præceptiones ante traditas ut incident, exempla q; diligenter inculcabit; quibus etiam addet nonnihil, uelut iam tũ ad maiora præparans.

Hinc iam thematjs exerceri debent, In quibus illud in primis cauendum, ne (quod fieri solet) aut sensu sint inepto, aut sermone insulso, sed argutã aliquam, aut uenustam habeant sententiam, quæ tamẽ ab ingenio puerili non nimium abhorreat, ut interim aliud agẽtes, simul & aliquid discãt, in grauioribus studijs usui futurum. Habeat igitur thema quod pueris proponas, aut historiam memorabilem, quod genus sunt illa. Marcelli præceps calor rem Rhomanam subuertit, Fabij prudens cunctatio restituit. Quanquam hic subest etiam sentẽtia. Nimirum præcipitata consilia parum foeliciter euenire solere. Itẽ difficile iudicatu sit, uter altero fuerit stultior Crates, qui aurum abiecit in mare, an Midas, qui existimauit nihil auro melius esse. Itẽ, Demostheni ac Cicerõi immodica eloquẽtia exitio fuit. Rursũ, nulla laus Codri
regis

regis meritis, par esse potest, qui ciuium salutem propriæ uitæ dispendio redimendam putauit. Sed non magni negocij fuerit huiusmodi uim ex historiographis, præcipue Valerio Maximo, colligere. Aut fabulam habeat, ut illud. Hercules expugnandis monstris immortalitatem sibi parauit. Musæ fontibus, ac nemoribus unice gaudent, à fumosis urbibus abhorrent. Aut apologum, ut recte docuit Cassita, non esse committendum amicis negocium, quod per te possis conficere. Item, manticam pectore propendentem uident omnes, eam quæ à tergo pendet, uidet nemo. Item, Sapiebat uulpes, quæ maluit muscas iam prope saturas retinere, quàm his expūctis, uacuas ac sitientes admittere, quæ quicquid reliquū esset sanguinis epotarent. Aut Apophthegma, ut, Longe dissentiebat à uulgo nostræ ætatis, qui maluit uirum absq; pecunia, quàm pecuniam sine uiro. Item, Iure Socrates cōtemnit eos, qui non edunt ut uiuant, sed uiuunt ut edāt. Merito nō probauit Cato eos q plus sapiunt palato, quàm animo. Aut prouerbium, ut ne sutor ultra crepidam, & non cuiuslibet hominis Corinthiū nauigare. Ac nos quidem editis tot chiliadibus effecimus, ne difficilis esset horum inuentio. Aut sententiam, ut nihil charius constat, quàm quod precibus emitur. Et, O bsequium amicos, ueritas odium parit. Et amici qui procul absunt, amici non sunt. Aut rei cuiuspiam insignem naturam, ut Magnes ad sese ferrum attrahit, naphtha ignem. Item palmæ ea est natura, ut pōdere imposito, nō modo, nō deprimatur

ad te

Attentio gump
 Au sef in amari

ad terram. uerum etiã sursum nitatur, & altius erigat se
 se. Itẽ mirũ Polypi ingenium, qui ad speciem subiecti solis
 mutat colorem, quo fallat insidias piscatoris. Aut figurã
 eximiam, puta gradationem. Diuitiæ luxum pariunt, luxus saturitatem,
 saturitas ferocitatem, ferocitas odium multorum, odium perniciem.
 Aut similitudinem, ut quẽ admodum ferrum si exerceas, usu atteritur,
 si nõ exerceas, exeditur rubigine, ita ingenium si exerceas, labore
 absũitur, si nõ exerceas, magis ocio, situq; læditur. Aut allegoriam,
 ut non est addendus ignis igni, non est addendum oleum incendio,
 Aut commutationem, ut non ideo te talem iudico, quod uehemẽter
 amo, quod talem iudicari. Aut distributionem. Stultior est, quã
 ut possit tacere, infantior quã ut possit loqui. Simplior est, quã
 q̄ possit mētiri, grauior quã ut uelit. Sed mihi sat est indicasse tantũ.
 Aut exquisitã aliquã elegantiã. Cuius rei nõ ẽ necesse ponere exemplũ.
 Nihil autẽ obstat, quo minus plures comoditates in eãdẽ
 oratione, ueluti sententia, historia, prouerbiũ & figura. Ergo
 p̄ceptor, quẽ oportet assidue in bonis autoribus obuersari,
 huiusmodi ceu flosculos undiquaq; colliget, eosq; delectos
 proponet, aut etiã in eã formã demutabit, ut puero rũ
 ingenijs sint accommodati. Postquã his rebus ad aliquã
 tam sermonis peritiã prouectus erit puer, tũ si uidebitur,
 ad maiora grammatices p̄cepta reuocatur. quæ per locos &
 ordines quosdam ita tradenda sunt, ut primo loco simplicissima
 proponantur, eaq; paucis,

Y 4 deinde

Diuitie se pigle dunt,
 & prodeunt dymms

coercendo in genij
 in dies magis potuit
 sin myn & grauior de

coercendo in genij
 siabit

nemo omon de est
 ceca affectione bez
 propter suboiffe
 Exidit bonis opp
 erag

Uti etate doctores
cunt ita quidem
mozibus et scientia

deinde utcūq; adoleſcunt diſcentium ingenia, ita maiora ſuis quæq; locis oportebit ſubiicere. Is ordo cuiuſmodi ſit, è Theodori Gaze grāmatica exemplum ſumas licebit. Nec in his tamen uelim eos detineri longius, ſed ilico ad autores grauiores reuocari, præſertim ſi prius ſummam illam de qua dixi, rhetorices, ac figuras, & carminum formas teneant

Interim thematis quoq; difficilioribus ſunt exercēdi, in quibus deligendis, ac narrandis diligentem, ac doctum præceptorem requiram, Qui ſi ſit mediocris, modo ſit idē modestus, non grauabitur hæc ab alio doctiore petere. Thematum autem formæ huiuſmodi ferè poſſunt eſſe. Nunc epistolæ breuis argumentum, ſed argutū, lingua uulgari proponat, latine, græcèq; , aut utroq; ſermone tractandum, nunc apologum, nunc narratiunculam non inſpidam, nunc ſententiam ex quattuor conſtantem partibus, utriq; ſimili, aut ratione ſubiecta, nūc argumentationem quinq; tractandam partibus, nunc dilemma duobus, nunc expolitionem quam uocant, ſeptē partibus explicandam, aliquando tãquam ad rhetorica præludentes, unum aliquod membrorum ſeorſum tractent, cuiuſmodi progymnaſmata ſcripſit Aphthonius laudem, uituperationem, fabulam, ſimilitudinem, comparisonem, Aliquando figuram, uel descriptionem, diſtributionem, ſermocinationem, ſubiectiōnē, notationē, Aliquoties iubeantur carmen aliquod ſoluere, aliquoties ſolutam orationem pedibus alligare. Interim Plinianā,

aut

aut Ciceronis epistolam, uerbis, ac figuris imitentur. Nonnunquam eandem sententiam uariatis uerbis ac figuris, sæpius effcrant. Nonnunquam eandem græce simul ac latine, metro & oratione prosa uariant. Nonnunquam eandem quinq; aut sex carminum generibus quæ doctor præscriperit, explicent. Nonnunquam sententiã eandẽ per locos quàm plurimos ac schemata diffingant. Plurimum autem fructus est in græcis uertendis. Quare conueniet eos hoc in genere sæpissime, ac diligentissime exerceri, Nam simul & exercetur ingeniũ in deprehendendis sententijs, & utriusq; sermonis uis, ac proprietas penitus inspicitur, & quid nobis cum græcis cõmune sit, quid non, deprehenditur. Deniq; ad reddendã græcanicam emphasim, omnes latine lingue opes excutias oportet. Hæc si initio pueris difficilia uidebuntur, tũ usu fient facilia, tum præceptoris ingenium, ac studium bonam negocij partem pueris adimet, indicantis quæ putet esse supra uires illorum. Atq; uis interim exercitamentis crebræ prælectiones autorum misceantur, ut suppetat quod imitentur. Quanquam his qui docet, proposito themate, simul uerborum quoq; & figurarum copiam debet indicare.

Sub hæc ad inueniendi quoq; laborem prouocentur, Sita propositis nudis argumētis, ut suo quisq; Marte reperiatur, quæ pertinebunt ad rem tractandam, ornandam, locupletandam. Et hic delectum ac uarietatem requirantã præceptoris eruditi diligentia, gustũ interim exhibe-

exhibebo. Sæpius argumentum epistolæ proponet suasoriae dissuasoriae, exhortatoriae, debortatoriae, narratoriae gratulatoriae expositulatoe, commendatoriae, consolatoriae, & uniuscuiusq; generis naturam, locos, ac formulas quasdam communes, deinetiam argumento proposito, peculiare indicabit. Aliquando ceu declamatorium thema dabit in diuersis generibus, puta si iubeat eos uituperare Iulium Cæsarem, aut laudare Socratem, in genere demonstratiuo. Item statim optima discenda. In opibus non esse felicitatem, Matrem propria laete nutrire debere quod peperit, Literis græcis non esse dandam, aut esse dandam operam. Vxorem esse ducendam, aut non esse ducendam. Peregrinandum esse aut non esse peregrinandum, in genere suasorio. Item Marcum Horatium indignum esse supplicio, in genere iudiciali. Verum hanc palestram primum ingredientibus, non grauabitur is qui docendi prouinciam suscepit, primum indicare, quod propositionibus id argumentum tractari possit. Præterea propositionum ordinem demonstrabit, & quo pacto alia ex alia pendeat. Deinde quot rationibus unaquæq; propositio fulciri debet, quot confirmationibus unaquæq; ratio. Tum circumstantias, ac locos unde ista pcti possint. Deinde quibus similibus, dissimilibus, exemplis, collationibus, sententijs, prouerbijis, fabulis, apologis unaquæq; pars locupletari queat. Ostendat & schemata, si qua insigniter uidebuntur incidere posse, quæ uel acriorem, uel amplio-

rem

rem, uel magis dilucidam, uel incundio-
 rem reddant orationem. Si quid erit amplificandum, rationem de-
 monstrat, siue per locos communes, siue per eas rationes,
 quas in quattuor formas distribuit Quintilianus. Quod
 si qui inciderint affectus, hi quoque quo pacto tractandi
 sint, admonet. Quin & conueniendi rationes prescri-
 bat, quis sit optimus futurus transitus, ab exordio
 ad narrationem, à narratione ad diuisionem, à diuisionem
 ad argumentationem, à propositione ad propositionem,
 à ratione ad rationem, ab argumentatione ad epi-
 logum, aut perorationem. Ostendat & formulas ali-
 quot, quibus ibi commode possint exordiri, etiam per-
 orare. Postremo si potest, locos aliquot in autoribus in-
 dicet, unde ualeant aliquid imitandum sumere, pro-
 pter rerum affinitatem. Id ubi septies, aut octies erit
 factum, iam incipient (quod ait Horatius) sine cor-
 tice nare. Et satis erit nudum thema ministrasse, nec necesse
 fuerit, semper uelut infantibus cibum præmansum in
 os inferere. Nec mihi displicet illud exercitationis ge-
 nus, quod apud antiquos in usu uideo fuisse, ut ex Ho-
 mero, Sophocle, Euripide, Vergilio, aut etiam ex hi-
 storijis aliquando legantur themata. Puta, ut Menelaus
 apud Troianam concionem repetat Helenam. Aut Phoe-
 nix suadeat Achilli, ut redeat in prælium. Aut Vlysses
 suadeat Troianis, ut Helenam reddant, potiusquàm bellum
 experiantur. Quo in genere extant aliquot Libanij, &
 Aristidis declamationes. præterea, uti suadeat aliquis amicus.

Ciceroni,

Ciceroni, ne conditionem ab Antonio oblatam accipiat, quod argumentum est apud Senecā, ut Phalaris suadeat Delphis, ut taurum æneum deo suo cōsecrent. Ad hoc genus pertinent epistolæ, quæ Phalaridis, ac Bruti nomine circūferuntur. In emendando collaudabit, si quid felicius inuentum, tractatum, aut imitatum uidebitur, si quid præmissum, aut non suo loco positum, si quid nimium, aut remissius, si quid obscurius, aut etiam si quid parum eleganter dictum crit, admonebit, & quo pacto mutari possit ostendet, ac mutari, & sæpius iubebit. Extimulabit autem præcipue discipulorum animos, comparatione profectus, uelut emulatione quadam, inter ipsos excitata.

Iam in prælegendis autoribus nolim te facere, quod praua quadam ambitioe uulgus professorum hodie facit, ut omni loco coneris omnia dicere, sed ea duntaxat quæ explicando præsentis loco sint idonea, nisi si quando delectandi causa digrediendum uidebitur. Quod si huius quoque rei rationem à me requiris, hæc mihi quidem uidebitur optima. Primo loco ad conciliandos auditores, laudes eius quem prælegendum sumit, paucis explicet. Deinde argumenti iucunditatem, utilitateque ostendat. Deinde uocem argumenti, si forte (ut faciunt plerique) uarios habet usus, explicet, ac distinguat, ueluti comædiā (ut hoc exempli loco sumamus) Terentianam interpretaturus, in primis de auctoris fortuna, de ingenio, de sermonis elegantia paucis disserat, deinde quantum habeat & uoluptatis, & utilitatis comædiarum lectio, deinde quid significet

gnificet ea uox, & unde ducta, & quot sint comœdiarum genera, & quæ sint comœdiæ leges, deinde quàm potest & dilucide, & breuiter summâ explicet argumenti. Carminis genus diligenter indicet, post ordinet simplicius, deinde singula fusius explicet. Deinde si qua in signis elegantia, si quid prisce dictum, si quid nouatum, si quid græcicum, si quid obscurius, aut longius reditum, si durior aut pturbatior ordo, si qua etymologia, si qua deriuatio aut cõpositio scitu digna, si qua orthographia, si qua figura, si qui loci rhetorici, si qua exornatio, si quid deprauatum diligenter admoneat, tum loca similia ex autoribus cõferat, si quid diuersum, si quid affine, si quid imitatum, si quid allusum, si quid aliunde translatum, aut mutuo sumptum, ut sunt pleraque latinorum à græcis profecta, ne id quidem taceat. Postremo ad philosophiã ueniat, & poetarum fabulas apte trahat ad mores, uel tantumquam exempla, ut Pyladis & Orestis, ad amicitie cõmendationem. Tantali fabulam, ad auaritiæ detestationem. In his non mediocriter adiuuabit docentem. Eustathius. Homeri interpret. Atque ita fiet (si modo sit ingenij dextri præceptor) ut etiam si quid inciderit, quod in seipso re possit etatem illam, non solum non officiat moribus, uerum etiam utilitatem aliquam adferat, uidelicet animis partim ad annotationem intentis, partim ad altiores cogitationes auocatis. ueluti si quis prælecturus secundam Maronis æglogam, commoda præfatione præparet, uel potius præmuniat auditorum amicos, ad hunc modum,

ut

ut dicat. Amicitiam non coire, nisi inter similes, similitudinem enim esse benevolentiae mutuae cōciliatricem, contra dissimilitudinem odij, dissidiq; parentem. Quoq; maior ac uerior, stabiliorq; similitudo fuerit, hoc firmitior, atq; arctior est amicitia. Id nimirum sibi uelle tot apud autores prouerbia. Boni ad bonorum conuiuia, & inuocati accedunt, & simile gaudet simili, & Aequalis aequalem delectat, & Aequalem tibi uxorem quære, & Ut semper similem ducit deus ad similem, & semper graculus assidit graculo, & Similes habent labra lactucas, & Pares cum paribus facillime congregantur, & Cascus caseam ducit, & Balbus balbum rectius intelligit, & Cicada cicadæ chara, Formica formicæ, & Cretensis cum Aeginita. Contra, tot dissimilitudinis adagia, nihil aliud sibi uelle, quàm inter eos qui dissimili sunt fortuna, dissimili uitæ instituto, dissimilibus studijs, aut omnino non coire amicitiam, aut si coierit, non coherere, citoq; dirimi, atq; ob id fieri, ut idiota studiosum literarum oderit, prophanus sacerdotem, rusticus aulicum, iuuenis senem. Atq; in eodem genere. Epicureus Stoicum, philosophus iuris consultum, poeta theologum, balbus eloquentem. Hinc geminorum gratiam fratrum, Amphionis & Zeti penè dissiliisse, quod alter Lyrae studiosus esset, alter agris colendis gauderet, ac dissilierat, nisi Amphion abiecta Lyra, fratris ingenio cessisset. Ob eandem causam insyncera fuit Castoris & Pollicis amicitia, neq; caruit infamia tentati parricidij, cū

uterq;

uterq; eodem ex ovo essent prognati, ut iam magis esse gemelli non possent, quod alter pugil esset, alter equis delectaretur. Hinc male conuenisse Remo cum Romulo, quod alter tristioribus, ac seueris esset moribus, alter blâ dior, unde & Romulo pro Remo mutatum nomen. Pessimè conuenisse, Caym cum Abel, quod diuerso uitæ genere caperentur. Summū autem amorem, summæ similitudinis esse comitem, atq; ideo fictum à poetis, quem admodum Narcissus, ante ab omni abhorrens consortio, simulatq; suâ ipsius imaginē in limpido fonte conspexisset, protinus amore flagrantissimo cœpit ardere, qđ enim nr̄i similius, quâ ipsa imago? Ergo cū doctus doctū amat, sobrius sobriū, modestus modestū, probus probū, nihil aliud amat uterq;, quâ suâ ipsius in altero imaginem, hoc est, seipsū, sed alio modo. Verū ea similitudo, si quidem sita est in bonis animi, quæ uere sunt bona, hoc est pietate, iustitia tēperātia, tū eiusmodi nascitur amicitia, cuiusmodi sūt eæ res, quibus amicitia cōciliatur, hoc est, honesta, uera, sincæra, stabilis, æterna. Cōtra si in rebus corporeis ac fluxis, aut etiā turpibus, eā nec uere esse amicitia, nec iucūdam, nec diurnam ostēdet. Proinde Platonem duas finxisse Veneres, alteram cœlestem, alterā terrestrem. Duos itē cupidines, suæ utrūq; matri respōdentes. Cœlestē ueras gignere formas, & huius filium ueros & honestos immittere amores. Inter bonos semp amorem esse mutuum, inter uulgares plerumq; alterū amare, alterum odisse, alterū prosequi, alterū fugitare.

Id acci

Id accidit ferè propter ingeniorũ, uiteq; dissimilitudinẽ
 quod quidem eleganter significat apud poetam Cupido,
 qui nõnunquã hunc aurea cusptide figit, illum plumbea,
 illum ut amet, hunc ut abhorreat, atq; hoc amicitie ge-
 nere nihil esse potest infortunius. Eius igitur amicitie ma-
 le coherentis q̃si simulacrũ quoddã, in hac egloga pro-
 ponit Vergilius. Corydon rusticus, Alexis Urbanus. Co-
 rydon pastor, Alexis aulicus. Corydõ indoctus (nam hu-
 ius carmina uocat incondita) Alexis eruditus. Corydon
 etate prouectus, Alexis adolescens. Corydõ deformis, hic
 formosus. Breuiter dissimilia omnia. Quare prudentis
 est amicum suis moribus aptum deligere, si uelit amari
 mutuum. Hæc inquam si præfetur, tum autem locos de-
 monstratorios perperam, & bucolice à rustico affectatos
 indicet, nihil opinor, turpe ueniet in mêtẽ auditoribus,
 nisi si quis iã corruptus accesserit. Nam iste uenenum nõ
 hinc hauserit, sed huc secum attulerit. Hoc exemplum
 uerbosius exposui, quo facilius in cæteris, item sibi quisq;
 similia reperiatur.

IAm in aggressu cuiusq; operis conueniet in genere
 demonstrare, quæ sit argumenti natura, & quid in
 eo potissimum sit spectandum, uelut in epigrammatis
 argutam breuitatem laudari, tum iocandi rationes, quas
 Fabius & Cicero tradũt, indicabit. Hoc genus præcipue
 gaudere epiphonematis, commode in fine adiectis, quæ
 cognitionẽ uelut aculeatã in animo lectoris relinquãt.
 In tragœdia præcipue spectandos affectus & quidẽ ferè
 acriores

simplex sui quisq;
 quærat si uult con-
 formiter bibere

acriores illos, in quibus rebus moueantur, paucis ostendet. Tum argumenta ueluti declamantium. Postremo descriptiones locorum, temporum, rerum, aliquoties et argutas altercationes incidere, quae nunc distichis, nunc singulis uersibus, nunc hemistichis absoluantur. In comœdia cum primis obseruandum esse decorum, et uitae comœdici imitationem, affectus esse mitiores, et iucundos magis quam acres. Decorum autem in primis spectari, non solum illud commune, ut adolescentes amet, lenones peierent, blandiatur meretrix, obiurgat senex fallat seruus, iacet se miles, atque id genus alia, Verum peculiare quoddam, quod suo arbitratu alijs aliud affingit poeta. Velut in Andria duos inducit senes, longe diuerso ingenio. Si monem uehementem, ac submorosum, haud stultum tamen, nec improbum. Contra Chremetem ciuilem, ac semper placidum, ubique sibi praesentem, omnia quantum potest pacantem, at ita tamen lenem, minime stupidum. Duos item adolescentes dissimili natura, Pamphilum cordatum pro ratione aetatis, et consultabundum, sed acriorem, ut Simonis filium possis agnoscere. Ediuerso Charinum puerilem, ineptum, consilijque inopem. Rursum seruos duos diuersis moribus. Dauum uasrum, et consilij abundantem, ac sperandi pertinacissimum autorem, e regione Birriam nullius consilij, tantum perpetuum desperationis autorem habeo. Ad eundem modum in Adelphis. Mitiores etiam in obiurgando mitem, ac festiuum, Demeam etiam in blandiendo amarulentum. Rursum Aeschinum

Z propter

propter Urbane uitæ consuetudinem, & Mitionis fiducia nihil non audentem, sed ita ut probum ingenium deprehendas, officiosum in fratrem, fidum in puellam. Ediuerso Ctesiphontem subrusticum, ac timidum, propter earum rerum insolentiam, Syrum callidum, & audacem, nihilque non simulantem, ac dissimulante, adeo ut sola ebrietas detexerit illius fucos, Dromonem stupidum atque hebetem. Sed ista persequi non huius est instituti, in presentia satis est uiam indicasse. In æglogis admoneat esse aurei seculi, ac prisce illius uitæ imaginem. Proinde quicquid illic est sententiarum, similitum, aut comparisonum, à uita pastorali sumi, affectus sunt simplices, cationibus, sententijs, ac prouerbij delectantur, superstitione & augurij capiuntur. Ad eundem modum, quid proprium habeat carmen heroicum, quid historia, quid dialogus, quid apologus, quid satyra, quid oda, quid reliqua scripti generis curabit admonere. Tum quæ sint singulorum autorum in singulis argumentis dotes, aut etiam uitia, non grauiabitur indicare. Quo iam tum assuescant adolescentes, ei quod est in omni re præcipuum, iudicio. Atque in hac parte præceptorem, præter artem, & ingenium, adiuuabit etiam libellus Ciceronis de claris orationibus, & Quintiliani, Senecæ, atque Antonij Campani de scriptoribus celsuræ, neque non ueteres interpretes, præcipue Donatus hac in re peculiariter occupatus. Huc pertinet & consilij ratio, ueluti quare Marcus Tullius in defensione Milonis iunxerit sese timere. Et quæ Verg. tætopere laudibus uebat

Turnum

Turnum hostem Aeneæ, & quare abdicatus medicus apud Lucianum nō lædit nouercam, sed magis laudat, & in patrem acrior est quàm in nouercam. Sed id quoq; in immensum patet. At indicabit aliquis hæc nimiū habere negocij, equidem præceptorem eruditum, longoq; usu exercitatum uolo esse. Is si continget hæc etiam facile percipient pueri, Quod si qua initio erunt duriora, progressu & assuetudine molescent. Optima certe sunt, nisi fallor & optimis conuenit statim assuescere, quanquã hæc nō ubiq; omnia sunt inculcãda, ne tædio grauentur ingenia discentium, sed ut inciderint insigniora. Neq; uero minorem adhibeat curam præceptor in exigēdo quæ cōmiserit, quã in prælegendo. Est omnino labor hic docti grauissimus, sed discentibus utilissimus. Nec ordinem exigat duntaxat, sed quicquid scitu dignum fuerit creditū, id assuescant bona cum fide reddere. Neq; uero deterreat ab hac re difficultas, quæ uel menstruo temporis spacio uincitur. Mihi nunquã placuit, ut omnia dictata scribant adolescētes, sit enim hoc pacto, ut memoriæ cultus negligatur, nisi sitq; pauca quædã notulis uelint excipere, idq; tantisper donec usu confirmata memoria, scripti non desyderent aduinculum. Postremo tantum arbitror esse momēti in cōmoda docēdi ratiōe, si modo diligens & eruditus contigerit præceptor, ut non dubitarim meo recipere periculo, me minore negotio, ac paucioribus annis adolescētes ad utriusq; linguæ mediocrē etiã eloquentiã perducturū, modo dētur ingenia nō omnino

Z 2 infœ

DES. ERAS. ROTERO D.

Infelicia, quam isti literatores ad qualemcūq; illam suā
balbutiem, uel infantiam potius prouehūt suos. His igitur
rudimentis puer in prima imbutus schola, deinde bo
nis auibus ad altiores disciplinas conferat sese, & quos
cunq; se uerterit, facile declarabit, quantopere referat ab
optimis auspiciatū fuisse. Hæc habui in præsentia mi cha
rissime Petre, quæ tibi de studij ratione scriberem, ea si
placent, utere, sin minus, sedulitatem certe nostram pro
tuo candore boni consules. Tu modo perge ita ut institu
isti, in bonas literas incumbere, ac Galliam tuam alioqui
florentissimam, honestissimis etiam studijs illustra:

V A L E

DES. ERASMI ROTERODAMI
PRO TREPTICAE AD PE
TRVM VITERIVM EPI
STOLAE DERATIO
NE STVDII, PVE
RISQVE IN
STITVTEN
DIS,
FINIS.

DE CON

SCRIBENDIS EPISTOLIS, LI

BELLVS, AVTORED.

ERASMO.

D. ERASMVVS ROBERTO

FISC HERO. S. P. D.

VICISTI tu quidē Roberte, Habes to-
ties efflagitatā à nobis epistolarū scri-
bendarū rationē. At uide interim, dū
tu e morē gero uoluntati, quantis ca-
lumnijs me ipse obiecerim. Quid enim

Critici dicent, immò quid non dicent? ubi uiderint aus-
sum me tractare rem, à tam multis, tam eruditis scripto-
ribus scite diligenterq; tractatam? Vis, tu inquierent, Pene-
lopiſ telam retexere? Quid enim tu uideas, quod illi nō
uiderint? Post tantos autores, aut eadem, aut deteriora
scribas necesse est, Quorum alterum superuacuum stu-
diosis, alterum etiam perniciosum. Iſtis, quum pluri-
ma poſſim, hoc unum duntaxat reſpondeo, mihi libe-
rum fuiſſe amiciffimo homini gratificari, iſtis æque li-
berum eſſe, quæ non probant, non attingere. Quanquam
id unum tibi uni polliceor, me, neq; alienis inhaſurū ue-
ſtigijs, & aptiora certè, ſi non eruditiora conſcripturū.
Non quo minus ceterorum ſtudium probem, qui ſciſſa,
quod

DES. ERAS. ROTEROD.

quæ aiunt, glaciæ, aliorum studiū excitarunt: Sed quia nemo sit omnium, in quo non multa desiderent. Id quæ obrem alias fortasse, nunc quantum ipsi doctrina, usu, imitatione, consequi potuimus, quæ breuissime trademus. VALE

DESYDERII ERASMI ROTERODAMI DE CONSCRIBENDIS EPISTOLIS COMMENTARIUS.

CVIVS MODI ESSE DEBEAT
Epistolaris Character, & in eo quid
fugiendum, quid sequendum.

Fugienda
affectatio.

CENICVS quidam uerborum apparatus & affectata grandiloquentia, cum alibi uix ferri potest, tum ab epistolari familiaritate uehementer abhorret. Is enim debet esse epistolæ character, tanquam cum amiculo in angulo susurre, non in theatro clames, aut paulo etiam liberior. Multa enim epistolæ committimus, quæ coram pudet exprimere. Quare scripturi, eius cui scribimus, oculos, uultum nobis presentem nobis fingemus, eiusque ingenio accommodabimus omnia. Assurgimus tamen nonnunquam et in epistola, sed intra contentione orationum. Persæpe autem ad uerba quotidiana demittimur, at ita, ut summa & mundities, & elegancia sermonis adhibeatur. Vbi enim intenui re uersamur, ibi neque copia, neque splendore orationis laus querenda

tenda est, sed acumine, proprietate, lepore, ioco, blâditia.

Familiares enim, ut ita dicâ, sunt epistolæ, iocus & blâdities: eaq; quoties apte licebit, cōueniet adhiberi. Nec minus amica breuitas est, nisi copiâ res ipsa postulabit. Nâ ampla in re breuē fieri tā turpe est, quā in breui lōgum. illic breuitas esse putâda est, ubi nihil redundat, nihil eximi potest. Hæc igitur cum in perpetua epistola, tum in salutatione potissimum erit obseruanda. Quid enim in doctius, uel potius stultius istis, qui odiosa, atq; ambitiosa salutatione sex septē ue uersus, bonam epistolæ partē occupant: ut necesse sit lectorem iam deficere, antequam ad argumentum peruenierit. Iam uero quantum illic assentationū? quod portenta uerborum? hunc solem, illū luciferum. aliū lucernam ardentē, speculum, candelabrum, thuribulum, thesaurum, sacrarium appellamus, apicem, culmen, florem, gemmam, iubar paradisum, & quid non? Quis unquā Colax, aut Gnatho ausus est ista proferre? Non pudet homines Christianos religiosos huius ambitionis? Ipsi in Ethnicis gloriæ cupiditatem reprehendimus, cū aures nostræ pueriles assentationes ferre possint, Saluatio igitur indiciū personarū habere debet, non laudem. Ad id adhibetur, ut constet ad quē, & a quo sit epistola scripta. Nomē scribetis præferendū hoc pacto. Robertus, N. Erasmo suo S. D. Hūc salutâdi morem apud Cicronē & Plinium iuniorem, & uetustissimos quosq; perpetuo obseruatū reperies. Nominibus officij, aut professionis appellationem subijcere licebit, ut

Iocus & blâdities epistolis familiares.

Fugiedam esse salutationē uerbo sam et ambitiosam.

Cuiusmodi debeat esse saluatio.

Z 4 Marcus

DES. ERAS. ROTEROD.

Quo sunt trāsferēd a epitheta. M, Cicero proconsul, C, Cesari Imperatori. S. D. Henricus antistes Cameracēsis, Philippo Burgundionū duci S. P. D. Iacobus Battus publicus scriba à secretis Erasmo Theologo. S. D. Porrò epithetis illis nō in salutatiōibus, sed in ipsa epistola utemur, Idq; uocandi casu hoc modo.

☞ Ecclesiasticorum epitheta.

☞ Beatissime, Summe Pontifex, Amplissime pater, Sanctissime p̄sul, Antistitum maxime, reuerende, uenerande, obseruande, humanissime, benignissime.

☞ Principum laicorum epitheta.

☞ Regū inuictissime, fortunatissime, clemētissime, triūphalis Imperator, foelicissime, potētissime. Ducū illustrissime, fortissime, excellentissime. Princeps generosissime, splēdidissime, munificētissime, strenuissime, magnanime

☞ Magistratuum epitheta.

☞ Senator grauissime, continentissime. Cōsul ornatissime, iustissime. Iudex incorruptissime, optime. p̄tor integerrime, circumspēctissime. Vir clarissime.

☞ Studioforum epitheta.

☞ Theologorū doctissime. Rhetor facundissime, discretissime. Poeta diuine. Iurisperitorum consultissime. Dialecticorum acutissime.

☞ Cognatorum & affinium.

☞ Mater pientissima, Vxor iucundissima. Pater obseruandissime. Marite mi. Frater charissime. Affinis, Soror iucundissima. Socer optime. Fili suauissime. Gener iucundissime. Filia dulcissima. Optime patruē.

Prinatos

¶ Priuatorum epitehta:

¶ Optime uir. Vir innocentissime, integerrime, amicissime, humanissime. Senex, prudentissime, ingeniosissime, adolescens generosissime. Mulier optima, castissima, integerrima, primaria, nobilissima, patritia. ¶ Neq; his temere conueniet uti, sed ubi ad rei comoditatem facere uidebuntur. Veluti si principis fortiter gesta laudabimus, fortissimum appellabimus. Si pro beneficijs gratias agemus, munificentissimum, liberalissimum, benignissimum nominabimus: & ita de cæteris. Quos familiarius uero amamus, eorum nomen cum blandimento subinde repetemus, ut mi Cicero, mea Tulliola, mi frater, mea Catharina. ¶ Vbi autem salutatio præmissa utriusq; nomen complectitur, superuacaneum fuerit in calce epistolæ subicere, Erasmus tuus, & eiusmodi. Verum ubi uel omittitur salutatio, uel hoc modo ponitur, Salue præceptor optime, Salue frater iucundissime, Salue mea lux, Salua sit tua paternitas, humanitas: & cætera id genus. Tum epistolæ est nomen nostrum subscribendum hoc pacto: Robertus piscator ex animo tuus, haud fidele tuus. Iacobus Battus quantus est tuus, tui amantissimus, tibi deditissimus, tuæ paternitati deuinctissimus, proprius, pecularis, addictissimus, ad omnia paratissimus, quod ut citra barbariem fieri potest, ita præter ueterum consuetudinẽ fieri necesse est. At offendemus si sic salutemus si sic salutemus, at ego nondum arbitror ita desperandos animos hominum, quin quos imperiti, & assentatores corrumpere

Vbi epithetis utendũ.

Appêdix.

De noua ratione salutandi.

Cõsütatio.

pere potuerunt, doctissimorum hominū, & autoritas, & cōsuetudo queat restituere. Quod siq̄d innouare placebit, tolerabitur nouitas, modo barbaries absit, & parasitica illa assentatio, hoc modo, Cōsultissimo uiro petro Asinio iuris Pontificij professori Paulus Ardelius. S.D.

¶ De præfatione epistolari.

FRanciscū Nigrū scriptorē audacē potius, quā accuratū, præcepisse uideo, ut in singulis epistolis præ iudicio uteremur. Equidē ut interdū præfari probo, ita semper id facere, & breuitati officit, & odiosum est. Quā si res flagitabit, id quā breuissime fieri poterit, cōueniet, & ita ut non probemiū, sed rē ipsam dicere uideamur.

¶ Diuisio prima epistolarum.

Epistolarum aliæ sunt mixtæ, aliæ simplici argumēto. Mixtæ cū multæ Ciceronis, tū illa ad Quintū fratrem exemplum esse potest, cuius initium est. Ad quartum nonas Iunias, quo die Rhomā ueni, accepi tuas literas datas Placētiae. In hoc genere aut quicquid in mentem ueniet effundemus, aut a tempore rerum ordinem sumemus, aut ipsi ordinem fingemus. Si pluribus epistolis una respōdebimus, singulis ordine respōdebimus. & transitionibus huiusmodi utemur, habes de primis literis, nunc de alteris audi, Respondi secundis literis, nunc de proximis accipe. In diuersis argumentis ordinem ipsi fingemus, si primum quæ uolumus significabimus. Deinde ad illius scripta ueniemus, hac quidem transitione, habes quæ hic gerantur, Nūc ordinetuis literis

Quis ordo
in epistola
mixta.

A tēpore.

De fingen
do ordine.

teris respondebimus, hoc quidem initio. Multa erant tuis in literis, quæ me non mediocriter delectarunt, nonnulla minus placuerunt, illud gaudeo, hoc iucundum fuit, illud doleo, & his modis. Aut primum publicis, deinde priuatis de rebus scribimus, prius quæ ad nos, deinde quæ ad ipsum spectant. Cicero. Habes forensia, nunc domesticas res accipe. Omnibus fere de rebus habes unum illud addam.

Exemplum epistolæ mixtæ, seu non simplicis argumenti. Salue Roberte, quatum uterque uolumus. Ad tertium idus Nouembres Basilea soluimus, navigatione fausta usque sumus usi. In itinere tuorum prætermisi neminem, cui nomine tuo non dixerim salutem diligenter. In patria omnes & tuos, & meos (quid enim meum, quod non idem tuum) incolumes offendi. Mandatorum tuorum à me præteritum est nihil. Mater tui desiderio uehementer angitur, quam crebris literis lenare, tuæ fuerit pietatis. Sorori quod nouo partu sit auclata, debes gratulari. Gener rem domesticam strenue administrat. Domus tua edificatur diligenter. De tuis rebus habes, de meis uicissim accipe. Beneficium, summo omnium consensu obtinui, delectat locus, nihil amoenius. nihilque salubrius. Hic academiam plane quandam instituere consilium est. Sed ò utinam te reducem haberemus, ut unam philosophemur, tua apud regem commendatio, plurimum mihi & ornamenti, & emolumentum attulit. De priuatis utriusque rebus hætenus.

De

Pars numeratoria de suis rebus. De eius cui scribit.

Transitio de proprijs rebus.

Trāsfitio de
publicis re
bus.

De publicis nihil habeo quod scribā, nisi omnia ad sum-
mam pacem, concordiamq; spectare. Seditio coorta, sum-
ma prudentia principum, sine cæde & sanguine sopita
est. Pax à Philippo Burgūndionum duce, per legatū anti-
stitem petita, haud grauate concessa est. Scoti sub ingū
missi. habes de patriæ publico statu, Nunc ad tuam epi-
stolam uenio, De recreata salute, tantum tibi gratulor,
quantum te amo, Consilium tuum de adeunda Italia, ue-
hementer probō, quod ut bene tibi uertat, precor. Quod
Pomponius te in salutatū reliquerit, & tuo & illius no-
mine doleo, Sed recreor quod tironem receperis. Quod de
nouis rumoribus scribis, iam ego istud ex alijs audiuerā.
De maternis negocijs, tu memorem mones, ita enim mi-
hi curæ sunt, ut nec tibi quidem ipsi, solitudine, dilige-
tiaq; concedā. Caue putes te à patria abesse dum ego ade-
ro. Quod res amissas recuperaris gaudeo. Tam odiose ti-
bi ab isto nebulone negotium exhiberi, non grauiter fer-
re non possum. De scribendi cessatione me sine culpa ac-
cusari gaudeo, Hic primus est oblatu, cui literas cōmit-
terem, Itā ne agis? tu diuitias meas contemnis? Croesum
appellas? Ego uero efficiam, ut huic tenuitati nostræ, tu
uero nomine Croesus, inuideas. Sed fuit mihi tuus iocus
uehementer iucundus. Quod me Varo uehementer cha-
rum esse scribis, uoluptatē mihi nūcias. Quod Erasmus
de me amantissime & sentit & loquitur. nihil miror,
quid enim noui fecit? Quod ad me non scripserit, excusa-
tionem libens accipio. Illud in calce tuarum literarū de
celeri

Alia transi-
tio.

Purgato-
ria pars.
Pars ioco-
sa.

celeri reditu tuo, me super omnia delectauit. Respondi ferè omnibus epistolæ tuæ partibus. Fac quam sæpissime ad me scribas. Tu quod facis, magno animo in literas incumbere. Incredibilis est omnium de te expectatio, quam ne fallas, curabis. Italorū ingenia nosti, scis cautius agendum, memineris te inter uenena uiuere. Valetudinē tuā cura diligenter. Carliolis pridie calendas decembres.

¶ Quot sint epistolarum genera, quæ simpliciter sint argumento.

Rhetorum quidem præceptio, quoniam ad forensia negotia accommodatur, recte materiam orationis in tria genera distribuit. Iudiciale, deliberatiuum, demonstratiuum. Atq; ex his tribus fontibus, quum omnia epistolarū argumenta emanent, multo tamen latius liberaliūsq; uariantur. Quid enim est, quod literis nō committimus? In his stomachamur, blandimur, iurgamur, consolamur, nugamur, iocamur, querimur, ridemus, lacrymamur, amamur, odimus, cōuiuamur, somniamus. & quid non? His ebrii, sobrii, nostras cogitationes committimus. Quare eas quidem epistolarū species, quæ sub illis tribus generibus contineri uidebuntur, eodem referemus, reliquas separatim ab illis annumerabimus. Et quoniā deliberatiui generis usus, quā latissime patet, exordium ab eo sumemus. Cuius species, & quæ ad ipsum ferè pertinere uidentur, sunt, exhortatio, dehortatio, suasio, dissuasio, consolatio, petitio, commendatio, monitio, amatoria. Ad demonstratiuum genus pertinent descriptiones

scriptiones personarum, urbium, agrorum, regionum, animantium, ædificiorum, temporū, montiū, ut Aetnae & huiusmodi. Ad iudiciale genus hæc referuntur, Criminatio, defensio, expositulatio, purgatio, exprobatio, inuectiua, deprecatio. Extra uero hæc tria Rhetorum genera, sunt & epistolarum species, Nunciatio, commissio, aut mandatio, narratio, collaudatio, gratiarum actio, querella, lamentatio, gratulatio, iocus. Nunc quid in uno quoque genere fieri conueniat, ordine consideremus.

¶ De exhortatoria, & quid intersit inter suasionem, & exhortationem

EXHORTANDI genus à suasio hanc multo abest discrimina, abest tamen. Nam suademus ut uelit, exhortamur ut audeat, suademus probantes, exhortamur incitantes. Suadendo ut nobiscum sentiant, efficimus, Exhortando, animum addimus. Suasio, rationibus, Exhortatio, stimulis utitur. Suademus aliter, ac nos sentimus, sentientibus. Exhortamur timidos, igna uos, cessantes, & ut semel finiam, non exhortamur, nisi iam persuasos. Quare fere usu uenit, ut & suasio exhortationem & exhortatio suasionem habeat admixtam. Quanquam nos docendi gratia separauimus. In excitando autem, & acuendo plurimum ualet, si laudes eum, quem cohortere. His autem potissimum partibus constabit exhortatio, laude, spe, metu, exemplis, expectatione, obsecratione.

Quibus partibus consistet exhortatio
A laude.

A laud

A laude traclabitur exhortatio, si haec lenius ab eo gesta, ab omnibus uehementer praedicari, dicemus. Si ut re foeliciter, ac strenue coepta, pari, aut maiori etiam animi magnitudine pergat, hortamur. Si genus, si nobilitatem, si dignitatem, si splendorem, si famam, si fortunas extollemus, ac ne quid bis indignum admittat admoncimus. Meminerit cruditionis suae, sapientiae, uirtutis, etatis ueterum bene gestorum. ut studeat suorum maiorum similis existere, immo utrosq; exuperet. Neuquid illis indignum admittat. Spe metuq; accendemus, si decus, si gloriam, si immortalitatem, si emolumentum, si uoluptatem proponemus, si diuersa ex parte obscuritatem, ignominiam, reprehensionem, damnum, dolorem ostendimus, Si quum haec uehementer exaggerauerimus, tum labores, quibus ista uel comparari, uel euitari queant, extenuabimus. Porro nulla re uehementius, quam eorum, quos miramur, exemplis ad uirtutem accendimur. Quare haec conueniet diligenter adhibere, et quidem uetusta, illustriaq;. Potissimum si quos habuit suae patriae, suae urbis, sui ordinis, suae professionis, sui generis celebres uiros, eorum dicta ac facta in oculos ponemus, parentum autem familiaria, ac propria quaedam quae gesserint aut dixerint conducet repetere, quibus agnitis, necesse est filiorum animos uehementer commoueri. Exeplis uero ita utemur, ut eos quos ad ducimus, cum magnifica aliqua lauda proferamus, ut

Socrates

Aspe: meo
tuq;.De exeplis
in exhorta
do.Traclatio
exeploru:

Socrates ille philosophiæ parens, Plato philosophorum
 grauissimus, Alcibiades omniū, quos Græcia uidit, im-
 peratorū longe clarissimus. Scipio non sine causa à mul-
 tis laudatus, & ita de alijs. Hæc autem debent ei rei, ad
 quam hortamur, esse quàm accommodatissima. Deinde
 rem ipsam apposite & cum amplificatione quadam ex-
 ponemus. Exemplo collationem subiiciemus, in qua con-
 ueniet argumentis illis rhetoricis uti, quæ uocantur, A
 pari, Ab impari. Sumitur autem collatio à sexu, ab æta-
 te, à patria, à præmijs, aut ab alia circumstantia, hoc mo-
 do, Foemina potuit uitam contemnere, & tu uir mortē
 honestissimam times? Ille iuuenis hoc ausus, tu iam grā
 dis natu non audebis? Si homo & Barbarus & Ethni-
 cus hoc intellexit, quid te & Rhomanum, & Christianū
 facere par est? Ille prophanus, tu sacris initiatus. Ille nul-
 lis præmijs inuitatus, tibi omnia summa proponuntur.

A sexu.

Ab ætate.

A patria.

A professione.

De ordine
 & uarieta-
 te exemplo-
 rum,

Vt autem exemplorum uarietas, & ordo quidā habeatur,
 antiquissima quæq; primo loco statuentur. Atq; à
 Græcis quidē ad Rhomana, à Rhomanis, ad Barbara,
 à Barbaris ad Hebraica Ab Hebraicis, ad Christiana. A
 ueteribus ad recentia. A recentibus ad ea quæ nostra me-
 moria sunt gesta uenimus. Præterea ab externis ad no-
 stratia, à nostratibus ad domestica descendemus. Fabu-
 las quoq; inter uetera conueniet adhibere, ut si res gestas
 cum laude poetæ proponemus, aut certe si quid doctissi-
 mi eiusmodi fabulis uoluerint, aperiemus. Ad comparā-
 dā deniq; exemplorum copiam, cum plurimarum histo-
 riarum

Quomodo
 exemplorū
 copia com-
 paratur.

riarum lectio, tū multarum rerum usus uehementer cōducit. Sed quo simus ad quamuis materiam instructiores, oportet de quoq; uitio, de quaq; uirtute magnā uim factorum, & dictorum comparare. Idq; ex omni genere historiarum, annalium omniū gentium, q̄ tāquam in statione collocata, quoties uocentur, adsunt ad manum. Quae in re, & ordo, quē modo ostendi, & Valerij Maximi & apophthegmatū Plutarci diligens lectio, studium nostrum uehementer inuabit. Et de exemplorū usu, hoc eo diligētius admonuimus, qđ non in hoc modo genere, sed & in omnibus ferē generibus frequēter incidit. Nec mediocrem sollicitudinē iniiciemus, si quanta sit omnium, tum amicorum, tū principū de eo, uel publicā, uel priuata expectatio. Nominatim eorū, quorū ille iudiciū & autoritatē plurimi facere uidebitur. Eā expectationē probabilē reddemus à genere, ab indole, ab educatione, à praeceptoribus, à loco, ab antea actis rebus, & his similibus circumstantiis, quanta sit beneuolentiū futura gratulatio, si rem bene gesserit, ostendemus. Deinde emulorū & inimicorum expectationem atrociter exaggerare studēbimus. Horum omnium, quae letitia, quae insultatio, qui risus, quae maledicta, quae scōmata sint expectanda, describemus. Et ut illic profuerit nominatim aliquot proferre, quorum iudicio & autoritate plurimum eū commoueri credimus. Ita hic inuabit appellare eos, quos nouimus illi esse quā maxime inuisos & infestos. Acrius interdū odio, quā amore extimulatur animus hūanus.

Ab expectatione amicorum.

Ab expectatione maleuolorū.

AA. Obsc.

Obsecratione demum exhortationem concludere licebit, quæ tanquã rhetorici epilogi fungatur officio. Obtestabimur per generis sui nobilitatem, per maiorum imagines, per gloriam bene gestis partam, per indolẽ egregiam, per sapientiæ & ingenij laudem, per amicorum uota, per inuidorũ odia, ut quæ se digna sint, maximo animo curet. Conueniet interim exhortatiõibus uim quãdam & acrimoniam admiscere, mēbra & articulos frequenter adhibemus. Præterea repetitiones, comparia, cõtentiones, & similes exornationes, quæ uidebuntur acrimoniam quandam habere. Cuius generis cum plurima è Ciceronis, aliorumq; exemplis, tum è Titi Lii conuentionibus, & orationibus, quibus apud hunc autorem Imperatores commissuri suos milites adhortantur, colligere licebit. Nos ut quæ præcepimus, tanquã digito ostendamus, unicum exemplum subiiciemus.

¶ Exemplum epistolæ cohortatoriæ.

Exhortatio cū laude mixta.

Dici nõ potest iucundissime nepos. quanta tam metũ tuos omnes uoluptate affecerit pulcherrimus rumor nuper hic, de rebus fortiter à te gestis, exortus. Ita sunt ppulchra immortalitatis tuæ fundamēta. Quid autem hortari incipiam, ut rem diuinitus coeptam perficias, qui eo animo sis natus, ut nihil unquã humile aut sordidum cogitaris, utq; non tam calcaribus, quam frenis egere te putem? Sed tamen incredibili quodam erga te studio cõpellor, te currentẽ (quod aiunt) incitare. I bone, quo uirtus tua te uocat, I pede fausto, pge quod summa

ma

ma cū laude cœpisti, Te natalibus tuis, quibus hæc urbs
 nihil unquā uidit illustrius, patre tuo clarissimo, ista tua
 indole, ista eruditione, isto animo dignum præstare. Im-
 pone summam manum immortalibus monumentis, à
 quorum absolutione non multum desyderatur, Certasti
 cum maiorum tuorum imaginibus, quibus tuapte uir-
 tute plus lucis attulisti, quàm cœperis, uicisti ætatē, qua
 cum prope adhuc impubes habearis, tamē forti uiro nō
 indignū uel gessisti, uel cogitas, Anteuertisti maioribus
 tuis uirtutum magnitudine, Vicisti hætenus & tui stu-
 diosorum spectationem, & æmulorum inuidentiā. Sed
 postquā omnia superasti, unum etiam certamen reliquū
 esse puta, nempe ut teipsum imiteris, tui similis esse stu-
 deas, tu teipsum præire contendas, Nam uinci à teipso,
 tam foedum fuerit, quàm pulchrum fuerit reliquos su-
 perasse. Ita si semper tibi instes, non deerit qui cum lau-
 dibus certare possis. Cogita te cum in locum ipsius for-
 tunæ manibus esse deductum, at necesse sit aut sum-
 ma cum laude peragere, aut summo cum probro defati-
 gari. Ardua quidem, & difficilis est uirtutis uia, sed
 amplissima tibi præmia propone, Decus, immortalitas,
 imperium, opus dignitas, foelicitas in manu sunt,
 si pertenderis. At si (quod omen dij auertant) defati-
 geris, non solum pristinae gloriæ tenebras offuderis,
 uerumetiam in posterum omnem dignitatis spem tibi re-
 cideris. Labores neq; diuturni sunt, neq; ita magni
 præmia tum æterna, tum amplissima proponuntur.

AA 2 Multa

Multa iam pars exhausta, annus dūtaxat est tibi perdn-
randus. In quo facito, ut tanquam in conclusione, & ex-
trema muneris tui parte, perfectissimus, atq; ornatissi-
mus fuisse uidearis, Fac ut ueterū heroū pulcherrima fa-
cta ob oculos assidue uersentur. Hercules ille totius Græ-
ciæ facile princeps, quot laboribus sibi iter in coelū ape-
ruit? quot monstra superauit? qui ad inferos etiā ipsos
legitur penetrasse. Quæ tibi si facta de illo uidebūtur, nō
pugno quidem, sed diuinitus omnino à sapiētissimis do-
ctissimisque uiris excogitata puto. Nam quo alio consilio
Homerus poeta diuinus Vlyssē quem nobis ut sapien-
tis uiri exemplar proposuit, tam diuturnis laboribus ia-
ctatum scripsit, nisi ut significaret hanc unam esse ad im-
mortalitatem uiam? Hac Epaminundas, hac Alcibiades
clarissimi Græciæ imperatores sibi immortalē apud po-
steros laudem pepererunt. Quid aliud Alexandrum Ma-
gnum cogitasse credis, cum se tantis periculis obijceret?
Quem tu laborem Decios illos recusaturos fuisse unquā
credis, quorū alter ut æternam sibi laudem compararet,
dæmonibus se deuouit, alter in medios hostes se præcipi-
tē dedit? Quæ non ætas Machabeorum nomen celebra-
bit, quorum unus, elephanti uentre perfosso, pulcherri-
mam oppetens mortem, clarissimo facinore, immortalē
gloriam est consecutus? Sed quid nos externa, atq; anti-
qua repetimus? domi habes, qui te ad huiusmodi uirtu-
tem debeant incitare & quidem eo uehemētius, quo ge-
nere coniunctiores. Nam cæteros quidem egregios uiros
imitari,

imitari, laudi ducitur: at tuorum non sine summo dede
 core similis esse non potes. *Exemplū*
 Viuit adhuc recens, & poste
 ritate ipsa crescit, proavi tui uiri fortissimi memoria. *auī.*

Quanto ille animo iam inde à teneris annis ad nominis
 immortalitatem contendit: Honestos ille labores pro lu-
 do habuit, uoluptatem & ocium, non secus ac peste te-
 terrimam fugiebat. Sæpe ipse ex eo iam natu admodū
 grandi, audiuisse memini, se haud lōgiorem uitam à su-
 peris optare, quàm patriæ sua industria posset usui esse,

Exemplū
patris.

cui se potius, quàm sibi ipsi natum dicebat. Ad propiora
 ueniam, tibi magis, quàm mihi ipsi nota, Pater tuus uir
 fortissimus, atq; optimus, quid unquam durum, aut dif-
 ficile iudicauit, qđ uel ad gloriæ incrementum, uel Reip.
 commodū pertinere putasset? Quot ille, quàmquā diffi-

Repetitio
nes.

ciles legationes adolescens, non sine summa laude obiit?
 Quot hyemes sub pellibus egit? E quātis angustijs sua se
 uigilantia expediuit? Quem ille magistratum nō petijt?
 Quid autem petiuit, quod non obtinuit? Quid obtinuit,
 quo non summa cum laude sit perfunctus? Debent pe-
 etori tuo paterna illa monita infixæ sedere. Sæpe enim te
 adolescentulum, ut memini, Vergiliano illo carmine, cō-

Dicta fa-
miliaria
patris.

sueuit exosculans hortari: Disce puer uirtutem ex me,
 uerumq; laborem, Fortunam ex alijs. Nec raro, me audiē-
 te, hūc usurpare sermonem solebat, sibi prorsus uideri ni-
 hil interesse inter eos, q̄ nunquā nati essent, & eos q̄ nul-
 la re memorabili gesta, obscuro ex hac uita migrassent.

Ab expe-
ctatione.

Quare quū ab his sis maioribus ortus, huiusmodi præ-

AA 3 ceptis

ceptis foris domiq; institutus, obscurum tibi esse non debet, quid tui, uel patria ipsa abs te expectet, praesertim quum isti generi, isti indoli, egregiam quoq; doctrinam adiunxeris. Quum iam istiusmodi rudimenta edideris, cogita tuorum omnium non amicorum modo, sed ciuium oculos in te unum coniectos, omnium in te suspensos animos, quorum iam expectationi uix satisfacturus uideris, si a natalium tuorum uirtute nihil degeneraueris, nescio quid maius sibi de te pollicentur, quorum si uotis tua uirtus responderit, quid si etiam uicerit? quantus erit tuorum omnium triumphus? quanta patriae gratulatio? Quantum autem Nebuloni, uiri, ut scis, tui amantissimi, & iudicio de te, & amori in te accesserit? Sin rem indiligenter gesseris (quod omen deus auertat) maleuolentissimi homines, qui tuae hactenus inuiderunt uirtuti, quosq; rerum tuarum splendor excruciat, continuo uerticem tollent, Erimusq; & tu & tui omnes ludibrio & risui Nebulonibus inuidientissimis. Amici mutescant, inimici insultabunt, beneuoli frigidi, maleuoli feroces, Zoili in te odium nostri, nullo comodiore modo pestem illam ulcisci potest, quam ut gloriae tuae inuidia tabescat. Varum autem uirulentissimum hominem plane ad suspedium adegeris, si nobis uictor redieris. Codrus iam nunc suspendio trabem elegit. Si nihil te, neq; tua gloria, neq; nostra expectatio mouerit, hoc certe tanti fuerit, ut haec monstra conficias. Quare te charissime nepos, per luculentissimas maiorum tuorum

imagines,

Ab expectatione.

Cōtētiōes.
Acerta psona.

Epilogus
p obsecrationem.

imagines, per egregiam indolem, per sapiētiæ laudem, cui semper studuisti, per nostram patriæq; expectationē, per bene auspiciata laudum tuarum initia, obsecro atq; obtestor ne cōmittas, ut quū cæteros uiceris, à teipso superatus uidearis. *Dij* tua cœpta secudent, & foelicibus utere fatis. Vale decus nostrū. Est & inter Hieronymianas epistolas, Exhortatoria ad Heliodorum, quæ uniuersum eius generis artificium una complectitur.

¶ De dehortatorio genere.

O Per æ precium nō putauī, dehortationis exēplum subijcere, quod eadem sit utriusq; generis ratio, cum uix unquam exhortemur, quin eadem opera dehortemur. Exēpla eorum quibus ea res infeliciter cesserit, accumulabimus. Deinde probrum, conuitia, damnū, in commoda diligēter colligemus, quæ per exornationem, quam rethores descriptionem appellant, ante oculos ponemus. Sed hæc studiosorum industriæ relinquenda putauimus. Nunc ad singulas cuiusq; generis partes, non quidem ex omnibus, sed optimis autoribus, syluam quādam uerborum ac sentētiarū ministrabimus, quibus ex nostris nōnihil adijciemus, quo scripturi, hæc semp tanquā penum ad manum habeant, & imitandi studio similia discant effingere.

¶ Exemplum depromptum ex prima Ciceronis ad Qu. Fratrem epistola.

Q uare quoniā in istis urbibus cū summo império & potestate uersaris, quibus uirtutes tuas cōse

Ab expectatiōe bonorum.

AA 4 cratas,

cratas, & in deorum numero collocatas uides, in omnibus rebus quas statues, quas decernes, quas ages, quid tantis hominum opinionibus, tantis de te iudicijs, tantis honoribus debeas, cogitabis, Quod si in mediocri laude sermonis ac prædicationis res nostræ essent, nihil à te eximium, præter aliorum consuetudinem postularem. Nunc uero propter earum rerum, in quibus uersati sumus splendorem, & magnitudinem, nisi summam laudem ex ista prouincia assequimur, uix uidemur summam uituperationem posse uitare. Eam nostra ratio est, ut omnes boni, tui faueant, tum etiam à nobis omnem diligentiam, uirtutemque postulent & expectent. Omnes autem improbi, quod cum his bellum suscepimus sempiternum, uel minima re ad reprehendendum contenti esse uideantur, Quare cum eiusmodi theatrum est totius Asiae celebritate refertissimum magnitudine amplissimum, iudicio eruditissimum, natura autem ita resonans, ut Rhomam usque significationes, uocesque referantur, Contende quæso, atque elabora, non modo ut his rebus dignus fuisse sed etiam ut omnia illa tuis artibus superasse uidearis.

¶ De epistola suasoria.

Iam ad suasorium genus ueniamus, quod quidem ab illo superiori non admodum abhorret, Nam ut illic, ita hic quoque laudem, spem, expectationem, cohortationem nonnunquam admiscemus. Suasoriam igitur epistolam hoc pacto licebit instituere, Si res postulabit, captanda paucis est beneuolentia. Id quemadmodum fieri conueniat, à rectoribus

Ab expectatioe maiorum.

Quibus partibus consistet

toribus diligenter monstratum est. Deinde narrationem subyciemus, in qua omnia ad suadendū accommodabimus & tanquam argumentorum semina iaciemus. Deinde si res ipsa partes in se continebit, eas cum diuisione proponemus. Quod si simplex erit, ipsi nostro ingenio diuisionem faciemus, & rationum capita, a quibus potissimum sumus suasuri, sub distributione, ut diximus, enumerabimus. Deinde singulas ratios uarie copioseque tractabimus. Si quid uehementer nostræ rationi uidebitur officere, id statim in principio destruemus, aut ut quidque incidit, ita confutandum erit. Sed de rationum inuentione prius, postea de earum tractatione præcipiemus. Sumuntur autem rationes ab his potissimum partibus, honesto, utili, tuto, iucundo, facili, necessario. Honestum autem diuiditur in rectum, & laudabile. Rectum in uirtutē & officium: uirtus in prudentiam, iusticiam, fortitudinem, temperantiam. Prudentia in intelligentiam, memoriam, providentiam. Iustitia in naturam, consuetudinem & legem. Natura in religionem pietatem, gratiā, uindicationem, obseruantiam, ueritatem. Consuetudo in pactum, par, iudicatum. Fortitudo in patiētiam, magnificentiam, fidentiam, perseuerantiam. Temperantia in continentiam, clementiam, modestiam. Honestum est, quod propter se est expetendum. Rectum quod cum uirtute sit & officio. Virtus est animi habitus, rationi cōsentaneus. Officium est uirtutis ad unāquāque personam accommodatio. Id sumitur ab ætate, scientia, dignitate, professione.

alijque

suasoria e
pistola.

Narratio.

Diuisio.

Cōfutatio

Enumera-
tio partiū
a quibus
constet.

Definitio-
nes singu-
lorum.

Honestum

Rectum

Virtus.

Officium.

ne, alijsq; circumstantijs, ut aliud est officium militis, præceptoris, discipuli, consulis, prætoris, nobilis, plebei, obscuri, senis, iuuenis, docti, indocti, uiri, fœminæ, coniugati, cælibis. Quæ quidem officia pro loco, tempore, & rerum conditione uariantur. Prudentia est rerû multarum memoria, & usus complurimum negociorum. Memoria est, per quam animus præterita repetit. Intelligentia est, per quam ea quæ sunt, perspicimus. Prouidentia est, per quam futurum aliquod uidetur, antequâ fiat. Iustitia est æquitas, ius, unicuiq; tribuens pro dignitate cuiusq;. Natura ius est, quod nobis non opinio, sed quædã uis imata inseuit. Religio est uis insita, quæ deorum metu, & ceremonijs hominem ducit. Pietas est in parentes, aut patriam, aut alios sanguine iunctos officium. Gratia est officiorum, honorum, & amicitiarum memoria, & renumeratio. Vindicatio est quæ uim & contumeliam defendendo, aut ulciscendo propulsat, per quam peccata punimus. Obseruãtia est, per quam ætate, aut sapientia, aut dignitate aliqua antecedentes ueneramur. Veritas est, quæ nos monet, ut rem sicuti est, & sicuti scimus, dicamus. Consuetudo ius est, quod sine lege, propter uetustatem, æque ac si legitimum sit, usitatum est. Pactum est, quod inter aliquos conuenit. Par est, quod inter aliquos communes æquale est. Iudicatum est, de quo alicuius, uel aliquorum sententia iam constitutum est. Lex ius est, quod aut populi, aut imperatorum iussu constitutum est. Fortitudo est rerum magnarum appetitio, &

tio, & rerum humilium contemptio, & laborum cum
 utilitatis ratione perpassio. Magnificencia est rerum ma-
 gnarum cum ampla animi cogitatione administratio:
 Fidentia est, per quam animus in magnis & honestis re-
 bus multum in se fiduciae certa cum spe collocavit. Patie-
 tia est rerum arduarum ac difficilium honestatis, ac utili-
 tatis causa uoluntaria & diuturna perpassio. Perseueran-
 tia est, in ratione bene considerata stabilis & perpetua
 permansio. Temperantia est, rationis in libidine atq; alios
 non rectos impetus animi firma ac moderata domina-
 tio. Continentia est, per quam cupiditas consilij guberna-
 tione regitur. Clementia est qua animi temere in odium
 concitati comitate retinentur. Modestia est, per quam pu-
 dor honestus, claram & stabilem comparat autoritate.
 Hæc sunt, quæ honesta appellantur, propter se expetenda
 Quæ his autem contraria sunt, turpia nominantur, & pro-
 pter se sunt fugienda. Et quoniã uirtutibus uitia sunt fi-
 nitima, non difficile erit, quamuis rem uel ad laudẽ, uel
 ad reprehensionẽ trahere, idq; uel à nominis deprauatio-
 ne, uel ab aliqua circumstantiarũ, Sed hæc rethorũ sunt:
 Laudabile est quod conficit honestã, & presentẽ, & se-
 quentẽ commemorationẽ. Id ex officio & uirtute nasci-
 tur, neq; unquã ab honesto separatur. Vtilitas in conuers-
 satione presentium, & comparatione sequentiũ cõmo-
 dorum, & in eorum, quæ his sunt contraria euitatione
 consistit. Cõmodorum uero, quæ & bona appellantur,
 quedã sunt corporis, ut fortune, uires, facultas, & eius
 modi

Fortitudo.

Magnifi-
centia:

Fidentia:

Patientia.

Perseueran-
tia.

Temperantia

Cõtinẽtia.

Clemẽtia

Modestia.

Laudabile

Vtile.

DES. ERAS. ROTEROD.

modi. Quædam animi, ut eruditio, acumen, & cæteræ
uirtutes. Quædã fortunæ, ut honores, magistratus, opes
amici, & eiusmodi.

¶ De complexione, & cæteris argumentatio
num oratoriarum generibus.

Exempla.

Complexio est, in qua utrũuis datorũ concesseris,
reprehenditur. Vare, si tibi bonus præceptor fui,
quid insectaris benemeritũ? Sin malus, cur reuocas? Poe
tas desine calumniari, quos si ipse didicisti, cur in alijs re
prehendis, quod ipse feceris? Sin, quod magis credo, non
didicisti, cur quod ignoras calumniaris? Pater, si maritũ
improbum noueras, cur me illi collocasti? Si probũ, cur
distrabis? Admonendum non censeo, Nam si probus est,
non est reprehendendus, sin improbus ad monitionem
tuam contemnet. Miserrum est habere uxorem, Nam si
formosa sit, metu angeris, sin deformis, hoc ipso mi
ser eris, quod deformem habes. Si meministis, obtun
dam, sin oblitus estis, quoniam re nihil egerim, quid uer
bis efficere possum? Stultum est cuiquam absenti obtre
ctare, nam si amicus est, cur præsentẽ potius non admo
nes? Sin inimicus, cur odiũ eius irritas, & illi nihil noc
es? De futuris euentis angere metu non debemus, etenim
si bona sint, frustra metuimus, sin aduersa, infœlicitatẽ
duplicamus. Deprauata autem complexio dicitur, quã
aut utraq; pars, aut altera conuerti potest, & in aduers
arium retorqueri, Vt illud apud Aulum Gellium. Intẽ
doq; tibi litem, si persuasero me nihil debere, non reddã
mercedem

De falsacõ
plexione.

mercedem, quia persuasi, sin minus persuasero, nihil debeo, neq; enim didici artem. Sic utraq; pars conuertitur. Si persuaseris te nihil debere, dabis, quia didicisti artem. Sin minus persuaseris, rursus accipiam quia non persuasisti. Accusandus omnino nō est, nam si ueretur, quid eū accusas, qui probus est? si nō ueretur, quid cum accusas, qui id parui existimet? Inuerte partem priorem, immo si ueretur, maxime est accusandus, ut corrigatur, Inuerte posteriolem sic: Immo si non ueretur, hoc ipso est accusandus, quia improbus. Complexio, quæ ex oppositis partibus constabit, refelli non poterit, ut hæc. Non sum accusandus, si aliter euenit, quàm putauit. Nā si sciebas id non profuturum, tu potius es accusandus, qui quod Reipub. utile uidebas, præsens cōticuisti. Sin nesciebas, nec hic sum accusandus, cū & tu eiusdē futurorū inscitie reus sis.

¶ De numeratione.

E Numeratio est in qua pluribus rebus expositis ac cæteris infirmatis, una reliqua necessario confirmatur hoc modo: Si illum ab hoc dicis occisum, quum sine causa nunquam suscipiatur maleficiū, necesse est aut metu, aut odio, aut spe alicuius cōmodi, aut inimici alicuius gratia, ab hoc esse occisum, sed neq; odiū, neq; metum, neq; spem intercessisse, neq; ad amicum aliquē mortem eius pertinere probare poteris. Relinquitur ergo ab hoc non esse occisum. Alterum exemplum: Quoniā hunc fundum constat meum fuisse, quem tu nunc possides, necesse est aut hæreditate tibi obuennisse, aut uacuum occupasse,

passe, aut te hunc emisse, aut usu tuum fecisse, aut certe
 me inde ui ciecisse, Me uiuo, mea res hæreditate tibi ueni
 re non potuit, Emptio nulla profertur. Vacuum, quod
 meum fuisse constat, possidere non potes, usu tuum non
 fecisti. Relinquitur igitur ut ui me à mea possessione cie
 ceris. Hæc argumentatio confutatur, si aut unum ali
 quod membrum, quod ab aduersario præteritum erat,
 profertur, aut si unū quidpiam ex his, quæ prolata sunt,
 falsum ostenditur. Ut si dicat eum agrum sibi datum es
 se, quod ille in enumeratione præterierat, aut si emptio
 nem proferat, quod alter in enumerando negarat.

¶ De simplici conclusione.

Simplex conclusio est argumentatio in qua, ex eo qd
 antecedit, aliud cōsequi necesse est, hoc modo: Si hūc
 hominem in prouincia cōstat fuisse occisum, ab hoc qui
 tum Rhomæ fuit occidi nō potuit. Spirat, igitur nō mor
 tuus. Peperit, igitur cum uiro concubuit. Cum uiro con
 cubuit, igitur uirgo nō est. Homo est igitur animal est,
 Poetas nouit, igitur didicit. Hæc argumentatio confuta
 tur, si non coherere cōsequens ostenditur, ut si mater est,
 diligit filium. At Medea (dicet aduersarius) filium inter
 fecit. Poeta est, igitur lasciuus. At Prudentius continen
 tissimæ uitæ fuit. Holandus est, igitur ebriosus. At Eras
 mo nihil frugalius, aut si quod antecedit, negabitur, ut si
 in primo exemplo dicat aduersarius: eum non Rhomæ,
 sed in prouincia fuisse.

¶ De subiectione.

subies

Subiectio est argumentatio, in qua quærimus, quid pro aduersario, aut contra nos dici possit. Deinde per singulas interrogationes, proprie subiiciemus rationes, quibus id quod dictum est, non ita esse ostendemus, hoc modo: Quæro igitur, unde iste extenui, tam pecuniosus sit factus? patrimonium amplum relictum est? At patris bona uenerunt. Hereditas aliqua obuenit? At oibus suis exheredatus est, Ex mercatura quâ agere constituit, questum maximû cõsecutus est? At ex care, quæ habere uidebatur, omnino amisit. Quare si his rationibus locus completus non est, aut illi aurû domi nascitur, aut unde nõ oportuit, surripuit. Numeratur hæc argumentatio & inter exornationes. Nam quatenus aliquid cõcludimus, argumentatio est, quatenus ornatam cõficit orationem, ex oratio putatur, neq; ad concludendum adhibetur, quû non minus habeat dignitatis, hoc modo. Quid faciam miser? taceam? instigem? purgem me? laterem lauem. Reprehenditur hæc argumentatio, ut enumeratio, à qua non multum differt, si aut aliquid prætermissum ostenditur, aut infirmatur aliquod ex enumeratis.

¶ De submissione,

Submissio est argumentatio, in qua nosmetipsi idem petimus rationem, quare quidq; dicamus: Exemplû: Veteres illi magnam philosophiæ operam dare uoluerunt. Quare sic? quia intellexerunt liberales artes summe omnium appetendas esse, Cur ita? quum per eas efficiatur, quanto natura hominis reliquis animantibus

tibus antecellit, tanto nos indoctis hominibus antecellamus, Cur id? quia ingenium nostrum, nisi arte, doctrinaq; excolatur, rude, ac omnino suuipsius dissimile est. Quare sui dissimile? quoniam quum eruditus sis, ingenij natura multo acutior est, quàm esset, si non disciplinis excoleretur. Vnde hoc? quia principia nobis natura, quasi semina quaedam imposuit, quæ nisi studio germinare feceris, parum profuerit ingenij bonitas. Mirum sic naturam uoluisse, Recte factum inquam. Quam ob rem? quoniam uoluit nos natura non sine labore, ut ceteras beluas, sed nostro studio perfici. Huius argumentationis exempla meliora, in exornationibus Ciceronis inuenias.

¶ De oppositione.

Oppositio est argumētatio, in qua ex opposito propositionis, ad ipsam propositionem reuertimur, hoc modo, Si eo tempore, quo hunc hominem in provincia occisum dicitis, Rhomæ fui, relinquitur à me occisum non fuisse. Hæc propositio est, cuius oppositum sequitur. Nam si eo tempore quo hunc hominem in provincia occisum dicitis, in provincia fuissem, à me occisum suspicari poteratis, Nunc autem, quum eo tempore in provincia non fuerim, nihil est, quod hominem à me occisum suspicemini. Aliud exemplum. Oportet nouo exēplo cōtra Cymbos, Caium Marium imperium, continuare. Nam si pax esset, & nullus nos ad nouas cogitationes cogeret, liceret autē facere, quæ uolumus, nunquam uobis quirites, nouandum aliquid dicerem, cōtra exempla atq; instituta

instituta maiorum. Contentus enim essem moribus his, legibus, eaq; consuetudine, quæ nobis à patribus tradita est, Nunc autem, cum bellum acerrimum sit, & hostes Italiam deuastet, quotidieq; proprius ueniant, ac iam urbi imminere uideatur, Is qui omnibus imperatoribus antecedit Gaius Marius, uel contra instituta ciuitatis (silet enim leges inter arma) ut nos liberet, nouo quodam exemplo, hoc etiã, anno consulatum, ac imperium contra Cymbros accipiet. Etenim quæ nõ faceremus, si pax esset, hæc nobis cum bellũ sit, necessario suscipienda uidentur. Aliud exemplum, Non ab insignibus modo, uerum etiã à leuissimis uitijs nobis temperadum est. Nam si ulli nobis essent inimici, facile istis uitijs ignoscerẽ, quæ & humana sunt, & ipsa ætate pene excusantur: Nunc autem quum in dignitate uitæ constitutus, à pluribus inuidis, & maluolis obserueris, dãdam tibi operam censeo, ne uel i minima mēda deprehēdi queas. Aliud exēplũ, Grauisime omnino istam iniuriam feram necesse est, quæ si mihi ab alieno quopiã, de quo nihil essem bene meritus, obiecta esset, equiore animo ferrẽ, liceret enim inimicum ulcisci, & simplex uulnus esset. Nũc autẽ quũ ab eo hæc contumeliam acceperim, qui cum summa mihi familiaritas fuit, & in quẽ tantũ officij cõtuli, quantum in aliũ neminẽ, non molestissime ferre non possum. Duplicatur enim uulnus, quum iniuriæ, ingratitudo summa additur, & cum quo amico sum usus, sine summa turpitudine non licet ulcisci. Aliud exemplum, Haud equũ est, ut

Redit ad primã propositionẽ.

Hæc propositio est oppositum.

BB tibi

tibi meam operam sine fructu commodarem. Nam si referendi facultas tibi deesset, uoluntas prompta adesset, uoluntate contentus essem. Nunc autem quum sis opulētissimus, & id tibi superest, quod mihi deest, haud par est te gratis meum officium praestari postulare.

¶ Violatio.

Violatio est argumentatio, in qua ex aduersariorū ratione, non id quod ipsi uolunt, sed quod nobis utile est sequi, demonstramus. Hæc in cōsutatione solū adhibetur. Exemplum. Non est ducenda uxor. Ratio: eo quod ex conubio in orbitatem & luctum incidamus, Immo eo maxime est uxor ducenda, quæ filijs alijs procreatis, luctum orbitatis à nobis expellat. Aliud exemplum, Non sunt legendi poetæ, demulcent enim legentis animum & alliciunt. Immo ob id ipsum sunt legendi, quia demulcent animum. Aliud exemplum. Nihil est magnum tentandum cuiquam, eo quod breuis sit hominis uita, immo eo magis aliquid egregij tentandum erit, ut quū diu uiuere nō possumus, aliquid relinquamus, quo nos uixisse testemur, Et iterum, Damnandus est, occidit hominē, Immo præmio donandus, quia tyrannū hominem occidit.

¶ De inductione.

Inductio est argumentatio, quæ rebus non dubijs cōcessis, propter similitudinem, rem quæ dubia erat, comprobatur. Dic mihi, prætor si uarijs sententijs pugnantibus nec ne, si illo die inter nos dissensissemus, utrius sententiæ staretur? Non est dubium, inquis, quin consulis.

Quod

Quod si diuersa fuissent auspicia, & mea quidē pugnā-
dum eo die significassent, tua quiescendum; meis ne au-
spicijs pugnandum fuisset? an tuis quiescendum? meis
scilicet, quia consul fui, parēdum dices. Age uero si meis
auspicijs, mea sententia, pugnātū prosperc est æquū ne
tibi eum hominem ex ea re assequi uidetur, cuius nec sen-
tentia, nec auspicijs quicquam aelūm est. Alterum exem-
plum, Dic mihi senex ingratiſſime, si nihil inte beneficij
collocassem, num tu me iniuriū uocasses? Nō inquires. Ne-
q; enim iniuria uideri potest, si nihil de eo benemeraris
cui nihil debes. Nunc igitur quum ultro plurimum in te
officij contulerim, non æquū est te mihi succensere, qđ
benefacere desierim, qui succensere non poteras, etiam si
nunquam benefacere cepissem.

¶ De collectione.

Collectio est argumētatio, quæ rationibus, & ex-
politiōe absoluitur. Hæc in quinq; partes distribu-
ta est, Propositionē, Rationē, Rationis confirmatiōē, Ex-
politiōē, & Conclusiōē. Propositio est, per quā sum-
matim ostendimus, quid sit, quod probare uolumus.

Ratio est quæ demonstrat uerum id esse, quod proposui-
mus, uno, uel pluribus argumentis. Rationis confirma-
tio est, quæ rationem expositam corroborat. Expolitio
est, quæ rei locupletandæ, & honestadæ causa sumitur.

Conclusio est, quæ postremo diffusius dictas breuiter col-
ligit partes argumentationis, Exemplum. Quoniam

propositio

breuiter docui indices, quia de causa semp Vlyſſes Aiace

BB 2 extirp

- extinctū uoluerit, Nunc ne quid uobis impedimento sit, quin eum ab hoc interfectum, uel hac luce clarius uideatis, potuisse quoq; quod uoluerit facile perficere, quàm breuissime ostendam. Nam is quū sine socijs acerrimum uirum uideret, tum demū cogitabit posse eum incautū opprimi: Etenim cum arborū frequentiam prospectū omnem cripere posse, uidebat: tum eum securum, alijs cogitationibus occupatum, non ante quicquam aduersi suspicaturū arbitrabatur, quàm ei gladiū occultus insingeret.*
- Ratio.**
- Confirmatio.**
- Expositio.** Itaq; solitudo loci, obscuritas, insidiæ præparatæ, ac dolus, acerrimi, sibiq; capitalis inimici nulla suspitiōe, nullo timore, huc aut illuc fluctuātis potestatem interimēdi fortissimi uiri, deterrimo omnī, atq; perfidissimo præbuerunt, quis hoc nō credat? præsertim cū et cognoscat Vlysem unum omnium audacissimum simulq; iniquissimū? Cuius rei indigna mors Palamedis præclarum testimonium est, quum singularis pudicitie uirū, dolo atq; insidijs suis confusus, uel publico iudicio superare posse sperauit. Quod si non in syluis, neq; in solitudine, sed celeberrimo loco cunctis spectantibus, publico iudicio, sapientissimum omnī superare posse credidit, quanto magis solum atq; incautū, idq; in latebris interimere posse sperauit? præsertim cum Palamedis iniusta nex animū ad maius facinus audendum accenderit. Quare si syluam, si solitudinem, si illum inermem, incautum, præmeditatū hæc omnia, paratumq; fuisse intellexistis, nolite amplius dubitare iudices Aiacem ab Vlyse occidi potuisse.
- Cōclusio.**

Aliud

Aliud exemplum. Nihil dementius est, quàm de improbo homine bene mereri. Quisquis enim id facit, suo officio, suoq; sumptu, hostem sibi facit eum, quem neq; amicum neq; inimicum habere poterat. Nam si eum suis officijs nullis deuinxisset, nihil cum improbo cõmertij fuisset. Nunc quum ei deuinctum sentiat, cui gratias referre nolit, cui debitorẽ uideri pudeat, necesse est ut eiusmodi hominem extinctum uelit, ne sit, cui debere superbissimus simul & ingrattissimus homo uideatur. Id si obscurum cuiquam uideatur, Erasmi hominis innocetissimi casu liquido poterit intelligere, qui quum Varum senem omnium quos terra sustinet ingrattissimum, amicũ etiã habere potuisset, si nihil de eo meritus esset, eũ suis summis beneficijs acerrimum effecit inimicum. Itaq; quanto se deuinctorẽ illi intelligit, cui homo superbissimus minime uelit, tanto diligentius in eius perniciem incumbit. Quis enim hominem sanæ mentis iudicaret, qui latroni gladiũ, quo se iugularet, ultro ministraret? nibilo plus sapit is qui improbum & ingrattum demerens, causam illi præbet, cur se perditum uelit. Quare cum nostro beneficio summum malum nobis parari intelligamus, & quemadmodum amico nostro cesserit uideamus, ipso Oreste uidebimur insaniores, si posthac improbum hominem, nostris beneficijs demereri uelimus. Aliud exemplum. Sapientis est famæ suæ longe diligentius, quã opibus suis, non minus uero diligenter, quàm uitæ consulere. Minus siquidem damni, & incõmodi accipit, qui pe-

Propositio

Ratio.

Confirmatio.

Expolitio.

Cõclusio.

Propositio.

Ratio.

BB 3 cuniã,

Confirmatio.

cuniã, aut etiam uitam amittit, quã qui famam. Pecunia enim amissa restaurari potest, fama semel amissa in integrum restituitur nunquam, Et uita quidem corporis, quum certos à natura terminos acceperit, in longũ tempus extendi nequit, fama uero hominis, quæ est altera & potior uita nostra, etiam post cineres & rogam semper uiuit. Vitã igitur quisquis eripit, re adimit, qua nullo etiam auferente diu frui non poteramus. At famã qui eripit, re immortalis, & pulcherrima nos spoliatur.

Expolitio.

Quod ueteres recte intellexisse mihi uidentur, qui non pecuniam modo, uerum etiam uitam ipsam effundere non dubitabant, quo nomen suum quã maxime prorogaret. Multos fuisse eo animo legimus, ut postquam se fama spoliatos uiderent, nec causam quidem esse putarunt, cur diutius in uita manerent. A deo grauius famæ, quã uitæ dispendiũ iudicabant. Quod si homines ijs rebus maxime timere uidemus, quæ cũ sunt præciosissimæ, facillime tamẽ perduntur, ac difficilime restituntur. sapiens existimãdus nõ est, q̃ famæ, q̃ neq; restitui potest semel amissa, & nihil hac habeat homo preciosius, non multo diligentius consulendũ putat. quã pecuniæ, aut etiã uitæ. Potest etiã tribus duntaxat, aut quatuor partibus cõfici collectio. Si uel confirmatio, uel expolitio, uel utraq; omittitur.

Conclusio

¶ De ratiocinatione.

Ratiocinatio est argumentatio perfectissima, quæ accommodatiõne ad summptionis, ad id quod propositum est, elicit conclusionem, Hæc quoq; sicut Collectio paucio

paucioribus partibus cōstare potest, tamē ea quæ pfectis
 sumā putatur, quinq; partibus consumitur, Propositioe,
 Ratione, Propositionis assumptione, Assumptionis ra-
 tione, & Complexione. Propositio est, per quam breui-
 ter is locus proponitur, ex quo omnis emanat vis argu-
 mentationis. Ratio est, quæ demonstrat uerū esse, quod
 proposuimus, uno pluribusuē argumētis, Assumptio ē
 oratio, per quā id, quod ex propositione ad ostendendum
 pertinet, adsumitur. Adsumptionis ratio est, per quā id,
 quod assumptum est, cōfirmatur. Complexio est, per quā
 id, quod ex tota argumentatione conficitur, exponimus,
 hoc modo: Omnes qui causam habent, ad suscipiendum
 facinus, si uita eorum à maleficio non abhorret, libenter
 maleficium suscipere solent. At Vlysses interficiendi Aia-
 cis summā causam habuit, Nec est omicidiū ab eius uita
 alienum. Vlysses igitur interficiēdi Aiācis maleficiū sus-
 cepit. Hæc est ratiocinatio tripartita, omissis rationibus,
 hanc quinq; partibus hoc pacto tractabimus. Omnes ho-
 mines, iudices, quorum uita per cōsuetudinē à scelere nō
 abhorret, odio sic mouentur, ut uehemēter exoptent suas
 inimicitias, quouis explere facinore. Nā eiusmodi homi-
 nes, qui manus semper iniusto sanguine cruentas habere
 consueverunt, quum non possint à uitio animi recedere,
 non solum quum aut ita accidit, ut commodum conse-
 quatur, aut incōmodum maleficio uitēt, mouētur ad fa-
 cinus, Verumetiam ipsi causas querunt, quibus socio
 iniurias manus adferant. Etenim si boni uiri cauendum

propositio

Adjūptio.

propositio

Ratio.

BB 4 putant

putant, ut ne causam quidem habeant qua prætermittere officium impellatur, hos crudeles viros, hos iniquos, qui semper sanguine gaudent, non mirum est interficiendi hominis causam querere. Præterea si boni nunquam metu aut inimicitijs à recta via, qua semper uixerunt depulsi sunt, quis non credat homines prauos commodo suo moueri, ut conseruare consuetudinē suam uelint? Illi uirtutem sibi solitam utilitate decepti omittunt, hi officium quod nunquam obseruauerunt, quum utilitatem scelere adipisci se posse intelligunt, obseruabunt? Videlicet ignoratis iudices, quanta uis sit iræ? quid inimicitie possint? quid odiū pariat? Non dico hic beluas ira & odio moueri, ut alteri noceant. Non dico multos sapientissimos uiros odio atq; ira permotos, temperare sibi non potuisse, præterire melius est quot urbes, quot regna, quot gentes confectæ odio iacent, Quare iudices si etiam bonos inimicitijs corrumpi uidetis, huiusmodi homines, qui per consuetudinem à maleficio abesse non possunt, odio motos obtruncare inimicū uoluisse dubitatis? At Vlysses acerrimus inimicus capitaliq; odio ab Aiace dissidebat: Scitis enim omnes, scitis, nec opus est, ut alius re uobis aperiat, quem in illum animum gessit, post iniquissimam illam contentionem armorum, Scitis timidum hūc hominem, qui nihil unquam uirtute animi, omnia fraude egerat, fortissimum hominem, acerrimum hostem, inimicorū persecutorem, iniuria laceffitum, uehemēter extimnisse. Intelligebat enim, nisi uitā illi eriperet, se incolumē esse

NON

nō posse Consueuerat. si manifeste nō poterat, quouis modo aduersarios adgredi, cui rei Palamedis idigna mors testimonio est, quem quū prudentia omnes superare uidebatur, non ignoratis qua prodicione, quibus insidijs, qua inuidia motus occiderit. Atq; ex illo nullū periculū metuebat, Aiakis metu conficiebatur. Hac in re inuidia, odium, ira & metus simul concurrunt. In Palamedem inuidia solum mouebatur. Quare iudices huiusmodi homines, uel parua de causa, maleficia suscipere solent, hic autem qui odio acerbo Aiakis, ac metu percussus erat, nō est audiendus si neget se Aiacem interficere uoluisse. Propositiones autem à principalibus causarum locis inueniuntur, ut in coniecturali statu, à petitione testium hoc modo, Sine testibus non est audiendus aduersarius. In negotiali constitutione, à lege hoc pacto, Non oportet aliquid innouari contra leges. His contraria, ut non sunt omnis rei petēdi testes, plurima enim flagitia occulte committuntur. Et, hoc tempore contra leges aliquid innouare oportet. Si uero id quod ab aduersarijs propositū est, aut proponi poterat, refellere uoluerimus, tum utendū erit Propositione, sublatione, opposita propositione, solutione. Propositionis est sublationis pollicitatio. Exemplum. Nec me clam est, quid callidissimus senex calumniatur. Sublatio est aduersarij. Exemplum. Non debuisse me cōtra petitionē discedere. O pposita propositio est solutionis pollicitatio, ut, Verum id quam friuolum sit, non est difficile ostendere. Solutionem secundarijs locis cōfirmabimus,

hoc

Cōplexio .

De propositionis inuentione.

De exornanda propositione.

hoc modo, Ridicule enim mihi pactionem allegat, quam ipse prior soluit: Cōuenerat ut bieniū abs me doceretur, fateor. Verum ea lege, ut ille mores in melius mutaret. Nunc quū ex malo factus sit pessimus, ab utro nostrum est pactio violata? nempe ab isto. Aliud exemplum. Nec audiendos Theologos puto, qui poetas legendos negēt, quod uerborum nitore, legentis animum uehementer alliciāt. Quid enim magis pro poetis dici potest? Nā si ut fatctur, poetæ mira quadā dicendi polittie, uenustateq; delectant, quū ea uoluptas non modo à turpitudine absit, uerum etiam summā adferat utilitatem, causa est ostensa, cur maxime poetas legere debeamus.

¶ De rationū inuētionē a circūstantijs & singulis locis.

Rationes porrò, quibus propositiones confirmantur, inueniuntur à circūstantijs, quæ sex numerari solent, Persona, Res, Causa, Locus, Tempus, Modus, quibus additur à nonnullis septima, Materia. Persona est, quæ ad aliquam rem confirmandam, uel infirmandam capitur, hominis conditio. Persona est duplex, Vna extra causam, ut maiorū, aliorum iudicum, auditorum, Alia in causa, ut accusatoris, rei, iudicis, testiū. Persona in decē partes distribuitur, Nomen, Naturā, Viētū, Fortunā, Habitum, Adfectionem, Studia, Facta, Casus, Oratioēs, additur & consilium. Nomē propriū, ut Cato sapiens, Aristides iustus, Metellus Numidicus, Pōpeius Atticus, Petrus Cādidus, Vigilantius niger. Nomē cōmune ciuitatis, aut gentis, aut prouinciæ, ut Pœnus perfidus, Græ

cus

Persona.

Que consyderanda in unaquaq; persona.

cus leuis, Gallus superbus, Atheniēses studiosi, Rhoma-
 ni bellaces, Brabāti inepti, Hollādi simplices, Phrysones
 bibaces, Angli ostētatores, & ita de cæteris, Ab his sepe
 rationē ducimus, maxime in genere demōstratio, nomē
 fortuito impositum in calumniā trahētes. Vt Hic uero
 nomine Niger, nomē ex re habet, credo hoc nomē nō for-
 tuito, sed præfagio quodam & omine contigisse. Aut
 inuertimus nomē, ut falso nomine Innocētius, quū nihil
 sit eo nocētius: Cādidus, quū p̄ter nomē nihil habeat cā-
 didi. Aut p̄ antiphrasim, ut Vigilātius dictus, quū Dor-
 mitātius merito debeat appellari. Fingimus & ipsi no-
 mina, de quo suo loco dicemus: Nihil enim ad rationū in-
 uentiones res attinet: Natura, aut diuina, aut hūana, &
 mortalis ē Diuina sumitur ex augurijs, extis, ominibus
 prodigijs, oraculis, diuinitus dictis. Mortalis natura di-
 uiditur in sexū, ut uir, mulier: Nationē, ut Græcus, Bar-
 barus: Patriā, ut Rhoanus, Atheniēsis. Cognationē, ut
 nobilis, ignobilis. Aetatē, ut puer, iuuenis, senex, Dignita-
 tē, quæ in cōmoda animi & corporis distribuitur, siue
 etiā incōmoda. Animi autē cōmoda, & incōmoda sunt,
 ut acutus, hebes, memor, obliuiosus, prudēs, stultus, timi-
 dus, audax, dū hæc insunt à natura, nō industria compa-
 rata, Corporis autem sunt, ualetudo, imbecillitas, lōgi-
 tudo, breuitas, formositas, uelocitas, tarditas, cādor, sus-
 cedo, itē & nasutus, hirsutus, glaucus, & huiusmodi.
 Victus distribuitur i educationē, apd quos, quō, & cæ-
 tera. In usum, ut quo in negotio, quo q̄stu sit occupatus,
 & cætera.

Natura.

Victus.

- & cætera. In mores, ut libidinosus, an frugi, auarus an liberalis, & eiusmodi, In fortuna considerandum est,
- Fortuna.** seruus ne sit an liber, pecuniosus an tenuis, exul abdicatus an secus, priuatus an cū potestate, fortunatus an ifortunatus.
- Adfectio.** Adfectio, est animi & corporis extempore aliq̄ mutatio, ut uultus lætus, tristis, cupiditas, metus, titubatio, pallor, rubor, tremor, oculorū suffusio, gestus insolitus, incessus modo citus, modo tardus, q̄ inter signa cōiecturalia numerantur.
- Habitus.** Habitus, uirtutes & uitia corporis & animi complectitur, quæ non insunt à natura, sed industria sunt cōparata, ut uelocitas, robur, ingeniū, memoria, probitas, eruditio, facundia & huiusmodi.
- Studium.** Studium est uehementis animi ad rem quampiā applicatio, ut medicus, orator, poeta, Theologus, miles, uel equorum
- Facta** studiosus & eiusmodi. **Facta, Casus, & Rationes** ex tribus temporibus considerantur. Ex præterito, quid fecerit,
- Casus & Rationes.** quid illi acciderit, quid dixerit. Ex præsentis, quid faciat, eueniat, quid dicat. Ex futuro quid facturus sit, quid illi euenturū sit, quæ dicturus sit, aut ipse, aut eius socij, ciues, maiores, amici, inimici.
- Consiliū.** Consilium est aliquid faciendi excogitata ratio.
- Res** Res est totius negocij certis signis conflata complexio, quæ potissimum in epilogis adhiberi solet,
- Causa.** Causa diuiditur in impulsioem. Ratiocinatio re. Impulsio, est temerarius impetus animi, ad aliquid faciendum, aut non faciendum: ut ira, cupiditas, uolentia, timor, furor, & omnis animi perturbatio.
- Ratiocinatio.** Ratiocinatio est, quæ cōmodorum comparatione, aut in cōmodorum

rum

rum uitatione, ad rem hortatur. Ea consistit incōmodorum adeptione, retentione, augmento, aut incōmodorum euitatione, reiectione, diminutione, Est autem duplex causa, principalis & accessoria, Principalis, ut occidit hominem ex quo pecuniæ maximam summam sperabat. Accessoria, præterea nō ignorans se Clodio, huius inimico acerrimo rem gratam facturum. **Locus**, opportunus, an inopportunos, angustus, amplus, nemorosus, montuosus, longinquus, an propinquus, celebris, an desertus; sacer, an prophanus, publicus, an priuatus. **Modus**, clam an ui, palam an occulte, persuasione an sponte, audaciter an captiose, insciens an prudens, amore an odio. **Materia**, fuste an gladio, arcu, ueneno, incantationibus. ¶ Nūc quomodo rationes à circumstantijs inueniantur, exempla subiiciamus. Proditor es patriæ Catilina, nisi huius rei testes Cicero produxerit, non est audiendus. Ea enim nobilitate, his maioribus natus sum, ut sine testibus, id de me suspicari non debeatis. Atq; ideo magis expellendus est Cicero, quum hæc sine testibus dicat, quod mihi semper inimicus fuerit, & nobilitate (utpote nouus homo) infestus. Nam uestræ prudentiæ iudices esteam potestatem, talibus uiris non concedere, ne fictis argumentis nobiles homines circumueniant. Non enim tanti sceleris suspitionem sine testibus approbare debetis. Præsertim in hac re publica, in qua leges sanctissime semper sunt cōseruatae. Atq; ideo magis expellendus, ne si fictis argumentis locus dabitur, multos nostrum, hi noui homines inuadere conctur.

Locus.

Modus.

Materia.

propositio
Ratio à persona rei.
A persona aduersarij

A persona in
dicum.

A re.

A loco.

A causa.

A tempore conentur. His præsertim temporibus, quibus ignobiliũ animi, in nobilitatẽ sũt accẽsi, & ea licetia uiuitur, ut ne mo falsa crimina non excogitet. De circumstantijs hæc lenus, unde rationes propositionum inueniuntur. Nunc de confirmationum inuentione. Profluit autem omnis Cõfirmatio ab his locis, Ab exẽplo, Minori, Maiori, Aequali, & contrario. Exemplum. Oportet tẽpore belli, ad ciuitatis emolumentum aliquid innouare. Et maxime nobis Rhomanis id licet, qui semper ad utilitatem Reipub. aliquid noui solemus excogitare. Maiores enim nostri ex cõmodo Reipub. reges expullerunt, & decemuiros cõtinuare imperium, passi non sunt, & tribunos plebis sacrosanctos constituerunt, Scipionem ante tempus Consulẽ creauerunt. Si paterfamilias multa è re sua innouare nõ ueretur, Senatus ob Reipub. cõmodũ quidpiã innouare nõ audebit? Si tẽpore pacis innouare nihil solemus, tẽpore belli, quum res postulat, est innouandum. Profluit expolitio à circumstantijs, unde & rationes. Est autem Expolitio, quiddã ex Ratione Confirmationeq; conflatũ, hoc modo. Cõtinuare Scipionem imperium, uel contra leges oportet, Nam & maiores nostri ex utilitate Reipub. decemuiros facile continuare imperium passi sunt. Atq; illi tunc in pace, nos coacti bello quid faciemus? Et illi ad ornandam legibus Rempub. Nos ad defendẽdam libertatem faciemus, Et illi decemuiros continuare imperium simul passi sint, Nos unum solummodo nõ patiemur? Et illi Appium Claudium hominem, ut res docuit, libidi-

libidine perditum atq; tyrannicum. Nos Scipionem, qui ea continentiae exempla dedit Numantiae, ut omnium probatissimus uideretur. In exornationibus uero longe aliter de expolitione praecipitur. Hoc monendus est studiosus, Sicut ad unam propositionem confirmandam, plures rationes adferri posse, ita unamquamque rationem pluribus confirmationibus posse muniri, & item ad confirmationes singulas, plures expolitiones posse adhiberi. Verum quemadmodum rationes propositionibus, breuitatis causa, nonnunquam admiscetur, ita confirmatio rationi, Confirmationi Expolitio intermixta. Est igitur hoc loco Expolitio, sive Enthymema, oratio quae a circumstantiis ad confirmationem, non sine collatione fertur. Enthymema est quaedam addita Enthymemati acuta exco gitatio. Exempla causa, Coriolani factum plusquam hostilenobis uideri debet. Tyrannicum enim est patriam oppugnare. Hostes enim oppugnandi non sunt, quibus hic maiori odio est prosequendus, quod illi alienam, hic suam patriam oppugnat. Et cui plurimum debet, hanc euertere conatur. Fluit quidem Comprehensio a circumstantiis, sed approbatus a quadam, aut totius in minora, uel pauciora, incisione, aut similibus enumeratione, aut fictoria ratione, quae oppositum rei confingat. Exemplum. Simulat, non amat puella, quae si uirum quempiam amaret, non ego te ueneficij accusarem, Si te ipsum arderet, artes tuae mihi suspectae non essent. Si alium quemdam furorē fureret, si alia aegritudine laboraret, non te accusarem: pater tres semel interfecit filios, si duos interfecisset, si unum solum, si non filium, tamen moleste

A psona.

De Enthymemate et

Enthymemate:

propositio

Ratio a re.

Confirmatio contra

rio.

De comprehensione.

A fictoria

ratione.

A similibus enumeratione

Ab incisione totius i

pauciora.
Ab incisioe
in plura.
Ab incisioe
in minora

A simili
enūeratioe

Ab incisio
ne totius i
pauciora.

A genere

A specie.

moleste ferretis. Misit centū talenta Philippus Atheniensibus, quibus Demosthenes sibi traderetur. Non si mille daret, non si decem milia, non si ciuitates, gentes, prouincias, regna simul omnia conferret, Demosthenē, qui Græciæ libertatem, tum prudentia sua, tum eloquentia tutatus est, tradituros putarē. His ego talentis, non dico Hipridem, aut Eschinem, sed ne plebeium quidem quempiam, aut opificem, aut omnino ciuē infimum traderēt. Alterum exemplum. Ego, si tuos filios (si modo tui dicēdi sunt, quos crudelissime trucidasti) aut uerberibus affecisses, aut exilio, & abdicatione notasses, moleste tamen etiam ferrem, tot pulcherrimos iuuenes, uel charissimo patriæ solo priuari, uel indigne uerberibus cedi. Nunc uero quum non abdicatione, non exilio, non uerberibus, sed morte tres simul abstuleris, non exostulem? non accusem? nō grauiter feram? Et qui si unum interfecisses, exclamarem, nunc tribus necatis, silebo? Inueniuntur itē argumenta, & rationes à locis Topicis. Nempe à Genere, Specie, Differentia, Proprio, Diffinitione, Toto, Partibus, Causis, effectis, Vsiibus, Adiunctis. Iudicato, Simili, Maiori, Minori, Pari, Proportioe, O ppositis, Transumptione, Casu, Coniugatis, Diuisione. Genus est quod continet speciem. Ad generis negationē, consequitur & speciei remotio, non contra, ut uirtus non est, igitur nec iustitia. Animal nō est, igitur nec homo. Remota specie, non consequitur remotio generis, sed affirmata specie, sequitur affirmatio generis, Iustitia non est, igitur uirtus

non

non est, non consequitur. Iustitia est, igitur uirtus est, cōsequitur. Ad remotionē tamē totius generis, consequitur remotio cuiuslibet speciei. Rursus ad affirmationē totius generis, cōsequitur affirmatio uniuscuiusq; speciei, ut, Omne argentum legauit, igitur & celatum legauit. Omnibus sciētijis operā dare iubemur, igitur & Poesi. Nulla uirtus est principi negligenda, igitur nec clemētia. Remouetur tamen necessario genus, si quis formas eius omnes p enumerationem negauerit, hoc modo. Nā quod nec ratione utitur, nec brutū est, id nec animal quidem est. Differentia est, qua genus diducitur in speciem. A differētia aequaliter ifertur, & remouetur species, quā cōstituit. Genus autē cōprobatur, nō improbatur ut supra dictū est de specie, Vt, Si sentit est animal, si ratioē caret, homo nō est, Ratioē caret, igitur & animal est. Nā si ratione caret, non statim animal non erit. Propriū est quod soli speciei accidit, ut homini risus. Id quemadmodum differentia, id cuius est proprium positum, infert, remotum aufert, Vt, quod risibile est, id hominē esse necesse est. Quod risibile non est, id nec homo quidem dici potest, Si tyrannicide proprium est tyrānum occidere, hic tyrannū occidit, igitur præmio donandus. Hoc, quoniam proprium non est, sic confutabimus. Si tyrannum occidere, tyrannicide proprium est, Carnifices, quibus tyrannos occidendos tradimus, tyrannum occidunt, Carnifices igitur præmium accipiant. Definitio est cuiusq; rei breuiter & absolute potestātē complectens oratio. Hæc

A proprio

A defini-
tione

CC cum

cum re diffinita conuertatur, necesse est, ut, Si animal rationale est, igitur est homo. Quod nec animal est, nec rationale, id homo non erit, Si homo est, ergo est animal rationale. Si homo non est, igitur nec animal quidem rationale. Definitio confutatur, si aut uerum proprium, aut differentia uera, aut genus uerum positum non est, si quid in altero continetur, aut excludatur, quod non idem in altero contineatur, aut excludatur, hoc modo, Monetam omnem uxor legauit, cælatum autem argentum moneta est, argentum igitur cælatum omne negauit. Neque enim omne cælatum argentum moneta dicitur. Nam patera, est huiusmodi cælatum argentum est, nec tamen ista monetam uocant. Constituuntur et definitiones ex accidentibus, quæ si huiusmodi sunt, ut cum re definita conuertantur, ualet consequutio, ut homo est animal bipes, erectum, sine penis. Psittacus auis est uiridis, rostro adunco, collo rubro, torque insigni in senecta, quæ altero pede cibum tenens uescitur. Constituuntur et definitiones ex enumeratis absolute partibus. speciebus. siue formis, ut Respub. est quæ unius, aut paucorum, aut populi potestate regitur, hoc genus facile confutatur, si qua species in enumeratione præterita additur. Exemplum. Iniurie sunt, quæ aut pulsatione corpus, aut conuictio aures afficiunt. Confutatur, Quid si quis filium tuum rapiat? Iniuria non erit? Etymologia est nominis interpretatio, siue notatio, ut, hic Chrisogonus est appellatus, quod aurum undecumque pariat. Nam χρυσός Græcæ aurum γένος factum significat. Fingit, igitur

A descriptio-
ne.

Alterum ge-
nus descri-
ptionis.

Ab etymo-
logia.

igitur poeta. De deo disputat, igitur Theologus, Medetur, ergo medicus. A toto inferuntur, partes, non remouentur, hoc modo. Si tota Respub. consilio gubernanda est, ergo & domus est unusquisque civium. Non tamen quoniam tota respub. fortunae committenda non est, idcirco nec te casum committes. Neque enim quia tota domus redintegranda non est, igitur nec paries unus. Verum partes si uniuersae colligantur, totum inferunt. Si uniuersae remoueantur, totum aufertur. Considerantur autem partes, a tempore, a quantitate, a loco, Vt, Si neque in caelo, neque in terra inuenitur, nusquam igitur inueniri poterit. Causa & effectum conuertuntur, si modo eiusmodi sit causa, ut ab ea una fluat effectus, & ea sola sit idonea ad producendum effectum. Ea quadripartita diuiditur in Efficientem, Materialem, Formalem, & Finalem. Ab efficiente causa, Vt, non potest non esse dies exorto sole. Nec uirgo est, si cum uiro concubuit, Si sapientia uirum bonum facit, & ipsa bona est, Corpus in lumine est, ergo facit umbram, Voluptas infamiam gignit, igitur fugienda, Virtus honorem adfert, igitur appetenda, Coloratus est, igitur fuit in sole. Pulcherrimus est, igitur in itinere fuit, non est consequens, harum enim rerum plures possunt esse causae. Sublata materia, & effectus necessario aufertur, Vt, Lignum nullum habuit, nec naues igitur potuit fabricare, Ferrum cum desit, qui possunt gladios cudere? A forma, ut aperte mentiuntur poetae uolasse Dedaalum, nam quod natura negat nemo potest facere. A Fine ducuntur argumenta, ut felicitas est expetenda, igitur & uirtus

A toto.

A causa.

Ab efficiente

A materia

A forma.

A fine.

CC 2 Non

DES. ERAS. ROTEROD.

Non malum est uiuere, igitur nec comedere, Bona est medicina, nā & salus bona est. Bona est pax, igitur & bellum inutile. Hæc argumentatio in coniecturali statu potissimum adhibetur. Ab Usibus, ut equitare oportet, igitur & equi habendi, Nauigare conuenit, igitur & naues parare conuenit. Tueri uitam licet, igitur & gladiū ferre licet, Veterem Theologiam scire pulchrū, ergo & poetas didicisse pulchrum erit. A Generatione ad corruptionem, ut malum est extinguere Rempub. igitur bona est respublica, Concordia ciuium optima, cur non igitur & ciuitas? Ab adiunctis, ut Cæsarem sapientissimum fuisse constat, quem nullius unquam rei poenituerit, Stultus Antonius, qui nihil unquam gessit, cuius non postea poenituerit. Pallet, cogitabundus sedet, subinde animum mutat, igitur amat: Expalluit, titubauit, igitur conscius sibi fuit. Si tibi famam meam contaminare licuit, mihi expurgare non licebit? Quem quis amat, non lædit, quæ heredem facit, charū habuit, Orbæ inseruit, igitur hæreditatem captat. Si poeta est, igitur lasciuus,, Si dialecticus, igitur contentiosus, Si Theologus, morosus, Si medicus, auarus, Si Gallus, igitur superbus. Quæ tamē facile confutari possunt, præsertim si eiusmodi sint, ut sepenumero non consequantur. Ab iudicio, uel autoritate, ut Optima statim discenda sunt. Sic enim Quintilianus institutor optimus faciendum existimauit. A simili, Ut in tempestate, quum maximum periculum mare uentiq; minantur, tū peritus nauclerus minime à clauo deccedit,

cedit, oculos, & manus ad omnia intentas habet, Ita uir sapiens, quum maxime scēuit fortuna, & quū res sunt maxime dubiæ, tum maximo consilio uti, & uigilare ad omnia debent. Locus autem à simili cōfutatur, si aut dissimile esse docebimus, quod alter simile dixit, aut aliā cōmodiorem similitudinem adducemus, hoc modo, Ut picem nemo tractat, nisi contaminetur: Ita poetas nemo potest legere, quin ad libidinem incitetur. Negabimus si mile quidpiam poesim, diuinam scientiam, cum pice habere, aut cōmodiorem similitudinem dabimus, hoc modo, Immò quod apes facere uidemus, ut ex unoquoque flosculo, quicquid est optimi, id excerpant, si quid ueneni, id araneæ exugendum relinquunt, Ita nos in poetis, quod est eruditionis, & bonæ doctrinæ, id nobis rapiemus: si quid obscœnitatis occurrerit, id relinquemus. Ut neque equus indomitus, quamuis natura bonus, ad eas utilitates, quæ ab eo desyderantur, idoneus est. Ita nec homo indoctus quamuis ingeniosus, is est, à quo uirtutis fructū possis elicere. Non enim, ut qui currenti ad cursum succedit, uelocior est, Sic qui imperatori, ad regendum exercitum, melior. Nec ut nauis, ita amicitia noua fidelior. A maiori, hoc modo, Parenti nō optēperat, & audiet alienum? Huius mortem tam fert familiariter, quid hic mihi faciet patri? Si adulterum occidere licet, ergo & lo- A minori. ris cedere. A minori uero sic, Si furē cedere licet, licet & latronem, Si puer ista potuisti, uir nō poteris? A pari, Si lex parricidam damnat, & matricidam, Si patri in filiū

Simili per
negationē.

A maiori.

A minori.

A pari

ius est, igitur & in filiam, Si fratrem domi alis cur me
 eijcias? Porro Exemplum, aut Simile est, aut Cōtrariū,
 aut Maius, aut Minus, Simile exemplum, Ut iure occi-
 sus Saturninus, quoniā & Gracchus. Contrarium, Ut,
 Brutus filios proditionem molientes, occidit: Manlius
 uirtutem filij, morte multauit: Marcellus ornāmēta Sy-
 racusanis hostibus restituit, Verres Eadē socijs abstulit.
 Maius, ut, Si propter matrimoniū uiolatum Troia fun-
 ditus excisa est, quid fieri adultero par est: Minus, ut, Ti-
 bicines, quum ex urbe recessissent, publice sunt reuocati,
 ciuitatis principes, qui bene de Repub. meriti sunt, quum
 inuidiæ cesserint, ab exilio nō sunt reuocādi? Simile ostē-
 ditur, A genere, natura, ui, magnitudine, multitudine,
 tempore, loco, causa, persona, opinione, modo. A Genere
 sic, Extinguitur intellectus, quoniam & uisus. Confuta-
 tur, Sed uisus materialis, non ita intellectus. A Vi, insit
 iuuentuti sæueritas quædā, quoniam & senibus. Cōfuta-
 tur, sed incunditas iuuentutis propria. A magnitudine, Si
 sorte, nō electiōe fit gubernator nauis, nec imperator clas-
 sis, Confutatur, At maiori maius ratione gerendum est.
 A multitudine, Nostræ ne, an hostiū hæ ciuitates sint, di-
 iudicemus, Sic enim & maiores de duabus fecerūt, Con-
 futatur, sed in pluribus maius periculū. A tēpore, Conti-
 nuet Pompeius imperiū, quoniam & Marius. Confuta-
 tatur, Sed ille atrocissima Reipub. tēpestate, quum nunc
 urgeat nemo. A loco & causa, Quum in Italia bellū sit,
 non traiciantur in Africam copiæ, ne simile quid cum
 Athes

De cōfuta-
 tione ar gu-
 mētorū ab
 exemplo.

A ui.

A magni-
 tudine.

A multitu-
 dine.

A tēpore.

A loco &
 causa.

Atheniensibus patiamur, Confutatur: Sed *lógicus* illi, & ignota in loca, proprius nos, & in cognita, & ea ex re alios quoq; hostes illi attraxerunt, nos hostem Hannibalem ex Italia pellemus. A Persona, Cōtinuet Marius imperium, quoniam & Scipio. Confutatur, At sanctus ille uir, hic non æque. Ab opinione. Qui Cereris sacra stupra uit obeuntem, ca pœna pleclatur qua qui Vestæ obeuntem corrumpit. Confutatur, Sed quæ maiori conatu suscipiuntur peccata, atrocius punienda sunt. Possunt autem multa horum ad eiusdem eucrsionem concurrere. Locus à proportionc, hoc differt à simili, quod ibi à simili simile ducitur, hic similitudinis ac proportionis fit collatio. Per simile sic effertur argumentū. Nam ut nauis gubernator non sorte, sed iudicio eligitur: ita in Rempubli- cam magistratus sunt eligendi. Per proportionem sic, Ita se habet ad nauim gubernator, ut ad Rempubli- cam magistratus. At iudicio, non sorte gubernator eligitur. Oportet ergo & magistratus iudicio, non sorte eligere. Locus à proportionc eodem modo reprehenditur, quo locus à simili. Locus ab oppositis quinq; partibus diuiditur. A priuatiue oppositis sic, Cæcus est, igitur nunquam uidebit. Item, Non est solus cæcus, qui caret oculis, nam multos tamen si oculos habent, tamen cæcos appellare non dubitabimus. A Negatione, Pacem cōtempse- re Carthaginenses, in Hispania enim nostros socios sollicitant. A Relatiue oppositis. Carthaginenses Rhomanis subiectos esse conceditis? Constat igitur Rhomanos

A persona

Ab opinio-
ne.Locus à
proportio-
ne.Ab opposi-
tis.A priuati-
ue opposi-
tis.

A negatiōe

A relatiue
oppositis .

CC 4 Cartha-

Carthagini imperasse. Si tu me præceptorè appellas, cur ego te non appellem discipulum? Si fateris à me tibi creditam pecuniam, tu mihi debes. Si me pro filio non habes, nec tu mihi pro patre habeberis, Si nos pro tuo exercitu non habes, nec te pro imperatore ducemus. A Contrarie oppositis, Si sanus nō es, ægrotare constat, Si amā-
 Acōtrarijs

cus, qui benemeretur, odio psequendus, qui male: Si præmio dignus qui tyrannum occidit, supplicio afficiendus, qui tyrannum iuuat. In contrarijs, quæ mediata uocantur, non consequitur necessario. Ut, Si niger non est, igitur albus est, nam uiridis, aut rubens esse potest. A Dis-

A dispatis

paratis, Disparata genere sunt, quæ sub eodē genere posita, diuersis differentijs, uel proprijs separantur. Quamquam etiam quæ genere distant, disparata possint uocari. Ut, si homo est, igitur nec asinus, nec deus &c. Tu quum decem pondo argenti deposueris, qua fronte auri tantūdem repetis? Marmoream domum diruisti, & re-

A trāsum
 ptione.

ponis latericiam? A Transumptione: Philosophus nō inuidet, quoniam nec sapiens. Distinguitur hic locus ab interpretatione, quoniam hic nihil exponitur, sed à uerbo notiori, minus notum infertur, illic nominis ratio asser-

A cōiuga-
 tis.

est sapiētiae, igitur nō inuidet. A cōiugatis, Si rhetorice uirtus est, rhetorē studiosum esse necesse est. A Casibus, si in-

A casibus.

gratitudo turpis est, turpiter igitur facis, qui benemerito gratiam non referas. A diuisione, Diuisio fit, aut p negationem, aut partitionē. Per negationem, hoc modo,

A diuisiōe

Aut

Aut utile est bellum indicere, aut nō, sed non est utile bellum inferre, igitur quiescere utile est. Partitio autē, aut est generis in species. Vt, Animalium quaedam ratione participant, quaedam sunt rationis expertia, aut totius in partes, aut uocis in significata, aut subiecti in accidentia, aut accidentis in subiecta, aut accidentis in accidentia. Sed de his haecenus iam satis. Tutum, quod ad incolumitatem pertinet. Iucundum, quod uoluptatem, aut animi, aut corporis, aut utriusque, adfert. Facile, quod sine periculo, aut negotio fieri possit: Necessarium, quod aliter fieri nequit. Cetera à rhetorum præceptis petantur. Nunc nemo putet omnibus his partibus semper in suadendo utendum esse, quod per longum esset, praesertim in epistola. Sed quot incident, et quanta ex parte, eatenus attingere sat fuerit Conciliato igitur eius animo cui scribimus, deinde si incidit, subiecta ratione, tertio loco id quod suadere, aut dissuadere uolumus, cum amplificatione quadam est proponendum. Deinde post diuisionem, aut etiam ommissa diuisione, Ratio, aut multae rationes sunt subducendae, rationibus confirmationes subiungendae, confirmationi ipsi, non nunquam altera confirmatio, firmamenti causa, apponitur. Deinde rem locupletabimus, Exemplo, Autoritate, Prouerbio, Sententia, Simili, Dissimili, Contrario. Quae ita inter se miscebimus, ut nunc à ratione ad simile, à simili ad exemplum, ab exemplo rursus ad rationem, uel eandem alijs uerbis uestitam, uel aliam ueniamus. Nam ab exemplis, rationes nonnunquam nascuntur.

Tutum.
Iucundum.
Facile.
Necessarium.

Item

Item auctoritati sententiæ, rationem conuenit subiicere. De exemplorum uarietate iam diximus. Similia ex omni rerum genere petuntur, quare plurimorum animantium, herbarum, aliarumq; rerû species & naturas cognitas, & per speculas habere conducet, auctoritates quoq; alias philosophorum, alias oratorum, Theologorum, historicorum. Quæ si scite intermiscemus, nunquam de erit quod dicamus, & facietatem uarietate facile uitabimus: In hac uarietate, expolitione, & collectione rhetorica diligenter utemur.

¶ Exemplū huius suasoriæ locupletissime tractatū.

Huius præceptiuncule hoc erit exēplum. Quāquā pro tua singulari sapientia ipse abūde per te sapis, affinis iucundissime, nec alienis eges consilijs, tamen hoc uel ueteri nostræ amicitiae, quæ ab ipsis prope cubulis una cum ætate nobis accreuit, uel tuis sūmis in me officijs, uel arctissimæ deniq; affinitati debere me putauī, si is esse uellem quem tu me semper existimasti uirū & amicum, & gratū, ut id quod ad tuam, tuorumq; salutem, ac dignitatē plurimum interesse iudicasset, te libenter, ac libere admonerē. Aliena nonnunquā rectius, quā nostra perspicimus. Tuū consiliū meis in rebus persepe sum secutus, neq; minus foelix mihi cōperi, quā erat amicum. Nunc si uicissim in tuis meum sequi uoles, futurum arbitror, ut neq; me suasisse, neq; te pœniteat paruisse. Cœnauit apud me sexto Idus Aprilis, cum in uilla montana essem, Antonius Baldus, homo, ut scis, tuarum

Narrat.

tuarum rerum studiosissimus, generiq; tuo iam inde ab initio coniunctissimus. Triste plenumq; lachrymarū cōuiuuium. Nunciabat mihi magno utriusq; dolore, matrē tuam, fœminam integerrimā, c̄ uiuis cōcessisse, sororem tuā luētū, ac desyderio uictā, sterilitati dicatarum uirginum choro ascriptam esse, ad te unum sp̄ stirpis tuæ rediisse, amicos summo cōsensu tibi puellam summo genere natam, forma præstātī, optime moratā, postremo tui amantissimam, summa cum dote obtulisse. Te uero nescio qua seu doloris impotentia, seu religione, ita cœlibatū decreuisse, ut nec generis studio, nec sobolis amore nec amicorum ullis, aut monitis, aut precibus, aut lachrymis abduci possis à sententia. Tu tamen uel me auctore, mentem istam mutabis, & cœlibatu relicto, sterili, ac parum humano uitæ instituto, sanctissimo coniugio indulgebis. Qua in re neq; tuorum charitatē, quæ tamen alioqui animum tuū uincere debebat, neq; auctoritatem quicquā mihi prodesse cupio, nisi clarissimis rationibus ostendero, id fore tibi lōge, tum honestius, tum utilius, tum iucūdius, quid quod etiam hoc tempore necessariū? Nam primum hac in re, si te honesti ratio mouet, quæ apud probos uiros plurimum ualere debet, Quid matrimonio honestius, qđ ipse CHRISTVS honestauit? Qui nuptijs una cū matre, nō solū interesse dignatus est uerum etiam nuptiale conuiuuium miraculorū suorū primitijs consecrauit. Quid sanctius, quod ipse rerum parens instituit, sanctificauit, quo ipsa sanxit natura?

Quid

Semina ar
gumento
rum.

propositio

Diuisio.

Ab honesto primū
ratiocina
tur.

A laudabili.

Ab æquo
Rationes
per contra-
rium.

Confirma-
tiones cū
laude ma-
trimoniij.
Hō primū
conditus:
mox uxore
ri iunctus.

Quod na-
ture lege
fuerit pro

Quid eo laudabilius, quod qui reprehendit, hæreseos dā-
netur? Quid æquius, quàm id reddere posteris, quod ipsi
à maioribus accepimus, Quid inconsyderatius, quàm id
sanctimonie studio, perinde ut prophānū fugere, quod
decus ipse totius sanctimonie fons ac parēs sanctissimū
haberi uoluit? Quid inhumanius, quàm hominē ab hu-
manæ conditionis legibus abhorrere? Quid ingratus,
quàm id negare minoribus, quod ipse nisi à maioribus
accepisses, nec esses quidem qui negare posses? Quod si
matrimoniij querimus autorem, non à Lycurgo, non à
Mose, non à Solone, sed ab ipso summo rerum omnium
opifice conditum, & institutum est, ab eodem & lau-
datum, ab eodem honestatum consecratumq;: Siquidem
initio cum hominem è limo finxisset, miseram prorsus,
& inamœnam eius uitam fore intellexit, nisi sociā Euā
adiungeret. Quare uxorem non è luto illo quo uirū, sed
ex Adæ cratibus eduxit, quo prorsus intelligeremus ni-
hil nobis uxore charius esse debere, nihil coniunctius, ni-
hil tenacius adglutinatum. Idem ille post diluuium mor-
taliū generi reconciliatus, hanc primā legem promul-
gasse legitur, non uti cœlibatum amplecterentur, sed ut
crescerent, ut multiplicarentur, ut terram implerent. At
quo pacto nisi coniugio darent operā? Et ne hic uel Mo-
saicæ legis libertatem, uel tempestatis illius necessitatem
causetur: Quid illud in euangelicis quoq; literis repeti-
tum, cōprobatumq; CHRISTI suffragiū? propter
hoc, inquit, relinquet homo patrem & matrem, & ad-
hærebit

hærebit uxori suæ. Quid parentum pietate sanctius? At
 huic tamen coniugalis præfertur fides. Quo autore? nem-
 pe deo, Quo tempore? nõ iudaismi tantum, sed Christia-
 nismi quoq;. Iam si cætera sacramenta, quibus Ecclesia
 CHRISTI xotissimum nititur, religiosa quadam
 ueneratione coluntur, quis non uidet huic plurimum re-
 ligionis deberi, quod & à deo, & primum omnium est
 institutum? Et cætera quidem in terris, hoc in paradisso,
 cætera ad remedium, hoc ad consortium felicitatis, cæ-
 tera nature collapsæ sunt adhibita, unum illud condite
 datum est. Si leges à mortalibus institutas sanctas habe-
 bemus, nõ erit cõiugij lex sanctissima, quam ab eodem
 accepimus, à quo & uitam, quæ una prope cum ipso ho-
 minum genere nata est? Deniq; ut legem exemplo con-
 firmaret, adolescens, ut dictum est, ad nuptiale conuiuium
 uocatus, una cum matre libens adfuit, nec adfuit modo,
 uerum etiam prodigioso munere cohonestauit, haud ali-
 bi miraculorum suorum initium auspicatus. Cur igitur
 inquires CHRISTVS ipse à coniugio abstinuit?
 Quasi uero non plurima sint in CHRISTO, quæ
 mirari potius, quàm imitari debeamus, sine patre natus,
 sine parentis dolore processit, clauso monumento produyt.
 Quid eo non supra naturam? Sint hæc illi propria, nos
 intra nature legem uiuentes, suspiciamus illa, quæ su-
 pra naturam sunt. Sed è uirgine nasci uoluit, E uirgine
 quidem, sed coniugata. Virgo mater deum decebat con-
 iugata. Nobis quid esset agendum significauit. Virginitas

ditum: eua-
 glica cõ-
 probauit
 autoritas.

Ratiocina-
 tiones.

tas eam decebat, quæ coelestis afflatu numinis, illibata pa-
 reret illibatū. Sed Ioseph sponsus, nobis casti cōiugij le-
 ges cōmedat. Qui magis coniugalem societatem potuit
 cōmendare, quàm quod arcanā illā, & angelicis quoq;
 mentibus stupendam, diuinæ naturæ cū humano corpo-
 re, animaq; coniunctionē atq; ineffabilem illum & eter-
 num in ecclesiam suam amorē declarare uolens, se spon-
 sum illius, illam sponsam suā appellat? Magnū (inquit
 Paulus) matrimoniū sacramentū est in CHRISTO,
 & in ecclesia. Si qua fuisset in rerū natura sanctior copu-
 la, si quod foedus religiosius, quàm cōiugij, profecto ab
 eo sumpta fuisset imago. Quid simile usquam de cœliba-
 tu legis in arcanis literis? Honorandū cōubiū, & tho-
 rus immaculatus p̄dicatur, cœlibatus ne nominatur qui-
 dem. Iam uero Mosaica lex sterile coniugij execratur,
 atq; ob id à cōmunibus aris quosdā submotos legimus.
 Quāobrem tandē? Nempe ideo, quod tanquā inutile, &
 sibi dūtaxat uiuētēs, populū nulla sobole auget. Quod
 si lex dānat sterile matrimoniū, cœlibes multo amplius
 Damnabit. Si natura poenā non effugit, nec uolūtas qui-
 dem effugiet. Si damnantur quorū uoluntati natura de-
 fuit, quid cōmerentur ij, qui ne operā quidem dederunt,
 ne steriles essent? Hebræorum leges hoc honoris habebāt
 matrimonio, ut qui sponsam duxisset, eodē anno non co-
 gretur in bellum exire. Periclitatur ciuitas, nisi sint qui
 eam armis tueantur. At certum exitium est, nisi sint qui
 coniugij beneficio inuentussem, semper mortalitate defi-
 cientem

Laus cōiu-
 gj à pres-
 mjs.

cientem sufficient. Quin & Rhomanæ leges eos qui cœ-
 libes essent, damno etiam mulctabant, à Reipublicæ mu-
 neribus secludebant, At qui liberis Rempublicam auxisa-
 sent, eis tanquam benemeritis præmium è publico statue-
 bant. Argumento est ius trium liberorum, necætera per-
 sequar. Lycurgus leges tulit, ut qui uxores non duceret,
 hi & æstate arcerentur à ludis ac spectaculis, hycme ue-
 ro nudi forum circuirent, seq; execrati iusta pati dice-
 rent, quod legibus non paruisent, Iam uis scire quan-
 tum matrimonio tribuerit antiquitas, uiolati matrimo-
 nij pœnam perpende. Græci quondam uiolatum matri-
 monij ius, decenni bello uindicandum censuerunt. Ad hæc
 non Rhomanis modo, uerum etiã & Hebræis, & Bar-
 baricis legibus, adulteris pœna capitalis statuebatur. Eu-
 re quadrupli pœna absoluebat, adulterij scelus, securis
 expiabat. Apud Hebræos autem populi manibus lapida-
 batur, qui id uiolasset, sine quo populus non esset. Nec
 hoc contenta legum seueritas, illud etiam permisit, depre-
 hensum adulterij sine iudicio, sine legibus confodere, ni-
 mirum id donans dolori maritali, quod grauate conce-
 dit uim à capite propellenti, quasi lædat atrocius, qui cõ-
 iugem adimat, quam qui uitam. Profecto sanctissimam
 quandã rem coniugium uideri necesse est, quod uiolatũ
 humano sanguine sit expianda, cuius pœna nec leges,
 nec iudicẽ expectare cogitur, quod ius nec in parricidio
 est. Sed quid de scriptis legibus agimus? Naturæ hæc
 lex est, non in tabulis æreis exarata, sed animis nostris
 penitus

Stoici res
Et uiuere.

penitus insita, cui qui non paret, nec homo quidem sit existimādus, nedum bonus ciuis. Nam si, ut Stoici homines acutissimi disputant recte uiuere, est naturæ ductum sequi, quid tam naturæ consentaneum, quàm matrimonium? Nihil enim tam à natura, non hominibus modo, uerùm etiam reliquo animantium generi insitum est, quam ut suam quodq; speciem ab interitu uindictet, & propagatione posteritatis, tanquam immortalem efficiat. Quod si ne coniugali coniunctione fieri non posse, quis ignoret?

Bruta ani
mācta.

Turpissimum autem uidetur, muta pecora naturæ parere legibus, homines, gigantium more, naturæ bellum indicere. Cuius opus, si oculis haud cæcutientibus inspiciamus, intelligemus in omni rerum genere coniugij, speciē quādam inesse uoluisse. Omitto enim iam de arboribus in quibus Plinio autore certissimo, adeo manifesto sexus discrimine coniugium inuenitur, ut nisi marita arbor in foeminas circumstantes ramis incumbat, tāquam concubitu, hæc plane steriles mansuræ sint. Taceo de geminis, in quibus sexū inueniri scripsit idem autor, at nō solus. Nonne ita res cunctas, uinculis quibusdā, natura conexusit, ut aliæ alijs egere uideantur? Quid cælum perpetuo motu uersabile, nonne dum tellurem omnium partem subiectam, uario rerum genere foecundat, uelut infuso semine, mariti fungitur officio? Sed singula percurrere nimis longum arbitror. Quorsum autem hæc spectant? eo uidelicet, ut intelligamus coniugali societate, & constare, & cōtineri omnia, sine ea dissolui, interire, collabi

Occupatio.

Occupatio.

collabi cuncta. Fingunt ueteres illi ac sapientissimi poete, quibus studium fuit philosophiae precepta fabularum in uolucris tegere, Gigantes anguipedes terrae filios, extru-
 ctis in caelum montibus bellum superis intulisse. Quid hac sibi uult fabula? Nimirum immanes quosdam ac ferros homines & obscuros a coniugali concordia uehementer abhorruisse, eoque fulmine praecipitatos, hoc est, funditus interuisse, cum id uitarent, quo solo constat humani generis incolumitas. At idem Orpheum Poeta, ac citharcedum saxa durissima cantu mouisse commemorant, Quid significantes? Nempe uirum & sapientem, & facundum, homines saxeos, & ferarum ritu uiuentes a uago concubitu prohibuisse, atque ad matrimonij sanctissimas leges adduxisse. Apparet igitur quod coniugij amore non tangitur, cum non hominem, sed saxum uideri, hoste naturae, numini rebellem, suapte stultitia sibi perniciem accersere. Age uero quandoquidem in fabulas minime fabulosas incidimus, idem Orpheus, cum apud inferos Plutonem ipsum, manserit, permouit, ut Euridicem suam liceret abducere: Quid aliud poetas cogitasse putamus, quam ut nobis coniugalem amorem commendarent, qui apud inferos quoque sanctus, ac religiosus haberetur? Eodem pertinet, quod antiquitas coniugio Iouem Gameliu praefecit, Iunonem pronubam, Lucinam quae parturientibus adesset. Supersticiose quidem erras in deorum nominibus, at non errans in hoc quod matrimonium rem sacram, ac dignam, quae dijs curae sit, iudicarit. Diuersi quidem apud
 DD diuersos

Fabula: et eius expositio.

simile

Hephaestus
 Pallas

diuersos populos, ac nationes, ritus, legesq; fuere. Nulla unquam gens tam fuit barbara, tam ab humanitate omni aliena, apud quam coniugij nomen non sanctum, non uenerandum sit habitum. Hoc Thrax, hoc Sarmata, hoc Indus, hoc Græcus, hoc Latinus, hoc uel extremus orbis Anglus, aut si qui sint his quoq; semotiores, religiosum habuit. Quid ita? quia necesse est oïbus esse cômune, qd cômunis hominum parens ieseuit. & adeo penitus inseuit, ut huius rei sensus non solum ad turtures & colûbos, uerum etiã ad immanissimas feras pertingat. Siqui dem leones in uxore mites sunt. Pro catulis dimicant tigrides. A sinos per obstantes ignes agit prolis tuendæ pietas. Atq; hoc sane ius naturæ uocant, ut efficacissimum, ita latissime patens. Vt igitur diligens cultor nõ est, qui presentibus rebus contentus, arbores adultas satis quidam accurate tractat, cæterum neq; propagandi, neq; inserendi curam agit, propterea quod necesse est, paucis annis eos hortos quantumuis diligenter excultos interire. Ita parum diligens in republica ciuis censendus, qui presentis turba contentus, de propaganda ciuium multitudine non cogitat. Nemo igitur unquam egregius ciuis habitus est, qui non liberis gignendis, recteq; instituendis operam dederit. Apud Hebræos & Persas laudi in primis erat, quã plurimas habere uxores tãquam ei patria plurimum deberet, qui eam numerosissima sobole locupletasset, Num tu Abraham ipso sanctior uideri studes? Is pater multarum gentium non esset appellatus, idq;

deo

Simile.

Hebræi.
Persæ.

deo auspice, si uxoris contubernium refugisset. Num tu
 Iacob religiosior haberi quæris? Is Rachelis amplexus
 tam diuturna seruitute redimere non dubitauit. Num So
 lomone sapientior? At quantum ille uxorum gregem
 domi aluit? Num Socrate castior? qui Xantippen femi
 nam etiam morosam domi pertulisse legitur, non tam
 (ut ille suo more iocabatur) quo domi disceret toleran
 tiam, sed ne in naturæ officio claudicasse uideretur. Intel
 lexit enim uir unus Apollinis oraculo sapiens iudicatus,
 hac lege se genitum, ad hanc natum, hoc se debere natu
 ræ. Nam si rectè à ueteribus philosophis dictum est, si
 non temere à nostris Theologis comprobatum, si me
 rito, uelut adagionis uice, ubiq; decantatum, Neque
 deum, neq; naturam quicquam frustra facere, cur hæc
 membra tribuit? cur hos stimulos? hanc gignendi
 uim addidit? si cœlibatus laudi ducitur? Si quis te ma
 gnifico munere donaret, arcu, ueste aut gladio, indi
 gnus accepto uideberis, si uti eo aut noles, aut nescies.
 Cum cætera omnia tanta ratione sint constituta, haud
 uerisimile uideri debet, hac una in re naturam dormitas
 se. Nec audio, qui mihi dicat foedam illam pruriginem
 & Veneris stimulos non à natura, sed peccato profe
 ctam. Quid tam dissimile ueri? Quasi uero matrimo
 nium, cuius munus sine his stimulis peragi nequit,
 non culpam præcesserit. Iam in cæteris animatibus un
 de illi stimuli? an à natura, an peccato? Mirum mi à na
 tura. Postremo nos imaginatione foedum reddimus,
 DD 2 quod

quod suapte natura pulchrum ac sanctum est. Alioqui si res non opinione vulgi, sed ipsa natura uelimus expedere, qui minus foedum brutorum animantium, more cedere, mandere, concoquere, excernere, dormire, quam licita permissaq; Venere uti? At uirtuti potius quam naturae parendum, perinde quasi uirtus sit ulla dicenda, quae cum natura pugnet, unde nisi proficiatur, ne esse quidem poterit, quae cultu & disciplina perficiatur. Sed Apostolorum te institutum delectat, qui & ipsi coelibatum sunt secuti, & alios ad id uitae genus sunt cohortati. Imitentur sane Apostolos uiri apostolici, quorum cum sit munus & docere, & instituere plebem, non queunt simul & gregi, & uxori satisfacere. Quamquam & Apostolis uxores fuisse constat. Episcopis coelibatum concedamus. Quid tu apostolicum institutum sequeris, ab apostolico munere longe alienissimus, homo nimirum & prophanus & priuatus? Illis hoc ueniae datum est, ut uacent, à coniugij munere, quo magis uacet copiosiorē prole CHRISTO gignere. Sit istud sacerdotum ac monachorum prouilegium, quos apparet in Essenorum institutum successisse. Tui status alia ratio est. At ipse CHRISTVS inquit, beatos pronūciauit, qui sese castrarūt ob regnū dei. Non reijcio auctoritatem, sed sententiam interpretor. Primum arbitror hoc CHRISTI dogma ad ea tempora potissimū pertinere, quibus oportebat ab omnibus mundi negocijs quam maxime expeditum esse. Cur sitā dum erat per omnes terras, imminebat undiq; persequen-

tor.

tor. Nunc is est rerum, ac temporum status, ut nusquam reperias minus inquinatam morum integritatem, quam apud coniugatos, Exaggerent quantumlibet suum institutum monachorum, ac uirginum examina, iactent quantum uolent ceremonias, cultusque suos, quibus potissimum inter ceteros eminent, sanctissimum uitae genus est pure castique seruatum coniugium. Praeterca non is sese castrat, qui uiuit caelebs, sed qui caste sancteque colit coniugij munus. Atque utinam uere castrati sint, quicumque suis uitijs magnificum castrationis praetexunt titulum, sub umbra castitatis turpius libidinant, Neque enim mei pudoris esse puto, commemorare, in qua dedecora saepe prolabantur, qui naturae repugnant. Postremo ne praecipit quidem CHRISTVS ulli caelibatum, at idem diuortium palam interdicit. Mihi sane uidetur, non pessime consulturus rebus ac moribus hominum, qui sacerdotibus quoque ac monachis si res ita ferat ius indulgeat coniugij. Sed diuina quaedam res est, angelica res est uirginitas, at humana quaedam res est coniugium. Ego nunc homo loquor homini. Laudanda quidem res est uirginitas, at ita si non haec laus ad quam plurimos transferatur. Quam si uulgo usurpare homines incipiunt, quid uirginitate dici, cogitariue possit exitius? Tum si in ceteris maxime laudem mereatur uirginitas, in te certe reprehensione carere non potest, per quem stabit, quo minus optimum illud genus, & immortalitate cum primis dignum, obliteretur. Postremo minimum abest a uirginitatis laude, qui ius illi-

DD 3 batum

Confutatio.

Ex lege
Mosaica.

Hierony.

batum coniugij seruat, qui uxorem gignendæ proli, nõ
libidini habet. Si frater fratris sine liberis defuncti semen
excitare iubetur, tu uniuersi tui generis spẽ interire sinesẽ
præsertim cum ad te unũ reciderit? Neq; uero me clam
est, magnis uoluminibus priscorum patrum decantatas
uir ginitatis laudes, quorum Hieronymus adeo miratur
eam, ut non multum absit à contumelia matrimoni, &
ab Episcopis orthodoxis ad Palinodiam inuitaretur. Ve-
rum donetur hic ardor illis temporibus. Nunc optarim,
ut isti qui passim sine delectu ad cœlibatum ac uir ginita-
tem adhortantur ætatem, quæ sibi nondum est nota, hoc
operæ collocarent, in describenda imagine casti puriq; ma-
trimoni. Atq; his ipsis quibus tantopere placet uir gini-
tas, non displicet bellum aduersus Turcarum gentẽ, qui
numero tot partibus nos superat, quorum si rectum est
iudicium, consequetur, ut in primis rectum & honestũ
habeatur, pro uirili liberis gignendis operam dare, &
iuuentutem in belli usum sufficere. Nisi forte bombardas,
tela, naues, ad hoc bellum apparandas putant, uiris opus
esse non putant. Idem probant, ut Ethnicorum parentes
ferro trucidemus, quo liceat filios etiam inscientes bapti-
zare, id si uerum est, quanto mitius est idem efficere con-
iugiorum officio. Quare si quid honestum, si pietas, si re-
ligio, si officium, si uirtus te mouet, cur ab eo abhorres,
quod deus instituit, natura sanxit, ratio suadet, diuine
pariter & humanæ literæ laudant, leges iubent, om-
nium gentiũ cõsensus approbat, ad quod optimi cuiusq;
exem

Epilogus
superiorũ
argumẽta
tionum.

exemplum adhortatur? Quod si pleræq; res etiam acer-
 be uiro bono sunt expetendæ, non alio nomine, quàm
 quod honestæ sunt, matrimonium profecto multo maxi-
 me expetendum, de quo quis dubitare possit plùsne ha-
 beat honestatis, an uoluptatis. Quid enim dulcius, quàm
 cum ea uiuere, cum qua sis non beneuolentiæ modo, uerũ
 etiam corporum mutua quadam cõmuniõne archissime
 copulatus? Si magnam quandam animi delectationẽ, ex
 reliquorum necessariorum beneuolentiã capimus, quàm
 dulce in primis sit habere, qui cum animi tui secretos af-
 fectus communices, qui cum perinde ut tecum loquaris,
 cuius fidei te tuto cõmittas, q tuas fortunas suas esse du-
 cat? Quid tu credis habere foelicitatis mariti uxorisq; cõ-
 iunctionẽ, qua nulla possit in rerum natura inueniri neq;
 maior neq; firmior? Cum cæteris enim amicis, animo-
 rum duntaxat beneuolentiã, coniungimur, cum uxore
 & summa charitate, & corporum permutatione, &
 sacramenti foedere, & fortunarũ omnium societate co-
 pulamur. Præterea in cæteris amicitijs quãta simulatio?
 quanta perfidia? Sæpe u; quos nostri amantissimos existi-
 mauimus, sicut hirundines exacta æstate deuolant, ita
 fortuna reflãte deficiunt: Nonnunquam recentior amicus
 ueterem eijcit. Paucos audiuius, quorum fides usq; ad
 uitæ finem consliterit. Uxoriam charitas non pfidia corrũ-
 pitur, nulla simulatione obscuratur, nulla rerũ mutatio-
 ne cõuelitur, deniq; sola morte, immò ne morte quidem
 distrahitur. Illa parentũ, illa sororũ, illa fratrũ pietatẽ,

Confirma-
 tiones.

DD 4 tui

tui amore contemnit, te unum respicit, ex te pendet, tecum emori cupit. Res est? habes quæ tuatur, habes quæ auget. Non est? habes quæ querat. Si res secundæ sint, duplicatur felicitas, si aduersæ, erit quæ te cõsoletur, quæ assideat, quæ inferuiat, quæ tuum malum suum esse cupiat. An tu uoluptatem ullam cum hac tanta coniunctio-
ne conferendam censes? Si domi agis, adest quæ solitudinis tedium depellat. Si foris, est quæ discedentem osculo prosequatur, absentem desideret, redeuntem læta excipiat. Dulcis iuuentæ tuæ sodalis, gratum senectutis solatium. Natura homini quidem dulcis est uel quæ eius societas, quippe quem ad beneuolentiã, atq; amicitiam genuit. Hæc igitur quomodo non crit dulcissima, in qua nihil non cõmune est? Contra autẽ si feras quoq; solitudinem horrere, societate delectari uidentur, mea sententiã ne homo quidẽ sit existimandus, qui ab hac societate omnium & honestissima & iucundissima abhorreat. Quid enim eo homine odiosius, qui tanquam sibi uni natus, sibi uiuat, sibi querat, sibi parcat, sibi sumptum faciat, neminem amet, ametur à nemine? An non cuiusmodi portetum dignum censebitur, quod cum Timone illo ex uniuerso hominum contubernio, in medium mare proyiciatur? Neq; hic ausim illas tibi uoluptates proponere, quibus quum natura nihil uoluerit esse homini dulcius, nescio tamen quo pacto à magnis ingenijs dissimulantur potius quàm contemnantur. Quanquam quis adeo seucero, ne dicam stupido sit natus ingenio, qui cuiusmodi uoluptatũ

luptatum genere non capiatur, præsertim si citra numi-
 nis aut hominis offensam, citra famæ detrimentū possit
 contingere? Equidem eum non hominem, sed plane saxū
 dixerim, etiam si minima bonorū, quæ habet coniugiū
 pars est, ea corporum uoluptas. Sed fac te istam ut uiro
 indignam contemnere, quanquam nec uiri quidem uoca-
 bulū sine his meremur. Ponatur si uis inter extrema con-
 iugij cōmoda. Iam quid casto amore esse potest amabi-
 lius? Immò quid sanctius atq; honestius? Accrescit inte-
 rim dulcis affinium turba, Duplicatur parētum, fratrū,
 sororum, nepotum numerus. Natura enim unam dunta-
 xat, matrem unum patrē tribuere potest. Coniugio pa-
 ter alter, altera mater accedit, qui te, ut cui sua uiscera cō-
 miserint, singulari pietate non prosequi non possunt. Iā
 uero quāti illud æstimabis, ubi pulcherrima cōiunx pul-
 chra faciet te prole parentē? ubi quis tibi paruulus aula
 luserit Aeneas? qui tuos tuæq; coniugis uultus referat,
 qui te blanda balbutie patrē appellitet. Iam acceferit cō-
 iugali charitati uinculum adamantium, quod ne mors
 quidem ipsa queat abrumpere. Fœlices (inquit Flaccus
 noster) ter & amplius, quos irrupta tenet copula, Nec
 malis diuulsos querimonis, Suprema citius solet amor
 die. Habes qui senectutē tuam oblectent, qui oculos clau-
 dant, qui iusta persoluāt, in quibus renatus uidearis, qui
 bus superstitibus tu ne occidisse quidem puteris. Nō abe-
 unt ad alienos hæredes, quæ tibi parasti. Ita tanquā om-
 nibus pfuncto, ne mors quidē ipsa acerba uideri pot. r. t.

Omni

Omnibus uelimus nolimus senectus imminet. Hac ratione natura prospexit, ut in liberis ac nepotibus repubescamus. Quis enim grauer ferat senectutem, ubi suos uultus, quos adolescens gessit, in filio conspexerit? Mors omnibus parata est. At hac una uia uelut immortalitatem quãdam meditatur naturæ providentia, dñ sic aliud ex alio propagat, ut ueluti cum planta arbore excisa repullulat, nec interisse uideatur, qui prole relicta moritur.

Refutatio
in cōmodo
rum ma-
trimonij.

At minime me fugit quid inter hæc ob murmures. Beata res est coniugium, si omnia secunda eueniant, sed quid si morosa contingat uxor? Quid si impudica? Quid si liberi impij proueniant? Occurrent animo tuo exempla eorum, quibus coniugium exitium attulerit. Exaggera quantum potest, sed tamen hominum ista uitia fuerint, non coniugij. Crede mihi, non solet nisi malis maritis mala uxor contingere. Adde quod tibi in manu est, ut bonam eligas. Quid si corrumpatur? A malo quidem marito uxor bona corrumpi potest, à bono mala corrigi consuevit. Falso uxores accusamus. Nemo, si quid mihi credis, unquam nisi suo uitio improbam uxorem habuit. Iã ex bonis parentibus ferme similes nascuntur liberi. Quãquam & hi utcunq; nati, fere tales euadunt, quales illos fixeris institutione. Iam uero non est quod zelotypiam metuas. Iste, stulte amantium, morbus est. Castus ac legitimus amor, zelotypiã nescit. Quid tibi tragoediæ in mentem ueniunt? Hæc maritũ adultera securi percussit, hæc ueneno sustulit, illa morum odio ad mortem adegit.

CUR

Cur nō potius Tiberij Gracchi Cornelia succurrit? Cur non Alcestis non optimi mariti coniūx optima? Cur nō occurrit uel Iulia Pompeij? uel Catonis Portia? Cur nō æterno nomine digna Arthemisia? Cur non Hypsicratea Mithridatis Pontici regis uxor? Cur non Tertia Aemiliae comitas in mentem uenit? Cur non Turiae fides? Cur nō Lucretia Lentulae, succurrit? Cur non Arria illa à Plinio celebrata? Cur nō innumeræ aliæ quarum & pudicitia, & fides in maritos, ne morte quidē potuit immutari. Rara inquis, auis in terris mulier proba. Et tu rara uxore dignum te finge, Mulier inquit sapiensille, bona, pars bona. Aude tuis moribus dignam sperare. Plurimum in hoc situm est, quam diligas, quomodo fingas, qualem ipse te illi præbeas. Sed dulcius est, inquis libertas. Quisquis uxorem accipit, compedes accipit, quas sola mors possit excutere. Quid autem dulce esse homini soli possit? Si dulcis est libertas sociā ascendendam censeo, qua cum bonum istud tibi commune esse uelis. Quanquā quid ista seruitute liberius, ubi ita uterq; alteri obnoxius est, ut neuter manumitti uelit? Astrictus es ei, quem in amicitiam recipis. At hic nemo libertatem ademptam clamitet. At uereris ne liberis morte absumptis, orbis in luctum incidas. Si orbitatem times, ob id ipsum ducenda uxor est, quæ sola hoc præstare potest, ne simus orbi. Sed quid tu tam diligenter, immò anxie, omnia matrimony incommoda disquisis? quasi cœlibatus nihil habeat incommodi.

Quasi

Ab utili et
necessario.

Quasi uero ulla sit uita mortalium, quæ nõ sit omnibus
fortune subiecta casibus. E uita migret oportet, qui ni-
hil incommodi ferre uelit. Quod si ad cœlestem illam ui-
tam respicias, mors hæc hominũ uita est, haud uita di-
cenda. Sin intra humanam conditionem animum conti-
neas, nihil est coniugali uita neq; tutius, neq; tràquillius,
neq; iucundius, neq; amabilius, neq; fœlicius. Sed quid
nos de honesto, ac iucundo disputamus, cum non utili-
tas modo suadeat, uerum etiam necessitas ad coniugium
impellat. Tolle matrimoniũ, per paucis annis uniuersum
hominum genus funditus intereat necesse est. Xerxem il-
lum Persarum regem cum ex ædito loco ingentem illã
hominum multitudinẽ intueretur, lachrymas non tenuis-
se dicunt, quod ex tantis hominum milibus, post annos
sexaginta nullus omnino superfuturus esset. Cur qd̄ ille
de suis Copijs intellexit, non etiam de uniuerso hominũ
genere perspicimus? Sublato coniugio, quotus quisq; ex
tot regionibus, prouincijs, regnis, urbibus, cœtibus, post
centum annos supererit? Eamus nunc & coelibatũ mi-
remur, qui æternam sit generi nostro cladem allaturus.
Quæ pestis, aut à superis, aut inferis immitti possit no-
cẽior? Quid, ab ullo diluuiò timeri possit acerbius? Quid
tristius expeçtetur, etiamsi Phaetonteum redeat incẽdiũ?
At ex huiusmodi quidem tempestatibus multa relinqui
solent incolumia, ex coelibatu nihil relinqui fieri potest. Vi-
demus quãtum morborum agmen, quot casuum discrimi-
nina, noctes diesq; hominum paucitati insidiẽtur. Quot
pestis

pestis absumit, quot absorbet mare, quot Maiores abripit? Taceo enim de quotidianis mortibus. Circumuolat undiq; mors, ruit, rapit, properat quantum potest genus nostrum extinguere, & nos cœlibatum miramur, coniugium fugimus? Nisi forte placet Essenorum institutũ, aut Dulopolitarum, quorum gentem facinorosorũ nũquã deficiens numerositas propagat. Num expectamus, ut Iupiter aliquis nos eodem munere donet, quod apibus tribuisse dicitur, ut sine concubitu foetificemus, & posteritatis semina è flosculis ore legamus? An uero postulamus, ut sicut è Iouis cerebro Mineruam prognatam poetæ fabulatur, ita nobis è capite liberi exiliant? An deniq; ut iuxta ueterum fabulas, è terra, è saxis proiectis, è duris arborum truncis homines producantur? E terræ gremio permulta sine nostro cultu enascuntur. Plátule sub umbra matris sæpe pullulascunt, at homini hanc unam propagandi uiam natura esse uoluit, ut mutua mariti uxorisq; opera, mortalium genus ab interitu uindicaretur, quod si fugiant tuo exemplo mortales, ne ista quidẽ, quæ tu miraris, esse poterunt. Cœlibatum miraris, suspicis uirginitatem? At nec cœlibes erunt, nec uirgines, si coniugij usum sustuleris. Cur igitur prælata est uirginitas? cur honorata, si exitium adfert mortalibus? Laudata est, sed pro tẽpore, sed in paucis. Voluit enim deus hominibus cœlestis illius uitæ tanquam imaginem quandam & simulachrum ostendi, ubi neq; nubet ullæ, neq; nuptum dabunt ulli. Sed ad exemplum paucitas idonea est,

Cõfutatio

est, multitudo inutilis. Vt enim nō omnes agri, quanquā feraces, ad usum vitæ serūtur, sed pars negligitur, pars oculis pascendis colitur. At patitur hoc ipsa rerū Copia, in tanta aruorū amplitudine exiguā partē sterile relinquit. Verum si nulli serantur, quis nō uideat nobis ad glādes fore redeundū? Ita coelibatus in tanta hominū multitudine, in paucis quidē laudem habet, in omnibus summam reprehensionem habitura. Iam si maxime in alijs sit uirtutis nomē habitura uirginitas, in te certe uitiosa fuerit. Ceteri enim puritati studuisse uidebuntur, tu generis parricida iudicaberis, quod cū honesto coniugio propagare potueris, turpi coelibatu passus sis interire. Licet è numerosa sobole uirginem deo consecrare. Rustici frugum primitias superis immolant, non uniuersum prouentum, at te unum stirpis tuæ reliquias esse memineris oportet. Nihil autē refert utrum occidas, an seruare recuses, qui à te uno seruari & poterat, & facile poterat? At sororis exemplum te ad coelibatum adhortatur. At ista uel una re potissimum debebas à coelibatu deterreri, Generis enim spem, quæ prius utriusq; erat cōmunis, nunc totam ad te unum reuolutam intelligis. Detur hæc uenia sexui, detur ætati, puella dolore uicta peccauit, stultarū muliercularū aut stultorū monachorū impulsu, sese præcipite dedit. Tu maior natu uirum te esse memineris necesse est. Illa maioribus suis cōmori uoluit, tu ne moriantur, operam dabis. Soror subduxit sese officio, tu duarum tibi partes obeundas esse cogita. Non dubitarūt si-

Rhetorum
argumentum.

omnino

lie

lie Lot, cum patre temulêto rem habere, satius esse iudicantes, nefario etiam in cœstu generi cōsulere, quàm pati interire. Tu matrimonio honesto, sancto, pudico, sine offensa, summa cum uoluptate, non consulēs? Quare sinamus eos Hippolyti institutum imitari, scēlentur cœlibatum, uel qui mariti fieri possunt, patres non possunt, uel quorum tenuitas liberis educandis non suppetit, uel quorum genus aliorū opera possit propagari, aut certe cuiusmodi est, ut magis reipublicæ conducat inter mori quam propagari. Tu uero cum teste Medico, uiro neq; imperito, & minime mendaci, magnam posteritatem promittere uidearis, Patrimonium habeas amplissimū, Genus autem tum optimum, tum clarissimum, ita ut oblitetari sine nephario scelere, magnoq; Reipub. detrimento non possit, Tum adsit ætas integra, nec desit forma, Offeratur uero coniunx puella, qua neq; integriorem, neq; illustriorem ullam uiderunt ciues tui, pudica, modesta, pia, facie diuina, cum dote amplissima, Cum rogent amici, lachrymentur propinqui, insistent affines, patria flagitet, ipsi maiorum tuorum cineres è tumulis id ipsum te obtestentur, tu tamen adhuc contaris, adhuc cœlibatum cogitas? Si qua res parum honesta abste peteretur, si qua difficilis, tamen uel tuorum uota, uel generis charitas animum tuum expugnare debuerat. Quanto æquius est id amicorum lachrymas, patriæ pietatem, maiorū charitatē abs te obtinere, quod te diuinæ pariter & humane leges hortātur, natura instigat, ratio ducit.

hones

De exerci-
tatione hu-
ius gene-
ris prece-
ptio.

honestas allicit, tot commoda inuitat, necessitas etiã ipsa cogit? Sed iam argumentorum plus satis. Confido te iamdudum me monitore sententiam mutasse, animũq; ad salubriora consilia appulisse. Bene Vale. ¶ In summa plurimũ conducet in hoc suasio genere longe omnium utilissimo diligenter exerceri. Dominatur enim fere in omnibus generibus. Primum igitur cuiusmodi sit, quod persuadere cupis, attente est considerandum. Deinde quæ sunt in eo comoda omnia diligenter colligemus, & amplificabimus cõtra uero si quæ insunt incomoda, quæq; illius animum posse deterrere uidentur, ea aut extenuabimus, aut remouebimus, excogitatis quàm plurimis rationibus, & rationum confirmationibus. Postremo uero uidendum quibus argumentationum formis, aut quibus exornationibus ea, quæ excogitata sunt, quã commodissime possint explicari.

¶ De genere dissuasorio.

IN dissuasione omnia incommoda colligemus. Hæc quemadmodum inueniri possint, suo loco paucis demonstrabimus, quæ quidem meditata, & tanquam ad manum habere oportebit. Proponat autẽ didascalus aliquod argumentum scite excogitatum, capita rationum, exempla, similitudines, & si uolet dispositionem paucis ostendat, reliqua puerorum ingenijs relinquat, deinde illorum inuicta castiget, mox Palinodiam scribere iubeat, Nonnunquam etiã acuedi ingenij gratia, infames materias proponat. Nihil enim est ita natura bonũ, quin ab ingenioso

genioso oratore deprauari possit, Hac exercitatione tū copia, tum promptitudo quædā quauis de re dicendi paratur. A me modo suatum est matrimonium, ubi omnia eius uitæ cōmoda collegi, contra autem coelibatus incōmoda exaggeraui. Incommoda uero matrimonij, quæ illic partim extenuaui, partim refelli, ea i Palinodia erūt exaggeranda, contra cōmoda aut uehementer deprimenda, aut cōmoda esse neganda. Quonam igitur modo erit hæc Palinodia instituenda? Fingemus amicum secū hæsitantem utram uitā uelit amplecti, aut iam nuptias animo destinasse. Et ut à circumstantijs discamus inuenire argumenta, thema certis personis confectum proponemus, hoc pacto, Pētrus adolescens, minimus fratru suorum, summo ingenio, & iam literis initiatus, matris opera à schola reuocatus, ab eadem adducēdam uxorem sollicitatur, puellam & diuitem, & egregia forma: pater neq; uxori, neq; filio refragatur, sed liberum illi permittit, ut eligat. Scribit nunc illi sodalis, æqualis, & socius studiorum: cōaturq; illum à matrimonio deterrere. Hic, ut coniugium quàm miserrimum ostendat, omnes eius uitæ ærumnas cōtrahet, primum ab ipsius cōiugij natura. Adducit enim seruitutem, & eam quidem, quæ effugere nullo modo possis. Nulla enim seruitus non misera esse potest, quum hominem natura libertatis auidū finxit. Tum quum omnis seruitus misera est, illa minime uiro conuenit, qua cogimur mulieri inseruire. Præterea quod mutua est seruitus, accedit etiam alterum incō-

EE modum

modum, quod eam ipsam sustinere cogaris, cui inferis. Nam reliquis in seruitutibus serui ex dominis pendent, at illa ex te. Prius ibas quo uolebas, cenabas ubi uolebas, uiuebas qui cum uolebas, uagabaris, nugabaris, conuiuabaris, lusitabas, cōfabulabaris. Nunc domi desidendū, cenandum domi, cubandum domi, uiuendum more illius. *Quæ* si facis, ubi dulcis illa libertas? Sin minus, lites domi parate, audienda iurgiosæ uxoris conuitia. At formosa est, non potest non esse uoluptati, Immo si formosa est, certam miseriam effugere non potes. Nam si deformis esset, minus quidem animum uoluptate oblectaret. At rursum metu minus angeret, minus procax esset. Nunc quum formam suam non ignoret, multo erit insolentior, tum si parum pudica sit, qui tibi iucunda poterit esse uisita? sin pudica, quod haud scio an fieri possit, perpetuo metu cruciaberis, ne te non satis amet, ne corumpatur, ne mutet animum. Nam si nō ames, miserum est uiuere cū ea, quam non ames: sin ames, hæc omnia secū incōmoda adfert amor, suspensiones, iniurias, iurgia, rixas, & cetera. Præterea stulti est cōpedes suas quamuis aureas amare. Quid refert lineo an serico fune stranguleris. Deinde extenuabis eam uoluptatem, qua negabis tantos dolores esse emendos. Est enim pecorina prorsus plena fastidij, plus aloes quā mellis habens, indigna magnis ingenijs. An hæc una tātū est, ut multo dulciores uoluptates relinquas, & tot miseras adeas? Hic colligat incōmoda coniugij, curā rei domesticæ, mores uxoris, peccata filiorū, morbos,

Cōfutatio

morbos mortē, luctum, orbiatē, Contra quæ uoluptas sit in literis. Non posse simul & uxori & musis uacare. Hic per contentiones enumerabit, quæ relinquat, quæ su beat. Sed sine matrimonio genus humanum sustineri nō potest, quasi uero desint qui isto munere fungatur, Istuc alijs relinque, qui humanis rebus sunt nati, tu ad diuina, ad cœlestia factus es. Sunt tibi fratres, quorum opera genus tuum possit propagari, tuum est, illud non liberis, sed literis illustrare, Tum exemplis agendum, & item de cæteris argumentis, Sed hæc alias latius.

Cōfutatio

¶ De consolatoria epistola.

Officium quidem est, amicos in rebus afflictis, ubi re mederi non licet, uerbis saltem consolari, Verum scite id ipsum faciamus oportet, ne uelut imperiti medici, uel huius crudum adhuc, & recens exulceremus, potius quā mitigemus. Ita ad cōsolandū accedamus, ut nostrum potius ipsi dolorē ostendere, quā eius mitigare uideamur, hoc est ferrū abscondere secari nolēti. Negabimus illi uel nostra, uel cuiuspiā consolatione opus esse, quod non ignoremus eum pro summa sua sapientia animiq; magnitudine casum suum fortiter ferre. Nos ipsos ad consolandum parum esse idoneos, qui non minus animo angamur, quā is ipse, quē confirmare deberemus. De inde doloris causam etiam exaggerabimus, camq; exaggerationē nō à re ipsa, sed ab eius qui patitur indignitate sumemus, nō sine laude quadā, eius iniuriā quā plurimis bonis uiris dolere dicemus. Quod ubi erit factum,

EE 2 tum

tum medicamentum adhibebimus, hic omnia, quæ dolo-
rem lenire possint, diligenter colligemus. Id fiet, si ipsum
malum in quod incidit uerisimiliter extenuabimus, &
bonum unde excidit, quantum queamus alleuemus. Ma-
lum extenuabimus, si minime diuturnum fore ostende-
mus. Solent enim patientius ferri incōmoda, quæ breui
finem habitura putentur, præsertim si eam incōmodita-
tem magna aliqua spes sequutura monstretur. Hic om-
nes rerum cōiecturas diligentissime despiciemus, quibus
eam spem quàm maxime probabilem efficiemus. Vnde
autem coniecturæ sumantur, rhetorum de statu cōiectu-
rali præceptione, s̄haud obscure demonstrant, & Cicero-
nis cū multæ, tum illa imprimis ad Ceciniam epistola,
exemplo esse potest, ubi idem facere suo more, tanquam
augurandi disciplinā quandam tradere uidetur. his om-
nibus assentationem quandam admiscebimus. Quod si
eiusmodi sit incōmodum, ut diuturnum uideri necesse
sit, alijs extenuandi rationibus utemur, aut enim non esse
incōmodum, aut nō esse adeo graue ut apparet, nitentur
ostendere. Id faciemus, si quicquid erit in eo commodi id
accurate cum amplificatiōe quadam indicemus. Nullum
enim tam graue malum homini potest accidere, ex quo
non aliquid commodi decerpi queat. Si negabimus ullū
esse malum existimandū, quod citra culpam homini ob-
tigerit, hic philosophorum rationes, & præter cæteros
Stoicorum, nos plurimum adiuuabunt. Si eiusmodi ca-
lamitatem, uel famæ eius profuturā, uel gradum quē-
dam

Alter mo-
dus extenu-
andi ma-
lum.

dam, ad maxima cōmoda iactum esse ostendemus. Solet enim summa uirtus, summaq; fœlicitas à durissimis iniurijs plerumq; proficisci. Idq; exemplis approbabitur. Si theologico more eiusmodi tempestatem à superis propicijs immissam dicemus corpori quidem molestam, sed animæ salutarem. Nihil autem æque dolorem leuat, teste Cicerone, ut communis tanquam legis, humane conditionis recordatio, quare id mali, illi cum uniuerso mortalium genere, uel certe cum clarissimis optimisq; uiris quàm plurimis cōmune esse declarabitur. Hic illustriũ uirorum exempla, qui in eosdem luctus inciderunt, aut certe similes, quiq; eos fortissimo animo, maxima cum laude tulerunt, accumulabimus. Postremo ad exhortationem uenimus, ad pristinam animi tolerantiam, magnitudinem, sapientiam, eruditionem uocabimus. In conclusione omnem operam, studium, diligentiam, & ipsi & eius filijs, ac necessarijs deferemus. In consolando iocus erit uehementer fugiendus, nisi leue sit incōmodum, ut ioco possit exhilarari, dũ modo is erit, qui eiusmodi rebus capiatur, quàm blandissime iocandũ erit, ita tamẽ ut ueras consolationes cum iocis permisceamus. Præterea caendum, ne non tã amice consolari, quàm præcipere uideamur, ne tanquam sani ægrotantibus imperemus, ne quid de nostra aliorum uel fœlicitate commemoremus, ne Tyrium illum Vergilianum rustice imitemur. Vt enim societas miseriam leuat, ita alienæ immunitatis recordatio ægritudinem exasperat. Quæ quum satis diligenter præ-

EE 3 cepta

Argumentū
sive the
ma episto
le.

Epistola
consolato
ria exilij.

cepta putem, Exemplum adijciemus. Canidius uir in res publica sua præclarus, per inuidiam factionum aduersariorum eiectus, in longinquis regionibus exulat, relicta domi uxore, paruisq; liberis, cū amicus consolatur. Officium meū (ut à quo persepe meo in luētū fuerim amantissime confirmatus) uicissim in tuo tristissimo casu deberi quidem tibi agnosco, sed te nihil egere gaudeo. Ita enim fortiter, sapienterq; exilium ferre audio, ut nos qui tui desiderio angimur, tua potius, quàm tu nostra consolatione sumus subleuandi. Nec tu quidem uir fortissime quicquam nouū aut à tuis studijs alienū facis. Ita enim à puero & optimis institutis, & philosophiæ rationibus animum præparasti, ut nullus te fortune flatus, nec secundus erigere, nec aduersus quidē possit deicere. Non quod te tā acerbi uulneris sensu omnino carere putem, id enim stupētis magis quàm magni animi uidetur. Quis enim tam saxeo pectore sit, qui, quod tibi cuenit, quum pro summis in rempublicam meritis, summā contumeliam acceperit, tanta ingratitude nō mouebitur? Quis tantum obliuionis ex illo Letheo flumine bibit unquā, ut nullo natalis terræ, amicorum, uxoris liberorum desiderio teneretur? Nec tibi soli dolet quod uulnus acceperis, quum multis non tuis modo uerum alienis, bonis tamē, doleat. Quare si te dolere uetem, inhumanissimus plane uidear, tametsi affirmare ausim p̄ multas esse causas, cur tu malū moderatius ferre debeas, quod si etiam diuturnum fore uideretur, tamen erat quo te sustentares. Nempe in

pe in primis tua uirtute, literis, conscientia recte factorum, qua quidem nulla est in rebus aduersis, uel uerior, uel presentior consolatio. Nunc certissimo augurio breui futurum spero, ut tibi de honestissimo reditu gratulemur, omnesq; existiment æmulos tuos, qui tuā salutem extinguere credebantur, dignitatē tuam uehementer illustrasse. Id quod ego auguriū neuaniū putes, certissimis signis, partim quidem à tua uirtute, & maximis in Respub. officijs, partim à temporum natura colligo. Eam enim in te sapientiam, integritatem, industriam nostra Respub. domi belliq; experia est, ut etsi tu pro animi tui magnitudine, patria carere facile posses, illa certe tali ciue diutius carere omnino non queat. Cur igitur sic meritum ciecit inquires? Rerū pub. tempestates nosti, nec uulgi animos ignoras, quibus nihil instabilius, qui procellarū in morem sursum ac deorsum fluctuant, nec quenquā cōstanter aut odisse solent, aut amare. Ita est humanum ingenium, uirtutis nec presentis fulgorem, nec absentis desiderium ferre possimus, Presentem ut, ut Flaccus ait, odimus, sublatam ex oculis quærimus inuidi. Camillū uirum clarissimum, cuius in pace splendorem Respublica Romana ferre non potuit, ut afflictis in rebus coacta est reuocare? nec prius quàm expulisset, qualem ciuē habuisset, ciuitas alioq; sapiens, intelligere potuit. Itaq; quū absenti patriam reddidissent, & dictaturam tribuissent, imperium quod à ciuibus deserebatur, ab exule defensum est. Socratem uirum omnium quos terra

A persona.

Cōfutatō.

Exempla.

EE 4 pro

Facit ueris
simile.

produxit optimum, concitatū temere uulgus ueneno dā
nauit, quem ubi desiderare cœpit ciuitas Atheniensis, re-
pente omnium conuersis animis in ipsius accusatores pu-
blicus est impetus factus, Socrati statuæ erectæ, Serius
quidem illi, quàm Socrati cōmodum erat, respuerūt, tu
nondum ita cecidisti, quin facile restitui possis. Iam mul-
tos, quos tuus in Repub. splendor urebat, desiderium cru-
ciat, factionis aduersæ qui sunt, partim amicorum preci-
bus uicti, partim absētia tua, partim ipsa die mutati, po-
suerunt odium, nōnulli ad amicorum tuorū partes trās-
sugerunt. Nemo certe est, qui nō mollius oderit. Per opor-
tune uero bellum oritur & magnum, & periculosum,
& quidem cū ijs ipsis, quos aliquando tua uirtute cocr-
citos meminerunt. In quo cum uehementer respublica
tuam operam sit desideratura, in certam spem ducor fo-
re, ut qui ab ingratis ciuibus fueris eiectus, à supplicibus
reuocaris, ut non tam acerbum fuerit eiectum fuisse, quā
gloriosum sit fuisse reuocatum, Habes augurium meū,
quod ita meum est, ut idem amicorū tuorum nemo non
speret, inimicorum nemo non metuat. Quo, siquid addu-
bitarem, non uterer, potius quàm illis rationibus, quibus
te uirum fortē facile sustentari uideo, quibusq; ipse utor
quotidie, & te uti facile suspicor. Optima consolatrix
philosophia, quæ non unum aliquod malum inanibus
fomentis lenire, sed ad omnes fortunæ incursum animum
armare solet, huius, ut ita dicā, lacte, quum ab ipsis sis in-
cunabulis enutritus, quid ego sus Mineruam, aut ululas
Athenas

Athenas? sed tamen pro tua modestia memorem te mo-
neri patieris, uide ut hominis foelicitatem nõ in fortunæ
temeritate, sed in animo esse sitam memineris. Patriam,
opes, honores, cæteraq; munera sua, fortuna potest eripe-
re, animum sapientem neq; dare, neq; eripere potest. In te
ipso omne præsidium tuum constitutum esse cogites, sa-
pienti uiro præter turpitudinem, nihil acerbis posse acci-
dere. Virtutem scipsa contentam, non è casuum mutabi-
litate pendere, Non cruciari, sed cruciatu dignum admit-
tere in malis est numerandum, Tua te uirtute inuoluas
oportet. Exilium dolet, non tu miser qui immeritus pa-
teris, sed ij longe miserrimi, qui immerentem eiecerunt
Infœlicius enim longe est facere iniuriã, quàm accipere
Patriam ingratißimi ciues eripuerunt, animi magnitu-
dinem, uirtutem, integritatem, eruditionem, eripere
non potuerunt, nec poterunt: At hoc ipsum dolet, quod
optime meritis, ab ea Repub. quã sæpe numero tua uir-
tute seruaris, exulas, At isthuc maximã ægritudinis par-
tem leuare deberet. Phocion ille Atheniensis uir integra-
te laudatissimus quum bibiturus uenenum uxorem eiu-
lantem, deplorantemq;, quod innocens esset moriturus,
obiurgans, Stulta (inquit) nocentem me mori mauis?
At, quod uenit ex merito leuiter lenteq; ferendum, quæ ue-
nit indigne pœna dolenda uenit: Vulgi ista sententia est,
& stultitiæ plena, sapiënti uero quæ maior esse possit cõ-
solatio, quàm ex recte factorum conscientia, quæ quum
aderit, etiamsi fractus illabatur orbis, impavidum feriet
ruinæ.

Cõfutatío.

Cõfutatío.

ruinae. Omne solum forti patria est. egestas, exilium, bellum, nō mala, sed materia uirtutis sunt. Crescit enim, & alitur aduersis rebus industria, proinde ut ilex, quae quo diligentius duris bipēibus tōdetur, eo latius ramos diffundit. Darius se rebus aduersis prudentiorē fieri dicebat. Ego uero ita existimo multos egregios uiros nō prudentiores modo, uerū etiā clariore euasisse. Nū̄ Herculis gloria tā lateq̄ orbē emanare potuisset. nisi illi Iuno tot mōstra tāquā uirtutis materiā obiccisset. Vlysses equidē nō tā bellicis rebus, quā tolerantia malorū, quibus decēniū est iactatus, immō tale nomen adsecutum puto. Cedunt ipsa interdum foeliciter mala, & à superis propitijs immittuntur. Multos tibi recensere possem, quibus ita cessit exilium, ut optādū fuisse uideretur, qui quum in patria obscuri inuidiosius uixissent, apud exteros, & rem amplissimam, & summos honores sunt adsecuti. Claudium uirum nobilissimum à ciuibus in exilium actum Gallia excepit. Iam exul, adeo locuples clarusq; est, ut nō modo patriam non desyderet, uerū etiam quod non ante reliquerat, poeniteat. Petrum Aliacensem Cameracum Episcopum cecit Rhoma, ex exule fecit Cardinalem, Multa apud nostros ad gloriam uirtutis uia grassantibus obstant, emulatio, inuidia, postremo uirtutis & splendoris sacietas quedam. Quare ex his rebus quas tu semper es admiratus, & in quibus foelicitatem constituendam iudicauisti, nihil est, quod te de his casibus uehemēter afflictes, quibus natura uniuersum hominū

minū genus subiectum esse uoluit. Hac enim lege nasci-
 mur, ut omnibus fortunæ casibus subiaceamus. Sic libi-
 tum est fortunæ in rebus humanis ludenti indignos at-
 tollere, optimum quæq; deicere, læta miscere tristibus.
 Quid autem acerbū uideri potest, cuius conditio cū om-
 nibus est cōmunis? Repete cogitatione & ueteres & re-
 centes annales, Quem tu regem? quem ducem? quæ cla-
 rum uirū ab hoc seuo fortunæ ludo immunem fuisse cō-
 peries? Quoties illa à domino seruum, è rege captiuum,
 è consule rhetorem, è triumphante exulem, ex patriæ cō-
 seruatore, hostem patriæ fecit? Quid unquā habuit Græ-
 cia Alcibiade uel generosius, uel fortius? at hic ubi splē-
 dore suo inuidiam suscitasset, ex ea Repub. quam multis
 uictorijs illustrasset, in exilium eiectus est. Quid Phocio-
 ne iustius? at hunc etiam uenenum bibere coegit. Quid
 Socrate castius? at huic sua uirtus exitium attulit. Quid
 de Scipione dicam? quid de Bruto? quid de Catōe? quid
 de Cicerone? qui ea Repub. carere cōpulsi sunt, quā ma-
 gno suo periculo ipsi seruassent, At quanto animo sapiē-
 tissimi uiri ciuū iniurias tulcrunt? Nimirum intelli-
 gebant uirtutem suam, & gloriam bene gestis partam
 nō ingrata patria residere, sed una in exilium comitari,
 At frustra suam operam in ingratissimos ciues contule-
 rant, Minime. Quid ita? Quia nō ut in patria senescerēt,
 ea pericula susceperant, sed ut æternam sibi famam com-
 pararent. Exules tamen erant, Minime. Quam ob rem?
 Eam enim pro patria habere desierant, in qua talibus
 uiris

uiris locus non esset. Vbicunq; bene sumus, in patria sumus. Quare nō magno eius desyderio tenebantur, ubi minus tute, quā in exilio uiuendum intellexerant. Numidico Metello qui ob suam animi constantiā ciecctus erat, quum in spectaculo sedenti, literæ reuocationis redderentur, ne aperiedas quidē putauit, antequā ludi finiretur. Et Metellus quidē Rhoma negligēter plane carebat, sed Metello Rhoma carere nō potuit, Quāobrem nō poterat. Quia cuius p̄sentis animi magnitudine ciues inuidi cruciabatur, eius absentis industrias requirebāt. Ille uero exulē se esse nō meminit, nec afflicto quidē, nec miserū putabat. Cur ita? Nimirū p̄suasum habebat eos, qui rē exilio dignam admitterent, miseros esse, eos uero, qui ob uirtutis inuidiam exularent, non supplicium, sed gloriæ materiā accepisse. Secundis enim in rebus animum magnum obtinere nō magni negocij est, At se uiente fortuna animo non frangi, equabilem mentis statum tenere, id uero longe pulcherrimum putatur. Tu uero quum sis istis uiris, neq; rerum usu, neq; animi magnitudine inferior, literarum peritia etiā superior, strenuos gubernatores debes imitari, qui quum maxime aduersa tempestas incumbit, tū memini à clauo discedunt. Neq; enim magni artificij est, tranquillo mari uentisq; ferentibus rectum tenere cursum, sed egregium nauclerū tempestas arguit aduersa. Et quoniam mare ingressis uenti in manu non sunt, ijs qui contigerunt, equo animo utendum erit, Adde fieri nōnunquam, ut uenti nimium secundi, plus periculi

γνῶμιν.

Collectio.

Trāslatio
nes.

culi adferant, quàm aduersi, cogunturq; plus æquo tur-
 gentia uela contrahere. Rebus enim plus satis ex senten-
 tia procedentibus, facile præcipites in exitum ferimur,
 aduersis uero, ut cautiore diligentioresq; ita tutiores nõ
 nunquam sumus. Quapropter cordatis uiris fortunæ fa-
 uorem semper suspectum fuisse uideo, quæ tñ maxime
 insidiatur, quum blanditur maxime. His ergo te rationi-
 bus facile confirmassem, quanquã quale est Hercule uel-
 le consolari? nisi iam certa de reditu tuo spes omnium
 tuorum animos obtineret. Tu fac ut uirtutem tuam do-
 mi, belliq; spectatã, in ista interim palæstra, parem obti-
 neas. Mihi liberorum tuorum negotia tantæ sunt curæ,
 ut ne tibi quidẽ ipsi maiori esse possint. Vale. ¶ Quæ
 propter caue, ne contrahas, aut demittas animum, neue
 obrui, tanquam fluctu, sic magnitudine negocij finas, cõ-
 traq; erigas, ac resistas, siue etiã ultro occurras negocijs,
 Nullus dolor est, quem non temporis longinquitas mi-
 nuat, atq; molliat, & cui non callum obducatur. Homines
 nos esse meminerimus, ea lege natos, ut sub telis fortu-
 næ proposita sit uita nostra. Neq; esse recusandum, quo-
 minus ea, qua nati sumus conditione, uiuamus, Neue tã
 grauius eos casus feramus, quos nullo consilio uitare
 possumus, Euentisq; aliorum memoria repetitis, nihil ac-
 cidisse nobis noui cogitemus. Homines sapientes turpiz-
 tudine, non casu, & delicto suo, non aliorum iniuria, cõ-
 moueri debent. Conscientiam rectæ uoluntatis, maximã
 consolationem esse rerum incommodarum, necesse ullũ
 magnum

Fragmen-
 tum.

magnum malum præter culpam memineras. Te ne sic
 angis? sic animo iacere? Quorsum tandem attinet, ut te
 afflictes? ut te lachrymis conficias? an ista malum leui-
 ent? an non potius augebunt? Quorsum spectat tam mi-
 sere deplorare, quod mutari non potest? Vbi nunc est illa
 animi tui constantia? ubi literæ, quibus aliorum dolore
 leuare consueueras? Alijs mederi potuisti, tibi nihil pro-
 des? Cur frustra & teipsum lachrymis & amicos que-
 rellis exanimas? Quæ est ista animi impotètia? Quæ mol-
 licies? Num te uirum esse oblitus es? Ita grauiter fers?
 Quasi uero ista tibi uni cõtingerint, aut tanta sint, ut alijs
 non multo etiam acerbiora euenerint? Quid uel tuo ani-
 mo, uel doctrina indignius, quàm sic angis, sic frãgi, sic
 teipsum abijcere, quo modo nec mulier quidem ulla pos-
 set? Neq; enim uideo, quem fructum adferre possint ina-
 nes lachrymæ, & querimonie. Nam si eiusmodi malũ
 iudicas, ut ad salutem reflecti nequeat, cur luctu dupli-
 cas incommodum? Si spes est, cur non ea potius te suste-
 tas? atq; id agis, qua ratione quam primum ex istis ma-
 lis queas emergere? Si desperas, memineras Plautinum
 illud, in istiusmodi conditione animum bonum dimidiũ
 esse mali, Sin speras, cur perinde tanquam in re despera-
 tissima te maceras? Audio te tã grauiter angis, ut ex lu-
 ctu, mentis etiam errore afficiaris, deum immortalem
 quid tibi uis? Quin tu potius obduras, ac seruas te re-
 bus secundis? Cur tu & amicis luctum auges? & ini-
 micis uoluptatem præbes? & teipsum indigne conficis?
 Tu con-

Tu contra audentior ito, quo tua te fortuna sinet. Duceunt fata uolentem, nolentem trahunt. Tu dum ista te conscientia, iste animus, ista uirtus, istae literae, istarum gestarum memoria te comitabitur, caue te putes exulem ubicunq; locorum, quocunq; sub caelo erit uiuendū. Sed quid ego sus Mineruam? Facit sane non loquacitas mea, sed beneuolentia longiores epistolas. Vale.

¶ Compotorem suum, qui ex nocturna potiuncula, & puellae congressu in languorem incidit, suus congerro consolatur hoc pacto. O te Herculem, Iaces uir tantus exiguo uillo superatus? Nam de puella tam molli (ita dii me ament) pudet tuo nomine, Succubuiisti superior. Me solebas contemnere, & semiuirum ferox appellare, quem ego te uicissim uocabo? Herculem? Sed ab Omphale prostratum, Desine mihi post hac tua iactare facinora, aut te pugnae quam primum restituas, Vbi nisi acceptum pudorem summa uirtute refartias, pro Hercule Sardanapalus appellaberis, Ita decreuit senatus, quem nosti, non ante solis occasum solui, ut Rhomanum illum olim, sed post conditum solem incipi solere. Iam acies instructa est, iam rauco sonuerunt cornua cantu. Omnes compotores te expectant, ducem requirunt, Illa uitrix animosa te prouocat, tu fac ut pristinae uirtutis memineris. Si mature redis, nec uictus quidem uideberis, ut qui uulnus dederis, acceperis nullum. Hi ioci si morbo tuo mederi non poterunt, nec pharmacum quidem ullum poterit. Vale.

Thema iocose consolationis.
Iocosa consolatatio.

de petitoria

De petitoria epistola.

SI rem magni momenti petere constituimus, omnes rationes quas in suasorio genere ostendimus, oportebit adhibere. Ut eius à quo petimus benevolentiam conciliemus, Ut rem facilem, honestam, necessariam ostendamus, Erit autem tum prudens, tum simplex omnis petitio nostra. Si qua in illum sunt merita, ea summa cum dissimulatione significabimus, dicemusque cui sumus deuinctissimi, ei nos uelle fieri deuinctiores. Fiduciam quoque summam ostendere profuerit. Narratio erit artificiosa, & ad persuadendum accommodata. In fine magnifice pollicebimur gratiam nos habituros, & relaturos, Omnia nostra illi dedicabimus, ac deseremus. Obsecratio quoque si res tanti uidebitur, non erit omittenda. Si quid obstabit, id diligenter diluemus. Exemplum, Improbum fortasse alijs uidebitur, pater amplissime, cum à quo tantum beneficiorum acceperim, quantum ne sperare quidem unquam sum ausus, rursum nobis precibus sollicitare, At ego ingenui, minimeque ingrati animi existimo, cui multum debeas, ei multum uelle debere. Cui enim extremas fortunarum mearum partes acceptas referre cupiam, nisi ei ipsi cui primas, cui medias debeo? Quid enim Erasmus esset, nisi te tamquam numen quoddam propitium nactus esset? Tu me puerum, ob nescio quam in me uirtutis indolem. Præterea fortasse, quod putabas meas literas tibi aliquando usui futuras (utinam tuam de me uel existimationem, uel expectationem non omni ex parte uideat fefellisse) adoptasti.

Exemplū
epistolæ pe-
titoriae.

adoptasti. Nec semel cõplexus unquã fouere, iuuare, ornare desististi. Itaq; si quid hodie in me uel uirtutis, uel bonarum literarum, uel dignitatis esse putatur, id omne tuæ paternitati debeo. Sed duo mihi restare uidentur. Vt & tu opus tuum pulcherrime cæptum perficias, & ego efficiam, ne nullũ tantorũ in me beneficiorũ fructum cœpisse uidearis. Quod utrunq; ut fiat, & ego maximopere cupio, & tibi in manu est. Eadẽ opera & tu me aliũ uũ beaueris, & eo in loco collocaris, quo multis in rebus tibi usui esse possim. Post diuturnos, ut scis, in literis Theologicis exhaustos labores, ad Calendas Maias, doctoratus insigni sum donãdus, quã quidẽ professionem paulo splẽdidius uitæ genus decere non ignoras. Præterea hæctenus amplitudini tuæ sumptui fui, æquum est ut aliquando sim & usui & dignitati. Iã uero hoc ipso tempore uacat Episcopatus Senensis, non maximus quidẽ ille, sed meo cõsilio cõmodissimus, tũ quod & in tua sit patria, & à mea nõ ita multũ absit. Habebis, qui tuorũ tuaq; illic negocia per idẽ curæ sit habiturus, ac si sua eßet. Nec me latet quã potẽtes sim cõpetitores habiturus, nil me terret, modo tu uelis qui unus plus ceteris omnibus potes mihi patrocinari. Quid enim tu audeas à summo pontifice petere, quod ille cunctetur prestare? Quare si me non temere adoptasti, si qua unquam ex parte, tuo de me iudicio respondi, si me uirum gratum existimas, fac ut hic Episcopatus mihi tribuatur. Id ego abs te & diligentius & pluribus uerbis contendere, nisi uererer,

FF ne de

Narratio.

ne de tua humanitate, quam ego semper in me propensissimam suam expertus, diffidere uiderer. Ego uicissim modis omnibus enitar, ita me eo honore dignum prestare, ut neque te noui huius in me muneris poeniteat, & ueterum tuorum erga me beneficiorum fructum aliquem percipias. Vale.

¶ De commendatitia epistola.

A nostra persona.

Hic finitimum est commendatitium genus. Quam enim commendamus aliquem, nouum quidpiam petimus. Quare eisdem fere rationibus erit tractandum. Hic tres erunt considerandae personae, Nostra, eius cui scribimus, & eius quem commendamus, Postremo loco res ipsa cuiusmodi sit, erit inspicienda. A nostra persona persuasum debemus, si causas, a quibus ad hunc commendandum fuerimus commoti, iustas, magnas, plurimasue ostendemus, uel quod de nostris, aut nobis ipsis sit benemeritus, uel quod nobis cum ipso, aut nostris cum illius maioribus uentus, & coniunctissima familiaritas intercesserit, aut hospitium, uel quod sanguine propinquus, patria, studiis ue coniunctus, affinis, aut alioqui charus, & commendatus, uel ita denique hominem describemus, ut ob modestiam, probitatem, eruditionem, integritatem, humanitatem, nobilitatem, dignus sit, qui cum hominibus bonis, tum illi imprimis debeat esse quam commendatissimus, Si quae uero uel nostra, uel illius quem commendamus, maiorumue eius in alterum merita praecesserunt, ea summa cum modestia significabimus, extenuantes quidem ipsa beneficia

benefacta, benefaciendi autem animus amplificantes. Vebementer cōmendationem iuuabit, si eum quem com mendamus, de eo cui commendamus quàm optime & sentire & prædicare dicemus. Non possumus enim non benevolentia quadam cōmoueri erga eos, quibus nos ci tra assentationem intelligimus esse admirationi. Quare scite Isocrates præcipuum amicitiae conciliandæ initium demonstrauit, ut absentem laudemus, apud eos quos nū ciatuos suspicemur. Si utriusq; nostrū summam de eo fiduciam uerisimiliter aperiemus, sollicitudinē uidelicet quandam inuicem oportet, ubi eiusmodi hominē om nem spem suam in eius unius humanitate reposuisse in telliget, nullius præter suam unius opem implorare uo luisse, Et à Personis quidem hoc modo cōmendationem tractabimus. A Re commendabimus, si eam facilem illi duntaxat, cui commendamus, monstremus, si honestam, si utilem probabimus. Tum si eiusmodi erit, ut ex ea ad patronū aliquid laudis, gratiæ, autoritatis, aut emolu menti uenturum uideatur, id accurate admonebimus, si eodem beneficio quàm plurimos deuinclurum dicemus. Deinde obsecratione uti licebit. Postremo loco & nostro, & commendati nomine pollicebimur illū gratum & memorem futurum. Nos eodem beneficio perinde ac si in nos esset collatū, perpetuo deuinctos fore. In calce mu tuam operam & studiū deferemus. ¶ Constat igitur Breuis hu ius generis cōprehensio.

¶ Persona cō medati & eius cui cō medamus

¶ A re

¶ Breuis hu ius generis cōprehensio.

¶ FF 2 menda

médamus, cū laudes describimus, in Demonstratiuo genere uersamur, quum rem ipsam aut honestā, aut facile ostendimus in Deliberatiuo. Sed breuis debet esse cōmendatio, neq; nimis accurata. Presertim si ad eū scribimus, cui sumus uehemēter cōmendati: Testimonij enim pondus habere debet, potius quā disputationis speciē. huius generis exempla, quum apud Ciceronē sint plurima, tamen illa epistola, cuius initiū est, Nondum erat auditū, uniuersum commendandi artificium una complectitur.

Exēplū epistolæ cōmendatiuæ

¶ Hermānus Theologus Andronio Bolano antistiti. S. D. Quanquā mihi Dionysij mei fortunæ maiori prope modū, quā meæ ipsius curæ essent, Præsul humanissime, idq; non modo propter uetustissimā, arētissimāq; quæ cum eius familia fuit, necessitudinē, uerum etiā propter admirabile hominis & modestiā & probitatem: Tamen eum tibi pluribus uerbis cōmendandum non putauī, ne uel de nostra amicitia, uel de hominis uirtute parum fīsus uiderer. Id enim nostra necessitudo, qua nihil arbitror inueniri coniunctius postulare uidetur, ut quæcunq; beneuolentiā cōplectendū statuissem, idē quoq; & charissimus & quā cōmendatissimus debeat haberi. Tanta rursus est hominis, tum probitas, tum modestia, tū eruditio, ut uel citra meas literas eum optimo cuiq; tū tibi eiusmodi uirorū amantissimo, nō possit nō esse quā cōmendatissimus. Et si nō parum utrunq; noui, presertim quod tibi ipsi cū patre eius uiro ut scis, omnium q̄ fuerunt grauissimo, uetus hospitium fuerit, non eguit quidē ille

ille nostra cōmendatione, quanquā cōmendari plane uoluit, & uni adeo tibi uoluit. Mirum enim dictū fuerit, quātū fiducie in tua unius humanitate reposuerit, quā amanter de te & loquatur, & sentiat. Neq; enim quæ menti essent diuersa loqui consuevit. Nec errat mea quidē sententia. Cui enim obscurum est, quantū pro tua auctoritate, & apud illustrissimum principē & populum ualcas? Tum quantū studiosis uiris semper fauerit tua paternitas, sepe maiorū suorum, nunc mea prædicatione didicit. Res est autē eiusmodi, ut tibi non multū negocij, huic plurimū sit cōmoditatis allatura. Debet huic abbas Syrus, ex agris nescio quibus, iā multorū annorū fructus, homo ut, scis & pecuniosus, & calūniosus, Cuius quidē prædecessores, sine ulla controuersia constanter soluerunt. Hic simulatq; insatiabilem habendi sitim, una cum mitra est asecutus, debitū inficiatur, in ius, immò potius in iniuriā uocat. Pudet dicere quas Protheus ille, optimo adolescenti calūnias nectat, quàm astutas elabendi uias quærat, hominē nosse. Quod quidem cū semper molestum esse debeat, quod iniquum, tum hoc tēpore, Dionysio meo incōmodissime sane obijcitur, tum negari pecuniā quā ea demū esset opus. Ad pascha enim erat doctoratus insigni decorādus, est autē utriusq; iuris consultissimus, Vide autem quam iniquum sit huius Croesi calumnia studiosissimū iuuenē in medio studiorū suorū cursu, ad iniustas lites uocari, & iā multis sudoribus promeritum honorem, penè manibus extorqueri.

Narratio.

FF 3 Rem

Obscra-
tio.

Rem iam partim ex me cognosti, reliqua ex ipso coram agente disces, in te uno utriusq; nostrū spes sita est. Quare te per nostram benevolentiam, & paterni hospicii memoriam, & per ipsam iuuenis tui obseruantissimi conditionem, maiorem in modum oro, ut ei in causa æquissima præsidio uelis esse: Abbatē istum hodie uel auctoritate, uel metu ad soluendum cōpellas, alitibus quibus maxime pascitur, deterreas. Et tamen si magna & multa sint tua in me officia, hoc tamen ita mihi crit, ut pro omnium summo sim habiturus, Apud iuuenem ita beneficium collocaris, ut nunquam antehac apud quenquam rectius. Bene Vale:

¶ De monitoria epistola.

Monitoriæ epistolæ duplex est officium, Et uitiū, si quod mutari uolumus, doctè indicare & quæ sint agenda, ea nescienti, tanquam scienti ostendere. Et quoniam uix quisquam æquo animo sua discit uitia, ideo reprehensionis acerbiter laude mitigabimus. Multa in eo esse egregia dicemus. Non passuros nos, ut tot uirtutes unius uitij ueneno obscurentur, Deinde ipsum uitium uel ab ætate, uel ab imprudentia extenuabimus, uel maximis quoq; uiris id fuisse ostēdemus aut certe ipsum quidem esse mutandum, sed tamen ab animi liberalitate, aliã ue uirtute proficisci, haud magno negotio mutari posse. Nos hæc præcipuo in illum amore scribere dicemus, alijs non idem facturos. Orabimus ut pari libertate in nos utatur, nisi minus amet. Id enim propriū

propriū amicitiae munus, & similia, quæ ad hanc sententiam pertinebunt. Quod si tyranno, regi, aut alioqui potenti scribimus, cuius aures nullam omnino sunt reprehensionem admissuræ, eum falso laudantes reprehedemus, quum enim multas in eo uirtutes prædicamus, à quibus est alienissimus, quum itè in alijs quædam abominanda excramur uitia, à quibus illū immunè esse dicimus, tacite admonemus agnoscentè quid mutare, quid sequi debeat: Hoc equidem consilio laudationes illas principū repertas fuisse auguror, ut sub laudis specie, suorum uitiorum sine offensa, sine pudore admoneretur, alioqui quid ea assentatione foedius? Vbi uero sine reprehensione quid agendum sit, ostendemus, autoritatem quandam nobis constituamus oportet, sine eius quem monemus iniuria. Idq; uel ab ætate, qua illum longe præcedimus, uel à multarum rerum usu, qui in eo tātus per ætatē nōdū esse potuit, uel à diuturno studio, in quo nos sumus plurimis annis uersati. Illuc nūc ingrediendū, Pollicebimur nos amantissime simulq; fidelissime cōsulturos: demum gravitate quadā sermōis, quid quo modo fieri cōueniet, ostēdemus, Crebras sentētias adferemus, Autorū dicta citabimus, laudē admiscebimus, Breuib; clausulis utemur, Rationes nōnunquā apponemus. Huius præceptiū culæ accuratissimū exēplū qui querit, legat eā Cicerōis ad Q. Fratrem epistolā, cuius hoc caput est, Et si nō dubitabā, quin hāc epistolā. Præterea & Hieronymi de honestate clericorum, & Senecæ epistolæ, & eorum libri

FF 4 qui

Exemplū epi
stole moni
torie.

qui de recte uiuendo scripserunt, facile nobis hoc in gene
re omnia suppeditabunt. Nos demonstrandi gratia exem
plū qualecunq; subiiciemus. ¶ Quoniā ex Italia reuer
sus inter tuos uiuere decreuisti, eritq; tibi **E**t pro tua eru
ditiōe, & natalium splendore, & uite dignitate, in
omnium oculis summa cū expectatiōe uiuēdum, oras,
ut senex iuueni optimā quandam uiuendi formā cōmon
strem, quo posses & maluolorum reprehensionem effu
gere, & optimi cuiusq; iudicio probari, deniq; & ani
mi tranquillitati, & corporis ualitudini cōsulere. Incre
dibile dictū est, quantum iam nunc ista animi tui matu
ritate delecter, qui iuuenis adhuc ea, quæ senes pleriq;
negligimus, mediteris. Optima, inquit Cicero, est uite
eligenda ratio, quam iucundam reddet consuetudo. Qua
re quanquā singularis tua & eruditio, & prematura
quædam animi magnitudo, monitore non egeat, Tamē
quantum etate qua solate uincimus, quantum longo rez
rum usu, qui prudentes efficere solet, quantū multorum
annorum studio consequi potuimus, institutū quā opti
mum præscribemus. Quod & ueterum plerosq; tenuis
se uideo, me quoq; quantū potui, secutū esse gaudeo, nec
te quidē secutum fuisse poenitebit. Principio quod sem
per fecisti, eum animum indue, qui nihil acerbum, nihil
purum existimet, quod sit honestum. Qui nullo uel metu
deterritus, uel spe captus, ab officio deflectatur. Quam
optimos tibi adiūgito. Malos ne lacescito, Tua ne iactes,
Aliena ne carpas. Fac quum omnibus sis anteferedus, ipse
te præ

Docet agē
da.

te præferas nemini. Amicum ita ames, tâquam aliquândo osurus. Inimicum ita oderis, tanquã olim amaturus, Cũ bonis, officijs certa. Nemini aduerferis. Omnibus te affabile præbeas, Domi hilaris, foris cõpositus, Nemini tua arcana cõmittas, memor quã fallax sit multorum amicitia, Beneficium adfer libenter, inuitus suscipe. Morositate imprimis fuge. Officiorũ diutissime meminisse oportet, iniuriarũ facile obliuisci. Gloriã si contenes, ultro te sequetur, sin sequeris, fugiet sequentẽ. Nihil sit tibi tẽpore sumptuosius, Diẽ in operas partire, Ieiunus stude, aut scribe, præsus hilariora quædã agito, cessa nunquã. His rationibus si diligẽter uteris, & animi tranquillitati cõsules, & charus quã plurimis, nemini odiosus esse poteris. Corpus uero moderatis agitationibus exerce, ne uel ignauia torpescat, neue immodicis laboribus frangatur, Cibus sit temperatus, & tempestiuus, præde liberalius, cœna parcus, potus non quantũ libidini, sed quantum naturæ satis est, sume. Vale.

¶ De Amatoria epistola.

AMatoricæ epistolæ nõ omnes eodẽ in genere uersantur, Aliæ enim petunt, Aliæ exposculat, Aliæ queruntur, Aliæ blandiuntur, Aliæ purgant. Quare cõmode de his antea præcipi non poterat. Huius generis duas species nõnullos fecisse uideo, Honestam, & Turpem. Nos honestam, conciliatoriam appellamus, alteram amatoriam. Conciliatoria est, qua nos in beneuolentiam antea ignoti insinuamus. Eam sic instituemus. Principio causas,

Exemplum
epistolæ cō-
ciliatoricæ.

causas, quibus ad eum conciliandū sumus accensi proba-
biliter exponemus, Id quanquā citra assentationem fieri
nequit, tamen assentationis suspicionem accurate amoue-
bimus: Deinde si quid in nobis erit, qđ illud ad nos mu-
tuo amandum prouocabit, id sine arrogancia significabi-
mus, hoc modo. Sauteranus Fausto S. D. P. Tua care-
mina quæ passim apud nos incredibili omnium admira-
tione leguntur, iam pridem me accēderunt, ut in amico-
rum tuorum numerum adscribi uehementer arderem.
Neq; enim diuinam modo ingenij quandam uim, uerū
etiā probitatem modestiamq; præ se ferunt. Incitauit me
currentē Erasmus, qui persæpe mecum, & amātissime, &
facundissime de tuis moribus collocutus, ultro etiā hor-
tatus est ut ad te scriberē, te cū esse, qui nō solum oblatas
amicitias diligēter coleres, uerū etiā spē tua soleas alios
prouocare. In te quidē quū oīa sūma, ac diuina suspiciā,
de me nihil adfirmare possū, nisi hoc unū: Nepe traditu-
rū me tibi hoīem tui obseruantissimū, parū quidē crudi-
tū, eruditorū tamen candidissimū admiratorē & præ-
dicatorē, simplicē, simulādi, ac disimulādi iuxta ignarū
ptinacissimū amicorū cultorē, re quidē parū fortunatū,
sed animo beatissimū, liberū, apertū, facilē, deniq; tui cu-
pidissimū. Hunc si tu uicissim amplecti potes, uel ob hoc
ipsum, qđ te tam perditē amat, fac eum in tuū gregem
recipias. Quod si feceris, rem palmariā me hodie arbitra-
bor adsecutū. Tu porrò, ut cæteris rebus oībus superes,
non cōmittam, ut amoris magnitudine tibi cōcedā. Vale

ac 1105

ac nos ama. ¶ Quod si puellæ animum ad mutuū amorē De amato
rem sollicitabimus, duobus potissimū arietibus utemur, ria p̄ceptio
Laude, & Misericordia: Laude enim cū omnes hoīes,
tū puellæ in primis gaudēt, potissimū autē à forma, in
qua summū bonū cōstituunt. Tū ab ætate, moribus, ge
nere, cultu, & rebus cōsimilibus: Deinde qđ molli sit ani
mo id genus, & facile ad misericordiam commouetur,
quā maxime supplices uideri studebimus. quæ illius sūt
uehemēter amplificabimus, nostra extenuabimus. Sum
mū amorē, cū summa desperatione ostēdemus. Nūc la
mētābimur, nūc blādiemur, nūc desperabimus, nūc rur
sum nos ipsos callide laudabimus, pollicebimur, exēplis
utemur illustrū, & honestarū mulicrū, q̄ ingenuo amo
ri indulserunt, Et suis qđē fortunis lōge inferiorē amorē
nrm conabimur ostendere, Deīde quā uerecūdisime ora
bimus, ut sic amantē redamare neuitiquā indignetur, Sal
tē amari se citra incōmodū æquo aīo ferat, qđ nisi impe
tremus, decretū apđ nos quouis modo crudelē abrūpere
uitā. Exēplū huius p̄ceptiōis ab Ouidio, ceterisq; poetis
petemus. ¶ De demōstratiui generis epistolis.

Genus demonstratiuum raro quidem per se adhi
betur frequenter autem in alijs generibus incidit.
Exēpli causa, Si quē cōmendare nitimur, in personæ de
mōstranda laude uersari necesse est, præterea in crimina
tione, defensione, inuectiua, & cōsimilibus generibus.
Quod si cui suademus ut in aliā urbē, aut uillam cōmi
gret, demōstratione eius loci faciē ante oculos ponemus.

Quoties

Descriptio
personæ.

Quoties autem per se adhibetur, totū est ad delectationē accommodatū. Quare ut in pictura, ita in demonstracione conueniet adhibere sermonis uarietatem, uerborum apparatus, exornationum festiuitatem, anominaciones, membra, comparia, contraria, uerba poetica. Si personam describimus, ut Regis, Reginae, Principis, alteriusue, ei cui ea sit ignota, rhetorum super hac re, notissimas præceptiones ignorare non oportebit. In epistola satis erit uultus totiusq; corporis habitum, figuram, gestum, motūq; tanquā pictura exprimere, deinde ad animi, fortunæq; comoda ueniemus. Quod satis luculenter à rhetoribus præceptum, neq; cognitu difficile, prudēs prætereo. Si locū quēpiam describimus, perinde ac si hominem manu in eum duceremus, Primum tanquā procul intuenti uniuersam loci faciem cogitationi subiiciemus. Situm tanquam depingentes, describemus: num in ædico, an decliui. In plano, aut mōte, nemoroso, an secus, quo flumine, mari aut lacu, alluatur, aut cingatur, quātum passū in longū, in latum, in ambitū contineat. Hic consideratis coeli plagis, quē prospectum, quas urbes, quos agros, quos montes, quæ nemora in unamquanq; habeat partem, quo sole illustretur, quibus uentis trudatur, cui coeli portioni subiaceat, cuiusmodi cœlum habeat, salubre an pestilens, amœnum an secus. Deinde tanquā proprius accedentes singula accuratius ostēdemus: Et ut quidq; aduenientibus sese consueuit offerre, ita primum exponemus. Si uillam, aut amplum ædificium demonstrabimus, à primo ingressu

Ville aut
dificij des-
criptio.

ingressu exordiemur, Cuiusmodi atrium, quantū, quo lapide, quot habet cubicula, & in quam partem uergētia, quem in unamquāq; partē habeat prospectum. Deinde aream, uestibulum, penetralia, conclauia, triclinia, breuiter totum ædificium lustrabimus, situm uniuscuiusq; rei sine confusione exprimentes, ut is qui legit, eum locū uidere se oculis putet. Si flumē, aut lacus erit, quā amplū, quā rapidū, quo colore, unde nascatur, unde augetur, qua præterfluat, quo influat, diligenter exponemus, quos sinus faciat, quas insulas, quos agros, quæ ne mora irriget, quod piscium genus, quæ piscandi, ac nauigiorum forma. Si ager erit, quid ferat, quantū, quo ritu colatur, cuiusmodi cultores, quot arborum genus, cuiusmodi uinum proferat. Si mons, à radicibus usq; ad cacumen omnia diligenter perlustrabimus, Vocabulorum idoneorum uim, ex eorum libris, qui de situ orbis latine scripserunt, quiq; de architectura facile comparabimus. Et incidit hoc genus per sepe, quum peregrinantes ex itinere de nouis rebus trāscribimus, si quem locū insignē, principem, nobilem, si quod animal inusitatum uidimus, id his rationibus summa cum legentis uoluptate describemus. Loci describendi exemplum erit, ut Tusculorum ac Laurētis apud Plinium, & aliæ descriptiones crebræ apud poetas, historicos & c. Si genus hominum describemus, à corporum descriptione exordiemur, deinde ad uestium genus, ad animorum habitus ueniamus, Postremo uiuendi ritum omnem ante oculos ponemus. In hoc demū

Fluminis
aut lacus
descrip-
tio.

Agrorū de
scriptio.
Montis de
scriptio.

Hominū
generis de
scriptio.

demum genere, siue laudemus, siue uituperemus, Exor-
nationem, quam Notationem appellat Cicero, scite adhi-
bebimus. Itaq; de hoc genere hæc præcepisse sat erit.

¶ De Iudicialis generis Epistolis,

¶ Et primum de criminatoria.

SI quæ accusare uolemus, & causæ statum, & cõfir-
mationes, cõfutationesq; argumētadi rationes, &
quibus rē uerisimilē, & dissimilē facimus, quibus exag-
geremus, quibus extenuemus, ea omnia ex rhetorū præ-
ceptis præcepta habere cõuenit. Neq; enim alio artificio epī-
stola scribitur, quā oratio. Tamē quoniā in epistola bre-
uitas esse debet, & singulos locos prosequi non licet, ea
quæ potissimum ad rem spectant, excerpemus, multa in
suspitione relinquemus. In Criminatoria igitur epistola
ab abrupto principio conueniet exordiri, quo statim &
nostrum dolorem, & rei atrocitatem indicemus. Id erit,
si uel à quæstione, aut dubitatione, aut alioqui figurata
oratione, initiū capiemus, Deinde rem uerisimiliter nar-
rabimus, argumentationes, & amplificationes eidem
breuitatis causa admiscentes, Deinde epilogum, aut alia-
quid epilogi loco subiiciemus. Exemplum, Pudet me, ita
Exemplū . me deus amet, princeps iustissime, de mei hospitis, tui
cuius insigni contumelia queri, Quid autem dixi contu-
meliam? Non occurrit uocabulum, quo rem atrocissi-
mam satis digne explicem, neq; ulla tragœdia nephari-
o sceleri par inueniri poterit. Quod ubi acceperis,
quæ tua est æquitas, innocentiaq; & meæ conditionis
miserescet,

miserescet, & ciuis tui uehementer pudebit, si tamen
 eiusmodi nebulones pro ciuibus tuis sint habendi. Et tē
 pestate illa, omnium quas uel uidimus, uel audiuius,
 scēiissima, quæ pridie Id. Octob. sexaginta onerarias na
 ues, omnium mercium genere refertissimas, in sinu Adria
 tico oppressit, Varus Saxonius inter multa hominū mī
 lia, quæ naufragio periire, solus, aut certe cum per pau
 cis emerit, homo omnium, quos terra sustinet, impiissi
 mus. Credo uel in meam perniciem à laribus iratis ser
 uatum, uel certe quod maris elementum pestem talē, sub
 tartara potius præcipitandum, exhorruerit: Excepi homi
 nem nudum, egentem, squallidum, confectum, semine
 cem, Cur, inquires, tale portentum in domum tuam uoca
 bas? Irato genio, dijs iratis, mēte leua, Mouebat me ho
 minis miseranda conditio, & eo magis, quod ipse eius
 modi calamitatis rudis non essem, Perpulit multorum
 commēdatio, hortabatur patria, quam ego non secus ac
 meam semper sum amplexus, Vincebar simulatissimi ne
 bulonis probitatis specie quadam, oratione, lachrymis,
 ipsa canicie deniq;. Quid ego hic cōmemorem, quæ mea
 in illum comitas, liberalitas, hospitalitas? In interiorē
 familiaritatē admisi demens. Omnes fortunas cōmunes
 feci, familiam, & rem domesticam eius manibus concre
 didi. Ita duos ferme menses apud me est humanissime ha
 bitus. Hic ego Plautinū illud nimium uerū esse sum ex
 pertus, nō minus esse periculum malis benefacere, quā
 bonis male. Nam ille bonus uir repēte ex hospite prædo,
 ex senē

Narratio.

Verisimile
facit.

ex sene factus est stuprator, Cum famula domestica clā rem habuit, ac gravidam mihi reliquit. Indignū facinus clamabis, scio, sed mane, nondum tragœdiæ audisti argumentum. Quum iam foedissimā fugam constituisset, sacratissima ea nocte, quæ CHRISTO est natalis (uide, ut scite sceleris artifex tempus elegerit) quum iam uxor cum reliqua familia ecclesiasticis uigilijs operam daret, me præter morē, & illo insperante domi relicto, eo quod exilibus subito dolore correptus essem. Iā in tēpesta nocte in proximo filia cubiculo strepitū audio, nescio quē, deinde stridorem, tanquam ferro affringentis, Miror quid sit, puerum excitū, iubeo uisere, offendit hominē, mentitur se ab uxore missum, ut preculas, quas filia reliquerat, adferat, Paulo post clariori etiam strepitu exit. Post horā fere uxor anabela domum accurrit, percontor, ait filiam inter frequentem turbam è suo comitatu dilapsam nusquam apparere. O boritur utriq; certa suspicio, mihi quidē è strepitu, uxori uero multo amplius, quod cū aliquoties antea furtim cū ea confabulantē comperisset, tum ea nocte, nescio quid consusurrātes animaduertat, mihi quoq; quot res coniecturam mouere poterant, nisi talpa cæcior fuisset. Pallebat mihi canus amator, macies uultum obduxerat, At ego illum aqua maris non igne senili pallere putabam. Cubiculū ingressi, scrinium effractū offēdimus, arma relicta, Sublata, & quicquid uestium, & pecunie, & anulorum, ut quidq; occurrat furto, fugaq; cōmodissimum. Quid facerem & spoliatus,

spoliatus, & hospes, & plusquã orbis pater? Et nox,
 & hyemns, & solitudo urbis, deniq; & ipsa diei reli-
 gio p̄dom fauebat. Hic animi mei curas facilius fuerit t̄
 bi existimare quã mihi narrare, Ciuēs aliquot egre ue-
 stigo, cōtrabo, percontor, audio, una cū puella cōspectū,
 uia quam obliquam uulgo nominat, suffarcinatum, &
 admodum properātem. intelligo infœlix. Itum est ad por-
 tum, quo ea ducit uia, Nihil inuenio præter scalmū ulte-
 riori in ripa, in citeriori zonam, quæ tumultuanti filie
 exciderat. Sedeo exanimatus, Orta luce, quæ mihi tristif-
 sima longē omniūq; funestissima eluxit, ubi res in uul-
 gum emanauit, passim querellæ feruēt. Ab alijs mutuū
 acceperat, alijs imposuerat, alijs ex illius cōiuctu aliquid
 desiderabat, nemini non aliquid adfuerat mali. Sed quid
 me consoletur cōmunis cum multis iniuria? Audio, sed
 heu sero audio, huiusmodi flagitia apud illum nona nō
 esse: His artibus ita à puero fuisse exercitatum, his rudi-
 mentis cœpisse, ut seipsum ne senex quidem unquam uin-
 cere potuerit: Nulla unquam honesta uenere delectatum,
 nec à cognatis quidem solitum abstinere: Nihil unquam
 sacratum illi fuisse, alieni appetentissimum, suorum pro-
 fusorē, simulandi, ac dissimulandi mirum artificē. Quid
 enim ego hic optime princeps, uel meam calamitatē, uel
 illius scelus uerbis exaggerem? Rē uides qua quid unquã
 auditum est atrocius? hospitium polluit, fidem perfide
 uiolauit, pro summis beneficijs summum maleficiū red-
 dit, familiam perdidit, uernaculam per nephas electam

Epilogus.

GG cono

constuprauit, scrinia compilauit, filiam puellam, & unicam rapuit, me nudū, orbem, senem reliquit, à quo fuerat nudus egēsq; receptus. quid illi posthac sceleratum uideri poterit, quem neq; hospitij religio, neq; tanta in illū mea benignitas, neq; legum metus, neq; numinis ullius reuerentia, neq; ætatis pudor, aut canities, neq; tam sacræ noctis pietas à tam nephario flagitio potuit debortari? quod portentū si quādo in manus tuas incidet, nō orandus es, ut meo noīe pœnas sumas, sed ut optimā patriā teterissima peste liberes, quā fūdītus extingui et deorū inter sit & hominū. Vale. ¶ De defensoria epistola.

CRiminationi defensione respondemus, quæ cū plus etiam habeat artificij, quā accusatio, tamen hic omitemus, tum quod multis uerbis opus erit, tū quod à rhetoribus hac de re sit diligentissime præceptum.

¶ De expositulatoria epistola.

Expositulatio inter amicos persæpe fieri solet, quoties officiorum operā requirimus. Ea ne quid amicitiam exasperet, mitiganda est uel laude, uel ioco, uel dissimulatiōe. Ipsam quidē rem dānabimus, sed uoluntatē quantū licebit excusabimus. Mirari nos dicemus, quid in causa fuerit, quid uis suspicari malle, quā illum ab officio cessasse. Exemplum. Centenas iam ad te literas dedi, tu nec unas quidem reddidisti, quid coniecte? quid diuinem? uiuere te? an sepultū esse? sed uiuere atq; etiam ualere nuper mihi gener tuus nūciauit. Quonā uetus ille tuus in me animus euauit? Ita ne potuit ob nō diuturna

nam

nam absentiam Guilielmo Erasmus excidere. Potuit ne illa tam uehemens flâma languescere? Potuit extingui tantum amoris incendium? Et quo nostri tibi cura recessit? Ego, mirum est dictum, quanto tui desiderio macerer, & tu fortassis nostri securus nouis amoribus te oblectas. Ne mihi ueteres illas excusationes pertuleris, non fuit ocium, non erat tabellarum copia: quænam ista tam importuna negocia, ut ne semihoram amico operam dare non sinant? At qui hoc saltem scribe, distineor occupatione non licet scribere, Vale. An me plane uacuum credis? Quot noctes iucundis suspirijs consumpsimus & nunc aliquid somni fraudari, dum unum aut alterum uersiculum scribas, piget? An uero tot iam mensibus nemo unquam oblatus est, cui literas commiteres, præsertim familiares? Nemo cui aliquid mandares, per quem ne saluere quidè iuberet? Omnes istuc abeunt, istinc nemo emergit? Sed audio te nuper noua dignitate auctum fortassis superbior nobis es factus, postquam esse coepisti pecuniosior. Quod si comodo tuo sit, modestius silentiũ ferã tuum, sin uel obliuione nostri, uel aliquo incõmodo detentus, taces, grauiter ut par est patiar. At ego quiduis suspicari malo, quã te officio tuo functum nõ esse. Vt cunq; tamẽ res est, fac me hoc scrupulo quam plurimum leues, & me, si te, temere reprehendi, audacter recrimineris. Vale.

¶ De expurgatione.

Expostulatione purgatione diluimus, ita ut nos ea expostulatione nõ modo nihil offesos, uerũ etiã ue

GG 2 hemens

Exemplū.

hemeter delectatos ostēdamus. Deinde suspitionē obiectā grauit̄ abominabimur, Postremo ratiōes quā maxime probabiles, quibus ea purgemus, proferendæ sunt. Exēplū. Non tam molestum fuit me abs te immerentē accusari, quā iucundum officium requiri. Est enim immodici amoris argumentū temere de amico suspicari. Quā quā tu meum tam diuturnum silentium non sine causa miraris, Hic enim mensis est prope decimus, ex quo nihil ad te literarum dedi. Sed dii prohibeant, quæ tu scribis, ut Erasmi Guilielmus obliuisci unquā possit, unquam ne Guilielmus posset Erasmi non meminisse? Ego ne no uis me oblectem amoribus? ego ne successibus elatus te minoris faciam? quasi uero ulla mihi fortuna sine te dulcis aut fuerit unquā, aut esse possit. Caue uero credas ulla negocia tanti apud me esse, quæ nō facile post habeā, si aliquando ad te scribendum crit. Cur igitur, inquires, nihil adfertur scriptorum? audies, scripseram, bis, primū per Stilbontem affinem tuū Idibus Maijs: deinde per socerum meum Petronium Calendis Iulijs. Priores quidē tibi non esse redditas scio, Ait enim reuersus Stilbon, sibi cas in itinere excidisse, ideoq; ueritū te conuenire. Socer quum isthuc iter instituisset, consiliū in profectioe mutauit. Post hos nemo mihi contigit, cui recte committerem, Nec tuas quidem omnes accepi: Cæterum hoc tibi etiam atq; etiam persuadeas uelim, neminem uiuere, aut tui amantiorem, aut æque memorem Vale.

¶ De exprobratione.

Vt cū

VT cum amicis exoptulamur, ita inimicis exprobramus. Quare illā mitigari debere docuimus, hanc exaggerandam, monemus. Et quoniā omnis exprobratio ab humanitate uidetur procedere, coactos nos id facere dicemus, uel ob nulli tolerandam illius ingratitude, uel ob insignē stoliditatem hominis, uel quod nos maledictis quotidianis ad id compulerit, uel quod cum impudentissimis nebulonibus impudentius sit agendū, & stulto iuxta stultiam respondendum, & id ab optimis uiris sepe factitatū admonebimus. Et reliqua quæ ad hanc sententiā faciunt, proferemus. Aut certe per dissimulationem ad exprobrationem ueniemus. Conscientiā ipsius subinde testabimur. Ré ipsam artificiosa narratio ante oculos ponemus, In qua perpetuo, & nostrā in illum beneficentiam, & illius in nos ingratitude amplificabimus. Exemplū Non tandē pudebit te tui, se nex omnium qui uiuūt, ingratisime? Cupiebam, ita me deus amet, & meorū in te meritorum obliuisci, & tuā ingratitude silentio dissimulare, si quoquo modo patereris. Sed uincit meam modestiā tua improbitas. Audes hominis monstrum tantam meam in te beneficentiā expertus, ultro etiā te iactare impudens, tanquā aliquid de nobis sis meritis? Audes me ultro ingratiū uocare, quū tu pro summis officijs, quantū potuisti maleficiorum rependeris? Hic ego tuam ipsius conscientiam compello, tuam inquā illam eonscientiā, quā tu tot scelcribus pollutam intra te gestare cogis, eadē ingratitude tuæ &

Exemplū .

GG 3 testem

testem & carnificem. Dic mihi scelestissime senex, nunquam
 ne tibi succurrit, quam suplex apud me ambieris, ut uel
 aliqua ex parte apud me haereres? ut aliquid tibi mearum
 literarum impartirem? Peream ni in ipsum tui pudeat
 quoties oris tui speciem illam arte sceleratissima compo-
 sitam, cogitationis oculis intuear, te hominem canum,
 rugosum, tantum blandiciarum, lachrymas etiam effu-
 disse, me quidem referre pudet. At Quorsum attinet nar-
 rare memori? Narret tibi conscientia quae feceris, quae di-
 xeris, quae promiseris, quae iuraueris. Vltro benignus ob-
 tulit, quod homo alioqui impudētissimus nec petere qui-
 dem audebas. Scis ipse quam fraterno sum te animo com-
 plexus, quantum laborum, uigiliarum, tua causa suscep-
 rim. Ego meis posthabitis rebus, a sinu ad Lyram duxi.
 In eo docendo (si dijs placet) tantum mensuram triui demens.
 Dic mihi omnium Scotorum Scotissime, quis istos mo-
 res, uel unum diem pati possit? Quis istud os, uel quan-
 tavis mercede uidere sustinuisset? Iam nunc animo meo
 ingens oboritur nausea, & tibi oborietur, si faciem illam
 monstruosissimam meis oculis uidere posses. Sedebas pu-
 to pulchellus bos ad palaestram exercendus, & me praec-
 ceptorem oculis illis refugis, & ferinis per hirta cauaque
 supercilia intuebare, defluente interim in canescentem bar-
 bam salina, Adde intraelabile spinosumque ingenium, ca-
 put plusquam marmorcum, sensum stupidum. Ego ista,
 quae ne ipse quidem interdum ferre poteras, scis quam pa-
 tienter tulerim. Quid a me praeteritum est, quo tarditate
 tuam

tuam uincerem? Audes inficiari homo frōtis perfrictæ? Testabuntur laborum meorum apud te monumenta, nō rubore perfunderis, quoties librum à me multis sudoribus eui gilatum intueris? Non exhorrescis? non teipsum refugis, si quando ad te redis, id est, si quando ab ista phrenesi paululum resipiscis? Tu hominem sic de te meritum non amare, non uenerari potes? Tu putida ista lingua insectaris, cuius tu linguam tam officiose es expertus? Quid ego hic te tibi ostendā? Scis quod uirus, quā foeditatem ex ista contaminatissimi pectoris tui cloaca euomueris, Et audes istis cum factis solem intueri? Audes in hominum uenire cœtus? Audes in templis ad aras sacras istas manus, istos oculos ostendere? Audes ista uiperea lingua quam in hominem beneficētissimum toties uibrasti superos precari? Num tu superos, aut inferos ullos esse credis? Sed ego exprobrandi finem faciam, quum tu laccessendi finem facias nullum. Male pereas. Huius etiam generis exemplū erit illa Ciceronis ad Octāniū, cuius initium est, Si per tuas legiones, &c. Et illa Hieronymi ad Iulianum. Apud Ouidium item Medæ epistola ad Iasonem.

De epistola Inuectiua.

Inuectiuarum scribendarum artificiū partim ex Demonstratiuo genere sumitur, partim Iudiciali, Nā in hominis uituperio uersari necesse est. In quo notationibus frequentibus utemur. Præterea & obiecta diluemus, & fortiter rei amplificabimus crimina, quod

ad Iudiciale genus pertinet, Ea à rhetoribus didicisse debemus. Nos solum hic admonendū putauimus, ut in Inuectiue exordio statim intolerandam stoliditatem, superbiam, importunitatem, maledicentiam aduersarij demōstremus. Nos à nostra modestia paulisper abductos, inuitos admodū id facere dicemus. Id uereri ne si tacuerimus silentium nostrū nō modestiæ sed culpæ conscientiæ imputetur, Nos illum non imitatuos, ut confictis criminibus agamus, sed à conuitijs tēperantes, obiecta tantum diluemus. Deinde ex hominis descriptione uerisimile efficiemus, eum uel odio, uel innata maledicendi libidine, ea cōmentum esse, Vnum ex obiectis, quod quàm rectissime dilui possit, proponemus. Id ubi diligenter refellerimus cum recriminatione dicemus, hominis impudentiam, uanitatē ex eo uno spectari oportere. Tum ea ipsa, quæ nobis conatus est ingerere, in ipsū retorquebimus, & aut eadē, aut grauiora admisisse ostendemus. Multa in suspitiōe relinquemus, uel quod tā sunt obscena, ut nec aduersario lacessenti debeāt obijci, uel quod ob multitudinem flagitiorū è plurimis pauca dū taxat dicere uoluerimus, ex uno aut duobus facinoribus reliquam eius uitam facile posse æstimari. Deinde ubi incanduerimus orationis processu, omnium scōmatum, salū, dictorum genere insectabimur, Et non odiosum modo, sed & ridiculū ostēdemus. Multā ironiam adhibebimus. In fine tanquā ipsi nosmet reprimamus, hortabimur, ut aliquando respiciat, ne cogamur & nos, aliquādo modestiam relinquere.

Exempte

Exemplū qui quærit, legat mutuas illas Inuicētiuas Demosthenis, & Eschinis, Ciceronis & Salustij, Hieronymi & Ruffini, Poggij & Vallæ. Nos quoniam hoc in genere minime sumus exercitati, ueremur ne huius scripti artificio parum possimus satisfacere.

¶ De Deprecatoria epistola.

Nunc ad Deprecationem trāseamus. Deprecamur, quum culpam manifestam fatemur, & tamen ignosci uel nobis, uel alijs oramus: Hic supplices erimus, Culpam in genue fatebimur: Extenuabimus postea uel ab imprudentia, uel ætate, uel culpæ partem in alios transferemus. Eius clementiam laudabimus, & implorabimus, Spem melioris uitæ ostendemus. Exemplū. Exemplū. Lachrymas mihi excussit filius adolescens, non tam desperandus, quam instituendus, Venit ad me inacie & squalore confectus. Rogo quid haberet, Statim lachrymæ abortæ, singulatim uix narrat peruisse se, quod patrē amiserit sua stultitia. Rogo quid flagitij, Fatetur se sortem, quā ad negociū acceperat, in amicā insumpsisse. Te offēsum, animum paternū abiicisse, Aduolutus est genibus meis, fleuit, promisit emendam. Quid multa? Fecit mihi poenitentiae fidem, Confido hoc malo edoctum, posthac diligentiore futurū. Quare quum ille ad se rediit, te quoq; in patrē redire conuenit. Satis iam flagitij poenas luit. Ita grauiter fert iram tuam, ut prorsus hanc lucem cupiat effugere, nisi in gratiam recipiatur. Ego quoq; illum ob iurgani acerrime, Quid multa? Ipse si uidisses, nec iratus quidem

quidem lachrymas tenere potuisses. Quod reliquum est, est clemēter corrigi potest, Immodica seueritate ne frangatur animus imbecillis, cauendum est: Ignosce uel ætati, puer est, rerum imperitus, ab improbis conuictoribus impulsus est, lapsus est nunc quidem primum, culpā fatetur, orat, pollicetur, dedit sese. Quid quæris amplius pater à filio? cogita & illū puerum esse, & te fuisse, atq; ita, quod pater es, utere, ut memineris te hominē esse, & hominis patrem. Nunquā tu ista ætate lapsus es? Nunquam fecisti, quod à patre tuo corripi posset? Adolescentem igitur tibi in manus restituo, totam causam ad me recipio, pro illo fide iussorem me constituo, quod si noxā addiderit utcunq; abdicare licebit. Vale. ¶ Alterum exemplum ex Cicerone. Si quid in te peccaui, ac potius quoniam peccaui, ignosce. In me enim ipsum peccaui uehementius. Nunquam putauī fore, ut supplex ad te uenirem, sed me hercule facile patior, Datum tēpus in quo amorē experirer tuum. Amabo te, Da mihi & hoc obliuiscere mea causa illum aliquando suo familiari, aduersario tuo noluisse consultū, Hoc ignoscere est humanitatis tuæ. Volo te quum fortissimus sis uir cognitus, etiam clemētissimum existimari: Magno erit tibi ornamento nobilissimum adolescentem tuo beneficio esse saluum, Orat, confitetur, propria purgat, poenitet, Quid quæris? Quia quod factum est, inflectum fieri non potest. Non tam tibi hoc factum displicet, quā ipsi qui fecit, de reliquo futurum illum emendatum, ego in me recipio,

meo

Alterū exē
plum.

meo periculo pro illo fide iubeo. Si rursum peccauerit, meipsum ad supplicium deposce. Ut iure peccanti succensebas, ita poenitenti æquum est ignoscere, præsertim puero, & aliena malicia ad delictum impulsio. Non quid huius malitia, sed quid tua clemetia postulet, tibi considerandum puto. Eia ne nimium durus sis pater nihil ne tu peccas uel senex? Et puero nihil uis condonare? Virtu tuos, senes continuo nasci? Adeo ne excidit, qualis tu in ista ætate fueris.

¶ De extraordinarijs generibus epistolarum, & primum de Nunciatione.

QUæ sub aliquo triū generum, Suatorio, demonstratio, iudiciali cōtineri uidebātur, satis absolimus. Nunc ad reliquas epistolarum species ueniamus, Quæ quanquam rhetorum artificium non ita multū desiderent, tamen frequentius fere incidunt, quàm illæ superiores. Nunciatio igitur simplex & dilucida esse debet, breuis præterea, & distincta. Interdum gratulationem, aut consolationem habet admixtam. Narratiōe cōstat, de qua paulo inferius præcipimus: Exemplum.

Exemplū.

Quoniam iam annū fere à nobis habes, quicquid hic interrim nouorum est ortū puto & me tibi debere scribere, & te scire uehemēter cupere. Audies igitur ex me noua quidem permulta, haud omnia læta tamen. Nō ignoras rerum mortalium conditionē: Nihil tam beatū in humanis negocijs, quod non aliqua incommoditate temperetur. Patruus tuus incredibile est, quantum te amet.

quantū

quantum tua gloria deleatur. Vetus inquires, est istud, Audi igitur quod nouum dices. antiquus ille compotor tuus, ille inquam, quem nosti Ebridius, tantus amator, tam elegas, tam nitidus homo, tam mulierosus, quid fecit inquires, an uxore duxit? immò repente mutatus omnibus nugis uale fecit, cordi gerorum institutum professus est. Iocari me dices scio, sed ita rem esse cõperies. quid hoc? An tibi uetus uidetur: Accipe quod magis mirere, Varus ille tuus carnifex Varus esse desijt. Iã te amat quã nunquam ante hac, te laudat, tuos colit, tuum aduẽtum exoptat. benedicere discit homo maledicentissimus, Verũ dicere incipit homo uanissimus, Fidem seruat, nebulosus perfidissimus. Eamus nũc, & poeticas transformationes rideamus, quum tantam rerum mutationem breui factã uideamus. Auunculus tuus episcopatum Idi. Ianuarijs obtinuit, non sine maxima quidem contentione, Nosti cõpetitoris & improbitatem & factiones. Obtinuit tamen. Id te quã primum scire uolui, ut illi per literas diligenter gratuleris. Hæreditas ea, quæ tibi è manibus penè erat extorta, mea tibi est opera restituta, ne mihi pro hoc officio gratias egeris. Facio enim tuis in rebus, quod tu in meis solebas. Voluptatem tibi ingentem nunciabo. Postridie No. Mar. Soror tua peperit marito filium, patri tibiq; nepotulum. Iam quid muneris abst te ferã si re tibi aperiam multo festiuorem? Dij te omnes diligunt: absentis tibi, nec expectanti quidem beneficium accessit & amplum & imprimis honestum, Ad V. Idus Feb. Cornelius

*nelius uir integerrimus è uiuis migravit, Hic ægrotās,
 quum petitores non placerent, te successorem nominauit.
 Mensē superuixit. Tu uigila ne præda tam bona eri
 piatur. Habes de rebus priuatis, de publicis credo istuc
 rumorem nostras literas præuertisse. Calendis Iulij, res
 gis unctio incredibili cum apparatu est celebrata. Ad
 quintum No. Se. nuptiæ regia pōpa peractæ, Legati mul
 torum regum nomine auditi. Nemo non magnifice do
 natus discessit. Britanni nescio quid tumultus ostēderāt,
 sed res æquis conditionibus composita est. Audisti de sta
 tu publico, quod reliquum est non indicarem, nisi te scire
 tua magnopere interesset. Pestis mēses iam aliquot apud
 nos sæuit, Ea cum permultos ex amicis, tū matrē tuam
 sceminā omniū quas in uita uiderim optimā, absūpsit.
 Frater eodem morbo correptus, recreatus est, sic uisum
 est superis, æquo animo feras oportet. Quid hac in re te
 facere conueniat, tu tecum statues, Habes ferè quæ te sci
 re uolebam, si quid interea noui emerferit, faciā te quàm
 primum certiolem. Vale*

¶ De Commissiua epistola.

E Pistola Commissiua nihil habet artificij, præter
 sermonis elegantiam, & breuitatem. Exemplum
 N. Liberto suo S. D. P. Ut præsens multum, diuq; te ad
 monui, caue quicquā meo iniussu tentaueris, Si quid exi
 stet noui, me per literas consules, Agrum, de quo scribis
 emendi tibi ius permitto, modo non pluris trecentis scē
 tatis ueneat, Petronium impudentissimū debitorē, semel
 atq;

atq; iterum monitum, in ius uocabis. Si inficiabitur, ebi-
 rographum tibi mitto, dies iam pridem præterijt, Ab-
 A. Iunio creditam pecuniam meo nomine repetes, eamq; si
 reddet, recipies. De permutando beneficio fac Stilbontem
 uirum, ut scis, & consultissimum, & nostri amantissi-
 mum in consilium adhibeas. Is quod cęsebit factu opus,
 id perinde ac si ego autor essem, exequitor. Antequã do-
 mum ædificandã cœmētarijs locaueris, prius cum Phy-
 dim communicato, Deinde eius hac de re sententiã ad me
 scribito. Hos libros una cum epistolis Guilielmi mei ma-
 nibus reddendas curabis & diligenter, & quã pri-
 mum, Strobonio uerbis meis gratias ages quã maxi-
 mas, Gencro meo nomine gratulaberis. Lucium contu-
 bernalem meum plurimũ saluere iubebis, Sed heus tu,
 pene preterieram, quod minime præteritũ oportuit. Ne-
 potem meum fac quam primum ab isto præceptore tam
 inepto abducito, ac eruditiori committito, Caue te pecu-
 nie ratio offendant, si modo idoneum doctorem nanscisci
 poteris. Si qua unquam in re sedulo tuo functus es offi-
 cio, in lite Verulanina fac omnem fidem, industriam, di-
 ligentiam, ingenium ostendas. De uilla instauranda
 quiesce, donec meam sententiam acceperis, Vestes meas
 omnes una cum anulis ad XI. Calendas Iulij trãsmitti
 to, Non pluribus te monebo, Tu fac ut & soles, &
 æquum est, tuo officio fungere, Erit apud me diligen-
 tiæ tuæ premium. Vale.

¶ Denarratoria epistola.

Narratio

Narratio si rite tractetur, & plurimū adfert uoluptatis, & ad persuadendum plurimum adfert momenti. Ea cuiusmodi esse debeat, à Cicerone monstratum est: *Quæ* siue ficta, siue uera erit, hæc tria habere debet Claritatem, Brevitatem, Verisimilitudinem. Obscuritatem in narrando effugiemus, si ut quicque primum gestum erit, ita primum, exponemus, & rerum ac temporum ordinem obseruabimus. Hic cauendum, ne quid perturbate, ne quid contorte, ne quid ambigue, ne quid noue dicamus, neue ad aliam rem transeamus, ne ab ultimo repetamus, Brevitatem obseruabimus, si unde oportebit, rem exponere incipiemus, si non è longinquo repetamus, si nō singillatim, si summatim dicemus, si cauebimus, ne idem bis dicamus, neue quod intelligi poterat, superuacua oratione narremus. Verisimilis erit narratio, si ut natura, ut opinio postulat, dicemus. Si spatio temporum, personarum dignitates, consiliorum rationes, locorum opportunitates constabunt. Si cuiusq; ætati, profesioni, ingenio, moribus decorum & in dicendo, & in agendo tribuemus, Si uultum, gestū quoq; uniuscuiusq; ante oculos ponemus. Exemplum. *Quæris* qui tandē hæc aulica uita procedat? *Dicam*, sed caue rideas. Ego ille serus, & seuerus cum Demea illo Terentiano, nouus assætator, præceptorem ad eã rem nactus sum ipso Gnatone non paulo peritiorem. Sed nunc demum mihi iuxta Græcum prouerbium, *Asellus ad Lyram Lupiq;* illius, qui in apologis, mihi simillimus uideor.

Is enim

Exemplū.

Is enim quum tridua inedia maceratus, famelicus circumiret, uulpem forte obuiam habuit, quam ubi pinguiam, ac nitidam uideret, mirari coepit, unde in tam densa niue uictum sibi pararet. At illa sumic latebras quasdam comonstrat, ubi se opipara coena comiter exceptam aiebat. At etiam assae carnis reliquias profert, quas ubi lupus subito deuorasset, irritatur iam fame, uulpeculam obnixè rogat, uiam sibi aliquam aperiat, qua seipse quoque posset in sumic familiaritatem insinuare. Illa nulla noua arte ad eam rem opus esse respondit, tantum mentiri ne puderet. Ille facillimum existimans falsum dicere, ad antrum confestim pergit. Ingressi, quum grauissimus nidor nares offenderet, clare expuës, malum inquit, quid hic tam grauiter obolet? Introspectit, foedissimam bestiam deformes catulos complexantem uidit. Hic ille uulpinorum monitorum oblitus, exclamans, Papè, inquit, turpiores ego bestias haud uidi unquam. Continuo prosilientes sumic, in lupum impetum faciunt. Alia in oculos inuolat, alia natibus insidit, Ille miser uix effugit. Rediens uulpem offendit, exostulat, narrat, ut dixerit, ut eiectus sit. Tum uulpes, Non miror, inquit, qui statim in limine uerum dicere coeperis, At ego te metiri iusseram. An tu credis mihi nasum aut oculos non esse? Ego quum primum ingrederer, mentiebar perinde me nouo quodam odore recreari, ac si in unguentaria taberna consedissem. Tum illam reginam reginarum omnium pulcherrimam, formosae sobolis formosorem matrem predicare non desisti. Praeterea inter coenandum caui ne

quid

quid unquam ueri dicerem imprudēs, Hoc si tu calleres, non fame perires. Me prorsus hæc descripsit fabula. Inter aulicos enim nihil uero odiosius, mihi nihil quàm mentiri difficilius. Quare reducem me propediem expecta. Vale.

¶ De regia morte uarios istic, ac plane diuersos rumores ferri uulgo scribis, de uulgo quidem nihil est quod mireris, morem antiquum obtinet. Quæ à uero sunt alienissima, ea credit lubentissime. Quare ne quid dubites, rē à me, quemadmodū ab autoribus certissimis didici, accipe, Nam quod repentina mors acciderit, ea res ueneni suspicionem plerisq; attulit. Quod autem ea quadragesima, quæ illi fatalis, & nouissima fuit, præter morē, & ualetudinem abstemius nixerit, inde necis subitæ quidā causam duxerunt, Sunt & qui immodica Venere defecisse credant, Erat omnino id in eo uicij dum uiueret, Ad quod tum ætas, tum regalis luxus, tum æqualiū assentatio cohortabatur. Verū ubi Neapoli rediisset, siue muta tamēte, siue tam præsentibus territus, diuersum uitæ genus ingredi cœpit. Accessit eodem cordigerorū quorundam exhortatio, qui regis animum eo perpulerunt, ut uniuersis huius uitæ illecebris se penitus abdicaret, nihil sibi pmitteret, nihil indulgeret, Monachum, non regem dixisset. Quod institutum quum paulo ante cœpisset, tum in proxima quadragesima ita sese inclementer macerauit, ut pristinae licetiae pœnas à se ipse exigere uideretur. Erat autem corpore admodum imbecillo, superne corpulentior, ac cruribus mirum in modum exilibus. Itaq; cum

HH Idibus

Exemplū
narratiōis
uerisimilis

Idibus Aprilibus ex more pransus, una cum regina in
 ambularet, sinistra uxoris dextram cōplexus, altera ma-
 nu bacillum, ut solet, per ociū iac̄itabat, Per id tempus
 turris quaedā edificabatur, opus sane & munitissimū,
 & preciosum. Id ubi intentius lustraret, ac suspiceret, re-
 pente in tergum collapsus est. Exanimata regina pene cō-
 cidit. Trepidatur toto palatio, accurrunt principes, Regē
 moribundum in cubiculum referunt. Ibi vix pauca locu-
 tus, animam efflauit. Habes rem, ita ut gesta est. Ceterū
 de mortis autore, aliorū sit coniectura. Ego Italos huius
 sceleris artifices esse puto. Nec regem quidem ipsum me
 dicorum iudicio certam mortem latuisse reor. Vale.

¶ De Collaudatoria epistola.

Exemplū.

Collaudatio est, qua filium, filiam ue, militem, ser-
 uum, officio suo functum laudamus. Exemplum
 Nihil ex omni rerum genere potuit mihi nunciari foeli-
 cius, quā te ijs moribus agere, qui & teipso, & tuo
 genere sunt digni. Nunc ego demum te filium agnosco
 meum, quum te audio toto animo literis incumbere, fu-
 gitare consuetudinem cessatorum, parcere rei paternae, si
 modo non falso est mihi nunciatum. Tu perge in officio
 mi fili, hocq; persuasum tibi habe, si te qualem uolo, pre-
 stiteris filium, me benigniorem etiam quam uoles, ha-
 bebis patrem, Vale. Alterum exemplum. Facis ut meri-
 tote & amem & collaudem, qui non ut uulgus seruo-
 rum solet, absentis domini negocia impediās, sed omni
 cura, uigilantia, opera coneris expedire. Eum ego demū
 frugi

Epistola co-
 laudatoria
 patris ad
 filium.

Epistola co-
 mini ad ser-
 uum.

frugi ministrum, & bene spectatum iudico, qui absente domino quādo impune cessare possit, in officio se cōtinet. Audiui qua fide, qua industria mādāta peregeris, tu fac cætera eodem animo persequaris, ut qui nunc merito te amo, perpetuo possim amare. Officio bene cœpto strenue perfungere, domini negocia, tua ipsius ut sunt, esse credito. Tu si frugi ministri officio functus eris, ego domini liberalis partes haud præteriero. Vale, ac uigila.

¶ De gratiarum actione.

Quod in negotio meo rogari te passus nō es, sed ultro studium tuum, operam, diligentiam & obtulisti, & præstitisti, ueterem tuam in me, meosq; humanitatem libens agnosco, Et facis tu quidem non meis meritis, quæ hæcenus in te nulla extiterunt, sed tua uirtute dignum, qui nullis à me prouocatus officijs, tam prompto in me sis animo, ut beneficium accepisse uidearis, quū præstiteris, Quare cū tuo officio, plurimū meis rebus adiumenti attulisti, tum isto animo ita delector, ut dictu sit incredibile. Neq; enim referre dicunt, quantum beneficium, sed quanto animo præstiteris. Ex eius modo potius quā rei officium est metiendum: meum erit, qd referre nequeo, perpetuo meminisse, nam quid ego tibi multis uerbis gratias agā? An hoc passurus es, qui nec moneri te quidem passus es? Utinam cam mihi facultatem aliquando concedant superi, ut possim hunc animū tu ardentissimū re potius quā uerbis declarare, Interim si qd erit, quo mea opera utendū putabis, caue rogaueris

HH 2 sed

Exemplū
gratiarū
actionis.

Aliud excē-
plum.

sed ut tuo mancipio precipito. Inuenies ad quiduis & promptum & alacrem. Vale. Aliud exemplum. Accēpi munus tuū, re quidem magnificū, sed te autore lōge mihi tū p̄ciosissimū tū iucūdiissimū. Recte enim a Nasone tuo scriptū est, Sic acceptissima semper Munera sūt, autor quæ preciosa facit. Quo quidem quid me tibi deuinctum esse fatear, quum sim iam olim deuinctissimus. totus in ære tuo sum, arctioribus uiculis me tibi adstringere nō potes. Quod referam uel isto munere, uel potius tuo isto in me animo, qui mihi munere ipso longe est suauior, dignum nihil habeo, nisi me ipsum, quē si cuius esse precij putas, peculio tuo adscribito. crede mihi nihil habes in omni genere possessionum tuarum, quo tu tam proprie

Aliud excē-
plum.

possis & uti & abuti quam Edoardo tuo. Vale Aliud exemplum. Multa sunt tua erga me officia, at nullū omnīū mihi fuit aut opportunius aut iucundius, quā quod fratrem meum in causa difficillima, tuo patrocinio inuenis. Qui ut est mihi propemodū meipso charior, ita quicquid in illum contulisti. id mihi gratius etiam uideri debet, quā si in meipsum esset collatum. Sed ne diligentius tibi gratias agam, nostra familiaritas flagitare uidetur. Neq; enim tu noui quidquam fecisti, neq; ego uerbis, quam re beneficium rependere malim. Vale.

¶ De Lamentatoria epistola.

Exēplū la-
mētationis

Non possum tibi, quales uterq; uolumus, epistolas mittere, cum mihi nihil rerum omnīū ex sententia procedat. Sed quid mi Edoarde, me meis querelis
exania

exanimo? Sed iuuat apud familiarissimum auunculum graues animi mei curas deponere. Credo omnes & superos & inferos in meam perniciem coniuurasse, ita ubi aliud malum uix effugi, succedit aliud multo acerbius. In morbum iam iterum atque iterum incidi, Multo uix sumptu recreatus, en senex ille Scotus, pestis omnium quas unquam irati dii mortalibus immisere, longe teterrima, se mihi erudiendum dedit. Quid ibi miseriarum non uidi? quantum luctus, quantum lachrymarum summis meis laboribus mihi consciui? Id monstrum iam biennium me exercet. Fugio, quando uinci non potest. Iam deorum aliquem mihi propitium factum arbitrabar, quod Henricum hominem candidissimum essem nactus, cuius humanitas illius feritatem leniebat. Inuidit mihi rursus nescio quod numen iucundissimi iuuenis conuictum, destrahitur inuitus ab inuito. Inde solus & destitutus, dum omnia tento, nihil non experior, deum immortalem in quos fluctus? in quæ monstra incidi? His tantis, tam perpetuis malis, uel Hercules ipse, aut si quid Hercule fortius, uinci poterat. O bdurui tamen, sic mecum cogitans, Aduersam fortunam etsi infesta esset, aliquando malis meis satiatam equo rem futuram. Nemini perpetuo acerbam, aut fuisse unquam, aut esse posse. Et ecce de integro morbo capitali corripior miser, quiquid erat diuturnus & corpus & oculos penitus exhausit, nec erat cui meus doleret dolor, quos iuuaret, permulti. Scotum autem illum præter cæteros delectabat malum meum, cui molestissimum ut esset, eram meritis.

HH 3 Nec

Nec tū quidem animū deieci, nō quod sperarem quicquā sed ne teterrimo illi seni uoluptatē augerem. Seruatus sum, sed superis, opinor, iratis, si miseris ferēdis seruātū esse uoluerūt. Quid enim postea uel maximis, uel minimis in rebus à me tentatum est? Quid tā dextero consilio institutū, qđ non infelicissime euenerit? O me omnium qui sunt, quiq; fuerunt, infortunatissimū: Ego ne unus ex uniuerso hominum numero extiti, cui omnia aduersarentur? cui nihil unquā obtigerit optatū? Hic tu me, scio, literis, & ingenio consolari incipies. Tolle mihi inanes istas cōsolationes, quæ ægritudinē meā exasperant etiā, tantū abest, ut leniant. O di iā ego mecum hoc ingenii. O di literas, quibus si carerē, minus misser essem minus, sentirē, minus angerer, Sed querellarū plus satis, Tu cura ut recte ualeas, quando nos dii noluerūt t.

¶ De gratulatoria epistola.

Exemplū.

IN gratulatione animi nostri summā uoluptatē declarabimus. Rem de qua gratulamur, extollemus. Eū unū eiusmodi honore dignū per assentationē dicemus. Deinde illi, ut bene uertat, præcābimur. Exemplum. Incredibile animo cœpi lætitiā, quum te summo principū, & populi cōsensu Episcopū creatum esse intelligo, Gaudeo aliquando eū honore tibi ultro delatū esse, quo tu te semper dignissimū exhibuisti. Nec tibi tantū gratulor, qui honore isto (quanquā tuis moribus, tuæ cruditioni debito) nō multū delectaris, sed multo magis patriæ gratulor, quæ talem sit antistitem habitura, qualē antehac habuit
nunquā

nunquã. Gratulor tuis omnibus, quos quã semper morum innocencia decoraris, nũc etiã uite claritate illustrabis. Gratulor mihi ipsi te amplissimis honoribus esse autem, cuius omnes fortunas meas esse duxi. Episcopatu quidẽ isto in uniuersa Britãnia, neq; honestior alius, neq; ditior, neq; tuis rebus commodior cõtingere poterat. Tu tibi, qua es modestia, onus haud honorem obiectum dicces. At ego si existimo, superos & patriæ per te consultum esse uoluisse, & tibi uirtutis materiam illustrandæ paratam. quæ res præcor, ut tuæ paternitati, gregiq; tuo uertat bene. Me totum quãtus sum ad tuum obsequium offero. Vale.

¶ De Iocosa epistola.

IN unoquoq; epistolarum genere, quoties res patitur iocum admiscere debemus. Quo in genere, fuit Cicero nem plurimũ ualuisse, & Campanũ fere immodicũ, ac solutũ esse uidemus. Cuiusmodi uero debeat esse Iocus, Cicero de Oratore monstrauit. Exemplum salue cessator omnium cessatorum maxime, bellum tibi denunciaturus eram, quod tu iam sexcentos annos nihil scribis, multa abeunti pollicitus. Iam parati feciales, paterq; patratas. Iam hasta coniicienda, ni Sertorius tuam causam doctissime egisset, homo Cicerõe ipso patronus non inferior. Habebat causam sane difficillimã, & iudicẽ minime æquum, Quid excusauit inquires? Non negocia tua, non tabellariorum penuriam, non perfidiam. Ista enim antiqua sunt mendacia, & te noui.

HH 4 quod

DES. ERAS. ROTEROD.

quod chiragra te laborare diceret. Ridere me putas? Sed
Esculapio gallum uoueas oportet Vale.

DES. Erasmi de componen-
dis Epistolis libelli

FINIS,

ERASMVS GVILIELMO

Montioio adolescenti patricio. S.D.

VOD LOCVPLETIOREM
quandam ob solutioremq; de conscri-
bendis epistolis ratione à nobis efflaga-
stasti Guilielme adolescens ornatissi-
me, pudentius tu quidē pro tua mode-
stia, sed tamen ut facile intelligerem,
quantopere eius rei studio arderes: tum animus iste tuus
nos haud mediocriter delectauit, tū iudicium etiam non
uehementer probare non potui. nam & agnosco in te
perlibenter, quod repente tot priuatis publicisq; negocijs
implicitus, tū nouis nuptijs, ut par est, occupatissimus,
ueterem tamen illum tuum erga bonas literas animum
non mutaueris: Siue ut his de rebus conscriberemus, tua
ipsius interesse putabas, uidelicet ut ueterum principum
exēplo, si quid uel absolutis negocijs, aut etiā inter ipsa
contigisset ocij, id totū, non nugis, quod uulgo faciunt,
sed honestis studijs impartires: Siue hoc nostro labore, q̄
tibi totus desudat, Angliæ tuæ studia pro tua uirili iu-
uares:

uares: i qua uideres latinas literas indies magis magisque
 efflorescere. Mentem istam tuam mi Guilielme & te di
 gnam, & omnibus bonarum literarum studiosis cum
 uoluptati, tum praesidio futuram & laudo, ut debeo, &
 agnosco ut dixi libenter. Nec minus iudicio tuo prudenti
 sanè & acri gratulor, qui utrumque recte perspexeris, &
 nondum antehac ex multis, qui de scribendis epistolis prae
 ceperunt, huic tantae rei fuisse satisfactum, & nullam esse
 ex omni studiorum genere partem, hac una, uel quae latius
 pateat, uel quae tantum habeat aut usus, aut uoluptatis,
 quo magis sunt reprehendendi, qui de re tam ubere, tamque neces
 saria, tam ieiune indiligenterque, ut ne dicam inerudite,
 conscripserunt. Ut enim interim de his taceam libellis, qui
 iamdiu in ludis literarijs soliti circumferri, nuper politio
 re literatura reflorescente, tanquam nebulae sole emergente,
 propemodum euauerunt: quo tandem consilio legitur à pue
 ris Franciscus Niger: cuius non modo praecipiones triuia
 les sunt, neque ex intimis (ut oportebat) rhetorum fonti
 bus petita, sed nulla etiam extat epistola, non dicam elegans
 & uenusta, sed ne latina quidem. Tum illud, quod Marij
 Philelphi nomine circumfertur opus, confusaneum mihi pla
 ne perturbatumque uidetur: & si dicendum liberius est, pa
 rum tamen eruditum, tum ad id quod promittit accommoda
 tum. Nam praeterquam quod synonyma habet nimium pue
 rilia, dicendi genera in singulis epistolarum generibus, fe
 rendum erat quod odiose inculcat, nisi id etiam imperite fa
 ceret qui eam grauissimam epistolam iudicaret, quae uerbosissi
 ma

ma esset, & quam maxime alieno repetita principio. Tū in ipso operis limine quorsum attinuit rhetorices præcepta toties per scripta repetere? An ut reiectis Ciceronis & Fabij libris, huius nugæ pueri lætitarēt? De reliquis ta ceo, quos si aliquando legere contingat, facile iudicabis, quid utilitatis in hac re ipsi attulerint. Nolo enim cuiusquam beneficijs aut gloriæ per me fraudem fieri. Bene Vale.

EX EPISTOLIS ERASMI
quomodo studendum sit.

VM TE INCREDIBILI QVO
dā literarū ardore flagrare minime dubi
tarē. N. nō uulgaris amice, hortatiōe nihil
opus esse putavi, sed eius quā ingressus es
ses, uicē duce modo, ac tāquā indice, Id mei officij esse iu
dicaui, uidelicet ut tibi homini nō modo multis modis co
pulatissimo, uerū etiā iucundissimo, uestigia quibus ipse
à puero esse ingressus cōmonstrarē. Que si tu pari cura
accipies, atq; ego dicturus sum, futurū cōfido, ut neq; me
monuisse, neq; te paruisse, poenituerit. Prima igitur cura
sit ut præceptorē tibi deligas quā eruditissimū, Neq; enī
fieri potest, ut is recte quenquā erudiat, qui sit ipse ineru
ditus quē simulatq; nactus eris, fac oībus modis eficias,
ut ille patris in te, tu filij in illū uicissim induas affectū.
Ad quā quidem cum ipsa honesti ratio nos debet ad horta
ri, quā non minus debeamus ijs à quibus recte uiuendi ra
tionē

tionē, quā à quibus uinēdi initia sumpsimus, tū mutua
 ista beneuolētia tantū ad discēdū habet momētū, ut fru
 stra literarū p̄ceptorē sis habiturus, nisi habueris & ami
 cū. Deinde ut te illi, & attētū & assiduū p̄beas. Cōtētio
 ne enim imodica nōnunquā obruūtur ingenia discētū.
 Assiduitas uero & mediocritate sua p̄durat, & quoti
 dianis exercitatiōibus maiorē opiniōe acūulat. Sa
 tietate cū oībus in rebus, tū p̄cipue in literis nihil p̄nicio
 sius. Laxāda est igitur aliquoties illa studiorū cōtētio, in
 termiscēdi lusus, sed liberales, sed literis digni, & ab his
 nō nimis abhorrētes. Immō medijs ipsis studijs p̄petua q̄
 dā uoluptas admiscēda est, ut ludū potius discēdi, quā la
 bore existimemus, Nihil enim per diu fieri potest, qđ non
 agentē aliqua uoluptate remoretur. Optima quaeq; sta
 tim ac primū discere. Extremā est demētiae discere de discē
 da. Qđ in curādo stomacho solēt p̄cipere medici, idē tibi
 in ingenijs seruandū puta. Caue aut noxio, aut imodi
 co cibo ingenium obruas, utroq; enim iuxta offenditur.
 Ebrardū Catholicō, cæterosq; id genus, quos percensere
 neq; possū, neq; operae preciiū est, ijs relinquito, quos bar
 bariē in mēso labore discere iuuat. Initio nō quā multa,
 sed quā bona percipias, refert. Sed iā rationem accipe, qua
 possis non solum rectius, sed etiam facilius discere, hoc
 enim in homine artifice p̄stare solet artis ratio, ut tā
 tundē operis, quū rectius expeditiusq; tū leuius etiā effi
 ciat. Dic tanquā in operas partire, id quod & à Plinio se
 cūdo, & à Pio pōtifice Maximo, uiris omniū memoria
 p̄stā

præstantissimis, factitatum legimus. Principio, quod ca-
 put est, præceptorè interpretantè, non attentus modo, sed
 & avidus auscultato. Non cõtentus impigre sequi disse-
 rentè, aliquoties præuolare cõtende. Omnia illius dicta
 memoriæ, præcipua etiam literis mandabis, fidelissimis
 uocũ custodibus. Quibus rursus ita confidas caue, ut di-
 ues ille ridiculus apud Senecã . q̄ sic animũ induxerat, ut
 se tenere crederet, quicquid seruorũ quisquã meminisset.
 Noli cõmittere ut codices eruditos habeas, ipse inerudi-
 tus. Audita ne effluant, aut apud te, aut cũ alijs retracta.
 Ne his quidè contentus, aliquã tẽporis partẽ tacitæ cogi-
 tationi tribuere memento. Quam unã diuus Aurelius, tũ
 ingenio, cũ memoriæ imprimis cõducere scripsit. Cõfli-
 elatio, & tâquã palæstra ingeniorũ, neruos animi præ-
 cipue tũ ostendit, tũ excitat, tum adauget. Ne sciscitari si
 quid dubitas, nec castigari, si quid errabis, sit pudor. No-
 eternas lucubrationes atq; intẽpestiua studia fugito. Nã
 & ingeniũ extinguunt, & ualetudinẽ uehementer offe-
 dunt. Aurora Musis amica est, apta studijs. Pransus aut
 lude, aut deãbula, aut hilarius confabulare. Quid quod
 inter ista quoq; studijs locus esse potest? Cibi nõ quãtũ li-
 bidini sed quãtũ ualetudini satis è sumito, Sub cœnã pau-
 lisper inãbula. cœnatus idè facito. Sub somnũ exquisiti qđ
 piã ac dignũ memoria legito, de eo cogitatẽ sopor oppri-
 mat, id experrectus à teipso reposcas. Plinianũ illd semp
 animo insideat tuo, O mne perire tẽpus, qđ studio nõ im-
 pertias. Cogita iuuetã nihil esse fugacius, quæ ubi semel
 auolarit,

auolarit, redit nūquam. Sediã hortator esse incipio, indicē pollicitus. Tu suauissime N. hanc formam, aut si quam poteris meliorem sequere ac bene Vale.

EX ERASMO, QVOMO
do lectio repetenda sit.

VIBVSDAM PRIMA AC VNI
ca fere cura est, statim ad uerbū ediscere,
quod equidē no probo. Est enim tū magni
laboris, tū fructus propè nullius. Quorsū
enim attinet, psitaci more, uerba nō intelle

Et reddere? Cōmodiorē igitur N. uia accipe. Lectiōnem
quidē auditam cōtinuo relege, ita ut uniuersam sententiã
paulo altius animo infigas. Deinde à calce rursus ad ca
put redibis, & singula uerba excutere incipias, ea dūta
xat inquirēs, qđ ad Grāmaticā curam attinēt. Videlicet, si
quod uerbū obscuræ aut ancipitis deriuationis, si hetero
clitæ cōiugationis, qđ supinū, qđ præteritū faciat, quos
habeat maiores, quos nepotes, quã cōstructionē, qđ signi
ficet, & huiusmodi nōnulla Hoc ubi egeris, rursū dein
tegro pcurrito, ea iã potissimū inquirēs quæ ad artifi
ciū rhetoricū spectāt. Si quid uenustius, si qđ elegātius, si
quid cōcinnius dictū uidebitur, anotabis indice aut asteri
sco apposito. Verborū cōpositionē inspicias, orōnis decora
sciscitabere. Autoris consiliū inda gabis, qua quicq; rōne
dixerit. Vbi quid te delectauerit uehemētius, caue præter
casam (qđ aiūt) fugias Fige pedē, ac abs teipso rationē
exige,

exige, quæ tãtope sis ea orõne delectatus, cur nō ex cæteris quoq; parẽ ceperis uoluptatẽ. Inuenies te acumine, aut ex ornatõie aliqua oratoria, aut cõpositiõis harmonia, aut (ne oĩa psequar) simili quadã causa cõmotũ fuisse. Qd si aliquod adagiũ, si q̄ sentẽtia, si qd prouerbiũ uetus, si q̄ historia si q̄ fabula, si q̄ similitudo nō inepta, si qd breuiter, acute, aut alioq; ingeniose dictũ esse uidetur, id tãquã thesaurũ quẽdã aĩo diligẽter reponẽdũ ducito ad usũ et ad imitationẽ. His diligẽter curatis, ne pigeat q̄rto itera re. Nã hoc habet eruditorũ uirorũ, sũmo i gcnio, sũmis uigilijs elucubrata scripta, ut milies relecta, magis magisq; placeat, sempq; admiratori suo nouũ miraculum ostẽdat. Id qd tibi in tabula tua sãpenũero, nec sine causa laudata, euenire solet, qd antea nō aĩaduertisses. Idẽ tibi multo amplius in bonis autoribus eueniet, Releges i ḡitur quarto, ac quæ ad philosophiã, maxime uero Ethicẽ referri posse uideãtur, circũspicies, si qd exẽplũ, qd moribus accõmodari possit. Quid autẽ est, de quo nō, uel exẽplũ uiuẽdi, uel imago quẽdã, uel occasio sumi q̄at? Nã in aliorũ pulchre ac turpiter factis, qd deceat, qd nō, iuxta uidemus. Hæc si facies, iã uel edidicris, quanquã aliã egisti. Tũ demũ, si libet, ad ediscẽdi laborẽ accedito, q̄ tũ aut nullus erit, aut certe p̄ quã exiguus. Quid deinde? Restat, ut cũ studiosis cõgrediaris, tuas aĩnotatiões i mediũ proferas, uicisimq; illorũ audias, alia laudabis, alia repõhẽdes, tua partĩ desẽdes, partĩ castigari pmittes. Postreõ qd in alijs laudasti, tuis i scriptis mutare cõaberis. Vale.

Index

INDEX CA=

PITVM SEV TITVLORVM PRAE=

cedentiũ cõmentariorũ, & primo libri

primi de uerborum Copia

P ericulosam esse Copiae affectatione. Ca. 1. f. 4.	Vocabula sordida Inusitata Poetica, Prisca, Obsoleta, Durra, Peregrina, Nouata. fo. 10.
A quibus inneta, & à quibus exercitata Copia. cap. 2. fol. eo.	Actaũ propria uoca. c. 12. f. 11
Autores quẽadmodũ luserint ostentatiõẽ Copiae. ca. 3. fol. 5.	Ratio uariandi per Enalagen, siue ἐτεγωσι. cap. 13. fo. 12.
Quibus uitio data Copia immodica. cap. 4. eodem.	Variatur Numerus, Persona, Genus. fol. 13.
Eiusdẽ artificis esse, breuiter et copiose dicere. cap. 5. fo. 6.	Casus, Species, Figura, Tempus, Modus, Declinatio, Coniugatio fol. 14.
De stulte affectatibus uel breuitate, uel Copiam. ca. 6. fo. 6.	Variãdi ratio per Antonomasiã. cap. 14. fol. 15.
Duplicẽ esse copiam. ca. 7. f. eo.	Variandi ratio per Periphrasim. cap. 15. fol. eodem
Quas ad res cõferat hæc exercitatio. cap. 8. fol. 7.	Etymologia, Notatione, Finitioneq; facta uariatio. fo. eo.
Quibus exercẽdi ratioibus hæc facultas paretur. ca. 9. fol. eo.	Variandi ratio per Metaphorã. cap. 16. fol. 16.
Prima præceptio de Copia Cap. 10. fol. 8	Deflexio. fol. eodẽ.
Prima uariãdi ratio per Synonymiam. cap. 11. fol. 9.	Ab irrationali ad ronale. f. eo.
	Ab anie

LIBRI PRIMI INDEX.

Ab animali ad nō animal, aut contra. fol.eodem.	Variandi ratio per hyperbo- lem. cap. 29. fol. eo.
Ab animali ad animal. fo. eo.	Variandi ratio per μετῶσιν.
Ab animato ad inanimatum, aut contra. fol.eodem.	cap. 29. fol. 21.
Metaphora reciproca. cap. 17.	Variandi ratio per compositio- nem cap. 30. fo. eodē.
Variandi ratio per Allegoriā. cap. 18. fol. eo.	Variandi ratio p σὺντάξει. i. cō- structionem. cap. 31. fo. eo
Variandi ratio per Catachre- sim. cap. 19. fol. 18.	Variandi rō p mutationē figu- ræ uarijs modis. cap. 32. f. 22.
Variandi ratio per Onomato- poeian. cap. 20. fo. eo.	Experientiæ miræ in uariādo cap. 33. fol. eodem.
Variandi ratio p Metalepsim, cap. 21. fol. eodem.	Variatur hæc uerba. Τὴν εὐχὴν ræ me magnopere delectā- runt. fol. eodem.
Variandi ratio per Metony- miam, cap. 22. fol. 19.	Variatio facta modis quiqua- gintaquatuor. Itē cētū qua- draginta sex modis. fo. 23.
Variandi ratio p Synecdochen. cap. 23. fol. eodem.	Sēper dū uiuā tui meminero, Variatur centū nonaginta- quinq; modis. fol. 26.
Variandi ratio per Acquipol- lentiam. cap. 24. fo. eo.	Quibus modis tribuimus plu- ra ex æquo. cap. 34. fo. 31.
Variandi ratio per comparati- ua. cap. 25. fol. 20.	Quæ cōmodius copulent con- traria. cap. 35. fol. 32.
Variandi ratio per relatiuorū cōmutationē. ca. 26. fo. eo.	Quibus modis æqualiter res mouemus. cap. 36. fo. eo.
Variandi ratio per amplifica- tionem. cap. 27. fo. eo.	Quibus

LIBRI PRIMI INDEX.

Quibus modis tribuimus inæ qualiter. cap. 37. fo. 33.	De propositione nō generali. cap. 49. fol. eodem.
Quibus modis inequaliter re moueamus. cap. 38. fo. eod.	Elegātia signorū. c. 50. f. 43.
Quo pacto tribuamus, aut re moueamus ordine. c. 39. f. eo.	Vterq; Neuter. fol. eodē.
Per cōparatiuū eadē effertur sententia. cap. 40. fol. eod.	Semper. fol. eodem;
Augēdi positiuū. ca. 41. f. eo	Sæpe. fol. 44.
De uariando positiuo. fo. 34.	De uarietate negationis . cap. 51. fol. eodem.
Rationes minuēdi positiuum. cap. 42. fol. eodem.	De tribus negatiōibus. fo. eo.
Quibus ratiōibus augetur cō paratiuus. cap. 43. fo. 35	De Synonymis negādi. fo. eo.
Quibus modis imminuitur cō paratiuus. fol. eodem.	Connectēdi formulæ. cap. 52. fol. 45.
Quibus rationibus augemus superlatiuū. cap. 44. fo. eo.	Transitionum uariæ formæ le cap. 53. fol. eodem.
Periphrasis Comparatiui . cap. 45. fol. eodem.	A re ꝛ à psona. c. 54. fo. 46.
Quibus modis superlatiuū ua riamus. cap. 46. fo. 36.	Ex more. cap. 55. fol. eo.
Varia exēpla uariādi etc. f. 37	Subornandi. cap. 56. fo. eo.
Cōmunis omniū graduū ua riatio. cap. 47. fo. 40.	Renouandi. cap. 57. fo. eo.
De propositione generali. cap. 48. fol. 42.	Finales. formulæ. ca. 58. fo. eo
	Causales formulæ. cap. 59. fol. 47.
	Qd̄ ē idnōs acceptū. c. 60. f. eo
	Vt̄ ē idnōs sumptū. c. 61. fo. eo.
	Vertūtur dignus, ꝛ̄ idignus Decet ꝛ c. fol. 48.
	Necessitatis uocabula. fo. eod.
	Libertatis. fol. eodem;
	II Statnēs

LIBRI PRIMI INDEX.

Statuendi.	fol.eodem.	De mō potētiali.	ca 70.fol.eo
Assentiendi.	fol.49.	Aestimādi uerba.	c.71.fol.57
Dissentiendi.	fol.eodē.	Emendi formulæ, & similia.	
Precādi noia, & uerba.	fol.eo.	cap.72.	fol.eodem.
Primi supini uariatio.	fo.50.	Discriminis formulæ.	ca.73.
Diuidēdi formulæ.	ca.62.fol.eo.		fol.eodem.
Distribuēdi formulæ.	c.63.f.eo.	Affirmādi formulæ.	cap.74.
Prohibendi aut impediēdi si-			fol.55.
gna.	cap.64.eodem.	Accusādi formulæ.	ca.75.f.eo
Dubitandi.	fol.51.	Formulæ utilitatis.	c.76.f.co.
Sine & Citra.	fol.eodem.	Præsagij formulæ.	c.77.f.59
Ostentandi.	fol.eodem.	Officiendi, & iuuādi formu-	
Corrigēdi. Sanādiq.	fol.eo.	le.	cap.78. fol.eodem.
Blandiendi siue hortandi si-		Fūctiōis formulæ.	c.79.fol.eo
gna.	fol.eodem.	Quibus modis tribuimus ali-	
Tua causa. Vtrū nec ne.	fol.eo.	quid.	cap.80.fol.57.
Cōcedēdi. Parū abesse.	fo.52.	Titulorū uariatio.	c.81.fol.eo
Incertitudinis indicia.	fo.eo.	Gratulādi uerba.	ca.82.fol.eo.
Correktionis, & occupatiōis		Gratias agendi.	ca.83.fol.eo.
formulæ.	cap.65.eodem.	Referendi beneficium.	cap.84
Autores citandi formulæ.			fol.58.
cap.66.	fol.eodē.	Originis uerba.	ca.85.fol.eo.
Variatio imperatiui modi.		Pensandi uerba.	cap.86.fol.eo.
cap.67.	fol.53.	Aptitudinis formulæ.	ca.87.
Variatio futuri.	ca.68.fol.eo.		fol.59.
De periphrafi generali uerbo		Ablegādi uerba.	ca.88.fol.eo.
rum.	cap.69. fol.eodē.	Proficiscēdi uerba.	ca.89.f.eo.
			Cona

LIBRI PRIMI INDEX.

Conatus.	cap. 90. fol. 60.	Depellendi.	cap. 113. fol. eodē.
Explicādi, & implicādi uerba.	cap. 91. fol. eodem.	Agnoscenti.	cap. 114. fol. 64.
Verba finis seu propositi.	cap. 92. fol. eodē.	Ab adolescētia.	ca. 115. fol. eodē.
Qua est ipudētia.	ca. 93. f. 61.	Accurate.	cap. 116. fol. eo.
Quā ut, Quā q.	ca. 94. fol. eo.	Perficiēdi.	cap. 117. fol. eodē.
Eneest.	ca. 95. fol. eodē.	Cōmittendi.	cap. 118. fol. eodē.
Mea sententia.	ca. 96. eodē.	Amandi.	cap. 119. fol. eo.
Plus & plusquā.	fol. eodē.	Cupiendi.	cap. 120. fol. eo.
Ad summū. Ut minimū.	f. eo.	Male p̄cādi uerba.	c. 121. fol. eo.
Morē gerēdi uerba.	c. 97. f. eo.	Pollicēdi.	cap. 122. fol. 65.
Rogandi.	cap. 98. fol. eo.	Principatus.	cap. 123. fol. eodē.
Ignoscenti.	cap. 99. fol. 62.	Ludorū uocabula.	c. 124. f. eo.
Abrogandi.	ca. 100. fol. eo.	Agere delectū.	ca. 125. fol. eo.
Ornandi uerba.	ca. 101. f. eo.	Adumēdi honorē.	c. 126. fol. eo.
Inter coenā.	cap. 102. fol. eodē.	Persuadēdi.	ca. 127. fol. eodē.
Post coenam.	ca. 103. fol. eodē.	Inferendi, seu ratiotinandi.	cap. 128. fol. 66.
Similitudinis uerba.	c. 104. eo.	Nil nisi.	cap. 129. fol. eodem.
Mutui.	cap. 105. fol. 63.	Laudandi, ac uituperandi.	cap. 130. fol. eo.
Fallendi.	ca. 106. eodē.	Summē.	cap. 131. fol. eo.
Est amicus.	ca. 107. fol. eo.	Perdendae operae.	cap. 132. eo.
Sperādi uerba.	ca. 108. fol. eo.	Fructus.	cap. 133. fol. 67.
Ad uerbum.	ca. 109. fol. eodē.	Impudentiae.	ca. 134. eodē.
Ironiae uerba.	ca. 110. fol. eodē.	Affectādi uerba.	ca. 135. eodē.
Extrahere diem.	ca. 111. fol. eo.	Ignorādi aut cōtra.	c. 136. f. eo.
Paratū ac facile.	ca. 112. fol. eo.	Turpe est, et similia.	c. 137. eo.

II 2 Id qđ

LIBRI SECUNDI INDEX

Qui ff, Vt nō. cap. 138. fo. eo.	P rima locupletandi ratio.	fol. 71.
Id qd, qd, Ita ut, Vt. c. 139. f. eo	Cyclopediā absoluit.	fo. 72.
Amplificādi uerba. c. 140. f. eo	Omniū naturæ fortunæq;	dotibus p̄ditus. fo. eodē.
Reciproca constructio quorū-	Totus cōmadiuit.	fo. 73.
dam. cap. 141. fol. eodē.	Secūda uariādi ratio.	fo. 74.
Non cōtentus. ca. 142. fo. 68.	Tertia ratio.	fo. eodem.
Satisfaciēdi uerb. c. 143. f. eo	Quarta ratio.	fo. eodem.
Impunitates, aut cōtra. 144.	Quinta ratio.	fo. 75.
Suadēdi, aut consulendi. cap.	Descriptio rei. fo. eo. et seqn.	
145. fol. eodem.	Descriptio p̄sonæ.	fo. 77.
Prudens, cap. 146. fo. eod.	Descriptio loci.	fo. 80.
Causæ, cap. 147. fo. eo.	Descriptio tēporis.	fo. 81.
Dierū notatio. ca. 148. fo. eo.	Egressio, quæ sexta locuple-	tandi ratio.
De numeralibus. ca. 149. 69.	Septima ratio.	fo. 82.
Aduerbia t̄pis. ca. 150. fo. eo.	Octaua locupletādi rō.	fo. 83.
Annumerandi. ca. 151. fo. 70.	Nona dilatandi, seu locupletā-	di ratio.
Imity ac finis. cap. 152. fo. eo	Decima dilatādi ratio.	fo. 86.
Maior opinione. ca. 153. fo. eo	Vndecima ratio.	fo. 89.
Cōtingēdi uerba. c. 154. f. eo	Loci communes.	fo. 90.
Finis capitū prioris cōmētarij	Quomodo tractāda sint exē-	pla.
Sequētis autē tituli nō sunt	Secundus modus locupletādi	exempla.
per capita distincti.	De exem-	
COMMENTARII SE		
cundi, qui est de rerum		
Copia Index.		

DE EPITOME INDEX.

De exemplo fabuloso. fo. eo.	in genere, suæ subiiciuntur species, quæ in ipso epitome nulli non erunt obuia.
Tertius modus locupletandi exempla. fo. 95.	
De parabola. fo. 97.	P rima uariadæ orationis ratio, quæ plane simplicissima est, cõsistit in Sinoni-
De imagine. fol. 99.	mia. fol. 120.
De contentione demonstratiua. fol. 100.	Variandi ratio per Enallagen, siue ἐτέρωσι. fol. 121.
De iudicijs. fo. eodẽ.	Variadæ ratio per Antonomiasiam. fol. 139.
De sententijs. fol. eodem.	Variandi ratio per Periphrasim. fol. 141.
De expolitione. fo. 102.	Variandi ratio per Metaphoram. fol. 143.
De apologis. fo. 103.	Variandi ratio per Allegoriã. fol. 149.
De somnijs. fo. 104.	Variandi ratio per Catachresim. fol. 150.
De fictis narratiõibus. f. eodẽ.	Variatio per Onomatopœiã. fol. 151.
De allegorijs Theologicis. fo. 105.	Variadæ ratio p. Metalepsim, fol. 153.
De ratione colligendi exempla. fol. eodem.	Variandi ratio per Metonymiam. fol. eodem.
De partium rhetoricarũ multiplicatione. fol. 113.	Variandi ratio per Synecdochẽ. fol. 156.
Epilogus operis. fo. 117.	
Quid utrobique hoc est, tam breuitatis, quã Copiæ studio sitãdum sit. fol. eo.	
INDEX CAPITVM	
Epitomes in priorẽ Copiæ librũ, in quo singulis capitibus	

DE CONSCRIBENDIS EPIST INDEX.

Variandi ratio per Acquipol- lentiam. fol.157.	Quot sunt epistolarum gene- ra, quæ simplici sunt argu- mento. fo.183.
Variandi ratio per comparati- ua. fol.158.	De exhortatoria, & qd inter- sit inter suasionē, & exhor- tationem. fol.eodem.
Variandi ratio per cōmutatio- nē relatiuorū fol.159.	De dehortatorio gene. f.188.
Variandi ratio per amplifica- tionem. fol.eodem.	De epistola suasoria. fo.eo.
Variandi ratio per hyperbo- lem. fol.160.	De complexione, & ceteris ar- gumētationū oratoriarū generibus. fo.190.
Variandi ratio per compositio- nem fol.161.	De enumeratione. fo.191.
Variandi ratio p σὺνταξιν i.cō structionem. fol.163.	Simplici conclusione. fo.eo.
Variandi rō p mutationē figu- ræ alijs atq; alijs modis. fo.eo	Subiectione. fo.192.
	Submissione. fo.eodem.
	Oppositione. fo.eodē.
	Violatione. fo.193.
	Inductione. fo.eodem.
	Collectione. fo.194.
	Ratiocinatione. fo.195.
	De rationum inuentione a cir- cūstantijs, & singulis lo- cis. fo.197.
	Exēplū huius suasoriæ loci pletatissime tractatū. f.207.
	De genere dissuasorio. fo.216.
	De cōsolatoria epistola. f.218
	De petito

INDEX EORVM QVE
in libro de cōscribendis
epistolis cōtinētur.

Cuiusmodi esse debeat e-
pistolæ character, &
quid in epistola fugiendum,
quidue sequendum. fo.179.
De p̄fatōe epistolari. fo.181.
Diuisio prima epistolarū. f.eo

DE CONSCRIBENDIS EPIST INDEX.

- De petitoria epistola. f.224. De epistola deprecatoria. f.237
 De commendatitia epistola. De extraordinarijs generibus
 fol.225. epistolarum, & primo de
 De monitoria epistola. f.227. Nunciatione. fo.238.
 De amatoria epistola. f.229. De commissiua episto .f.239
 De demonstratiui generis epis- De narratoria ep̄la. f.240
 tolis. fo.230. De collaudatoria ep̄la. f.241.
 De iudicialis generis epistolis, De gratiarũ actiõ. fo.242.
 & primo de criminato- De lamentatoria. fo. codẽ.
 ria. fol.231. De gratulatoria. fo.243.
 De defensoria epistola. f.233. De iocosa epistola. fo.244.
 De expostulatoria ep̄la. f. co. Qũo sit studẽdũ. fo.245.
 De expurgatione. fo.234. Quomodo lectio sit repeten-
 De exprobratione. fo.235. da. fol.247.
 De epistola inuectiua. fo.236. ¶ F I N I S.

THE COMPANION INDEX

De... .. fol. 224.
 De... .. fol. 225.
 De... .. fol. 226.
 De... .. fol. 227.
 De... .. fol. 228.
 De... .. fol. 229.
 De... .. fol. 230.
 De... .. fol. 231.
 De... .. fol. 232.
 De... .. fol. 233.
 De... .. fol. 234.
 De... .. fol. 235.
 De... .. fol. 236.
 De... .. fol. 237.
 De... .. fol. 238.
 De... .. fol. 239.
 De... .. fol. 240.
 De... .. fol. 241.
 De... .. fol. 242.
 De... .. fol. 243.
 De... .. fol. 244.
 De... .. fol. 245.
 De... .. fol. 246.
 De... .. fol. 247.
 De... .. fol. 248.
 De... .. fol. 249.
 De... .. fol. 250.
 De... .. fol. 251.
 De... .. fol. 252.
 De... .. fol. 253.
 De... .. fol. 254.
 De... .. fol. 255.
 De... .. fol. 256.
 De... .. fol. 257.
 De... .. fol. 258.
 De... .. fol. 259.
 De... .. fol. 260.
 De... .. fol. 261.
 De... .. fol. 262.
 De... .. fol. 263.
 De... .. fol. 264.
 De... .. fol. 265.
 De... .. fol. 266.
 De... .. fol. 267.
 De... .. fol. 268.
 De... .. fol. 269.
 De... .. fol. 270.
 De... .. fol. 271.
 De... .. fol. 272.
 De... .. fol. 273.
 De... .. fol. 274.
 De... .. fol. 275.
 De... .. fol. 276.
 De... .. fol. 277.
 De... .. fol. 278.
 De... .. fol. 279.
 De... .. fol. 280.
 De... .. fol. 281.
 De... .. fol. 282.
 De... .. fol. 283.
 De... .. fol. 284.
 De... .. fol. 285.
 De... .. fol. 286.
 De... .. fol. 287.
 De... .. fol. 288.
 De... .. fol. 289.
 De... .. fol. 290.
 De... .. fol. 291.
 De... .. fol. 292.
 De... .. fol. 293.
 De... .. fol. 294.
 De... .. fol. 295.
 De... .. fol. 296.
 De... .. fol. 297.
 De... .. fol. 298.
 De... .. fol. 299.
 De... .. fol. 300.

quis quis et quicunqz sunt
Cano des homo no
a celo sub mureo
ab p. nico sub silencio

obtrectatus in murador
niolentus
lento deponzona

Copia Veron

Jobey

supressus. supressus supariisus.
s. elacipres
mico. as. por. sugar

L L

in hit p. nico qui in nio quicunqz et singuli. s. ite

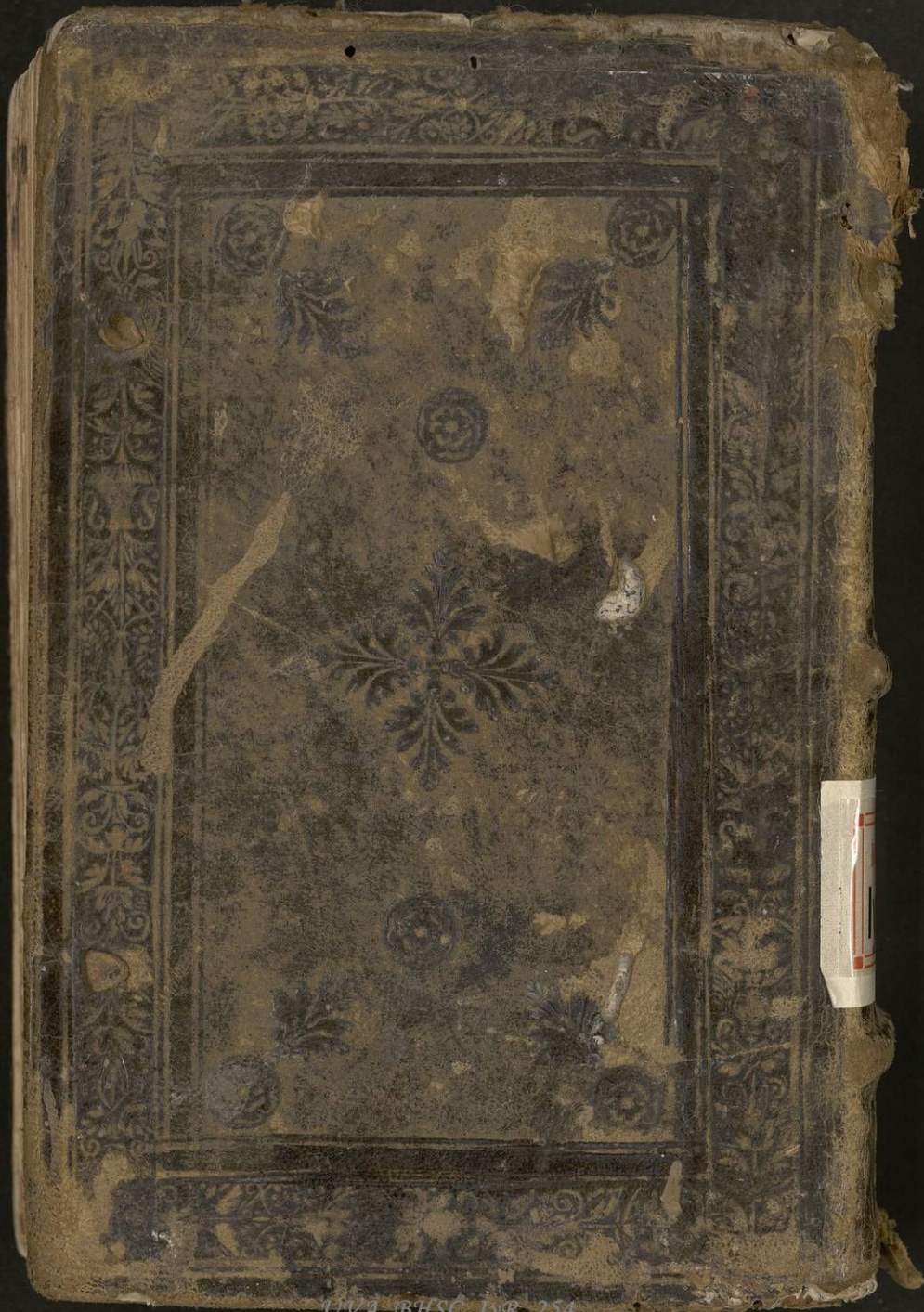
grator apesarse
cansarse ab hac
vel hanc em

no me
sumino ble

quius et particularis et singul
quis qz quicunqz unio. s. ite

et in y m

Large decorative calligraphic flourishes

UVA. BHSC. 17R_254

Biblioteca de Santa Cruz

IyR 254

57